

Ministère Keɓal e
Jawdi Levdi

YIINGO DOW BATTANE MALI KESO IWDE HIKKA YAADE HITAANDE

2063

*Bibbe Mali ana miiɗoo
dow battane mum'en*

Deesaammbuur 2024

FULFULDE

▶ HAATUMEERE FANNUUJI DEWTERE NDEE

LIMTO INDE DAB'BINDINAADDE.....	6
LIMTO KAATUMEEJE	8
LIMTO NOKKUUJI PILTINAADI.....	8
HOORE HAALA	9
TAYRE ITTAANDE E HAALAAJI PERMEL MINIISIRI	10
HAALAAJI PU'DDIRDI MINIISIRI KE'BAL E JAWDI LEYDI NDII¹¹	
MOO'BERE HAALAAJI GOLLIRDI	12
PU'DDIRKA	19
NAATIRKA	21
I. FECCERE ARANDEERE : YEEWTO DOW KABAARUUJI GOODUDI.....	25
1.1. NO JAMAA LEYDI NDII WUURDI	25
1.1.1. Leydiyankaaku kapum e baaldal jamaa.	25
1.1.2. Woodugol mawngol alsilaamaaku ley kabaaruuji politiki leydi ndii	25
1.1.3. Kabaaruuji kabbiidi e keewal jamaa dow leydi ndii	25
1.1.4. Ngallingol geelle jaawngol ngol waldaa e waylitagol lobbol golleeji	27
1.1.5. Tiidallaaji mawdi e banngal jawdi laatiidi sabaabu witta-witta sukaabe	28
1.1.6. Famdugol cellal jamaa leydi ndii taweede golleeji majjum mawdi ana ngoodi	28
1.1.7. Rafi jannde lekkol kapum e tiidalla mo sukaade ngondi e banngal hebugol golle.	29
1.1.8. Misikiinaaku, keereefiiji gadeteedi hakkunde yimbe kapum e yoppugol nokku mum saaberafi ndeenaagu.	29
1.1.9. Kawrite jamaa leydi boownoode wadeede faa kollita jamaa oo fuu bibbe leydi ngootiri.	30
1.1.10. Tawaade mawde majjirde jamaa Leydi ndii kapum e baylital kesal pu'ddungal maateede ley kabaaruuji mayri	30
1.2. NO KE'BAL LEYDI NDII WORRI.....	32
1.2.1. Ke'bal leydi ndii ana fawinoo e golleeji demal, durngo, awgal kapum e ngollewoy cewkoy	32
1.2.2. Ke'bal ngal fawaaki sanne dow isinjaaji	32
1.2.3. Ke'bal ngal wanaa lobbol.....	33
1.2.4. Rafi teddugol kaalisi naameteedo ley leydi ndii.	33
1.2.5. Yirwingol golleeji asugol kanje e ko nanndi e mum faa dum beyda mawninde ke'bal leydi ndii	34
1.2.6. Rafi gollirde lobbe jaafinooje jahondiral kapum e gollidal hakkunde jamaa Leydi ndii ndii.	36
1.2.7. Rafi woodugol lobbol kulle kubbeteede taweede kulle kubbeteede kese ana ngoodi..	36
1.3. NO LAAMU LEYDI NDII WORRI.....	38
1.3.1. Politiki leydi ndii.....	38
1.3.1.1. Woteeji di wotugol jamaa famdi e mum, di habooji keewi wadude ley mum.....	38
1.3.1.2. Tiidallaaji mawdi ley politiki leydi ndii, darnugol nawtoral ko woni ley Nuuygal Sariyaaji leydi ndi kapum e woodugol Laamu Hakkundeejo.....	38

1.3.1.3. Laamu Hakkundeejo yo laamu mo booyataa kalfinaado laamu leydi ndii fade laamu joodaade, dum wattu baawdo faabaade sanne e banngal yirwingol kabaaruuji leydi ndii	40
1.3.1.3. Heydintiggol Nuuygal Sariyaaji leydi ndii.....	41
1.3.2. Sariyaaji laamordi leydi ndii.....	42
1.3.2.1. Heydingol gedde laamu kumaniide sariyaaji leydi ndii	42
1.3.2.2. Semmbingol kabaaruuji pewtudi sariyaaji leydi ndii	42
1.3.3. Haggitere laamuuji leydi ndii.	43
1.3.3.1. Dartintiggol haggere laamu woodunoonde ndee yalla laamu keso joodotoodo oo ana waawa gollude faa wooda.....	43
1.3.3.2. Yirwingol kebal ley resonjaaji kapum e ley geelle	44
1.3.3.3. Hawjagol lobbol kabaaruuji leydi remeteendi e leydi hodeteendi sabi kanjum woni sabaabu habooji keewdi.	44
1.3.3.4. Moyfingol mbaalaandi leydi Mali ndii dow kartal kapum e fammingol jamaa Mali fuu no ngal kartal waalorii nii	45
1.3.3.5. No kabaaru tobbugol worri e leydi ndii.	46
1.3.3.6. Moyfingol heeyo humaniingo heertagol e hawjagol golleeji jirwinooji kebal leydi ndii.....	47
1.3.3.7. Darnde nde Mali darii e mum hakkunde leyde adunaaru saabe kanje mo leydi ndii jogii.....	47
1.3.3.8. Deenta Leyde Saahel (AES).....	48
1.4. KABAARUUJI KAB'BIIDI E HAWAALU LEYDI NDII	49
1.4.1. Tiidfallaaji pawidi dow mbaaka wattuuji kapum e bonallaaji fawfere ndiyam taykaande.	49
1.4.2. Buytagol tobooji kapum e rafi keewal tobooji ley duubi bettiidi dii.....	49
1.4.3. Beydagol wulaare.	50
1.4.4. Tiidfallaaji kanndiidi kebal leydi ndii saabe waylitagol wattuuji	50
1.4.5. Feyfere ledde bonnde beydotoonde hitaande fuu.....	50
1.4.6. Rafi laabal nokkuuji kapum e rafi woodugol ndiyam ceniidam laatiidum sugulla mawdo.....	51
1.5. Bakkile jaltude e batuuji mawdi jamaa leydi ndii.....	52
1.6. Ko faandaa e banngal semmbingol kabaaruuji leydi ndii.....	55
1.7. Nuuyte tuugorde ley «Golleeji tabitirniidi Mali Keso oo ».	56
1.8. Ko yirwere tewwteteende ndee fawotoo dow mum.	58
1.8.1. No leydi ndii laamoraan nii woni gi'al golleeji heydintiggol kabaaruuji leydi ndii.	58
1.8.2. Jamaa leydi mo heddoraaki needi e neddaaku.....	58
1.8.3. Kebal leydi ndii ley golleeji ndema, durngo e awgal, kebal ley nokkuuji seeda, kaa baawngal heddoraade no worri ley wattuuji billiidi billiidi.....	60
1.8.4. Rafi laawi lobbi jaafinooji jahondiral hakkunde jamaa leydi ndii.....	60
1.8.5. Tiidfallaaji gadirooji saabe mbaaka wattuuji dii, keddiidi laataade sugulla mawdo sanne	61
1.8.6. Kabaaruuji jannde lekkol dii ana kaani dartintineede, kabaaruuji ndogotoraaku kapum e ndeenaagu jamaa dii duu ana kaani njajineede.....	61

II. FECCERE DIDOBERDE : NO YIINGO NGOO DARNIRAA	65
2.1 Darnugol tuugorde de waylitiggol kabaaruuji leydi ndii fawotoo dow mum : MALI KESO..66	
2.2. Tuugorde kaande adaade nawtoreede.....	75
2.3 No yiingo ngoo faamirtee kanum e Mijooji pawidi dow kabaaruuji waylitagol ngol paamirtee	87
2.3.1. No yiingo ngoo faamirtee	87
2.3.2. Mijooji pawidi dow kabaaruuji waylitagol ngol.	91
2.4. Yimbe be mijoo ngo feewi.	102
III. FECERE TATOBERDE : SUBTAGOL GOLLEEJI KAANDI HEERTEEDE KANUM E SIFAGOL NO YIINGO NGOO HAANI NAWTOREEDE	107
3.1. Golleeji mawdi keertaadi.....	107
3.2. Darnugol laawol nawtorgol yiingo ngoo	121
IV. FECCERE NAYOBERDE : KABAARUUJI KEERTANAADI NAWTORAL YIINGO NGOO ..	139
4.1. Martinal kumpa lobbol kanum e fammingol lobbol jamaa leydi ndii dow yiingo ngoo ..	139
4.2. Jawdi naatoori e golleeji yiingo ngoo	141
4.2.1. Wallugol lobbol laamuuji kaggitaadi dñi no kebira jawdi faabordi ley golleeji yiingo dñi	142
4.2.2. Darnugol salndu wallirooru jawdi iwroori ley golleeji asugol kanje	143
4.2.3. Darugol salndu wallooru isinjaaji no kebira jawdi gollirdi ley cuudi banki.....	144
4.2.4. Hebbingol gollidibbe faabortoobe jawdi.	145
4.2.5. Tewtugol cuudi banki gollididfi kanum e fiigol dabare no di paaboroo golleeji.....	148
4.2.6. Nawtoral lobbol jawdi iwroori nokkuuji godfi	148
4.2.7. Darnugol salndu darontoendu tewtugol jawdi namleteendi	149
4.2.8. Mballigu laamu leydi ndii ley golleeji jirwinooji kebal leydi ndii.	149
4.3. Tuugorde de waylitiggol kabaaruuji leydi ndii haani tuugaade	150
4.4. Porojenaaji lobbi, mawdi, paabotoodi ley golleeji Yiingo ngoo.....	151
4.5. Nate tuugorde kanum e nate ballooje ley martinal kumpa lobbol	154
4.5.1. Nate tuugorde	154
4.5.1.1. Nate kollitooje kabaaruuji goodufi	154
4.5.1.2. Nate kollitooje kabaaruuji paandaadi.	155
4.5.1.3. Nate kollitooje kebe kebeteede ley reson leydi fuu	156
4.5.1.4. Golleeji anniyaadi golleeji leydi Mali ndii.	156
4.5.2. Maneere heertanaade martinal kumpa	156
4.5.2.1. Faandaaji.	157
4.5.2.2. Sariyaaji mawdi nawtordi ley golleeji yiingo ngoo.	157
4.5.2.3. Tobbe mawde keertanaade golleeji yiingo ngoo.	158
4.6. Tiidallaaji kanum e faratiiji baawdi hawreede ley golleeji Yiingo ngoo	159
CINNDI.....	161

LIMTO INDE

AES	: Deental Leyde Saahel
AIGE	: Laamu keertanaado Hawjagol wWteeji
AMO	: Asiransi cellal waajibii
ANCD	: Gollirde leydi ndii humaniinde martinal kumpa e Yirwingol kabaaruuji leydi ndii
ANR	: Batuuji mawdi pawidfi dow heydfintiggol kabaaruuji leydi ndii
APD	: Mballigu Laamu Leydi ndii banngal Yirwere Leydi ndii
BRICS	: Gubal Beresil, Riisi, Enndu, Siin kapum e leydi Afiriki Siddi
CCNUCC	: Deental Leyde Nason Jini e banngal Waylitagol Mbaaka wattuuji
CEDEAO	: Waalde Mawnde Leyde Afiriki Keedude Hiirnaange e banngal kebal
CICB	: Batirdu Mawndu dow Bamako
CNPM	: Waalde Mawnde Leydi ndii hawrinoore Baale Golloobe Golleeji jawdi
CNT	: Gollirde Mawnde halfinaande laamagol kabaaruuji leydi ndii ley Laamu Hakkundeejo oo
COMATEX	: Isin golloowo golleeji capu ley Mali
COVID-19	: Naw biyeteedo Korona garnoodo hitaande 2019
CPI	: Annditoode hollitoore no tobbugol worri e leydi ndii
CREDD	: Waalde Heertanaande Wuurtingol Kebal leydi ndii kapum e Yirwere Booyoore
CSCOM	: Dogotoroore nde Komini darni
CT	: Laamu kaggitaado
DCPND	: Dewtere saawnde Politiki onngowo Haggiterere Laamu ley Leydi ndii
DGEF	: Direksiyon Mawdo kumaniido Ndiyam e Togge
DNTCP	: Direksiyon Mawdo kumaniido Hawju jawdi leydi ndii kapum e Darnugol Lime pewtude jamaa mayri kapum e kebal mayri
EDM-SA	: Gollirde Humaniinde Kuranjaaji Leydi ndii
EES	: limagol pewtungol hawaaluuji leydi ndii
EIES	: Honnjagol torraaji hawaalu dow jamaa Leydi
EMOP	: Honnjagol gadeteengol wattu fuu faade galleeji gondi ley nokku
ERI- ESI	: Honnjagol gadeteengol e banngal golleeji leydi ndii kapum e banngal golleeji di ngalaa e biyaangol laamu leydi
FAIPD	: Darnugol dabareeji jaafinooji mballigu mo Malinkoobe wombe caggal Leydi ndii mballirta Mali
FCFA	: Kaalisi mo Waalde Deental Leyde Afiriki naamata
FDS	: Woldenkoobe daraniibe Ndeenaagu leydi ndii
FMI	: Waalde humaniinde Deental leyde Adunaaru e banngal kaalisi
GAR	: Hawjagol nawtorteengol ley ko yalti e golleeji
GDTE	: Hawjagol Booyoowol Leydi e Ndiyam
IA	: Golle Keso pawido dow ko yalti e miijooji yimbe
IDE	: Jawdiji iwronooji Leydi ndii ley Leyde Godde
IDH	: Annditoode Hollitoore no Yirwingol Binngu-adamaaku worri
IGM	: Gollirde Leydi ndii daraniinde natugol karte ley Mali
INDG	: Gollirde leydi ndii Humaaniinde Moobugol Lime kollitooje mbaaka

	weertaangooji gondi ley Leydi ndii
INSTAT	: Gollirde Leydi ndii Humaniinde Adaduui Yimbe e Jawdi Leydi ndii
ITEMA	: Isin golloowo golleeji capu ley Mali
LOPM	: Sariya Onngoowa e darnoowa porogaraamuui e banngal golleeji soldaasi'en
MPME	: Isinjaawoy cewkoy, kapum isinjaaji kakindiidi
MTA	: Cafaaje Tawaangaaje guurtintinaade
NBD	: Banki pawido dow kabaaruui Yirwere
NPI	: Leydi Heyri Jogiindi Isinjaaji
NTIC	: Martinirde Kumpa Kese
OCDE	: Waalde Mawnde Darnaande e banngal Gollidal kapum e Yirwingol Kebal
ODD	: Faandaaji Darnanaadi Yirwere Booyoore
ODHD/LCP	: Gollirde Humaniinde Yirwingol Binngu-Aadamaaku Booyoowo kapum e Habugol e Misikiinaaku
OIM	: Waalde Adunaaru Daraniinde Dawi hakkunde Leyde e leyde
OMVS	: Waalde Daraniinde Woodingol Kabaaruui Maayo wiyeteengo Senegal ngoo
ONG	: Waalde Leyde Adunaaru nde walaa e biyaangol Laamu Leyde
PIB	: Hakke Jawdi Leydi
PNAEP	: Gollirde leydi ndii Daraniinde No ndiyam Ceniidam hebirtee
PPP	: Gollidal hakkunde Laamu kapum e Gollonoobe Ko'e mum
PRODEC	: Heeyo Golle darniraango kabaaruui Jannde Lekkol ley duubi sappo Sappo fuu
R&D	: Golleeji Wifito e Yiwere
RAMED	: Gollirde Humaniinde Asiransi e banngal Cellal
RAMU	: Gollirde Humaniinde Asiransi e banngal Nawuui ley Adunaaru nduu
SIPEX	: Soosiyete jeyaado Leydi Algeri biyeteedo Sonatrach International Petroleum Exploration & Production
SNAT	: Gollirde Daraniinde Moyfintiggol Kabaaruui Leydi ndii
STEM / STIM	: Gollirde wiyeteende Siyansi, Teknoloosi, Engineering and Mathematics / Siyansi Teknoloosi, Anndal Ennjeniyee'en, jannde jateeji
TDRL	: Usuru yobeteendu faa daronoo almusadfaaji ley Resonjaaji kapum e ley geelle
TIC	: Annde kese pawide dow Martinal Kumpa kapum dow fammingol kabaaruui goodudi
TVA	: Usuru yoweteendu dow adadu jawdi anndaandi
UA	: Waalde Mawnde Hawrinoore Leyde Afiriki
UEMOA	: Waalde Mawnde Leyde Afiriki keedude Hiirnaange dow kebal majje e kaalisi jaametebo ley majje
UPA	: Waalde Mawnde Rentinoore Leyde dow golleeji neepal majje

▶ LIMTO KAATUMEEJE

Haatumeere 1 : Feccugol PIB goongaraajo oo (ley teemedere fuu) hakkunde gube golle mawde dee.....	32
Haatumeere 2 : Hakke heewugol kanje, jawdi aseteendi wonndi kanum e jande.....	34
Haatumeere 3 : Mbaaka mawka laawi dii iwde 2019 yottaade 2023 (hakke majjum ley teemedere fuu).	36
Haatumeere 4 : Nuule kaande tuugeede e banngal Semmbingol Kabaaruuji Leydi ndii.....	52
Haatumeere 5 : Moobugol gube mawde de Yiingo ngoo tuugii dee.	102

▶ LIMTO KAATUMEEJE PILTINAADE

Haatumeere filtinaande 1 : Batuuji Mawdi Baale Jeneesi.....	26
Haatumeere filtinaande 2 : Deental Sariyaaji Kesi onngooji golleei asugol kanje ley Mali.....	35
Haatumeere filtinaande 3 : Darnde Laamu Leydi ley golleeji Yiingo ngoo.....	39
Haatumeere filtinaande 4 : Deental Leyde Saahel (AES).....	46
Haatumeere filtinaande 5 : Porogaraamu Jannde Fawotoonde dow Needi e Neddaaku ndee.	59
Haatumeere filtinaande 6 : Batuuji Mawdi dow Jannde Lekkol.	62

HOORE HAALA

B

Banngal Yiingo fewtungo kabaaruuji yirwere ngoo, LaamuLaamu Hakkundeejo goodufo oo aamii golleeji mawdi jaadooiji e sugullaaji

Jamaa Leydi Mali e banngal ndeenaagu, laamu, sariyaaji kapum e kebal Leydi ndii. Laamu Hakkundeejo yo wattu keertaado, balloowo no Leydi ndii tuppira jibe lobbe do battane mayri fawotoo. Oon wattu ana haani wallude sanne e banngal mahitagol Laamu tekkudo, kantiido, golloowo kala ko wajumbinaa e mum ; dum woni : waddude ndeenaagu, yiwinde baaldal lobbal, huncude kala ko sadindii gollirde pawide dow binngu-aadamaaku dee, ley pecondiral lobbal moyfereji kebetee dii.

Oon wattu ana haani wallude yalla kebal Leydi men ndii ana yaadinee e kebe kebetee leyde godde dee. Dow dum, yirwugol puddangol e Leydi ndii ngol, ana haani beydeede faa semmbina ndimaaku men oo, tiloo yirwina gollidal lobbal hakkude leyde.

Faa diin anniyaaji keba tabitidde, ana wajimbini ko sukaabe tinnoo sanne e banngal politiki, jannde, golle, waawugol gollande hoore mum, hawjagol dawu mum'en ley leyde, kapum e gollugol golleeji gaddooji moyfere, hono golleeji banngal neepal, finaa-tawaa e mbiirki-caldi.

Dow majjum, faa waylitagol tilsungol hebee ley tabintiggol **Mali Keso** oo, dow tiidallaaji mawdi ana ngoodi ley aduna oo, Yiingo tewteteengo ngoo ana haani sappade duubi keewdi caggal hikka ; ley majjum, ana haani ko miijo mawngo wadee yalla leydi men ndii ana heba battane lobbe de yirwere waawata tabintineedee ley mum faa dum yottoo hitaande 2063.

Ngoon Yiingo ana haani teentilaade sanne dow kabaaruuji yogaaji hono tewtugol ndeenaangu, et technologique hebugol kuraajaaji kubbeede, kapum e annde kese ley Mali fuu. Engo haani duu wallude no taakanlemmaaku lobbo hebiree hakkunde Mali e leyde godde dee wattugol kapum wattugol hakkille lobbo e moyfereji lobbi baawdi yirwinde Leydi ndii, buri fuu ley golleeji ndema e isinjaaji baylitooji kulle yogaaje Leydi ndii, moyfinira kulle godde.

Nawtoral Yiingo ngoo ana haani duu wajimbinde duu faabitoraade kabaaruuji goodufo hono cellal sukaabe Leydi ndii kapum e cellal jamaa leydi ndii, faa yottoo sariyaaji lobbi baawdi wallude no neddo fuu waawa gollande hoore mum. Yiingo ngoo ana haani tawreede anniyaaji lobbi baawdi toownude Leydi ndii yalla endi hewta hoore mayri, ndimaaku mayri kapum e kebal mayri, ley nawtoral lobbal moyfereji gondi ley mayri.

Ley timmoode haala, Yiingo ngoo ana haani duu teentilaade dow ardagol kesol goodungol ngol, buri fuu, ley kabaaruuji laamu Leydi ndii kapum e ley ndeenaagu, mbaawki njogaaki e banngal semmbingol annde soldaasi'en Mali, ley gollidal men e leyde godde, buri fuu, hawjagol kapum e waylitiggol kulle Leydi ndii so moyfinira kulle godde.

Darnugol waalde wiyeteende La création de Deental Leyde Saahel (AES) hakkunde Mali, Burkina Faso e Niger, faaboto sanne no ndeenaagu timmudo hebiree, yalla tiidllaaji gondi ley diin nokkuuji ana mbaawa hunceede.

Mi tayorii nawtoral lobbal ngoo Yiingo tabintinan Mali keso, jirwudo, tewteteedo oo.

TAYRE ITTAANDE E HAALAAJI PERMEL

Permél miniisiri, Hooreejo Gofornama

Dr. Choguel Kokalla MAIGA

Laawol jukketeengol ley moyŋingol Yiingo 2063 ngol kaŋum e Heeyo Golle Darnanaango Yirwere Mali ngoo, yo wattu keertaado ley darnugol « Mali Keso oo » mo nbiŋbe Leydi ndii jelinoo ley duubi bettiidii, so kolliti ley Batuuji Leydi ndii Mawdi dow Heydintiggol Kabaaruuji Leydi ndii oo,

Yiingo heso ngoo ana haani darnude laawol yirwere duumotoonde ila jooni faa hitaande 2063, yalla anniyaaji mawdi jogaadi dŋi ana toowna leydi ndii faade e yirwingol kebal mayri, ley dŋwanagol jawdi e doole jogaade, kaŋum e golleeji lobbi golleteedi faade e kebal e binngu-aadaamku mo Leydi ndii nde Mali jukkanoo jukkungooji dŋi ngalɗaa e goonga dŋi ndee.

Oon golle waran wallude en sanne e banngal tiidallaaji goodudi, kaŋum e tuppidiɗe e jamaa oo nibe Mali keso oo. Eden kaani waylitidde leydi men ndii, ndi laatoo « Mali mo kala » naa duu mo laatike «Misaalu». Ndennoo ana wajimbini e oon golle laatoo golle mo neddo fuu waawata hollude miiɗo mum naa dabareeji burooji fuu duumaade ; dŋm ana holla wiide gooto fuu ana haani hoolaade goddo ; eɗum holla wiide duu fay goota warataa gollude Leydi ndii caggal Malinkoobe bee e hoore mum'en. Gila jooni, mido weltaari e taykaade, biŋbe Leydi ndii jaati ndarii e golle wiɗito gonduɗo e wadeede, ley arɗaa-muya Miniisiri kumaniido Kebab Leydi ndii, ley gollidal gube golle mawɗe gonɗe e leydi ndii dee.

Ley arɗa-muyaa lobbo Persidan Laamu Hakkundeejo, Hooreejo Leydi, Kolonel Asimi GOYTA, le gouvernement du Mali s'engage à la réalisatgofoornama leydi ndii bamii anniya yottinde faandaaji kabbiidi e ngoon Yiigo dŋi.

Haalaaji puɗɗirdi golleeji kabbiidi e moyŋingol Yiingo 2063 kaŋum e Heeyo Golle Darnanaango Yirwere Mali, ley sarti mo wanaa juutudo sanne.

Nalooma 21 lewru deesaamburu 2023 ley Batirdu wiyeteendu CICB

HAALAAJI PU'DDIRDI MINIISIRI KEBAL E JAWDI LEYDI NDII

Aluseni SANU,
Miniisiri Kebal e Jawdi Leydi

Leydi Mali ana wuuri hannde ley wattu keertaado ley nguurndam mum. Laamu Hakkundeejo goodufo hannde oo ana laatanii leydi ndii jikke mawdo sanne. Kasen duu jamaa Mali oo fuu ana tawdaa e oon laamu daande wootere, dow kambe e ko'e mabbe anniyii daranaade battane mabbe.

Kaanankoobe Laamu Hakkundeejo bee bamii anniya daranaade battane Leydi ndii faa yottoo duubi keewdi, ley anniyagol gollirde bakkile bakkilaade ley « Batuuji Mawdi pawidi dow Heydintiggol Kabaaruuiji Mali » (ANR), anniyiidi mawninde kebal Leydi ndii faa yottoo 10% ley duubi 30 garooji dii ; ndennoo laamu oo gollataa ko buri oon golle widito woodude.

Ley hakkillaaaji lobbi Kaanankoobe Laamu Hakkundeejo Yiingo 2063 ngoo yalti ; faandaa maggo yo tewtude yalla Leydi ndii ana waawa roondaade hoore mum ley kebal mum e ley jawdi mum, yalla endii laatoo Leydi deeyfundi.

Honnjagol mawngol ngol waldaa e pene dow kabaaruuiji goodudi e Leydi adii wadeede tafen ; ndeen Yiingo ngoo subtii kala ko heertaa ley iimooji kapum e waajuuji jaltudi ley golleeji « Waalde Heertanaande Wuurtiggol Kebal leydi ndii kapum e Yirwere Booyoore » (CREDD 2019-2023), « Golle Widito dow Battane Mali 2025 », faa yottoo hakkillaaaji lobbi baawdi faaboraade miijooji dow laawol lobbol gaddonnoowol Mali yirwere lobbere, booyoore. Golle oo nawtoriima duu kabaaruuiji lobbi kapum e moyfereee kala maataadi e Leydi ndii ley duubi cakitiidi dii, taweede Leydi ndii ana wondi e tiidallaaji keewdi diin duubi.

« Golle widito oo » yo gollirgal lobbol baawngal wallude sanne ley golleeji miijo ; nafaa maggal yo tewtude laawi lobbi burdi fuu woodude e golle oo, kapum e subaade siiji yirwere dii leydi ndii waawata jokkude, kapum e bamude anniyaaji lobbi ley hawju kabaaruuiji leydi ndii.

Ko Yiingo ngoo burata fuu semmbinaade e mum faa yirwere mawnde hebee yo : (i) yirwingol nokkuuji dii kebe mawde iwata ley caldi golleeji kebal gondi ley Resonjaaji dii ; (ii) yirwingol kabaaruuiji pewtudi dawirde, kulle gaddooje kuranjaaji, faa yottoo martinirde kumpa kese ; (iii) yirwingol mbarkaanaaji pawidi dow jannde ekkitagol golle, kapum e tewtangol sukaabe golle ley gollirde gaddooji jawdi ; (iv) woodingol cellal jamaa Leydi ndii ley nokkuuji dii jamaa wuuri ley mum, faa yottoo (v) dartintiggol e semmbingol Laamu leydi ndii.

Porojeenjaaji lobbi, deentinooji jamaa, njiitete ; di nawtorte faa wooda yalla edi paaboo sanne ley tabintiggol Yiingo darniraango gede gede e duubi duubi ngoo. Nokkuuji do golle majjum fewti yo : (i) laamu Leydi ndii kapum e semmbingol anndal heertotoobe golleeji, (ii) laawi kapum e yirwingol kulle hono kuranjaaji, laawi, ngallingol geelle, jannde, cellal, TIC, e ko nanndi e mum, (iii) nawtoragol e waylitiggol kulle demeteede, kanjeeji asetee di, e ko nanndi e mum, (iv) woodingol hawaaluuiji kapum e waylitagol mbaaka wattuuiji.

Caggal dum, « Gollirde leydi ndii daraniinde Natugol karte ley Mali » (IGM) moyfinan karte faa heewa, kapum e kartal Mawngal kollitoowal kebal Leydi ndii, faa dum laatoo uugorde mawnde hollitoore njahaaki golle oo (kartal darniraangal gede gede, ley resonjaaji, kapum e ley leydi ndii fuu). Kasen duu, « Gollirde Leydi ndii Humaniinde Martinal Kumpa kapum e Kabaaruuiji Leydi ndii » (ANCD) moyfinii mapeere heertanaande martinal kumpa yalla golleeji dii ana mbaawa yubbondirde e faameede.

Ley timmoode haala, Yiingo ngoo moyfiniraama hono no dewtere raneere nii, faa ngo laatoo tuugoode woodinoore battane garooje. Yiingo ngoo ana huuba duubi capande nay, darniraadi pecce (4) ; feccere fuu ana darorii duubi sappo (2024- 2033, 2034-2043 ; 2044-2053, 2054- 2063).

Yiingo ngoo ana wajimbina nawtoral kabaaruuiji lobbi, tilsudi ley semmbingol anndal gollirde de golle oo fawii dow mum dee, kapum e yeewtagol golleeji Yiingo ngoo.

MOO'BERE HAALAAJI GOLLIRDI

1. Pudfirka

1. Gila 2012, Mali ana wondi e tiidallaaji keewdi di gube wolde yimbe rober'en e alkayda'en ngaddi ley resonjaaji funnaange e resonjaaji gondi hakkunde Leydi ndii. Oo kabaaru hanndiima sanne kebe kebetenoodde ley diin nokkuuji dee ; torra majjum yottiima fay laamu Leydi ndii. Woppitagol leydi ndii ley nawtoral ko woni ley Nuuygal Sariyaaji ley hitaande 2013, laatinooma puddoode lobbe ley tewtangol Leydi ndii deeyfere ; diin tiidallaaji mawdi kandiima Laamu Leydi ndii duu gollugol lobbol golleeji mum. Hanndagol gollirde Leydi ndii ley gollirde mum jalooma 18 lewru Uttu 2020, kapum e dartintiggol laawol ngol Laamu Hakkundeejo nanngunoo ley lewru Me 2021 laatiima sabaabu waylitagol kabaaruuji keewdi e ley politiki Leydi ndii kapum e ley ndeenaagu yalla kabaaruuji Leydi ndii ana mbaawa dartineede.

2. Mali ana jogii jawdi mum lobbiri ; Leydi ndii ana jogii duu caldi golle keewdi, baawdi beydude kebal Leydi ndii ; ndennoo kebal ngal ana waawi beydeede ley woodingol kabaaruuji laawi men, kuranjaaji, martinirde kumpa e ko nanndi e mum ; engal waawi duu woodinireede ley gollidal lobbol e golliidibbe. Faa diin moyfereji fuu mbaawa nawtoreede, yiingo fewtungo yirwere leydi Leydi faa yottoo duubi 40 moyfinaama. Ngoon yiingo hollitii faa woodi jawdi jogaandi kapum e kasindine goodude e banngal gollirde yalla edum hunca tiidallaaji kanndiidi kebal Leydi ndii.

3. Yiingo ngoo ana darnana Mali laawol lobbol, ngol faandaa mum yo huncude tiidallaaji goodudi, kapum e tabintiggol yirwere mawnde, booyroore hakke duubi 40 garooji dii. Semmbe golleeji garooji golleede dii fuu pawoto dow no leydi ndii laamora nii, kebal mayri, baaldal lobba kapum e woodingol no jamaa Leydi ndii wuuri nii ; golle majjum oo gollete ley tuugoragol baylite kesee, kapum e golleeji keertaadi.

4. Faccito wadanoongo ngoo hokkii jamaa oo faamande kabaaruujii keertaadi di Laamu oo darii e mum, hono darnde Laamu oo kapum e Heeyagol golleeje yirwere, ana njogii fayda mawdo sanne. Kabaaruuji jawdi, leydi, kapum e kuranjaaji duu yo kulle teentiliide sanne, baawde deeyinde golleeji dii ; politiki nawtordo en banngal den kulle ana haani yeeweede faa wooda yalla kulle kubbeeteede kapum e jawdi ana kebee.

5. Laawol jukketeengol ley moyfingol Yiingo ngoo ana jogii gede tati :

- **Moyfingol tuugorde hokkoore kabaaruuji martinal kumpa** : Oo nokku buri fuu faabaade e banngal hebugol kabaaruuji pamminirdi golle oo. Gedal ngal ana saawi : yeewtagol e heydintiggol kabaaruuji kebaadi dii, faccittiggol ko woni e hakkillaaaji jamaa oo, kapum e tiidallaaji gondi ley miniisteernjaaji dii, ley baale sosiyete siiwil dee, kapum e ley gollirde gollonooje ko'e mum dee.
- **Nawtoragol tuugorde kaande adaade nawtoreede** : Oon golle ana fawii dow yiitugol e faccittiggol kabaaruuji tuugordi, moyfingol tuugorde mawde baawde nawtoreede ley battane Mali garooje.
- **Hollugol ko miijo ngoo fawii dow mum kapum e mapeeje kaande jokkeede** : Edum fawii dow hollugol Yiingo lobbo fawiingo dow tiidallaaji jiitaadi, kapum e dow tiidallaaji di jamaa Leydi ndii jogii.

2. Ko kabaaruuji yirwere dii pawii dow mum

6. Tiidallaaji burdi fuu yiiteede e banngal yirwere ndee yo ndeenaagu e banngal nguure, ndeenaagu yimbe, cellal, jannde, ndiyam, ndema, misikiinaaku, ronkugol ko golla, hawjagol kebal, kapum e kabaaru laawi e ko nanndi e mum. Laamagol Leydi ndii, kabaaruuji jawdi, kabaaruuji leydi remeteendi e hodeteendi, kapum e tewtugol kulle kubbeeteede ngon kabaaruuji kaandi haabeede yalla Leydi ndii ana deeyfa.

7. Majjugol faydaaji goodunoodi arannde dii yo tiidalla mawdo burdo fuu hanndaade tabintigol mijooji kaandi nawtoreede ley Leydi ndii. Yirwingol faydaaji ngol duu yo huunde hollitoore no

neddo yidiri tanaa mum naa leydi mum ; ngol laatima duu sabaabu tabintinal kabaaruuji keewdi ; kaa dum wardan e moyfere saawnde laabal kapum e deentinal jamaa, sabi kanjum laatotoo sabaabu so baaldal lobbil kapum e jam hebe. Kasen duu, golleeji Laamu oo dii ana kaani faabitoraade nuuyle leydi ndii yogaaje hono ameeri'en geelle e deede, diinaaji gondii ley Leydi ndii, faa yottoo kabaaruuji finaa-tawaa Leydi ndii, sabi kanjum woni tuugorde lobbe cellinooje baaldal hakkunde jamaa oo.

3. Tuugorde baawde nawtoreede ley duubi garooji

8. Tuugorde tati ana mbaawi nawtoreede faa ngoodina batte Mali iwde jooni yottaade hitaande 2063 :

♦ **Tuugoorgal biyeteengal baylital kesal (MALI KESO)** : Huunde nde oo kabaaru tuugii dow mum yo miiho hollitoowo wiide, kabaaruuji di Laamu Hakkundeejo oo faandii gollude dii ana kaani jukkiteede e semmbineede. Tuugorgal majjum lobbil ngal yo Laamu Leydi ndii, sabi Laamu oo booyii ana holla anniyaaji mum lobbi yalla Leydi ndii reenoo tawee huunde fuu buytaaki e mum, tawee duu endi heddii gollididde e faabatoobe mayri, kapum e yaltinde ndi ley tiidallaaji mayri, tawee duu endi heddii e waawude hawjanaade hoore mayri jawdi mayri, kapum e nawtoraade laawi lobbi keertanaadi yirwere mayri.

Tuugorgal ngal ana fawii dow kulle gonde yeeso dee : semmbingol golleeji di Laamu hakkundeejo fuddi dii, tawee Leydi ndii ana heddorii ndimaaku mum, tawee duu fay huunde fuu buytaaka e mayri ; darnugol Waalde mawnde gollidoore, ley deental leyde gonde e Waalde wiyeteende Deental Lede Saahel (AES) ; tewtugol kebe mawde baawde imminde leydi ndii, yirwingol binngu-aadamaaku mawdo, kapum e reenugol hawaalu jogaado.

♦ **Tugorgal biyeteengal (Sago hebaaka)** : Ko ngal tuugorgal fawii dow mum yo jokkitagol golleeji puddanoodi so ndarii dii. Ko tijjanoo ley maggal yo hollude sago hebaaka, taweede Laamu Leydi ndii fihino dabareeji keewdi e banngal majjum : ndeenaagu Leydi ndii mawnaali faa joonin, sabi wattu e wattu fuu gube woldenkooje dee kapum e alkaydaa'en ana keddii saamude e nokkuuji Leydi ndii yogaaji. Kasen duu, politiki Leydi ndii waawaali gollude faa wooda sabi kudetaaaji kapum e baasiji hakkunde siinuuli yogaaji ana ngada wattu fuu ; dum nee ana hanndoo sanne gollugol ley gollirde Laamu oo dee ; kasen duu tobbugol ana mawnunoo, laamiibe bee duu anndanaa golle mum'en oo sanne ; dum nee fuu ana mawnina tiidallaaji Laamu Leydi ndii. Tuugorgal ngal ana faandii dow kulle yogaaje : jokkitagol lobbil golleeji puddanoodi so ndarii dii ; immital lobbil kawral jamaa leydi ndii, kapum e tewtugol yalla laamu lobbo ana joodoo o ; yirwingol kebal Leydi ndii, kapum e binngu-aadamaaku hakkunde yiimbe leydi ndii.

♦ **Tuugorgal biyeteengal (Min njabaali)** : Ngal tuugorgal ana faandii yoppugol golleeji puddanoodi golluede so Laamu Hakkundeejo oo wii njoppee dii . Dum golleeji puddanoodi golluede e banngal laamagol Leydi ndii, kebal mayri, faa yottoo ndeenaagu mayri. Ko tijjaa dow majjum, yo hollitidde Laamu Leydi ndii ana fennunoo kulle keewde, kasen duu ko Laamu oo wondunoo tan yo hinnaade nafakaaji kaanankooje joodinoobe bee kapum e galleeji mabbe.

Kulle de Tuugorgal ngal anniyii yo ; wartirgol kulle lobbe joppaanoo de dee ; waylitiggol kabaaruuji Laamu bonnoowo dii, semmbingol ndeenaagu oo, kapum e habugol e tobbugol goodunoongol ngol ; immintiggol Laamu caamunoodo oo, kapum e hawrintiggol Leydi men feccanoondi ndii.

4. Yiingo 2063 ngoo

10. Yiingo Mali 2063 ngoo yo anniya lobbo bamanaado jamaa leydi ndii ; faandaa makko yo waylitidde Mali, wada dum leydi wondundi e immitaade no feewi, iwde hikka yottaade hitaande 2063. Oon golle ana darna

bibbe Leydi ndii hakkunde golleeji burdi fuu ardineede ley golleeji Mali, ley jogoragol kambe jaati ngonni golloobe buurbe fuu waawude wihande hoore mum'en kapum e daranaade battane mum'en. Bibbe Mali bee moyfini Yiingo ngoo, ley gollidal Malinkoobe fuu, faa nafaa majjum yottoo Malinkoobe fuu. Jamaa fuu renti so gollidi golleeji Yiingo ngoo dii.

11. Yiingo ngoo ana fawii dow tuugorgal biyeteengal Bayital Kesal ngal. Mali ana jogorii laataade «Leydi tamondimdi, wihonoori hoore mum, Leydi laamaandi faa woodi, reenaandi faa woodi, jogiindi kebe mawde, lobbe, wondundi e yirwere binngu-aadamaaku mawnde, jogiindi hawaalu mum deenaado faa timmi». Yiingo ngoo ana jogii gede tati mawde, lelorige duubi sappo sappo, faa hitaande 2063 yottoo. Yiingo 2063 ngoo ana darii e darnde lobbere sanne faade el bayital Mali kesal ngal. Ngal moyfiniraama ley hakkille keso, ikuncoowo tiidallaaji goodunoodi ; faandaa maggal yo tewtude kulle gonde yeeso dee :

- Ndeenaagu cemmabinaado : tewtude yalla ndeenaagu ana hebee ley Leydi ndii kala, ley nawtoragol faandaaji tewtooji no jam booyoowo, keertaanado yirwere kapum e dewrintinal bibbe leydi ndii hebirtee.
- Kebal kesal : toownude Mali faa fotina dum e leyde arsinkin de, ley waddangol jamaa mayri oo moyfere nde yimbe mayri fuu poti e mum ; ndeen moyfeyere ana haani beydoraade 10 %, ley nawtoral lobbal kebe gonde e Leydi ndii de. So deen kebe ana keddii e beydoraade nii, Leydi ndii ana haani waawude tabintinde faandaa mum taweede hakkunde leyde de kebal neddo fuu waawata yottaade dolaarjaaji 13 900 hitaande 2063.
- Ndimaku cemmabinaado : buytude gidade jaltinooje kaalisi de, ley nawtoral kulle de Leydi ndii jogii de, buri fuu jawdi hebeteendi ley kulle men hawaaluujje de, kapum e ley doole mo jamaa Leydi ndii jogii oo.
- Ngoodeefi leydi ndii booyoowi : tekkinde tuugorde de yirwere waawata fawaade e mum, ley habugol mawngol e tiidallaaji goodudi e banngal binngu-aadamaaku, hawaalu, kapum e laawi.
- Tamondiral mawngal hakkunde Mali e Leyde jeyade e Waalde Leyde Saahel : Sembinde e yirwinde ndeenaagu, Gollidal leyde, kapum e Yirwingol nokkuuji gondi ley ndeen waalde.

11. Faa jawdi hebee e faandaa mawdo pewtudo waylitiggol kebal Leydi ndii, Mali ana haani tewtude mapeeje kese baawde naannude jawdi. Dow majjum, jawdi haandi tewteede ndii ana haani yottaade 80 % PIB ; hakke goodudo ley IDEjaaji oo ana haani waarude e miliyaaruuji 3 000 kaalisi FCFA ; ngedu majjum iwroowo to Malinkoobe golloobe ley leyde godde oo ana haani beydoraade duubi sappo sappo fuu, tawee ndii jawdi buytortaako miliyaaruuji 900 kaalisi FCFA ley 2063.

12. So misikiinaaku ana heddi laatanaade Leydi Mali ndii sugulla faa joonin (44 %), edum haani buytaade sanne doo e hitaande 2063, famdi fuu 10 %. Faa oon tiidalla waawa hunceede, nafaa jawdi wonndi e Leydi ndii ana haani fonndeede e jamaa mayri oo kala, yalla edum waawa laataade tuugorgal lobbal e banngal nawtoral sariyaaji Leydi ndii, kapum e ley potal yimbe fuu. So Mali fuddirii kebal mum ley limre 0,24 wonnde e GINI ndee, Mali laatoto Leydi ndi potal jamaa burata fuu taweede e mum, ley aduna oo, ley hitaande 2063 ndee. Hebugol jamaa Leydi ndii ndiyam ceniidam doo e hitaande 2063 buri fuu laataade sugulla mo jamaa Leydi buri ndii buri hollude ; 100 % jamaa oo holliti dum.

5. Gede Yiingo ngoo

13. Nawtoral Yiingo Mali 2063 ana fecccorii gede nay lelorige duubi sappo sappo :

- **Gedal I (2024-2033)** : Faandaa maggal mawdo yo Heydintiggol Laamu Hakkundeejo oo kapum e Waytiggol lobbol kebe leydi ndii ; faandaa majjum kerendiido yo : semmbingol ndeenaangu Leydi ndii, majjingol teroriisimu, tewtugol baaldal lobbal hakkunde jamaa Leydi ndii, tewtugol sardii ballooji Leydi ndii hebude ndeenaagu e banngal nguure jamaa, yirwingol kebe Leydi ndii ley darnugol tuugorde yirwere ley resonjaaji dii fuu, yalla edum yaawna hebingol isinjaaji ley Leydi ndii fuu, dum woodina duu laamagol ngol kapum e gollirde Leydi ndii fuu de. Ngal gedal ana

faandii heeyo golle ittoowo tiidallaaji keewdi, ley habugol e sabaabuuji majjum mawdi yalla dabareeji lobbi, kesi, beydooji jam e baaldal lobbal, ndeenaagu, deeyere ley kebal Leydi ndii, nawtoral jawdi hebeteendi ndii kapum e laamagol Leydi ndii ana mbaawa fiyeede ;

- **Gedaf II (2034-2043)** : Ngal gedaf ana daranii tewtangol gollirde yogaa, baawde waddude jawdii heertaandi. Ko haani wadeede ley oon wattu, yo tekkinde annde inndaade ley gedaf I ngal ; ko buri fuu yideede, yo wallude Leydi ndii no tabintinira kebe kese, ley faandaaji gonfi yeeso dii : semmbingol ko jogaa, yirwingol isinjaaji kapum e annde kese goodude ;
- **Gedaf III (2044-2053)** : Ngal gedaf yo gedaf kabbiingol e binngu-aadamaaku burdo fuu mawnude ; ko mo saawi yo woodinde sanne nguurndam jamaa Leydi Mali ndii, ley majjingol misikiinaaku, ko oon misikiinaaku tawaa fuu. Faandaa gedaf ngal yo : woodingol sarwiisiji gollooji golleeji cellal, jannde lekkol, yirwingol gollirde leydi ndii, faa yottoo habugol e misikiinaaku ;
- **Gedaf IV (2054-2063)** : ngal gedaf ana fawii dow semmbingol ko yaltinaa e gedde bettiide dee koo. Ko ngal firrititta yo yottingol yirwere woodunoode ley golleeji isinjaaji ndee, ley hebbingol jaawungol gollirde kumaniide oon golle dee, kapum e yirwingol lobbol nokku kumaniido den gollirde, buri fuu, gollirde kumaniide jaagu, laawi kapum e tuurisimu dee.

6. Miijo fawiingo dow waylitagol

14. Ngoon miijo ana fawii dow sii yirwere heyre (No Mali Keso oo yaarata) ; edum faamree ley bannugol gedde kese :

- Yirwingol Leydi jogiindi doole, golliroori sariyaaji, nawtortoondi doole jamaa Leydi mum, lburi fuu heerteede, cemmbinoori laamu mum, ley anniyagol wihande caldi golleeji mayri burdi fuu heertaneede yirwere ;
- Yirwingol leydiyankaaku laabudo ley golleeji lobbi laamunkooe e jamaa leydi, faa yottoo Laamiibe Leydi e hoore mum ;
- Waylitagol tewteteengol ley jannde lekkol yalla leydiyanke keso, biiraado faa woodi, baawdo laamaade, jogiido needi e neddaaku, jogiido mbaawki naatude ley oo aduna jiiibiido ;
- Waylitaggol ko woni ley hakkillaaaji jamaa Leydi ndii, sabi jamaa oo hoore mum jaati waddude moyfere tijjaande ndee, tiloo semmbinoo faa wooda, buri fuu so wartii e ndarnde nde sukaabe Leydi ndii ndarnaa e mum ley golle oo ndee ;
- Hollitiggol timmungol gollidibbe wombe leyde godde bee, wiya be Mali yo leydi waawndi heyfude hoore mum, buri fuu e banngal gollangol hoore mum golleeji hono asugol kanje kapum e pecondiral jawdi yaltoori e diin golleeji ndii ; nii yidaa dum yaara yalla Leydi men ndii ana heba ko tabintinira yirwere mum.

7. Mapeeje keertanaade nawtoral Yiingo ngoo

15. Nawtoral Yiingo ngoo ana fawii dow gedde gonde yeeso dee :

- Semmbingol darnde Laamu Leydi ndii ;
- beydugol hoolaare fawaande dow sarwiisiji Leydi ndii, kapum e accugol jawdi jogaandi e Leydi ndii nawtore faa nafaa mum yottoo yimbe fuu ;
- semmbingol ardaleydi a-muya gollirde keedude e wadito dow jawdi Leydi ndii dee, kapum e heeyagol golleeji d leydi ndii haani golleneede e banngal yirwere dii ;
- semmbingol mbaawki gollirde kumaniide heertagol golleeji mawdi paandaadi e Leydi ndii dii, faa yotto daraniibe kabaaruuji lime jawdi e adadu jamaa Leydi ndii bee ;

- juyfingol gubal golle keertanaangal yeewtagol e iimagol lobbol golleeji golleteedi dii ;
- mapeere martinal kumpa lobbere, waawnde yottinde jamaa Leydi ndii kabaaruuji Yiingo ngoo, yalla edum hokka jamaa oo waawude gollididde, dum feewna duu leydi ndii walliroobe jawdi ;
- tewtugol jawdi ley Leydi ndii, kapum e caggal Leydi ndii yalla edum roondoo almusadfaaji porojejaaji darnaadi faa ngadda jawdi dii ;
- darnugol gubal golle darontoongal golleeji yeewtagol nate kartiije moyfinteede.

16. So dum yawtii, nawtoral golleeji Yiingo ngoo ana wara faabitoraade porojejaaji kapum e tuugorde paabotoode e banngal golleeji moyfingol karte.

- **Porojejaaji lobbi, deentinooji jamaa**

17. Faa Yiingo ngoo heba gollireede no woodiri, Gofornama Leydi ndii ana anniyii moyfinde porojejaaji lobbi, di mapeeje keertanaade golleeji Leydi ndii mbaawata tuugaade yalla yirwere Mali ana hebee ley sarti mo booyataa.

18. Faa diin porojejaaji keba laataade tuugorgal lobbol ley tabintiggoo Yiingo ngoo, ana wajimbini ko lamndondiral wadee e fiyaa diin poorojejaaji, yalla edum seerta e no woowunoo gollireede nii, yalla duu edum waawa hokkude maandaa jaadoowo e faandaaji Yiingo haanngo gollereede ngoo. Dow majjum, baylital ana wajimbini, ley faandagol faa nawtoral jamaa fuu hebee, so yeewaama no poroje fuu waalorii. Ko oo golle fawii dow mum yo tewtude yalla porojejaaji tewteteedi ley nokku yirwere dii ana njaada e ko woni ley Yiingo ngoo koo, naa duu faa dum holliniree porogaraamuuji mawdi, lobbi. Diin porojejaaji yo porojejaaji yo sappo e go'o ; kanji ngoni (11) :

Poroje N°1 : « [BEEMBAL BALEEBE](#) » [Wuurnude](#) Mali kapum e jallepol ngol fuu

Projet N°2 : « [Fooyre HEYRE](#) » [Wadude fooyre jalbinoore](#) Mali

Projet N°3 : **Yirwinde golleeji isin'aaji faa golle isinjaaji njirwa ley** Mali

Projet N°4 : « [KANKU MUUSA WARTII](#) » Wartugol arnu Kanku Muusa ley leydi ndii

Projet N°5 : Hawrintidde Mali e nokkuuji aduna keddiidi dii

Projet N°6 : « [YIRWINGOL NOKKUUI](#) » Wurdude no woodiiri dow Bamako kapum e ley laamorde Resonjaaji dii fuu ;

Projet N°7 : **Wadude** Mali nokku tabintinirdo Annde kese ley Jaallepol ngol fuu

Projet N°8 : « [Porogaraamu SANKOORE](#) » paandiido Kulle laabude, gonde ley hawaaluuji men, de jannde mum wadaa faa faamaa, Jogiide mbarakaanaaku ley golleeji anndaadi

Projet N° 9 : Mali Hudo-heccoojo, kapum e Nguurndam Lobbam

Projet N° 10 : Baylite tilsude, Annde Kese, Nawtoral masinjaaji

Projet N° 11 : No Martinal Kumpa wadirtee : Porogaraamu Jirwinoowo Gollirde Leydi ndii e banngal

Lime pawide e weertaangoji Mali

- **Tuugorde ley moyfingol karte leydi ndii kapum e martinal kumpa**

19. Faa kabaaruuji martinirdi kumpa dii keba no njiiloroow faa wooda ley nokkuuje laatiide wuddu yirwere Leydi ndii, Miniisteer Kebal e Jawdi Leydi ndii tewtirii Gollirde Daraniinde natugol Karte ley Mali (IGM) ndee moyfina dow kartal, kala ko yalti e lamndondiral pawinoongal dow Yiingo 2063 ngal dow karte ; ebe kaani moyfinde duu atilaasi kollitoowo kebal ko yalti e widito wadaango

e dow majjum ngal.

20. Caggal majjum, faa Yiingo Mali 2063 ngoo yotina faandaaji mum, engo hasindini e gollidal gollidibbe bee fuu. Faa ngoon Yiingo heba darneede faa wooda, Mapeere heertanaande martinal kumpa moyfinaama, yalla edum semmbina gollidal gollidibbe bee kala yalla yirwere tijaande ndee hebee.
21. So dum bettiima, dow porojenjaaji paandaadi dii ana mawni, nawtoral Yiingo Mali 2063 ngoo ana wajimbini hawringol jawdi iwde ley Mali faa yottoo caggal Mali. Ngol tewtugol jawdi ana wondi e martinal kumpa jamaa leydi ndii, lobbil, goodoowal wattu fuu, kantiingal. Dow innde nde leydi ndii jogii ndee ana laatii huunde waawnde waddude gollidibbe faabortoobe jawdi e golle ley Mali, kapum e waddude jawdi ley Leydi ndii, ndeen mapeere ana waawi sanne beydande Mali innde lobbere, Leydi ndii duu heba darnde lobbere hakkunde leyde godde dee, naa hakkunde leyde gondude e jaallepol gootol dee, faa yottoo leyde adunaaru dee, ley hawringol mapeere termondiral e gollidibbe wobbe bee, kapum e mapeere martinirde kumpa e banngal tewtugol yirwere dee.

8. **Gollirde darontoode yeewtagol e iimagol golleeji**

Roondagol almusadfa golleeji widito kapum e almusadfaaji jaltooji e heeyagol keertanaangol golleeji ngol ana wajimbini ardaa-muya lobbo, hono no dum wiiraa ley Bakkile jaltude e Batu mawdo biyeteedo « Kaaldal bibbe Mali » ngal, ley joyfingol waalde fawiinde dow widito e faccito heertaango ; golleeji ngoon faccito ana habbodii e golleeji gollirde Persidan Leydi oo. Ley majjum, gubal darnanaangal sardiiji nawtoral kapum e yeewtagol-iimagol Yiingo Mali 2063 ngal ana waawi fawaade dow golleeji politiki Leydi ndii ; engal waawi fawaade duu dow kabaaruuji ardagol keertaangol golleeji majjum. Ngol gubal mawngal ana wiyee « Konsey Mawdo Kumaniido Yiingo Mali 2063 » ; golle oon konsey yo yaadinde golleeji mawdi keertanaadi widito dii kapum e golleeji gollirde wiyeteende « Sekeretariya Mawdo Kumaniido Golleeji Leydi ndii » ; golle oon sekeretariya laatoto daranaade golleeji yeewtagol e iimagol Yiingo ngoo.

- **YAMMBERE FU'DDIRDE GOLLEEJI YIINGODOW BATTANE MALI KESO 2063**
KANUM E LAAWI YIRWERE KEERTANAANGOL
LEYDI NDII LEY SARTI MOJUUTAA NALOOMA 21 DEESAAMBURU 2023 LEY
CICB

22. Ley jokkugol bakkille mawde bakkillaade kapum e yiingo Persidan Laamu Hakkundeejo, Hooreeje Leydi, Jeneral Darne Asimi GOYTA, Miniisiri Kebal e Jawdi Leydi oo yammbinii pudfoode moyfingol yiingo Mali heso ngoo. Ko adii yiingo ngoo moyfineede tafen, yo honnjagol lobbol e banngal kabaaruuji Leydi ndii kala ; caggal majjum kabaaruuji keewdi kapum e hakkillaaaji keewdi, baawdi faabaade ley golleeji « Waalde Heertanaande Wuurtingol kebal Leydi ndii kapum e Yirwere Booyoore » (CREDD 2019-2023), kapum e « Golle Widito dow Battane Mali 2025 », faa yottoo hakkillaaaji lobbi goddi fuu kebaadi, buri fuu nawtoragol ko yalti e « Limgal Joyobal gadanoongal faade e bibbe Leydi ndii kapum e ngeenngaaji gondi ley Leydi ndii » (RGPH5), « Limgal Mawngal dow Gollirde gaddooje Kebal dow Leydi ndii » (RGUE), kapum e mapeeje golle fuu baawde faabaade ley golleeji miijo, darnirdi laawol kesol yirwere mawnde, booyonoore ley Mali.
23. Ley oon golle, dewte gonde yeeso dee mbinndaama : (i) Dewtere Honnjagol keertaangol ; (ii) Rapoor kollitoowo ko yalti e widito wadaango « Mali Keso, leydi yirwoori iwde hikka yaade hitaande 2063 » ; (iii) mapeere leydi ndii heertanaande Fuddugol Moyfere kapum e Yirwere Booyoore (SNEDD 2024-2033) ; (iv) Dewtere marnde porojenaaaji gollooji ; (v) Karte ballooje ley golleeji widito kapum e kartal Atlaasi kebal leydi ndii, faa yottoo (vi) Mapere heertanaande martinal kumpa ndee.
24. Woodugol nawtoral « Yiingo Mali Keso, iwde hikka yaade hitaande 2063 » ngoo ana habbodii e kulle keewde. Kanje ngoni : battane de Yiingo ngoo hebata ley politiki leydi ndii ; sellingol darnde heertanaande Laamu Leydi ndii, naa darnde nde yimbe Leydi ndii naa duu darnde nde « leydiyanke Mali keso », naa duu nde jawdi Leydi ndii warata daraade e mum.
25. Battane de Yiingo ngoo hebata ley politiki Leydi ndii ana laatii sardi mawdo sanne ley tabintiggol nawtoral lobbol Yiingo Mali 2063 ngoo. Daraniibe Leydi bee e hoore mum kaani heedude e oon golle, buri fuu hooreebe politiki bee sabi kambe pudfunoo kabaaru majjum ley yammbere wadanoonde wattu fuddugol golleeji majjum di Persidan Laamu Hakkundeejo kapum e Permel Miniisiri ngadunoo disikuur mum'en pudfirdo golle majjum oo ndee. Ley oo nokku, ko haala mum haani, yo kabaaru burnoodo fuu laataade sabaabu so « Golle Widito dow Battane Mali 2025 » oo waasi woodude, kapum e rafi / pako politiki nawtordoo ley golleeji yiingo ngoo.
26. Moyfingol kapum e nawtoragol Yiingo « Mali Keso, leydi yirwoori iwde hikka yaade hitaande 2063 » ngoo ana haani lamndaade en ko haani laataade darnde Laamu Leydi ndii yalla hakkillaaaji lobbi ana kebee caggal ko yalti e golleeji gollanoodi e bettaade e banngal hawjagol Kebal Leydi ndii kapum e heeyagol golleeji jirwinooji Leydi ndii. Laamu Leydi ndii ana haani laataade hono golloowo misaaluujo baawdo daranaade kebal Leydi ndii mawngal. Ley majjum, Laamu Leydi ndii ana haani honnjaade gollirde Leydi ndii dee no burata fuu woodirde.
27. Dow dum, Laamu Leydi oo ana haani daraade e darnde mum ley gede keertanaade gollirde Leydi ndii dee kala. Ko golle majjum faandii yo tewtude yalla Leydi ndii ana waawa roondaade almusadfaaji mum e banngal ndeenaagu, jannde, nguure, ko hubbetee, martinirde kumpa kese, cellal, faa yottoo cafaaje. Faa oon golle heba tabitidde, ana wajimbini ko Laamu Leydi oo laatoo laamu tekkudo, baawdo sakkaade ko habbodii e kebal mum. Ana wajimbini ko Laamu leydi oo daroo e darnde lobbere ley tewtugol yalla kebe mayri dee ana njirwa ; laamu oo ana haani duu daranaade pecondiral lobbol deen kebe hakkunde bibbe Leydi ndii kala, kapum e woodingol gollirde keertaade politiki leydi ndii, kebal mayri kapum e binngu-aadamaaku gondo ley mayri. Ngol semmbingol darnde Laamu leydi oo ana haani waddude yirwere Leydi ndii, dum laatoo yirwere semmbinoore gollidal hakkunde Mali e leyde godde, dum yaafina duu sanne kebal gollirde Leydi ndii gollonooje hoore mum de. Edum walla sanne e banngal waawugol roondaade gidaade mum, beyda kebal Leydi ndii, tiloo laatoo sabaabu naannugol jawdi lobbiri, waawndi daranaade huunde fuu habbodiinde e yirwere Leydi ndii, kapum e heydfintiggol kabaaruuji Mali dii kala.

28. Yiingo ngoo ana fawii duu dow banngugol Neddo Keso (Malinke keso). Ko dum yidi haalude haala mum, yo yidde hollude oon Malinke keso ana haani laataade leydiyanke baawdo daraade e darnde mum, laato jidde Leydi mum, teddindo faydaaji Leydi mum, golloowo, anndudo hoore mum, kaaldotoodo, tewtoowo yalla Leydi mum ana waawa roondaade hoore mum, woodina nguurndam yimbe mum kala. Malinke keso oo ana haani waawude tewtude anndal ley kala ko gollata, laato duu jom neddaaku (leydiyankaaku, waawugol wuurdude e wobbe, kanum e tawregol anndal) ; joomum ana haani tawreede diin taguui lobbi fuu yalla ana waawa faamrude e yaadinde tagu mum e jamaa kala mo haaje mum habbodii e mum e banngal waylitiggol binngu-aadamaaku bondo goodudo oo, faa heba no gollira Mali keso oo. Ngoo Yiingo ana yaada sanne e ko woni ley porogaraamu biyeteedo « Janngingol Faydaaji Leydi ndii » ; oon porogaraamu ana wajimbina golleeji lobbi baawdi naatude e moyfintiggol leydiyankaaku. Faa oon golle duu heba tabitidde, ana wajimbini ko kubindal mawngal hebee e ley porogaraamuui jannde dii (janngingol faydaaji Leydi ndii, jogagol gikkuuji lobbi, tawreede leydiyankaaku, yirwingol sarwiisiji Leydi kanum e annde kese), faa yottoo golleeji pawidi dow finaa-tawaaji, yimoobe e mbiiki-caldi (taali, jimi, tiyaatiri, sinima).
29. So wartii ga banngal jawdi gollirdi ndii gaa, ngal gedal duu ana darii e darnde mawnde walloore faa wooda e banngal yottingol faandaaji Yiingo ngoo. Gollidal hakkunde Mali e leyde godde dee e fiyaa kaalisi ana wondi e tiidallaaji mawdi ley oon wattu ; edum heddi laataade duu tiidalla mawdo sanne sabi jawdi iwroori sella ley leyde jogiide jawdi ana famdi. Ley oo kabaaru, mapeere heertanaade jawdi gollirdi ley Yiingo Mali 2063 ngoo ana fawii dow tewtugol jawdi ley Leydi Mali ndii e hoore mum (Ley oo kabaaru Gofomama Leydi ndii oo adiima moyfinde kabaaruui kesi newnooji hebugol ndiin jawdi. Ko buri heewude e jamaa Mali oo fuu yo sukaabe yokolbe, waawrube ; kasen duu Mali ana weltoori jogaade naange nge nawtoroo ; omo jogii duu ndiyam, leydi waawndi remeede, daabaaji, faa yottoo kanje aseteeo e ko nanndi e mum. Laamagol Leydi ndii ana damaa e darnde lobbere ; sariyaaji Leydi ndii duu ana caree faa woodi ; dum nee fuu so rentii ana waawi laatanaade Leydi ndii tuugorde lobbere dow binngu-aadamaaku lobbo.)
30. Golleeji kesi ngollaama ley nokkuuji hono ley gollirde kumaniide asugol kanje dee ; ko buri fuu teentilaade ley oon nokku yo yaltingol Sariyaaji mawdi jaltlinaadi ley hitaande 2023 e banngal golleeji asugol kanje e ko nanndi e mum dii ; sariya mawka pawika dow darnugol isinjaaji, ley gollirde Leydi ndii burde fuu jogaade doole, ana laatii moyfere mawnde, waawnde laataade pudfoode iwdi jawdi heedoori e golleeji Yiingo heso fewtongo yirwere Mali ngoo. Moyfere ana waawi hebeede e Golleeji asugol kanje ie ko nanndi e mum dii ; edum waawi laataade pudfoode lobbe, pudfonooje Leydi ndii iwdi jawdi mum. Jawdi wonndi ana woodi (ko buri miliyaaruui 500 kaalisi Seefa ley hitaande fuu) ; jawdi wonndik woowundi hebeede (ko buri miliyaaruui 100 kaalisi Seefa ley hitaande fuu) ; hakke jawdi ndi jamaa woowi hebude e banngal golleeji asugol kanje e ko nanndi e mum (ko buri miliyaaruui 5000 kaalisi Seefa ley hitaande fuu) ; wartigol e Leydi ndii jawdi tineteendi e jaaguui nabeteedi leyde godde (ko buri miliyaaruui 10 000 kaalisi Seefa) ; ndii jawdi fuu ana waawi laataade jawdi gollirdi, waawndi hebeede ley gollugol gollirde Leydi ndii kanum e ley gollirde gollonooje ko'e mum (PPP) dee, tawee Leydi ndii loraaki jawdi iwroori leyde godde ndii, naa duu jawdi iwroori to faabotoobe dum banngal golle naa banngal jawdi.

31. Mali yo leydi ndi walaa kebal mawngal ; kebal mayri ley golleeji isinŋaaji duu ana famdi sanne ; nokkuuji do Leydi buri fuu ittude jawdi mum mawndi (PIB) yo ley golleeji keredu (awgal, ndema, margol daabaaji) kapum e ley golleeji pewtudi laawi, adirde, kapum e ko nanndi e mum. Ngal kebal ana wondi e tiidallaaji kanndotoodi yirwere Leydi ndii e bamtaare mum. Kulle itteteede e Leydi ndii so nabee ley nokkuuji goddi dee keewaa ; dum kulle seedaaje non ; ko de buri fawaade dow mum yo rimo, kanje, e kulle de mbaylitaaka, kebeteede ley ndema e margol daabaaji. Dabbugl e jippagol coggu ko buri heewude e deen kulle walaa do darii ; so kassen duu torraaji jaltooji e wayligol mbaaka wattuui (tobooji, yooro, kapum e ko nanndi e mu), ana tampini kebal Leydi ndii. Jawdi hebeteendi e cogguu kulle hawaaluui men dee ana famdi. Dum fuu ana holla kebal Leydi ndii walaa do darii.
32. Gila hitaande 2012, Mali ana wondi e tiidallaaji mawdi bonnudi leydi ndii sanne, caggal baasiiji di gube woldenkoobe rober'en kapum e alkaydaa'en wombe ley resonŋaaji Kidal, Gaawo, Kidal, Gaawo e Tummbutu ngaddunoo e leydi ndii. Oon kabaaru wardiino e tiidallaaji mawdi, torru di kebal Leydi ndii ; torra majjum yottinooma fay golleeji widito ngo jamaa rentannoo so wadida ngoo.
33. Mali ana jogii dame yirwere keewde do itta jawdi mum ; kebal ngal ana waawi woodineede sanne so tawii gollirde gaddooje jawdi dee, faa yottoo gollidal hakkunde Mali e wobbe ngal ana waawi hebireede no neworii (laawi, ko hubbetee, martinal kumpa, e ko nanndi e mum).
34. So en inndii dame baawde waddande Leydi ndii jawdi, eden mbaawi inndude ko woni yeeso koo :
- Damal kebe ley ndema : ngal damal ana jogii caldi keewdi sanne. Mali ana jogii leydi yaajundi remeteendi, ndiyam keewdam baawdam nawtoreede, kebal mawngal ley margol daabaaji, leydi ndii durdude keewde, nokkuuji keewdi di liddi mbaawi mareede e mum, jamaa mo keewal mum fuu yo sukaabe yokolbe waawube golleeji leydi, baale golle keredunkooje keewde, jom'en anndal heewbe e banngal sariyaaji, naa kala ko yaadata e sariyaaji, naa ko habbodii e gollirde Leydi ndii kumaniide hawju kabaaruui ndema. Moyfere nde Mali buri fuu jogaade kasen, yowoodugol e Leydi ndii Sariya Mawka Onngoowa kabaaruui Ndema e sariyaaj mum gollirdi ;
 - Margol daabaaji : margol daabaaji duu ana jogii moyfereji baawdi yirwinde kebal Leydi ndii ley woodugol golleeji « teew », « kosam », « guri », faa yottoo margol cofe ; diin golleeji ana keewi, ana mbaawi duu rimirtude golleeji goddi ; edi mbaawi laataade sabaabu golloobe keba mbarkaanaakuuji timmudo ley golleeji mum'en keewdi ;
 - Golleeji isin'aaji : oon golle duu ana wondi e moyfereji baawdi yirwinde kebal Leydi ndii, buri fuu e banngal nawtoral ko yaltata e ndema, kapum e margol daabaaji koo ;
 - Isinŋaaji canooji bagiiji : oon golle duu ana saawi moyfereji, saabe keewal rimo remeteeko e Leydi ndii koo ; 5% rimo koo ana waawi wayliteede do remaa doo ;
 - Golleeji goddi, di keewaa, baawdi waddude moyfere mawnde, hono laamagol Leydi, laabal ey golleeji isinŋaaji, kapum e golleeji asugol kanje'en, ana mbaawi waddande Mali jawdi pirritiindi ;
 - Sarwiiijji jogiidi yirwere yaawnde e banngal martinal kumpa, jaagu, faa yottoo gollirde godde gaddooje moyfereji e banngal hokkugol sukaabe ko ngolla naa wawninooje keba mabbe ana ngoodi.
35. Faa dii moyfereji fuu keba darnde lobbere ley kebal Leydi ndii, winndugol yiingo

faamniingo, lobbo, yaadoowo e yirwere Leydi men ndii, moy' keewyere majjum heddo maateede duubi keewdi, ana wajimbini. Ngoon yiingo heso waran diidude laawol yirwere woodoore ley duubi debe garooji dii ; engo walla sanne ley yiitugol moyfereeeji kala gondi ley leydi men ndii, kapum e kasindine fuu gonde ley gollirde Leydi ndii ; faandaa majjum yo wallude yalla tiidallaaji kanndotoodi kebal Leydi ndii dii fuu ana mbaawa yiiteede.

36. **Kaanankooobe Laamu Hakkundeejo oo, ley no cuborii nawtoral bakkile jaltude ley batuui ANR cappinoodi landinanaade yirwere Leydi ndii ley sarti goddiido, mbaawaano hebude ko buri woodude ko tils e Leydi ndii, faa yottii wadugol widito heso dow oon kabaaru.** Hono oon golle nee, ley nawtoral miiijooji gadeteedi faade e battane lobbe Leydi Mali ndii kapum e dow moyfingol yiingo e banngal yirwere mayri, ana wajimbini dow daliiliji keewdi : (i) nawtoral lobbal miiijooji gadaadi ley batuui mawdi pewtunoodi heydintiggol kabaaruui Leydi ndii, tewtugol dum golliree jaati hono no Malinkooobe tewtinoo dum e banngal yirwere Leydi ndii, so cubii yiingo wadee faade e yiwere Leydi ndii ley paamondiral deental jamaa Leydi ndii fuu.
37. Daliili oon golle konnjordo ana fawii dow kulle gonde yeeso dee : (i) heydintiggol golleeji gadanoodi e banngal « Golle Widito dow Batane Leydi ndii ley 2025 », sabi sarti dokkananoodo oon golle oo timmii ; (ii) darnugol ley sarti juutudo, porogaraamu balloowo inndugol moyfereeeji baawdii naannande Leydi ndii jawdi ; (iii) landinal kaanngal wadeede e banngal laawol kesol baawngol waddande Leydi ndii yirwere, ley nawtoral ko woni ley CREDD koo, sabi sarti oon golle duu timmii gila hitaande 2023.
38. Darnugol porogaraamu golleeji keso ley sarti juutudo ngol, faaboto sanne no moyfereeeji gaddonooji Leydi ndii kebal njiitiree. Tewtugol kebal lobbal ley duubi capantati garooji dii yo bakkilal gadanoongal ley batuui ANR bettiidi dii. Tiidalla burdo fuu mawnude, caggal tiidalla pawido e rafi gollirde goodudo oo, yo rafi yiingo laabungo, yaadoowo e ko heertaa ley moyfingol e nawtoragol heeyo golle fawotoongo dow yirwere gollirde inndaade dee, kapum e banngal nawtoral lobbal balloowal naatondiral golleeji jamaa leydi ndii kala, naa naatondiral nokkuuji di kebe dee njaltata e mum dii kala.
39. Mapeere heyre darnanaande yirwere ndee (caggal REDD 2019-2023) ana haani saawude, no seertiri e mapeeje boownoode nawtoreede e dee bettaade dee, kulle kese mawde, ley no dum worri ley darnugol miijo pawingo dow "Politiki Kebal Mawngal Leydi ndii" ; ngoon miijo ana haani fewtude nokkuuji baawdi imminde yirwere ley gede golle miileteede ana mbaawi waddande Leydi ndii moyfereeeji. Faandaa tuugaado ley oon Politiki yo mawinde kebal ley gollirde, kapum e ley golleeji Leydi ndii kala yalla jamaa Leydi ndii ana heba neema, yalla ndeen moyfere duu ana yottoo resonjaaji Leydi ndii kala, no burata fuu fotirde. Oon politiki ana haani saawude miiijooji mawdi baawdi fewtinde harkillaaji jamaa leydi ndii no roondoroo hoore mum ley kebal mum e ley jawdi mum, ley nawtoral moyfereeeji jogaadi di Leydi ndii holliti wattu mo jukkungooji, jaadfi-hoore, di ngalaa do ndarii dii caamunoo e Leydi ndii.
40. Oon "Politiki Kebal Mawngal Leydi ndii" waran fawaade dow gede tati ; kanje ngoni : (i) yirwingol nokkuuji kebe mawde gondi ley resonjaaji Leydi ndii, kapum e woodingol gollidal jamaa gondo ley diin nokkuuji ; (ii) waddangol Leydi ndii gollirde pawide dow kabaaruui laawi, ko hubbetee, kapum e martinal kumpa yalla gollirde gaddooje kebal dee ana ndokkee ko paabitoroo, tiloo kapum'en duu paaboo yirwingol Leydi ndii kaka ; (iii) yirwingol mbarkaanaaku e banngal beydangol golloobe mbarkaanaaku kapum e tewtangol sukaabe golle ; dum ana haani laataade tuugorgal mawngal ngal politiki mo yirwinngol Leydi ndii haani fawaade e mum. Edum haani duu yaadude e gede golle jiitaade ley kebal Leydi ndii. Ngal gedal ana waawi duu saawude gedal pewtinteengal sardiiji golleeji inndaadi faa ngollee dii (rafi booyugol golleeji dii, laabal gollirde kapum e ndeenaagu ley nokkuuji di golleeji dii ngolletee ley mum dii).

41. Nate keewde kaɗum e kartal kollitoowal Kebal biyeengal ATLAS, landinaangal saabe majjum faa holla moyƴereejji gondi ley nokku fuu, kaɗum e keewal jawdi ley duubi sappo sappo fuu ; ko ngal hollata kasen yo keewal jawdi ley duubi capande garooji dii ; edum faandii godde kasen : daranaade golleeji yeewtagol-iimagol kebe paandaade hebeede dee, ley immarogol golle majjum kabaaruuji jaltudi e golle majjum dii, kaɗum battane majjum dee. Oon golle ana gollee ley jokkugol e laawol kesol nawtortoongol kabaaruuji pamminirteedi karte nataade ; ngol martingol kumpa duu ana faaboo sanne yaadingol faandaaji kollitooji kebe dii kaɗum e kasindinal kabbiingal e heyɗngol kabaaruuji leydi ndii yalla yirwere mawnde huubunde Leydi ndii, nde waldaa e keereefi fuu ana hebee.
42. Ley cappooje golleeji aamaadi faa hitaande 2030 nde waalde Nason Jini kaɗum e hitaande 2063 nde Waalde Iniyon Afirikeene keertii, Gofornama Leydi ndii ana jokki e faandaaji mum ley tewtugol yalla **Leydi ndii ana laatoo Leydi Jirwundi, jogiindi Doole, bamundi aadi waylitidde sanne sanne sarwiisiiji mum, faa yottoo no diin sarwiisiiji ngollirta e mbaaka heka deen gollirde ndokketee yalla golleeji forba dii ana mbaawa hebude doode.** Oo golle waran tabitirteede hono no yiingo ngoo sapporii dum, kaɗum e laawol jokkaangol e banngal politiki golle mo Leydi ndi men ndiibamdata e leyde godde dee ; oon politiki golle waran fawaade dow nuuyle tati ; kanje ngoni : tiide e ndimaaku Mali ; tiidude e laawi keertaadi di Mali subii, kaɗum e di gollidibbe cubii ; dowlanagol sardiiji di Leydi ndii jokkata e mum faa heba no wuurda faa wooda, ley anniya fuu bamaado faa naba Leydi ndii yeeso.
43. Dowlanagol diin sardiiji ana wajimbini darnugol Leydi jokkoori laawol ngol laamumkoobe mum ndiidani dum, kaɗum e waawugol daranaade yirwere timmunde Leydi ndii. Eso w tiidallaaji maataa e mum dii, faa yottoo wattu mo rafi laamu wonnoo e Leydi ndii ndee, ana wajimbini sanne ko Leydi ndii darnanee nuuyle kese yalla endi laatoo Leydi keyri waawndi daranaade ndeenaagu mum e ndimaaku mum, ndi laatoo duu Leydi laatanaade leyde godde dee misaalu e banngal yirere mum, waawndi woodinde sardiiji nguurndam lobbam jamaa mum.
44. Ndee ana jogii pece nay (4) mawde. **FECCERE ARANDEERE NDEE** ana holla Yiingo ngoo heeyoraa ; **FECCERE DIDOBERDE** ana hollita no golleeji keertaadi dii keeyoraa ; **FECCERE TATOBERDE** ana fawii nawtoragol yiingo ngoo ley faccito majjum mawngo ; **FECCERE NAYOBERDE** ana holla maneeje kaande jokkeede e banngal nawtoragol yiingo ngoo.

YIINGO MALI KESO

2063

**FECCERE ARANDEERE
HONNJAGOL KEERTAANGOL**

I. FECCERE ARANDEERE : HONNJAGOL KEERTAANGOL

45. Ko honnjagol keertaangol ngol fawii dow mum, yo tewtude yalla Mali ana laatoo «Leydi ngootiri nanngodirndi», yalla no ndi gollirta nii ana waawa anndeede faa ndi laatoo Leydi waawndi heyude hoore mum e banngal yirwere e binngu-aadamaaku. Ndennoo ko dum faandii yo tewtude faa annda no « Mali Leydi nanngondirndi » kapum e hawaalu mum ngorri hannde hannde oo ; ko golle oo faandii kasen duu yo faccitidde mapeeje golle laatiide sabaabu so kabaaruuji goodudie e Leydi ndii hannde dii kebi anndeede ; ko golle oo faandii kasen duu yo yiitide kasindine mawde e baylite de Leydi ndii yelii, faa yottoo kala ko waawi laataade sabaabu so kabaaruuji Leydi ndii keba waylitaade faa wooda.

1.1. NO JAMAA LEYDI NDII WUURDI

46. Tiidalla mawdo mo Leydi Mali buri fuu jogaade hannde yo habugol e kabaaruuji majjinooji faydaaji tawaangaaji Leydi ndii.

1.1.1. Leydiyankaaku kapum e baaldal jamaa

47. Golleeji gadanoodi ley honnjagol biyeteengol « Afrobaromeetere » (Round 9) ngol hollitii wiide, Malinkoobe ana korsini leydiankaaku mum'en sanne, faa dum buri no be njidiri siinnuuli mabbe dii nii. Ko sii mabbe, naa ko reson mabbe oo tawaa fuu, jilli di be njogani leydiankaaku mabbe oo ana woodi ley ko buri 85%. Dum ana holla wiide baaldal lobbal gonnoongal hakkunde Malinkoobe ngal ana heddii.

48. Caggal majjum, yarra-muya gondo hakkunde diinaaji dii, siinuuli dii, yaltube leydi mum'en so ngari Mali bee, faa yottoo hakkunde yimbe politiki bee, ana mawni sanne. Ley misaalu ley hitaande 2022, 88% Malinkoobe kollii wiide ana njidi, naa ana njogorii tawreede taakanlemme be be ngalada e mum diina ; be mbii baaldal hakkunde been walaa fuu ko torrata be. Ga banngal pelle yimbe iwbe leydi mum'en so ngari Mali, kapum e yimbe jinngonoobe partiiji politiki yogaaaji bee, lamndi gadaadi dow majjum dii kollii 93%, 86% kapum e 81% hono majjum woni e hakkilaji mum'en. Ko jamaa Mali oo buri wawude, yo luutunkaaku sabi 92% mabbe njidaa wuurde bannge luutunke. **Jonnoo ko mbaaw-den sellinde tan, baasiiji hakkunde jamaaje joodiide e nokkuuji dii yo kulle de bibbe-aadama bee e ko'e mum ngaddi ley muuyde mum'en ley yidde ittude deeyere wonnde e nokkuuji, so leyde janane jogiide semmbe ana tewta ittude.**

1.1.2. Woodugol mawngol alsilaamaaku ley kabaaruuji politiki leydi ndii

49. Woodugol alsilaamaaku ley Mali waawaa accude Malinkoobe mbaasa wattude hunko mum e no jamaa Leydi ndii wuurdi nii. Alsilaame'en bee ana tawaa sanne ley gube golle Leydi ndii dee sanne ; be ngon ley baale keewde duu sanne ; kaa nokku fuu do Laamu Leydi ndii ronki daraade, naa duu nokku fuu do Laamu oo yoppi damde mum, naa do tawi semmbe mum ana famdi ley golleeji mum, ebe mbaawi loomtaade dum'en.

50. Alsilaamaaku ana daranii sanne rewrintiggol jamaa donkudo hawrude ; sabaabu majjum, aadiiji bamaadi e banngal demokaraasi, kapum e ngallingol geelle dii ndonki yottineede ; ley ndeen darnde alsilaame'en bee ndarii wattu fuu mo be maati jamaaje yogaaaji ana ndaara dullude hoore mum. Ko buri woodude e majjum fuu yo doole mo alsilaame'en tawraa bannge daraniibe politiki Leydi " (International Crisis Group. 2017).

51. Pelle diinankoobe puddiino naatude Mali gila wattu gondo arnu oo, kapum e wattu hakkunde e timmoode arnu mo ngon-den e mum oo ; ko adii fuu yo naatirgol

« waajotoobe heybe » e Leydi ndii ley doole mawde sanne. Nde be ngarnoo e Leydi ndii, be ngardu e gullitaali kesi. Faandaaji mabbe burdi fuu heerteede, yo rafi dammbe e Leydi ndii majjun ; dum be adorii wullitaade so be tewti naatude Leydi ndii faa be ngartira deen dammbe majjirde ndi. Kaa be kaadaali e wullitaade, be immi so be ndarii e koyde mabbe, heddo ebe ngollira jam jam yalla ebe keba no be ngartira hakkille jamaa oo, naa be mbaylitii no jamaa oo worri nii, ley nawtoragol leydiyankaaku pawido dow diina.

1.1.3. Kabaaruuji kabbiidi e keewal jamaa dow leydi ndii

52. Ley hitaande 2022 ndee Mali ana joginoo ko waarata e yimbe miliyooji 22 395 489 ; weertaango Leydi ndii yo kilomeetereji-kaare (km²) 1.241 238 ; ana taykaa duu jamaa Leydi ana Mali joodaaki so wanaa ley nokkuuji seeda Leydi ndii ; keewal yimbe bee dow kilomeetere-kaare (km²) gooto fuu ana burnoo yimbe 2,9 ley hitaande 1990 ; ley hitaande 1998 ndee keewal ngal yehii faa e yimbe 7,9 ; kaa ley hitaande 2022 ndee ngal beydiima faa yottii yimbe 18 dow kilomeetere-kaare (km²) gooto fuu. Fay so keewal yimbe ngal beydiima sanne, ana taykaa jamaa Leydi oo ana saakii sanne. Tummbutu, Gaawo, Kidal, kajum e Tawdanna keedi Saahal Leydi ndii ; diin nokkuuji yo nokkuuji jaajudi sanne ; dum nokkuuji njaareendi joordi sanne. Weertaango majji ana yaha faa e 60%, so dum fiidaama e weertaango Leydi men ndii, kaa jamaa gonfo toon oo nee burataa 7% jamaa Leydi ndii. Keewal yimbe dow kilomeetere-kaaren(km²) gooto fuu, burataa neddo gooto ; dum ana holla wiide joonnde ley diin nokkuuji wanaa ko newii saabe mbaaka majji ley wula-buuba, e ley yooro wonngo toon.
53. Kaa ana taykaa duu diin nokkuuji ana njogii moyfereji keewdi kabbiidi e ndiyam, leydi remeteendi, nokkuuji do demal waawi yirwudi njogii duu nokkuuji do jawdi waawi aseede ley leydi, hono kanje e ko nanndi e mum.
54. Gila wattu booyudo, no jamaa Leydi Mali ndii beydortoo ley hitaande fuu nii, ana jogoraa hono no huunde hanndotoonde yirwere Leydi ndii ; dum saabi so gofornama oo yaltini ley hitaande 1991 dewtere wiyeteende « Politiki Damanaado Mali e banngal Jamaa Leydi ndii ». Faandaa oon politiki yo woodinde nguurndam jamaa Leydi ndii e banngal jannde, cellal, nguure, ngeennga, golle, e ko nanndi e mum.
55. Oon politiki nawtoraama ley golle biyeteedo «Porogaraamu Ardinaado ley Golleeji Leydi ndii Mawdi e banngal Jamaa » (PIIP 1996-2000). Golleeji oon porogaraamu iimaama ley hitaande 2001. Ko adii yaltude ley ngol iimagol yo heertagol mawngol kabaaruuji pewtudi jamaa dii, taweede nee dum yaadinaaka e keewal tiidallaaji mawdi kanndotoodi yirwere Leydi ndii. Iimagol ngol hollitii duu kabaaruuji goddi : «rafi-andal golle ngal golloobe kaani jogaade ley golleeji mum'en », «rafi-yaadingol » politiki keertanaado jamaa Leydi ndii oo e mapeeje keertanaade yirwere mayri, faa yottoo yeebaare faabotoobe ley golleeji yirwere bee kollata ley faaboragol jawdi mum'en faade e gollirde kumaniide golleeji yirwere dee
56. Caggal majjum, keewal jamaa Leydi ngal waawaa laataade huunde hanndotoonde yirwere Leydi ndii kajum e binngu-aadamaaku mayri, so dabareeji lobbi piyaama yalla woodugol sukaabe Leydi ndii, waawube golle, kajum e rewbe ana heba no nawtooree. Dow majjum, ko Leydi ndii haani wadude, yo jogoraade keewal jamaa Leydi ngal hono no moyfere heertanaade yirwere mayri nii ; edum fammina wiide, sukaabe e rewbe ana kaani hebbineede e gede golleeji keertanaade yirwere Leydi ndii dee yalla been sukaabe yokolbe kajum e been rewbe ana mbaawa gollande hoore mum'en, ley wattangol arnuuji garooji dii hakkille. Oon tiidalla waawataa habeede so nokkuuji di jamaa oo wuuri dow mum dii kawjaaka no buri fuu woodirde.

57. Kasen duu ko haani fammineede, ko buri fuu heewude, leyde jirwude dee kaɗum e leyde

Haatumeere filtinaande 1 : Batuuji Mawdi biyeteedi « Eta Jenero Jeneesi »

lwde 1 yaade 22 lewru deesaamburu 2023, Batu Mawdo biyeteedo « Eta Jenero Jeneesi » wadanooma ga Mali gaa ; faandaa oon batu yo tewtude yalla ana anndee hono kabaru sukaabe worri ley Leydi ndii, tiloo tiidallaaji maataatadi ley majjum dii tewtanee dabare. Ndennoo ko oon batu faandii yo wattude sukaabe ley bernde heydintiggol kabaaruuji Mali goodungol e tewteede ngol. Batu Mawdo biyeteedo « Eta Jenero Jeneesi » oo wadiraama ley gede tati keertaade : gedal komininɗaaji, gedal resonɗaaji, kaɗum e gedal ngal nafaa mum woodani Mali fuu ; heyaaabe komininɗaaji 600, resonɗaaji 19, tawtude heyaaabe Disitiriki Bamako, leyde 31 de Malinkoobe njoodii ley mum, kawri e oon batu mawdo. Sukaabe yogaabe duu kawritii e makko, ley fiigol mum'en telefon faa kollita ko woni e hakkille mum'en. Sijji keewdi yimbe wobbe kawritii e oon batu : dum heyaaabe iwrube ley baale sukaabe keewde gomde ley Leydi ndii fuu (sukaabe wombe ley keredu, wombe ley ngallu, sukaabe lekkol, senndikaa'en, yimbe wonndube e nako, kaɗum e ko nanndi e mum), heyaaabe baale Soosiyete Siwil, heyaaabe partiiji politiki, heyaaabe baale sukaabe Malinkoobe joodiibe ley leyde godde, jom'en anndal noddaabe faa paaboo ley golle oo, faa yottoo kaanankoobe mawbe iwrube ley leyde godde.

Faandaa mawdo kawrital ngal yo tewtudde yalla tiidallaaji kabbiidi e kabaaruuji sukaabe ana njiitee, dum tewtanee dabareeji lobbi. Ko buri fuu heerteede e majjum, yo i) semmbinde mballiigu sukaabe ley laamagol Leydi ndii, heydintiggol kabaaruuji politiki kaɗum e sarwiisiiji Leydi ndii, yalla edum heba darnde lobbere ley golleeji heydingol kabaaruuji Leydi ndii ; (ii) faabaade golleeji sukaabe bee

gondude e yirwude dee yo leyde de jamaa mum heewi sanne ; dum leyde jaajude, jogiide moyfereeeji di njottataako moyfereeeji gondi ley Mali dii fay seeda. **Ndennoo jamaa oo ana jogoraa hono no moyfere waawnde tuugeede e banngal yirwere nii. Dow majjum, ana wajimbini no kulle dee ittiree no njogoranoo nii, politiki jamaa jaltinaado oo nawtoree yalla edum beyda yirwere Leydi ndii.**

e banngal ndeenaagu, jam e dewrintinal e baaldal lobbal jamaa, yalla Mali ana heba no laatoroo Leydi yirwundi ; (iii) yirwinde mapeeje kapum e laawi di faandaa mum yo woodinde kabaaruuji jannde lekkol, ekkintigol golle, faa yottoo tewtangol sukaabe golle, yalla edum faaboo faa wooda e banngal yirwere booyoore tewtanteende Leydi ndii ndee ; (iv) darnude kapum e heeertaade golleeji e porogaraamuui yalla mbarkaanaaku sukaabe oo ana beydoro doole, buri fuu banngal sukaabe rewbe e yalla gollidal lobbal ana hebee ley majjum ; (v) gollude golleeji kapum e tewtude mapeeje golle yogaafe yalla mbarkaanaaku sukaabe ley golle mum'en faade e Mali Keso oo ana beydoo ; do diin golleeji e deen mapeeje golle burata fuu haande wadeede yo nokkuuji hono mbiirki-caldi, finaa-tawaa, golleeji neepal ley nemmbugol leydiyanke gooto, laataniido sukaabe bee misaalu ; (vi) yiitude kabaaruuji goodudi, tiloo tewtana tiidallaaji goodudi dii dabare ; oon golle ana gollireede ley imma-dara sukaabe bee yalla gollidal mabbe e baale sukaabe gonde e nokkuuji dee fuu ana mbaawa tabitirde no burata fuu woodirde.

Caggal haalaaji keewdi e lamndondiral keewngal ley batu oo, bakkile 256 ngadaa ley gube golleeji 6 mawde ; ley deen golle mawde 4 cubaa faa laatoo nuuyle golle de Batu oo darni faa gollee dow mum e banngal Heydintiggol Kabaaruuji Leydi ndii. Gu'bal gootal fuu halfinaa jom anndal gooto faa joomum ardoo golleeji maggal dii (jannginoobe ley iniwersitejaaji, hooreebe gube golleeji, kapum e baale Sosiyete Siiwil) ; gube golle dee yo : (i) Jeneesi, laamagol Leydi, baylite ley politiki kapum e ley sarwiisiji ; (ii) Jeneesi, ndeenaagu, jam, dewrintinal kapum e baaldal lobbal ; (iii) Jeneesi, tewtugol golle, mawningol kebal Leydi kapum e Yirwere booyoore ; (iv) Jeneesi, jamaa Leydi, worbe e rewbe kapum e gollidal lobbal ; (v) Jeneesi, mbiirki-caldi, neepal e finaa-tawaa ; Jeneesi, gollidal baale kapum e gollidal jamaa Leydi. Bakkile de jeneesi wadi dee ana kollita anniyaaji lobbi di jeneesi tawdaa e banngal daragol e darnde mum lobbere ley golleeji heydintiggol kabaaruuji Leydi ndii.

1.1.4. Ngallingol geelle jaawngol ngol waldaa e waylitagol lobbol golleeji

58. Do Mali doo, ngallingol geelle ngol ana beydoo sanne (22.5%) ; edum maatee ley no yimbe heewbe tewtirta golle nii, naa ley no be tewtirta do be ngona nii ; edum maatee sanne duu ley heewugol deende de ndokkiraaka ley biyaangol Laamu.
59. Tewtugol ko golla caggal golleeji ndema dii yaawaa sanne ; ko buri fuu yaawude yo ngallingol geelle ngol. Ko buri heewude fuu, hono no dum worri ley leyde Afiriki godde, gonde Saahal dee nii, ngallingol ngol beydataa kebal ; ngol waylitittaa duu no gollirde gaddooje kebal dee ngorri nii (ngol waddataa golleeji kesi beydooji kebal). Keewal jamaa oo ana seerti ley nokkuuji Mali dii ; dum duu ana jeydaa e sabaabuui burdindi kebal jamaa Leydi ndii ley ngalluwoy pamaroy koy ; kanjum duu woni sabaabu wargol jamaa keewngol ley ngalluue hono Bamako.
60. Ley Batu mawdo mo «Waalde Mawnde Darnaande e banngal Gollidal kapum e Yirwingol Kebal Ley Mali» (Mali – OCDE, 2015), gofornaman oo annditii wiide no golleeji dii tewtirtee nii ana wondi e beydaade ; wargol demokaraasi e Leydi ndii buri fuu yaawude beydude garaangal jamaa ley ngalluue dee : ndennoo ana wajimbini no Mali darnira gollirde keewde (yalla nafakaaji majjum ana njottoo sukaabe). Ngol darnugol gollirde ana haani wadireede faa yirwina, woodina gollirde gonde ley resonjaaji dii (ngallingol). Dewtere ndee hollitii wiide, tewtoobe golle ley wattu goodudo joonin oo keewan faa bura nde didi, doo e yottagol hitaande 2035 ; be keewan nde tati fade hitaande 2050 yottaade.
61. So wartii no dum worri ga Bamako gaa nii, golle widito mo gollirde wiyeteende « Banki Monnjai » kapum e « Taykorde Ngalluue » ngolli oo, hollii wiide, fay so tawii Bamako ana heedi e 34% kebal Leydi Mali ngal (ley ngalluue hono Namey e Konaakiri kebal ngal yo

27%), kebal kebeteengal doon ngal waawataa laataade kebal tuugorgal Leydi ndii :

- Saabe mbaakaaji kebal ngalluure ndee : engal fawii sanne dow golleeji di ngalaa e biyaangol Laamu Leydi ndii kapum e dow golleeji laawi e adirde ; ko diin golleeji ngaddanta Leydi ndii koo yottaaki ko di ngaddanta leyde Saahal godde dee koo ;
- Nawtoragol sarwiisiji keedudi e binngu-aadamaaku dii ana famdi sanne ;
- Darnde golleeji golleteedi faa newna kabaaruuji gollirde (lawi e adirde, cuudi dogotoro e jannde lekkol), kapum e no di ngorri ley ngalluure ndee nii ana famdi sanne, saabe no di ngollirtee nii (faa yottoo no jamaa oo nawtortoo leydi ndi ngalluure ndee hodi dow mum ndii nii), faa yottoo heewugol jaawngaol jamaa mayre.

1.1.5. Tiidallaaji jawdi mawdi laatiidi sabaabu witta-witta sukaabe

62. Kabaaru witta witta sukaabe, buri fuu, iwngol mabbe leyde Afiriki yaade leyde godde, ana mawni ga Mali gaa sanne ; sabaabu majjum yo kulle didi : nafaa kebeteedo e witta witta oo, kapum e keewal jawdi waddeteendi ndii. Jawdi majjum naatoori ley Leydi ndii ana beyda kebal Leydi ndii sanne ; hitaande nde ndi heewaali tan, yo hitaande 2019 ndee ; ley ndeen hitaande, kebal ngal buytiima : ngal iwii miliyaaruuji 440 kaalisi Seefaa ley hitaande 2018 ngal warti miliyaaruuji 433 kaalisi Seefaa ley hitaande 2019, tiliingal yottii miliyaaruuji 652,50 kaalisi Seefa, tawee nee miliyaaruuji 508 kaalisi Seefa dum wonnoo ley hitaande 2022.
63. Ana haani holliteede duu hitaande fuu Mali ana beyda laataade Leydi ndi hobbe ngarata e mum, buri fuu hobbe iwroobe ley leyde Afiriki banngal Hiirnaange dee. Ley hitaande 2023 ndee, yimbe 209 774 ngari tollaade ley Leydi ndii. Gila tiidalla banngal politiki e ndeenaagu oo wadi ley hitaande 2012 ndee, tolliibe ley Mali bee keewii sanne. Ley hitaande 2023 ndee, ana yottoo Malinkoobe 66 722 tolloyiibe ley leyde godde, kapum e Malinkoobe 354 539, be ko buri heewude e mum'en fuu yo rewbe e sukaabe, dogube yaltude geelle mum'en so naati geelle godde.
64. Hono no yaa-wara jamaa worri ley leydi ndii nii (adadu mabbe dariido anndaaka tafan), witta witta jamaa jaltoowo leydi ndii so njaha e leyde aduna godde oo ana waawi beydaade (e banngal yaltoobe Leydi ndii, kapum e banngal naatoobe ley mayri, saabe tiidallaaji goodudi e banngal binngu-aadamaaku, banngal kebal Leydi ndii, kapum e no dum worri ley leyde Saahel dee nii ; kabaaruuji goodudi dii yo : sadda beydotoodo, keereefi hakkunde yimbe Leydi ndii, rafi ko golletee, rafi nguure, waylitagol mbaaka wattuuji...
65. Taweede «Politiki Leydi ndii e banngal Dawi Jaltirdi Leydi ndii » (PONAM) moyfinaama, taweede duu edum wondi e nawtoreede, witta witta oo ana heddii laataade kabaaru mo kaanankoobe Leydi ndii ngadi e haajeeji mum'en.

1.1.6. Famdugol cellal jamaa leydi ndii taweede golleeji majjum mawdi ana ngoodi

66. Cellal jamaa oo ana darii e darnde mawnde sanne e banngal kebal Leydi ndii. Jaabuuji jaltudi ley golleeji widito biyeteedi « EMOP 2022 », ley cilol majji aranol, kollii wiide 33,9 % jamaa oo ana wondi e jaw, naa duu meediino barmude ley duubi tati bettiidi fade honnjagol ngol wadeede. Keewal jawbe e barmube to rewbe too buri heewude (36,5 %) faa buri ga worbe gaa (31,1 %). Ko buri feccere baaliki'en be duubi mum yo 60 naa ko buri ana njogii jaw, naa duu ana ngondunoo e naawalla gooto. Ko buri heewude fuu jonte ngoni jaw mo jamaa Mali oo buri wondude ; torroriibe dum bee ana njaha faa e 64,4 %.

67. Ko yalti e golleeji « EMOP 2022 » dii kasen, so wartii e banngal jawbe jogiibe asiransi, 4,3 % jamaa oo tan jogii asiransi jaw. Keewal mabbe ley disitiriki Bamako oo yo 12,9 %. Jamaa joodiido ley ngalluujje oo buri tawreede asiransi, faa dum buri jamaa gondo ley keredu oo. Ko buri heewude e oon jamaa jogiido asiransi duu yo yimbe woddoyiibe e jannde lekkol (33,1 %) ; ko buri heewude e mabbe fuu yo baaliki'en be duubi mum njahata faa e duubi 60 naa ko buri (6,4 %).
68. Ley golleeji « EMOP 2022 » dii, jaabuuj kebaadi e dow cellal jamaa oo dii kollitii wiide, jamaa oo ana yaha ley cuudi dogotoro so maatii naawalla ; diin jaabuuj kollitii duu jamaa oo ana jogii tiidallaaji ley yaagol mum'en dogotoro. So dii kabaaruuj kabbiidi e cellal jamaa piidaama e sadda mo be ngondi oo, tawete 50.7% jamaa mo waldaa e jaw oo yo misikiina'en ; yimbe 46.8% kolli ana jogii jawbe, ley honnjagol amen aranol ngol ; 38.8% jamaa oo ana jogii neddo jawoowo ley, famdi fuu, hakkunde cili amen didi di min ngarata lamndondirde e mabbe dii. Jaabuuj dii ana kollita duu nokkuuje keertanaade golleeji ndogotoraaku de misikiina'en bee ngarata e mum so jawii naa so mbarmii yo CSCOMjaaji dii (67,3 %) ; to be njahata kasen yo, to sawiroobe ledde baleebe, naa moodibaabe (9,7 %) ; yaagol mabbe too buri heewude, faa buri yaagol mabbe ley kabinejaaji di gollonoobe ko'e mum njei (5,6 %).
69. Caggal dum, ley ko yalti e golleeji « EDSM VII 2023 » dii koo, cellal rewbe e sukaabe beydiima sanne iwde hitaande 2006 yaade hitaande 2024. Dow majjum, keewal rewbe yahoobe dogotoro, famdi fuu, ley cili nay tilsinaadi dii yo 35 % ley hitaande 2006, 51 % ley hitaande 2024. So wartii e banngal cukaloy ndimeteekoy ley cuudi dogotoro koy gaa, keewal majjum ana yaha iwde 45 % ley hitaande 2006 yaade 81 % ley hitaande 2024.

1.1.7. Rafi jannde lekkol kapum e tiidalla mo sukaade ngondi e banngal hebugol golle

70. Newnande Malinke gooto gooto fuu no janngira lekkol, fay so dum haadi e jannde leyiire lobbere tan, yo sugulla mawdo mo gofornamanjaaji laaminoodi Leydi Mali e bettaade dii fuu njoginoo. Ley majjum, Leydi ndii nawtoriima ley hitaande 2019 ndee, cilol didobol porogaraamu biyeteedo «Heeyo Golle darniraango kabaaruuj Jannde Lekkol ley duubi sappo sappo» (PRODEC) iwde 2019 yottaade hitaande 2028 ; jaabuuj jaltooji e oon porogaraamu dii ana kaani newnande golloobe, ley sarti kakindiido, kapum e ley sarti juutudo, anndal ley golleeji mum kapum e semmbinde ko gollanoo ley porogaraamuuj bettiidi dii koo ; taykanooma diin porogaraamuuj torrinooma sanne saabe tiidallaaji goodunoodi gila hitaande 2012 ndee. Yiingo ministeernjaaji kumaniinoodi « jannde lekkol kapum e ekkintiggol golleeji » ngoo yo, ila jooni faa hitaande 202, Mali heban jannde lobbere, nde bibbe Leydi ndii kala mbaawata janngude e mum ; ley ndeen jannde, janngoobe bee fuu laatoto leydiyankoobe yidube leydi mum'en, waawube laamu, golloobe, jogibe anniyaaji lobbi baawdi wallude Leydi mabbe ndii sanne e banngal yirwere e binngu-aadamaaku.
71. Kaa dum e taweede, nawtoral porogaraamu oo hebii tiidallaaji sanne e banngal politiki goodunoodo oo, cellal jamaa, faa yottoo ndeenaagu ley nokkuuji ; oon kabaaru hanndiima gollugol lobbol porogaraamu oo, sabi baylite jelanoode dee ana mbaawnoo woodinde jannde ndee, kaa nde hebanooli tabintineede ; dum hanndinooma fay beydangol golloobe mbarkaanaaku ley golleeji mum'en e banngal haggitere jannde lekkol leyiire ndee. Dum saabi so, tewtugol yalla tiliido janngude lekkol fuu ana heba ko golla, ana heddi laatanaade Laamu Leydi ndii sugulla mawdo, taweede Leydi ndii ana heddi e tiidallaaji mum, taweede duu Leydi ndii ana wondi e bamdude e leyde godde aadiji e banngal golle ; do diin aadiji buri fuu bamdeede yo, ley « Heeyo darnanaango Jannde Lekkol faa 2030 » kapum e « Heeyo darnanaangol waalde Iniyon Afirikenne 2063 » ngoo.
72. Ley tiidallaaji kanndiidi jannde lekkol ley Mali ndee dii, eden mbaawi inndude rafi yaadingol tilagol jannde kapum e hebugol golle ngol. Taweede dabareeji majjum lobbi

piyaama fuu, hawjagol keewal janngoobe ngal duu ana heddii tiidinde jannde lekkol ndee, buri fuu ley jannde lekkol hakkundeere ndee kapum e jannde dowuure ndee (ana woodi mapeeje golle darnaade e banngal moyfingol heeyo jirwinoowo jannde kapum e hawjagol lobbol jawdi jannde ndee). Tiidallaaji goddi ana ngoodi : rafi jannginirdi jaadooiji e jannde ndee, rafi woodugol jannginoobe lekkol jogiibe mbarkaanaaku ley lekkolhaaji dii fuu ; tiidalla goddo ana lelii ley majjum, edum fewti taguuji hooreebe jannde bee kapum e rafi hoolaade be.

1.1.8. Misikiinaaku, keereefiiji, kapum e yoppugol nokku mum saabe rafi ndeenaagu

73. Misikiinaaku gondo e Leydi ndii oo walaa do darii ; samaaji omo beydoo, saamaaji omo buytoo, hakkunde hitaande 2011 e hitaande 2023. Caggal beydoragol misikiinaaku oo tobbe 2 hakkunde hitaande 2011 e hitaande 2013 (edum yaha iwde 45.1% yaade 47.1%), misikiinaaku oo buytoriima tobbe 0.2 hakkunde hitaande 2013 e 2014. Dum buytiima sanne hakkunde 2016 e 2020 (edum waara e 46.8% e 41.9 %). Caggal dum ndeen keewal misikiinaaku ngal darii seeda dum iwde hitaande 2020 e 2021 (44.6%), beydii faa 45.5% ley 2022, edum waara e beydoragol tobbere 1 so dum fiidaama e ko woodunoo ley 2021 koo ; dum buytoriima tobbe 2 so dum fiidaama e ko woodunoo ley 2015 koo. Golleeji tilsudi faa misikiinaaku riiwee dii, ley Leydi ndii faa laaba ; deental almusaddaaji misikiina'en bee ana yahannoo faa e 14.0% ley 2022. Ley hitaande 2023, ley ko yalti e jaabuui golleeji EMOP dii koo, keewal misikiinaaku ngal yottoto faa 43,9% so dabareeji mawdi piyaaka faa kanndoo dum saabe tiidallaaji goodudi e banngal ndeenaagu, cellal, kapum e ley gollirde Leydi ndii dee ; so dum nee wadii ana tiidi Mali yottina faandaaji mum dii faa 24%, ley habugol mum e misikiinaaku doo e hitaande 2030 ndee.
74. Ko yalti e jakkorgal biyeteengal « Gini » koo hollitii wiide, Keereefi boownooki wadeede hakkunde yimbe kii buytiima do Mali doo ; dum buytoriima 0.42 ley hitaande 2011 yottaade 0.33 ley hiitaande 2022 ; ko buyti koo ana yaha faa e -2.4%. Kaa butagol ngol mawnii sanne ley hitaande 2011 e 2021 (42% hitaande fuu) kapum e ley 2019 (40%). Kasen duu, hitaande 2020 ndee laatiima hitaande jippagol mawngol keereefi hakkunde yimbe kii ; dum jipporiima 0.38 fade majjum yottaade 0.42 ley 2021, dum tilii dum jippii faa 0.32 ley 2023 ; kaa dum yottinooma 0.33 ley 2022. Buytagol keereefi hakkunde yimbe ngol ana maatiiree ley potondiral hakkunde yimbe ; engol maatiiree duu nguurndam lobbam dam misikiina'en taykanaa dam.
75. Kabaaruui keewdi ngadiino saabe tiidalla mawdo garnoodo oo : ley majjum, eden mbaawi inndude ko woni yeeso koo : immagol jamaa keewdo e nokkuuji mum'en ; yimbe heewube ndogii iwde e geelle mum'en (PDI) ; yogaabe duu njaltii Mali, njehi leyde godde. Adadu yimbe dogube yaltude geelle mum oo (PDI) sowiima nde didi iwde hitaande 2019 yaade hitaande 2022 ; edum waara e yimbe 207 751 faa yimbe 412 387 ; dum woni cilol aranol ko dum buytii, nde wonnoo dum waariino e yimbe 354 739 ley 2023. Oon adadu kebaado ley 2023 ana hawrina 56,98% rewbe, 43,02% worbe, kapum e feccere (58%) sukaabe be duubi mum yo 0 yaade 17. Sabaabu buytagol maataangol ngol yo woodingol kabaaruui ndeenaagu jamaa Leydi ndii.

1.1.9. Kawrite jamaa Leydi ndii boownoode wadeede faa kollita jamaa oo fuu yo bibbe leydi ngootiri

76. Caggal nde Mali hebunoo ndimaaku mum, golleeji keewdi ngollaama e Leydi ndii yalla finaa-tawaaji Leydi ndii dii ana laatoo tuugorde miiyo fuu, naa golle fuu golleteedo e Leydi ndii. Diin faydaaji kawrinanoo yalla ana njaafina sardiiji leydiyankaaku lobbo ; dum jaati wonnoo sabaabu kawrite biyeteede «Semeene jeneesi » e « biyenal ». Wadugol diin yammberreeji ana wallannoo yimbe heewbe no anndira ko'e mum'en e no anndira yimbe wobbe, walla be duu anndude be Malinioobe ; ko buri heewude duu, diin yammberreeji ana njaltinteenoo e rajon Mali. Deen kawrite gadetenooode hitaande fuu, taweede ede ndabbidi fuu, ana

ndokkannoo yammbinoobe bee kaɗum e yeewoobe bee, faa yottoo hedotoobe rajon bee waawude « anndude hoore mu'en faa wooda, kaɗum e tekkinde nuuyle Leydiyankaaku Mali oo », sabi walaa ko wadi Leydi so wanaa saabe « taariki mayri yo gooto, tidallaaji mayri dii en potu heen, en fuu en potu e seyo mayri, en fuu en sago wooto, en fuu en weli gooto » (Fougière, 2012).

1.1.10. Tawaade mawde majjirde jamaa Leydi ndii kaɗum e baylital kesal puɗɗungal maateede ley kabaaruuji mayri

77. Ga banngal no jamaa Leydi oo wuuri dii, taykaaji goodudi dii yo :

- saaraabe bee keddaaki daraade e darnde mum'en : hannde hannde oo, saaraabe heewe keddaaki e daraade e darnde mum'en « huubunde » faade e koreeji mum'en. So en yeewii kasindine mawde goodude e banngal nguure dee, en keban faamande, ko heewi hoore'en galleeji bee mbaawaa hebande koreeji mum ko kaajaa. Oo golle laatii sabaabu rafi teddeengal ngal yimbe teddinirta saaraabe yogaabe ; dum woni sabaabu duu so yimbe yogaabe mbaawaa teddinde saaraabe mum'en ley galleeji ;
- tewtugol yalla sii galle keso misaaluujo ana hebee, so ley ngallu ngon-den, naa duu so tawii ley keredu ngon-den : sii galle misaaluujo mo tewteten oo ana wiye galle keso (tawee gorkorirraado, debbo mum kaɗum e cukaloy mum'en tan ngondi ley oon galle) ; oon galle yo galle mo gorko mum e debbo mum ngoni nuuygal mum yalla ebe keba no be kinnoroo battane galle mabbe ;
- rafi hawju ley nokkuuji men : rafi honnjagol kabaaruuji gaɗooji hakkunde yimbe, rafi needi ndi saaraabe nehirta sukaabe mum'en, ana maatee sanne ley honnjagol ngol jamaa oo yowannoo dow yimbe e sukaabe wombe ley nokkuuji mum'en. Ko buri heewude e saaraabe bee fuu, ndonkitii daraade e darnde mum'en ley galleeji mum'en ; ndennoo saaraabe heddiibe daraade e darnde mum'en e banngal needi ndi sukaabe mum'en kaɗum e bibbe njanam ana pamdi sanne. Oo kabaaru taykaado ana hokka en faamande sanne ko saabi so sukaabe ana pelotoo saaraabe mum'en so naatae yiilaade ley nokkuuji.

78. Ga banngal finaa-tawaa gaa, golleeji bondi goodudi hannde dii ana mbaawi moobeede ley taykaaji gondi yeeso dii :

- godɗondiral hakkunde faydaaji goodunoodi arannde dii kaɗum taguuji goodudi hannde dii : faydaaji goodunoodi e banngal anndugol hoore mum kaɗum e teddingol hoore mum laatiima kulle de jamaa oo yoppiti faa laabi. Oo kabaaru laatii sabaabu mawɗo kanndotoodo nawtoragol golle fuu paandaado e gollende faa wadda yirwere ;
- majjugol “nedɗaaku” : nedɗaaku majjii faa timmii ley ko jamaa oo haalata kaɗum e ley ko be ngollata.

79. Ley majjum, ko fuddi waylitaade seeda yo ko woni yeeso koo :

- Wartirgol faydaaji yogaaji saabe anniyaaji lobbi bameteedi kaɗum e golleeji lobbi ; edum maatiiree ley wartirgol ley nguurndam jamaa oo kulle keewde lobbe gonnoode ley finaa-tawaaaji Leydi ndii so njoppaa ; ley majjum, eden mbaawi inndude hono ko wiyetee « Festiwal » koo ; dum yammbereeeji gadeteedi hitaande fuu ley nokkuuji Leydi ndii yogaaji ; ley majjum, ana taykaa ngeenndi fuu, komini fuu, jaallenol fuu ana tawraa anniya landinde yammbere festiwal mum ;
- Landingol kesol e banngal moyɗingol kulle, naa gollugol golleeji kabbiidi e finaa-tawaaaji. Faabotoobe ley golleeji mballii Ministeer Finaa-tawaa oo heyɗintinde tuugorde

ballooje daraniibe finaa-tawaa bee yalla golleeji mabbe finaa-tawaa ana mbaawa tabitidde.

- Dee puddoode lobbe ngaran laataade nuuyle ballooje sanne ley bambaare finaa-tawaa men lobbo mo tewteten wuurtinde oo.

80. Kasen duu, tabintinde leydiyanke keso, jogiido taguuji lobbi ley binngu-aadamaaku mum yo huunde laatiinde waajibi ley tewtugol yirwere Leydi ndi, sabi kanko kebal kapum e binngu-aadamaaku tuugotoo. Ley oo hakkille woni ko Mali moyf'ini ley hitaande 2024 porogaraamu gooto biyeteedo « Porogaraamu Leydi ndii kabbiido e Faydaaji » (PNEV) ; oon porogaraamu ana jogii faydaaji kapum e golleeji kaandi nawtoreede faa di kaba e tiidallaaji goodudi hannde dii ; ko tewtete koo yo : anndugol hoore mum, tewtugol jam hakkunde yimbe fuu, tewtugol Leydi ndii waawa roondaade hoore mum, faa yottoo tewtugol jikkeeeji lobbi, nguurndam lobbam, moyf'ere ; kaa tiidallaaji kanndotoodi ana ngoodi : keewal yimbe, bonugol hawaaluuji, waylitagol mbaaka wattuuji, bonnugol kulle tawaangaaje, wancugol gollirde juude mum, kapum e bone goodudo, kollitiroowo hoore mum majjugol binngu-aadamaaku kapum e ittugol faydaaji lobbi goodunoodi.

81. Kulle yogaaje puddii waylitaade ga banngal no jamaa oo wuurti nii :

- tewugol debbo e gorko bamondirbe nguurda suudu mum'en tawee fay neééo gooto beydaaki e mabbe : ana taykaa hannde, sukaabe heybe e dewgal buri fuu yibude kambe e sukaabe mabbe tan ngonata ley suudu mabbe. Hannde, ana heewi sanne sukaabe yidube njoppeee mbihana hoore mum'en, ngollana hoore mum'en kambe e jomsuudu mabbe ; dum saabi so be ebe muuyee bamtude ko'e mabbe law law. Ana maataa dii taguuji kesi ana ngoodi to sukaabe heewbe, sabi joomum'en ana anndi darnde nde ndarii e mum ley nokkuuji mum'en ndeee ana mawni sanne ; dum duu saabii so taykaaji yogaaji kabbiidi e majjum ana ngoodi :
- muuyegol gorko naa debbo bamondirbe njoppiree ko'e mum. Do dum buri fuu yiheede, yo ley galleeji di sakiraabe keewi ley mum dii ;
- loomtagol saaraabe maaybe so njoppi bibbe heewube caggal mum'en ; ko buri heewude e ko fuddi waylitaade koo, yo ronugol aaki di joomum'en njoppi cagga maayde mum'en dii. Hannde hannde oo, miinjiraado waawaa ronude mawnum. Ko woodi, bibbe ndonata saaraabe.

82. Anniyaaji lobbi ana ngondi e maateede ; annii no di annditirtee :

- Moyf'ingol porogaraamu biyeteedo « Porogaraamu Leydi ndii dow Nehugol sukaabe e banngal Leydiyankaaku » (2009-2013) ; ley golleeji keertanaadi oon porogaraamu dii, eden mbaawi inndude semmbingol e jibbingol jannde nde sukaabe njanngintee e banngal leydiyankaaku mum'en, ley politikiji gollirteedi ley leydi ndii dii ;
- Yaltingol ley hitaande 2011, porogaraamu biyeteedo « Politiki Leydi ndii e banngal Moyf'ingol Leydiyankaaku » ; faandaa oon porogaraamu yo « bannginde sii leydiyanke baawdo dwtanaade hakkeji mum kapum e kala ko tilsii e mum, joomum laattoo neddo jogiido faydaaji lobbi, pawidi dow leydiyanikaaku, neddaaku, kapum e kala ko wartondirta e majjum ».

1.2. NO KEBAL LEYDI NDII WORRI

83. Nawtoragol ko yalti e annditorde peesoraade kebal Leydi dee koo ana waawi hollude hakke moyf'ereji kapum e tiidallaaji kaandi habeede yalla kebal Leydi ndii ngal ana beydoo ; nawtoragol majjum yo waajibi ley hawjagol kebal Leydi ndii.

1.2.1. Kebal Leydi ndii ana fawinoo e golleeji demal, durngo, awgal kapum e ngollewoy cewkoy

84. Ley duubi 2015-2022 dñi, annde kebanooma e banngal golleeji biyeteedi «Mapeeje Kese ley Nawtoral Hiisaaji ley Leydi Mali ndii» (SCN 2008) ; en meediino wiide duu kebal Leydi ndii ngal ana fawii, ko buri heewude fuu, dow ko hebetee ley golleeji keredu kapum e dow golleeji pawii e laawi, adirde kapum e ko nanndi e mum ; kebal jaltoowal e majjum ngal ana yaha faa e ko waarata e 70% : (edum waara e 39% ley golleeji laawi e adirde ; 31% ley golleeji keredu dñi) ; engal fawii duu dow golleeji keedudi e isinjaaji e ko nanndi e mum ; edii keedi e 23% ; lampooji jobeteedi dñi keedi e jawdi heddiindi ndii. Kaa ana nanndi hono no kebal iwoowal e nduu salndu golle waddonooru Mali jawdi ngal beydataako, no dum booyiri fuu. Kebal kebeteengal e salndu golle heedundu e golleeji isin'aaji nduu ana yaha faa e 0.9% ley hitaande fuu ; ngedu salndu heedundu e golleeji isinjaaji nduu laatoto 0.3% ley hitaande ; tawee nee salndu golleeji keredu nduu ana wadda -0.1% ley hitaande, ndu lampooji nduu ana wadda -0.4% ley hitaande ; kebal salndu laawi ana daroroo 0% ; ndu keredu nduu yo

Haatummeere 1 : Ngedu caldi golle ley PIB iwde 2019 yottaade 2023 ley %

HN						3
Salndu golleeji keredu	37,3	36,2	35,7	35,8	35,6	
Salndu golle laawi, adirde...	20,9	21,2	20,6	20,2	19,5	
Salndu golle isinjaaji	33,5	34,4	35,4	36,2	36,7	
Usuruuji (ko waldaa e malligu)	8,3	8,2	8,4	7,8	8,3	
ADADU (PIB darnaado ley cogguuli)	100	100	100	100	100	

lwdi : MME_DNPD INSTAT_Comptes Nationaux _ Avril 2023

1.2.2. Kebal ngal fawaaki sanne dow golle isinjaaji

85. Ga banngal kulle demeteede faa jaamee gaa, cali golle keewdi ana mbaawi darneede faa keeda e golleeji waylitiggol kulle ; ley majjum, eden mbaawi inndude maaro, rimo, tigiaaje, bibbe ledde (innden maangoro, kaareeje, somo, seremme), pompiteer, teew daabaai naa guri, kosam e liddi. Hannde hannde oo, nawtoragol deen kulle ley isinjaaji ana famdi sanne ; edum holla wiide golleeji isin dñi tekkaali faa jooni. So wartii ga banngal rimo gaa, kebal ngal ana jaasi ko woowunoo hebeede ley pudfoode hitaande 1960 faa yottoo hitaande 1970 koo ; isinjaaji goodunoodi tan yo COMATEX e ITEMA ; diin isinjaaji ana mboowunoo nawtoraade ngedu mawdo ley kebal rimo ngal e banngal bagi, gaaraaji e disaaje.

86. So golleeji ley isinjaaji dñi ana kaani yirwineede, di ndema dñi duu ana kaajaa faaboreede jawdi gollirde sanne yalla kebal mum ngal ana beydoo faa heba no yaafinira nguure yimbe ley Leydi ndii. Ley majjum, Leydi ndii ana jogii kulle keewde baawe nawtoreede. Hannde hannde oo, gollirde goodude ley oon nokku dee ana kaani woytaneede dow daliiliiji gondi yeeso dñi : (i) mapeeje gollirde dee keddaaki nawtoreede sabi e njoppaama, naa duu de njaadataa e ko woodi hannde ley golleeji ndema dñi koo ; (ii) jaadinal pamaral hakkunde golleeji widito gadeteedi ley diin nokkuuji dñi kapum e golleeji dñi e hoore mum, (iii) famdugol soottude deen kulle ley cogguuli darnaadi, (iv) famdugol jawdi wadeteendi e diin golleeji, (v) ronkugol nawtoraade ndiin jawdi, tiloo laatoo sabaabu rafi ndeenaagu wooda, buri fuu, to yimbe ngalaa doole, buri fuu to jamaa mo walaa doolo oo, (vi) rafi jannde golloobe ley iin golleeji ndema.

1.2.3. Kebal ngal wanaa lobbal

87. Ley ko yalti e deggondiral ngal hawrinde gollirde wiyeteende « Batu Mawdo mo Deental Gollirde landini », 2017-2018, Mali woni leydi 123ème hakkunde leyde 137, ley no dum

holliraa ley gajondiral e banngal hakke woodugol ko hebetee ley golleeji ; ley majjum, darnde nde Mali hebi yo 3.3 dow jakkorgal bamoowal iwde 1 yottaade 7 (ley darnde hakkkindiinde, edum waara e tobbe 4 dow tobbe 7).Kebal pamaraal kebetee ngal ley gollirde gaddooje kebal (tobbe 2.8) faa yottoo sarwiisiji (tobbe 3.3), cellal e jannde (tobbe 3.1). Tobbe kakindiide (4.1) kollooje kaadi kebal dee, mbaawataa wiide kebal mawngal ana woodi e leydi ndii. So wartii ga banngal tobbe kollooje woodugol ko hebetee ley golleeji koo, Mali ana woddi faa jooni hakke baawdo tuugeede so wiye kebal ana woodi ley gollirde dee ; edum woddondiri e ko tuugetee so wiye gollirde dee e hoore mum, naa sarwiisiji dii (sarwiisiji cellal e jannde) ana ngoodi koo. Ndennoo kebal ngal Mali hebata ngal, gal fiidaama e ko yaltata e kebe de golleeji kesi dii, ana woddondiri e kebal lobbal tewteteengal ngal. So en yeewii dum eden mbaawi wiide kebe Mali ana naki faa hannde.

1.2.4. Rafi teddugol kaalisi naameteedo ley leydi ndii oo

88. Kaalisi Seefaa oo nanndaa e kaalisi baawdo woodinde tamondiral Mali e leyde godde dee so dum wartii ga banngal jaaju gaa ; sabaabu majjum, kulle de Mali nabata ley leyde CEDEAO godde dee CEDEAO keedaa so wanaa e 8% deental ko yaltata Leydi ndii koo, tawee nee 48% nabetee Afiriki kapum e 52% ley leyde adunaaru godde dee. Nokkuuji de dum hebetee doo ana ceerti sanne. Kaa Afiriki buri fuu laataade nokku do dum iwata doo (81%)ley deental kulle jaltintinaade ley 2020 so nabee nokkuuji goddi dee ; 78,8% majje fuu ley CEDEAO iwata ; 2,2% tan iwri ley leyde Afiriki keddiide dee. Ko heddii e leyde aduna oo dee (Rdm) ana heedi e 19% kulle gaddeteede dee. Caggal majjum, buytagol kulle naanneteede ley Afiriki dee ana taykaa, so dum fiyondiraama e ko woni to ley leyde adunaaru godde dee iwude 2015 yottaade 2020 ; edum heeda e 85,6% yaade e 81% kapum e 14,4% yaade 19%.
89. Golleeji faccitiggol kabaaruuji kaalis ana haani wadude hakkille no kaalisi buytortoo, naa no nabbirta ley leyde adunaaru nduu godde dee nii. Hannde, ko buri taykeede yo darnugol kaalisi e darnde kaalisi naameteedo ley leyde adunaaru dee ; dum ana holla wiide kaalisi biyeteedo dolar oo timmii (non dum worri ga banngal kaalisi ERO oo duu). Jukkungooji di Eta Jini kapum e Iniyon Eropeyenne njukki Riisi dii, saabe wolde wondunde e wadude ley Ikerenne ndee so paandii taaynude jawdi Riisi ndii so waylita ndi e kaalisi dolar, njaawnii sanne laawol nanngaangol faa itta semmbe kaalisi dolar ngol ; so dum nee wadii, ndeen leyde godde keban no koolaroo kaalisi dolar oo faa sanne. Dum saabi so (i) leydi Siin wadi kaaldal e leyde yogaaje jaltinooe petoron gollidal e banngal waddugol petoron ley majje, dum waarinee e kaalisi biyeteedo Yuwan, gondo ley ndiin leydi oo ; garanti gollidal ngal wadiree kanje, (ii) leydi Riisi wajimbini soorugol kiliyan'en mum bee gaasi e petoron yobiree kaalisi biyeteedo RUBULU (iii) gollidal e leyde BRICS faa yottoo leyde keewde godde tewtooje naatude e ndeen waalde, ana ngadiree ley nawtoral kaalisi gondo ley deen leyde (iv) Leyde BRICS dee puddii yaltinde kaalisi keso mo teddeefi mum yaadata e teddeefi kaalisi naameteedo ley leyde mabbe dee.
90. Haala Nawtoral kaalisi hakkunde leyde adunaaru dee ana wondi e haaleede ; ana tewtee yalla edum wadiree kanje, petoron, litiyom, pilatine e ko nanndi e mum ; wiyaama duu fati dum haadinee tan e taye dereeji boli di ngalaa fuu do ndarii.
91. Anniya bamaado e banngal moyfingol kaalisi CEDEAO noddirteedo ECO bamaama yalla leyde jeydaade ana ndeenta e oon kaalisi. Kaa Faransi kapum e persidan'en leyde Afiriki yogaabe ana ngondi e uddude laawol majjum yalla nafaa kaalisi CFA oo ana heddoowartande dum en. Dow majjum, ana wajimini, no Leydi men ndii yalta e kaalisi CFA oo yalla immaade men faade e kebal Leydi ndii ana mbaawa yottineede. Ndennoo ko haani, yo tinnitaade yalla kaalisi ECO oo ana tabita. So oon kaalisi hebaali tabitinde, kulle didi ana mbaawi wadeede : **(i) kaalisi keso moyfindinee e leyde yogaaje de Mali jogodii e mum faandaaji ; (ii) kaalisi mo Leydi Mali ndii jeyri gi'al daande mum moyfinee.**
92. Sardiiji moyfingol kaalisi Leydi ndii, naa duu kaalisi mo leyde jogodaade faandaaji gooti njeydi ana mbaawi tabitirde ley ko woni yeeso koo :

- Wadugol limgal feewde kulle kebeteede ley nokkuuji dee, faa yottoo kulle godde baawde faabaade no kaalisi oo hebiree ; deen kulle ngoni kanje (kanje kebeteedo ley damannaaaje, faa yottoo kanje coodeteedo ley leyde godde, naa jawdi wonndi waawndi beydeede e majjum ;
- buytugol adadu kulle jaltinteede de ngalaa al-adara mawdo dee ;
- hebbingol nawtoral kulle yogaaje kebeteede ley Leydi ndii dee, buri fuu kulle burde fuu naameteede, laddule boorneteede, kapum e ko nanndi e mum ;
- darnugol heeyo nawtorgo ley golleeji hawjagol kabaaruuji kaalisi.

1.2.5. Yirwingol golleeji asugol kanje e ko nanndi e mum faa dum beyda mawninde kebal Leydi ndii

93. Golleeji keewdi ngollaama yalla kulle Leydi ndii ana kebbinee, yalla duu jawdi aseteendi ndii ana yirwinee, faa dum beyda woodinde kebal kebeteengal ley golleeji asugol kanje ngol, ley yiitugol e nawtoragol kulle godde de ngalaa e kanje dee.
94. So wartii ga banngal yirwingol kulle aseteede pamare dee gaa, Laamu Leydi oo bamii anniya yaafinde naatugol leydiyankeobe Mali ley golleeji asugol kanje dii ; ko dum burata fuu heertaneede, yo hebbinde waddoobe jawdi mum'en ley golleeji dii, tawee been duu yo bibbe Leydi ndii. Ndee mapeere faaboto sanne e banngal hebbingol kebal Leydi ndii ; so dum nee wadii, dum waran laataade sabaabu Malinkoobe heewbe keba nafaa golle asugol kanje e ko nanndi e mum ngol.
95. Eden mbaawi miccintidde huunde wootere : kanje woni huunde burde fuu heerteede e banngal kulle aseteede dee ley Leydi Mali ndii. Ley hitaande 2022, jawdi ndi Leydi ndii hebi ley golleeji kanje, kapum e soottugol kanje ndii yottiima faa e miliyaaruuji 763,7 kaalisi Seefaa (miliyaaru 1,3 kaalasi dolaar) ; ndiin jawdi nabbirii faa 35 % dow adudu jawdi Leydi ndii ley hitaande.
96. Moyfere mawnde hebaama e soottugol kaaki nawtordi ley maadi, buri fuu ley kaayfe biyeteede marbere kapum e doleritte dee.

Haatumeere 2 : Hakke beydagol kbal kanje, kulle godde, kapum e jande

Sosiyetenaaji / Hitaande	2019	2020	2021	2022	2023
Kanje (ley tonuuji)	71 190	71 237	69 461	72 228	72 593
Tx kanje	6,43	0,07	- 2,49	3,98	0,51
Mannganeesi (ley tonuuji)	8 185,44	13 588	12 660	35 402	68 771
Tx mannganeesi		66,00	- 6,83	179,64	94,26
Doloritte (ley m³)	209 055,50	581 820,00	376 678,00	282 557,00	381 989,89
Tx Doloritte	- 33,24	178,31	- 35,26	- 24,99	35,19
kalkeer (ley m³)	432 770,13	461 711,00	447 644,00	137 374,06	1 089 795,40
Tx kalkeer	33,90	6,69	- 3,05	- 69,31	693,31
Marbere (ley m³)	9 421,42	9 104,61	1 649,00	-	-
Tx Marbere	8,49	- 3,36	- 81,89	- 100,00	
PIMCO-SA (JANDE)		52 306,00	296 000,00	90 387,05	221 204,66
Tx Jande			- 465,90	- 69,46	144,73
Zaragoza Sarl					56 000,00
Tx jande					

lwidi : Lappor 2023 banngal kebe iriide e Enersi

97. Caggal dum, ley ko yalti ley golle konnjordo mo jamaa fuu hollitaa ley lewru deesaamburu 2021 oo, hollitii wiide jawdi aseteendi wiyeteendi litiyom, yiitaandi ley laamu Buguni oo ndii, ana haani hokkude ko waarata e tonuuji 726 000 ley hitaande fuu ; oon litiyom ana diddi kulle

godde biyeteede sopodumeene, silikatte daliminyom, kapum e litiyom e hoore mm. Nawtoragol ndiin jawdi ana haani huubude duubi 21 ; so dum laatoriima non, kebal majjum ngal ana haani yaade faa tonuuji 880 000 ley par hitaande fuu. Golle ndiin jawdi ana haani fuddude ley lewru deesaamburu 2024 nduu.

98. Gollirde Mawnde Halfinaande laamagol Leydi ndii ley Laamu Hakkundeejo oo (CNT) wotii, palooma talaataare 8 lewru uttu 2023, sariyaaji mawdi pewtudi asugol kanje kapum e ko nanndi e mum. Depite'en hawrube heen bee kolliiti njabanii diin sariyaaji kesi sabi dum waran wallude sanne no Leydi ndii hebira jawdi ley hitaande fuu ; jawdi hebeteendi ley hitaande fuu ndii ana yaha faa e miliyaaruuji 500 Kaalisi Seefaa (miliyooji 803 \$) famdi fuu.
99. Ley sardiiji kesi bamaadi dii, Laamu Leydi ndii heban tino yottotoongo 30 % ley porojejaaji asugol kanje dii ; ley hitaande 2019 ndee ngoon tino yo 20 % wonnoo. Sariyaawol kesol ngol hollii wiide ngedu Gofornama Leydi ndii ley diin golleeji yo 10 % ; oon ngedu waran beydude tino ngo Leydi ndii hebata e diin golleeji ngoo faa 20 % ley duubi didi jekkooji e hitaande nde kanje oo fuddi soottee ndee.
100. CNT bamii dekere keso kabbiido e golleeji asugol kanje ley nokkuuji. Oon dekere faaboto sanne e banngal naannugol jeyaabe e diin nokkuuji bee ley diin golleeji asugol kanje, joomum'en laato hoorebe gollirde dee ; dekere oo faaboto duu no anterepereneer'en jeyaabe e Leydi ndii bee ngaddira kaaki e kulle ley nokkuuji di kanje oo asetee e mum dii ; dum faaboto duu sanne e banngal beydangol golloobe mbarkaanaaku ley golle mum'en kapum e ley mapeeje golle kese gondude e nawtoreede hannde hannde dee.

Haatumeere filtinaande 2 : sariyaaji Kesi ley golleeji asugol kanje ley Mali

Gollirde Mawnde Halfinaande laamagol Leydi ndii ley Laamu Hakkundeejo oo (CNT) wotii, palooma talaataare 8 lewru uttu 2023, sariyaaji mawdi pewtudi asugol kanje kapum e ko nanndi e mum. Depite'en hawrube heen bee kollitii njabanii diin sariyaaji kesi sabi dum waran wallude sanne no Leydi ndii hebira jawdi ley hitaande fuu ; jawdi hebeteendi ley hitaande fuu ndii ana yaha faa e miliyaaruuji 500 Kaalisi Seefaa (miliyooji 803 \$) famdi fuu. Ley sardiiji kesi bamaadi dii, Laamu Leydi ndii heban tino yottotoongo 30 % ley porojejaaji asugol kanje dii ; ley hitaande 2019 ndee ngoon tino yo 20 % wonnoo. Sariyaawol kesol ngol hollii wiide ngedu Gofornama Leydi ndii ley diin golleeji yo 10 % ; oon ngedu waran beydude tino ngo Leydi ndii hebata e diin golleeji ngoo faa 20 % ley duubi didi jekkooji e hitaande nde kanje oo fuddi soottee ndee. So wartii ga honnjagol nokkuuji di golleeji dii ngolletee e mum dii, sardi keso bamaama faa walla Laamu leydi oo no wadira jeeyngal faade e yidube gollude ley diin nokkuuji ; jeeyngal ngal ana waawi hollitidde duu nafakaaji kebeteedi ley gollugol e diin nokkuuji, naa duu hollitii sardiiji keertaadi di Laamu Leydi ndii yowi dow golleeji golleteedi ley diin nokkuuji dii.

Ley sardiiji kesi dii, eden mbaawi inndude, (i) huncugol usuruuji jowanoodi dow waddugol kulle petoroje ley nokkuuji di golle oo golletee e mum dii, (ii) wadugol annditoode dow hakke jawdi haanndi naatude ley soottugol kanje ngol, faa yottoo kulle godde iwooje ley golleeji asugol kanje dee, (iii) huncugol usuruuji jowanoodi dow soottugol kanje kapum e kulle godde ngol, sabi kanjum hokkata Laamu Leydi oo waawude tinoraade jawdi hebeteendi e sottugol ngol wattu nde coggu oon kanje njabbi ndee, (iv) darnugol tuugorde fidirde jawdi ndi TAV usuru oo haani immoraade ; ndeen tuugorde ana haani wartireede faa ley nokku do usuru nduu woowunoo yobeede doo, (v) wajimbingol timmungol e banngal dwtanagol sardiiji darnaadi e dow cogguuli ngol, kapum e (vi) wajimbingol wartirde e Leydi ndii jawdi hebeteendi e banngal soottoyngol kanje e ko nanndi e mum ley leyde godde.

So dum yawtii, gollirde gollonooje hoore mum ley asugol kanje e ko nanndi e mum dee, keban tinoraade 5% ley golleeji asugol kanje e ko nanndi e mum dee ; ko wartanta Mali koo ana waara e 35%. Ley golleeji asugol kanje e ko nanndi e mum dii, jeyaade leyde godde buri jogaade semmbe (buri fuu gollirde jeyaade Leydi Kanada, Angeleteer e Ostaraali dee) ;

diin sardiiji kesi mballan asugol kanje e ko nanndi e mum ngol yottoo faa 20% PIB, tawee do dum woni hannde hannde oo yo 9%. Caggal nde honnjagol wadaa so holliti wiide Mali nanngataano t.ino fay wooto ley golleeji mum kanje e ko nanndi e mum, eden mbaawi wiide diin sardiiji kesi udditan laawol kesol balloowol hebude moyfereji lobbi ley golleeji asugol kanje kanum e ko nanndi e mum dii.

CNT bamii dekere keso kabbiido e golleeji asugol kanje kanum e ko nanndi e mum, ley nokkuuji. Oon dekere faaboto sanne e banngal naannugol jeyaabe e diin nokkuuji bee ley diin golleeji asugol kanje, joomum'en laaroo hooreebe gollirde dee ; dekere oo faaboto duu no anterepereneer'en jeyaabe e Leydi ndii bee ngaddira kaaki e kulle ley nokkuuji di kanje oo asetee e mum dii ; dum faaboto duu sanne e banngal beydangol golloobe mbarkaanaaku ley golle mum'en kanum e ley maneeje golle kese gondude e nawtoreede hannde hannde dee.

Eden mbaawi miccintidde huunde wootere : kanje woni huunde bumde fuu heerteede ley kulle asetee ley Leydi Mali dee. Ley hitaande 2022, jawdi ndi Leydi ndii hebi ley golleeji kanje, kanum e soottugol kanje ndii yottiima faa e miliyaaruuji 763,7 kaalisi Seefaa (miliyaaru 1,3 kaalasi dolaar) ; ndiin jawdi ngabbini adudu jawdi Leydi ndii faa 35 % ley hitaande.

101. So wartii ga banngal petoron e kulle petoroowe gaa, Mali ana jogii gaasi keewdo mo fudaali itteede tafan ; nawtoral majjum ngal ana huuba kilomeetereji-kaare (km²) 900 000 peccaadi hakkunde nokkuuje moottirde petoron e gaasi joy (05) ; annii do deen moottirde ngoni : Tawdeni, Tamesna, lullemeden, Gao kanum e Nara ; mottirde petoron e gaasi dee ana peccorii gede 52 ; gedaf fuu ana jogii gede 38 bole, kanum e buloknaaji baawdi termondireede. Gollirde yogaaje kollitii wiide, ley golleeji mum'en widito di be ngondunoo, petoron desaado ley bargooji oo ana yaha faa e, iwde bargooru 1 yaade faa e bargooji 2 ; kaa so wartii ga banngal gaasi gaa, ko resaa e makko koo ana waara e meetereji-kaare (m³) miliyooji 28 gaasi.
102. Ley ndee moyfere jogaande, kaanankooke Laamu Mali pudfii yirwinirde kebal Leydi ndii ley petoron e gaasi ; moyfere majjum wonnde yo yiitugol jawdi wiyeteendi idorojenne ley nokku biyeteedo Burakebugu (ley serkel kati, ana woddiri Bamako hakke kilo-meetereji 60) ; dum idorojenne dimo dor (omo rimdiri 98%) ; hakke duubi 7 oon idorojenne nawtortee e banngal hokkugol kuran.
103. Gila hitaande 2012, golleeji tewtirdi petoron kanum e kulle petoroowe ley Mali dii yo dariidi, saabe tiidallaaji kabbiidi e rafi ndeenaagu gondo leyde Saahel dee oo, buri fuu, ley Leydi Mali ndii. Oon tiidalla laatiima sabaabu sosiyeteenjaaji gollooje petoron ley Mali dii fuu mbittii, so wanaa sosiyete petoron gooto, jeyaado leydi Aljeri, biyeteedo SIPEX ; sosiyete goddo ana heddi e Leydi ndii, omo wiyee HYDROMA. So kebal diin sosiyetenjaaji didi gollooji e banngal petoron kanum e kulle petoroowe yeewaama, tawete 4% jawdi tan di naannata e Leydi ndii, so dum fiidaama e 65% kebanoodum ley 2010 dum.
104. Oon kabaaru laatii sabaabu so laamiibe Leydi Mali bee njanngitii sariyaaji joyfinanoodi e banngal golleeji petoron e kulle petoroowe dee, yalla golle majjum oo ana heba no wuurtiniree ; dum laatii sabaabu so Sariyaawol n°2021-063 mbaylitingol Sariyaawol n°2015-035 ngol 16lewru juluye 2015 pawingol dow kabaaru golleeji petoron e ko nanndi e mum joyfinaa.

1.2.6. Rafi gollirde lobbe jaafinoowe jahondiral kanum e gollidal hakkunde jamaa Leydi ndii

105. Ley ko jakorde woodugol golleeji ley Mali kolliti koo, Mali yo Leydi 118^{berdi} dow leyde 137 ; ndeen darnde ana hokka Mali hebude tobbe 2.7 hakkindiide, tawee nee tobbe 4 dum haannoo yottaade. Hakkunde diin golleeji, golleeji pawidi dow adirde e laawi dii buri fuu jogaade darnde lobbere, saabe no Leydi ndii tummborii hakkunde leyde godde nii ; dow majjum, Mali ana heerondiri e leyde 7 godde, dow njuunndi yahoori faa e kilomeetereji (km) 7000, dow kilomeetereji-kare (km²) 1 241 238. Deen adirde yo adirde gollooje dow

laawi, maaje, kapum e abiyooji.

106. Deental laawi lobbi gondi ley Leydi ndii dii ana yaha faa e kilomeetereji (km) 89 024 ; (dii laawi ana hakkunde geelle 4 621) ; ko yottotoo kilomeetereji 24 828 keertanaama jawdi gollitirdi laawi ; ndiin jawdi ana hawra e 28% so ndi fiidaama e deental deental laawi Leydi dii ; edum hawra e kilomeetereji 2 km ley kilomeetere-kaareji (km²) Leydi ndii 100 fuu ; so dum fiidaama e keewal laawi ngal, edum yaha faa e kilomeetereji 7 dow kilomeetereji-kaare (km²) Leydi 100 fuu ; edum jaasiri ley lime kakindiide, kilomeetereji 25 dow kilomeetereji-kaare (km²) leyde adunaaru dee 100 lobbi, gadaadi guduron naa di ngadanaaka guduron.

Haatumeere 3 : No deental laawi dii worri ley mbaaka mum iwde 2019 yaade 2023 (ley %)

Hakke keewal laawi	2019	2020	2021	2022	2023
Hakke laawi lobbi gadanaadi guduron	37,58	42,18	38,25	39,42	38,09
Hakke laawi lobbi seeda gadanaadi guduron	32,38	34,50	37,12	35,14	35,11
Hakke laawi di ngoodfaa kaa gadanaadi guduron	30,03	23,32	24,62	25,44	26,80

lwidi : DGR 2023

1.2.7. Rafi woodugol lobbol kulle kubbeeteede taweede kulle kubbeeteede kese ana ngoodi

107. Ko buri heewude e kulle kubbeeteede do Mali doo yo kulle iwooje ley hawaalu dee ; Leydi ndii ana nawtoroo 72 % kulle tawaangaaje dee, 26 % petoron kapum e ko nanndi e mum, 2 % kuran (SIE-Mali, 2020). Deental semmbe kurannaaaji mo jamaa nawtortonoo ley 2020 ana yahannoo faa e 408,69 MW.
108. Nawtoragol kurannaaaji ley hitaande 2020 ana yahannoo faa e 71 %. Gedde golleeji laawi e adirde dee, faa yottoo gedde golloje ley isinjaaji dee ana nawtortonoo ko waarata e 20% (ga laawi gaa) e 3% (ga gollirde isinjaaji gaa). Gedal jaaguuji ngal kapum e gedal sarwiisiji Leydi ndii ngal ngollirii ko woni yeeso koo, ley hitaande 2020 ndee : 5% (ga jaagu gaa) ; 1% (ga sarwiisiji gaa).
109. Caggal kulle tawaangaaje dee, ko buri heewude e jamaa oo fuu kulle petoroje e ko nanndi e mum nawtortoo ; ko buri heewude fuu deen kulle kubbeeteede ngaddete ley Leydi ndii faa kubbee yalla ana ndokka kuran ley golleeji laawi e adirde, faa yottoo ley golleeji isinjaaji (golleeji asugol kanje e ko nanndi e mum ana kiisodee e majjum) ; ley deen gedde golleeji, nawtoral kuran ngal ana beyda mawnude hitaande fuu ; sabaabu majjum yo heewugol golleeji kebal dii kapum e beydagol mawngol jamaa Leydi ndii.
110. Faa tewtoobe kuran bee fuu mbaawa hebude kuran Gofornama Mali oo bamii anniya waddude kuran keewdo e Leydi ndii, faa dum bura no dum worri hannde hannde nii. Gofornama oo ana anniyi hokkude ko yottotoo 100 % jamaa Leydi ndii kuran, iwde hikka yaade hitaande 2040 (edum waawi laataade kuran iwroowo nokkuuji goddi, naa duu darnugol kurannaaaji pamari, faa yottoo darnugol nokkuuje dokkooje kuran, naa duu tewtugol dabareeji goddi).
111. Caggal dum, ko haani holliteede, yo wiide almusadda kulle kubbeeteede tilsude e banngal golleeji isinjaaji e gollirde godde dee, ana yaada e gedal mawngal ley jawdi wadeteendi e naannugol kulle nawtorde ley Leydi men ndii dee ; kasen duu kanjum saabotoo so coggu kuran oo ana tiida ley Leydi ndii sanne.
112. Taweede Leydi ana jogii moyfereji keewdi baawdi beydude kebal mum, yirwingol kulle kese kubbeeteede dee ana taadi sanne. Nawtoragol kuran ley deen kulle kubbeeteede kese ngol yottinooa ley hitaande 2020 faa GWhs 81,6, ko waldaa e mawngal kuran kakindiingal ngal iwii e majjum (iwdi : EDM-SA). Hakke kuran kebirteedo naange oo (PV), caggal kuran kebirteedo doole masinjaaji oo, ana burnoo 45 MWc ley

hitaande 2020 ndee.

113. To saahal Leydi ndii too wulaare naange ngee buri mawnude diina to baleeri Leydi ndii too. Nawtoral naange ngee wajimbinan almusadfaaji mawdi, so en tewtii faa kuran kebirteedo naange oo yottoo ngalluuje gonde to saahal Leydi ndii too (iwdi : CEDEAO, Porogaraamu Golleeji Leydi ndii e banngal Hokkugol jamaa fuu Kuran Booyoowo 2015-2020/2030, 2015). Jippagol coggu panoonjaaji dii kapum e kulle gollirde ley golleeji kuran dee ana beydoo sanne.
114. Yirwingol annde kese cemmbinooje kebal ley nawtoral kuran, woodugol baaraasiji ndiyam baawdi hokkude kuran, kapum e woodingol kuran ley nokkuuji, ana waawi laataade sabaabu moyfere mawnde hebee ley nawtoral naange PV ley Mali.
115. Faa mbarkaanaaku ley golleeji Leydi ndii beyda tekkude, Gofornama Leydi ndii moyfinii heeyo golle wiyeteengo «Heeyo Golle Daraniingo Yirwingol Kebal Kuran iwde 2022 yottaade 2026 » yalla edum wadda dabareeji booyooji ley kabaaruuji kuran, yalla edum yottina duu kebal gollirde wiyeteende « Enerji Mali » ndee do ngal woowunoo yottaade hitaande fuu doo, dum semmbina laamagol gollirde doon ndee, dum buyta duu tiidalla goodudo e banngal coggu kuran ley nokkuuji oo. Ngoon heeyo golle ana fawii dow porogaraamu golle mawdo pewtudo nawtoragol higgere kulle kese kubbeeteede, moyfingol laawi kesi nawtorteedi e banngal hokkugol e yedugol kuran ley nokkuuji ; so dum wadii, dum hokkan sanne waawude sinndaade e kulle tawaangaaje kubbeeteede dee. Wattugol majjum e golle ana walla sanne e banngal kulle yogaaje : semmbingol nawtoral kuran kebirteedo naange oo ; buytugol wulaare woowunoode tampinde nokkuuji ndee ; woodinde golle kapum e kebal daraniibe golleeji kuran, ley beydugol kakindiingol semmbe kuran, kapum e buytugol coggu mo Kilo-watt-heure gooto fuu woowi soodeede oo.
116. So golleeji keeyaaadi dii ngollaama faa tiliima, edum walla sanne ley ko woni yeeso koo :
 (i) yaafingol coggu kuran, ley beydugol keewal kuran boowunoodo itteteedo nokkuuji goddi ley 2022 so waddee ga Mali gaa, tawee omo iwa 9% mo yottoo 26% ley 2026 ; beydugol nawtoral kuran kebirteedo naange oo ; ley majjum ngedu mawdo ana haani wadeede e nawtoral naange boownoongal yottaade 30% ley 2022 ngal, ngal wartiree faa 0% ley 2026 ga banngal cogguuji gaa, kapum e 26,4% yottaade 15,8% ley hokkugol kuran lobbol, kapum e (ii) woodingol jakkorde boowunoodo nawtoreede e banngal golle e jawdi dee, e banngal woodingol kebal kakindiingal laawi kokkirdi kuran dii, faa yottoo buytugol coggu kakindiido mo kWh gooto fuu woownoo soodeede, iwde buudi 149,1 kaalisi Seefaa ley 2022 yottaade buudi 100,5 kaalisi Seefaa ley 2026.

1.3. NO LAAMU LEYDI NDII WORRI

117. Faa jooni Mali ana wondi e tiidallaaji kabbiidi e woodingol laamu Leydi ndii, kebal mayri, kapum e nawtoragol sariyaaji mayri.

1.3.1. Politiki Leydi ndii

118. Ga banngal semmbingol demokaraasi gaa, kabaaruuji burdi fuu woodude yo :

1.3.1.1. Woteeji di wotugol jamaa famdi e mum, di habooji keewi wadude ley mum

119. Iwde 1992 yottaade 2018, woteeji cubordi persidan Leydi, kapum e Depite'en ngadiraama no di kaani wadireede nii, fay so tawii palaade de diin woteeji kaannoo wadeede e mum dee cottinaama cilli keewdi saabe tiidallaaji goodunoodi ley oon wattu dii (jaabuuii kebanoodi ley woteeji arani cubordi Depite'en ley 1997 njoppaanooma saabe golleeji bondi gadunoodi ley majjum, saabe duu woppintiggol palaade keertanaado woteeji cubordi Persidan Leydi kapum e Depite'en dii ley 2012, saabe tiidallaaji ley politiki,

ley ndeenaagu, kapum e ko nanndi e mum.)

120. Ga banngal woteeji cubordfi Persidan Leydi oo gaa, hakke keewal wotoobe bee ana famdi sanne. Wattu fuu edum jaasa 50%. Gooto e sabaabuujii majjum dii yo ko woni yeeso koo : taweede leydiyankooobe bee ana njabani demokaraasi oo, ana famdi ko be koolii partiiji politikii dii ; hono majjum jaabuujii jaltudi e honnjagol gadaangol faade e jamaa e banngal faamuujii be njogii, kapum e banngal ko woni muuyde mabbe koo kolli : hakkunde Malinkooobe njoyon fuu, nayon mbii kebaali sago mum'en dow partiiji poliitiki dii. Hakke keewal wotoobe ley woteeji cubordfi Depite'en dii ana jaasi di Persidan'en dii.

1.3.1.2. Tiidallaaji mawdi ley politiki leydi ndii, sinndugol nawtoral Nuuygal Sariyaaji leydi ndi, kapum e woodugol Laamu Hakkundeejo

121. Hawjagol bonngol gadanoongol wattu woteeji cubordfi Persidan ley 2018, buri fuu ley woteeji cubordfi Depite'en ley 2020 laatinooma sabaabu wadugol muurtere mawnde so laamu goodunoodo oo saami, ley faabaa-muya soldaasi'en Leydi ndii ; dum laatii duuu sabaabu so Persidan leydi ndii joodinoodo oon wattu oo yoppi laamu. Caggal Batu Mawdo bibbe Leydi ndii gadunoodo caggal majjum oo, Porogaraamu Golleeji Mawdo darnaa ; sariyaaji onngirdi Laamu Hakkundeejo oo duu njoyyinaa ; ndeen jamaa oo fuu holliti jabii dum ley ardaa-muyaa Laamu Hakkundeejo oo.
123. Kabaaruujii burdi fuu taykeede ley Laamu Hakkundeejo oo ana mbaawi hawrinireede ley ko woni yeeso koo :
- Joyyngol CNSP faa dartina golleeji Laamu Hakkundeejo oo ; CNSP yoppini Persidan Leydi oo kapum e Permel Miniisiri oo fuu laamu ;
 - jalooma 28 lewru me 2021, Suudu Nuuygal Sariyaaji Mali sellini wiide kolonel Asimi GOYTA woni Horeejo Leydi ndii, kanko duu woni Persidan Laamu Hakkundeejo oo ;
 - wadugol aarondiral hakkunde baale leydiyankooje dee, kapum e baale politiki dee, dow homo fuu hollii kapum walli Laamu Hakkundeejo oo, M5-RFP ana jeydaa e deen baale ;
 - joodagol batuuji ANR ; kanji tewti wattu keertanaado gollugool Laamu Hakkundeejo oo juutiniree iwde lebbi jeegoom famdi fuu, faa yottoo duubi joy heewi fuu ;
 - jalooma 09 lewru janwiye 2022 CEDEAO jabani Laamu Hakkundeejo oo ; ndeen Gofomama Leydi oo duu wii jabii Laamu Hakkundeejo oo juutiniree hakke duubi joy caggal jukkungooji mawdi, di CEDEAO sammini dow Mali dii ;
 - ley hakkille jamaa oo, diin jukkungooji laatii sabaabu so jamaa oo renti, immodii, tamondiri, « laatii neddo gooto » banngal Laamu Hakkundeejo ; dum duu wadii jalooma aljumaare 14 lewru janwiye 2022 ley immagol mawngol, ngol hono mum wadaali e Leydi ndii, ngol jamaa Leydi oo immorii gila ley resonjaaji Leydi ndii, ley leyde godde kasen, faa yottoo yibbe Mali ;
 - ley njahaaki lobbi golleeji Laamu Hakkundeejo oo, Batu Mawdo Persidan'en kapum e Hooreebe Gofomama Waalde Daraniinde Kebal Leyde Afiriki banngal Hiimaange (CEDEAO), ley joonnde mum 61berde wadunde jalooma 3 lewru juluye 2022 dow Akra, bamii anniya imminde ko buri heewude e jukkungooji di Waalde CEDEAO ndee fiirunoo Mali dow Akra jalooma 9 lewru janwiye 2022.
122. So wartii ga banngal hawjagol Leydi ndii ley ardaa-muyaa Laamu Hakkundeejo oo gaa, jaabuujii jaltudi e golleeji honnjagol biyeteengol « Aforobaromeetere 2022 » kollitii wiide, ko buri heewude e Malinkooobe fuu (68%) mbii Leydi ndii ana dow laawol lobbol, tawee nee 48% Malinkooobe 2014, 28% ley 2017, 24% ley 2012, kapum e 14% tan ley 2020 kolli ko luttondiri e majjum. Oon golle honnjagol gadunoodo ley 2022 wadiraama duu ley gede lamndi di jamaa lamndaa e banngal no be ngorri ley nokku mabbe, banngal rewbe mabbe, naa worbe, sadda mabbe, kapum e ko nanndi e mum.

Haatumeere filtinaande 3 : Darnde Laamu leydi oo

Moyfiingol e nawtoragol Yiingo Mali 2063 ngoo ana hokka en lamndaade ko'e men e banngal darnde Laamu Leydi oo, dum waajoo en duu feewde golleeji gollanoodi e bettaade e banngal hawjagol jawdi Leydi ndii, kapum e heertagol golleeji pawotoodi dow yirwere dii. Ko hebi taykeede ley diin golleeji gollanoodi, yo anndude laamu gonnoodo e Mali oo yo laamu karhar bodeejo non ; kasen duu golleeji keertanoodi faa njirwina Leydi ndii dii fuu nokku gooto kagganoo ; oon hakkille nawtortonoodo yo hakkille donaado ley laamu sosiyaaliisi goodunoodo wattu mo Leydi ndii hebannoo ndimaaku mum ndee ; oon laamu yo laamu nawtortonoodo faa bettitii ndimaaku mo Leydi joginoo ley politikiji mayri goodunoodi, ley nawtoral Porogaraamuui Dartinooji Gollirde (PAS), ley jokkugol ko wonnoo ley golleeji biyeteedi « Bretton Woods ». So wartii ga banngal oo golle keso mo nafaa mum fewti Leydi ndii kala, ana wajimbini ko hakkilllaaji kesi, baawdi yottinde faandaaji nawtooree, faa yotto dartintiggol nokkuuji di laamuuji bettiidi dii ndonkunoo do keba laawol ; so dum wadii, edum hokka en mbelkohaaku waawude tabintinde miijooji di miiji-den faade e Yiingo Mali 2063 ngoo.

Dow dum, ana haani ko yeewto-den hakkilllaaji men law dow kala ko laamu leydi wawi gollude faa immintina kebal Leydi ndii ; so dum golliraama non, ana hasi e Laamdo dum wartira hakkilllaaji men dow janndeeji mawdi gadanoodi dow majjum dii, kapum e anndude nokku do Yiingo Mali 2063 ngoo waawi daraade faa wooda, yalla engo heba tabintidde laawi ndi Laamu Leydi ndii nanngi dii.

Jonnoo, jom'en anndal e banngal kebal bee ngaldaa hakkille gooto, so wartii e banngal darnde nde Laamu Leydi ndii haani daraade e mum, ley kala ko woodani kebal. Hakkilllaaji tati ana ngoodi dow gedde didi de hakkilllaaji jom'en anndal bee ngoortondiri dow mum (Primi et Peres, 2009). Gedal aranal ngal yo hakke woodugol mapeeje golle keertenteede kebal dee. Heertanaabe anndal dow kebal cuppiingal bee ana mbani daragol Laamu Leydi e kabaaruuji kebal Leydi ; ko joomum'en buri horsinde yo kebal ngal tewtire e banngal jawdi kapum e politiki leydi.

Gedal didobal ngal ngal ana fawii dow mapeeje de daraniibe kebal bee kaani nawtoraade e banngal no jamaa hollitirta muuyooji mum e banngal kebal ngal, buri fuu, no ngol hollitiggol foti mawnirde. Ngol goortondiral hakkilllaaji hakkunde jom'en anndal ana waawi yottaade fay ley rafi paamondiral jamaa oo dow waajibaaku, naa rafi waajibaaku naannugol jamaa Leydi ndii e golleeji kebal Leydi ndii ; ley ngal rafi paamondiral, hakkilllaaji tati ana ngoodi, (i) yoppugol gooto fuu gollira no yidiri ; (ii) dartintiggol nokkuuji do jaaguuji ngortoniri e laawol darnaangol (iii) nawtoragol mapeere tuugiinde beydirgol kebal ley gollirde Leydi.

Ga Mali gaa, eden mbaawi miilude, laawol kanngol jookeede ngol ana hakkunde darnde « Laamu Fuu » darontoodo golle, kapum e yoppugol gooto fuu gollira no muuyiri, tawee walaa fuu ko laamu wiyata joomum. Daliili darnde nde laamu oo haani daraade e mum ndee ana maatee hannde hannde oo dow kulle didi : go'o, Mali yo Leydi nanngundi laawol yirwere ; didi, Mali ana wondi hannde e tiidallaaji mawdi, ana buri duubi sappo, fudfirdi hitaande 2012.

Politikiji dartinooji golleeji gaddanoodi e Leydi ndii ley duubi bettiidi keewdi dii, ittii kabaaruuji keeyordi golle darnanoodi e bettaade dii ; daliili mo dum hokkanaa yo hollitidde diin politikiji njaadataa e hakkilllaaji goodunoodi so ana mbiya gooto fuu yoppee gollira no muuyiri, buri fuu diin politikiji jokkunoodi sanne laawol laamu ndeentinoowo jamaa, ley hakkille biyoowo jey walaa oo. Ley timmoode haala, politikiji goodunoodi dii ana tewtannoo gooto fuu yoppee gollira no muuyiri ; diin politikiji nee ana kuyfina doole laamu sanne sabi kanji mbiyannoo (« Rafi Laamu », naa duu « Rafi doole Laamu » ; naa "faa bura Laamu ») ; diin politikiji ana keedina Laamu oo banngal, itta juude Laamu oo faa laaba ley kabarruuji kebal Leydi ndii, totta golle majjum Gollirde Gollonooje Hoore Mum dee, sabi deen gollirde nawtoranooki e bettaade mapeeje golle, naa mapeeje golle kese nawtorde ley hawjagol

jawdi Leydi ndii, faa ndi heeda e golleeji mawdi hono jannde, ko hubbetee, laawi, golleeji kesi, naa ko nanndi e mum.

Ley oo kabaaru, dewte biyeteede « Dewte dow Mapeeje Keertanaade 'Buytugol Misikiinaaku » (DSRP) loomtinooode heeyo golleeji wiyetenoongo « golleeji karhinooji », naa naawdi, mbaawaali laataade dabareeji mawdi baawdi daranaade tiidallaji jaltudi ley politikiiji gollirtenoodi e banngal yoppugol gooto fuu gollira no muuyiri dii, kapum e accugol Faabotoobe e ley Golle e ley Jawdi (PTFs) bee. Ko sakitii e majjum, politikiiji goodunoodi dii ndokkii Faabotoobe e ley Golle e ley Jawdi bee laawol no naatira ley doole mawde sanne ley golleeji Leydi ndii, faa yottii kala ko waawi yirwinde Leydi ndii, ley nawtoral sardiiji keewdi di njaadataa e ndimaaku Leydi ndii.

So nokku goddo yeewaama, en keban anndude, torra politiki jokkanoodo e banngal haggitere Laamu fuddanoonde gila hitaande 1999 ndee, ana heddi torrude jawdi Leydi ndii faa jooni, ley woppintiggol jawdi Leydi ndii ley gollirde kaggitaade dee ; kasin duu oon politiki waawaali accude jawdi lobbiri, fawiindi dow heertagol lobbol nokkuuji do ndi haani nawtoreede doo, ndi yirwinee ley resonjaaji Leydi ndii ; oon politiki waawaali duu accude landingol e nawtoragol diin jawdiiji baawdi rimrirtude jawdiiji godde ley Leydi ndii wadee.

Ley timmoode haalla, so en yeewii banngal yoppitiggol jawdi ndii tewtoree no muuyira, naa duu e banngal haggitere laamu ndee, Laamu Leydi ndii ana heddi laataade paabitorgal faade e tiidallaaji keddiidi dii faa joonin, ley nawtoragol deen mapeeje de Laamu Leydi ndii heertanii, dum hikka woni duubi majjum keewdi. Do dum buri fuu maateede, yo ley hawjagol haggitere laamorde kumaniide jannde lekkol dee, kapum e ley arondiral goodungal ley jawdi keertanaandi golle majjum ley kabaaruuji jannde lekkol ndii kapum e nawtoral mayri. Ko waawi holliteede kasin duu, yo huunde wonde yeeso ndee : ONGhaaji dii kapum e Faabotoobe ley Golle e ley Jawdi (PTF), tawee walaa fuu ko be anndidi e Laamu oo ley majjum ley resonjaaji dii e ley geelle dee, ana ceerti e kasindine, naa golleeji di jamaa nokkuuji oo holliti dii.

Dow majjum, oon golle ana haani dartintineede law, Laamu Leydi ndii darnee darnde mum ley golleeji dii, di kalfinee duu hooreebe hantiibe ; ndennoo ana haani ko politikiiji gollirteedi dow jamaa leydi ndii dii yeewtee, buri fuu ley « gollidal lobbol gollidibbe » yalla nafaa majjum ana yottoo jamaa nokkuuji fuu.

Hannde hannde oo, ley nawtoragol caldi tati keertanaadi gollidal faabotoobe ley golle e ley jawdi bee, darnde nde Laamu Leydi ndii haani daraade e mum ndee, yo faabagol, huynugol, e wallugol yalla yirwere laatiinde, booyoore, nde jamaa fuu foti e mum, ana waawa hebeede.

So en njaltinii hakkillaaaji kebaadi ley gollidal e PAShaaji dii, kapum e politikiiji jaltunoodi e nawtoragol heeyooji golle darniraadi duubi joy joy e banngal yirwere Leydi ndii dii, en keban anndude, faandaa Yiingo Mali 2063 ngoo yo tewtude yalla gollidal lobbol, jaltoowal e hakkillaaaji kollitaadi dii ana heba tabitidde e banngal yirwingol kebal Leydi ndii ; kaa edum haani wadeede ley dowlanagol e haybugol faa wooda nafaaji majji pewtudi jamaa Leydi ndii kala.

1.3.1.3. Laamu Hakkundeejo, yo laamu mo booyataa, kalfinaado Laamu Leydi ndii fade laamu joodaade, dum wattu paabotoodo sanne e banngal yirwingol kabaaruuji Leydi ndii

124. Ga banngal laamagol Leydi ndii ngol gaa, Laamu Hakkundeejo oo ana wa'i hono no wattu mo laamu tayi e mum so laamu wartaali tafon nii. Ngol tayugol laamu ngol Malinkoobe fuu kolliti ana tawdaa e mum sanne ley batuuji ANR dii kapum e ley jiide godde fuu gadanoode dow oon kabaaru, ana waawi maateede ley anniyaaji keewdi :

- Laawol jokkaangol e banngal heydfintiggol Nuuygal Sariyaaji Leydi ndii ;
- Yeewtagol sariyaaji wote dii ;
- Semmbingol habo e banngal golleeji tobbugol kapum e habugol e bonnere jawdi Leydi ndii ;
- tewtugolol kaananke dartiido, baawdo ardaade e banngal laamagol gaddoowol ndeenaagu Leydi ndii ;
- semmbingol mawngol anndal soldaasi'en kapum e reenoobe Leydi ndii : bamugol golloobe ley oon kabaaru, janngingol mabbe, tewtugol kaborde e kaaki gollirfi, e ko

- nanndi e mum ;
 - hollitiggol kesol ndimaaku mo Mali jogii faade e faabotoobe dum wombe ley leyde godde ;
 - anniyaaji bamaadi e banngal honnjagol jawdii di Leydi ndii jogii, buri fuu ley golleeji pawidi e jawdi aseteendi dii ;
 - faandaaji kapum e porojenjaaji baylitooji kulle jeyaade e Leydi ndii so ngadee kulle godde dii ;
 - mawngol darnde ameeri'en geelle e deede bee ley hawjagol kabaaruuji geelle e nokkuuji fuu ;
 - darnugol waalde wiyeteende Deental Leyde aahel (AES)
125. Taweede diin anniyaaji lobbi, baawdi tabintinde golleeji ana ngoodi, tiidallaaji kuurdi duu ana ngoodi, kaande fiyaneede dabare :
- Saryia mo jamaa Leydi faamataa golleeji mum ;
 - Rafi woodugol mapeere heeyorde golleeji yirwere Leydi ndii ;
 - Sardii kaaldal hakkunde gollidibbe, di nganaa lobbi ;
 - Rafii gollirde lobbe e banngal huunde fuu ko wartondirta e lime gadeteede e Leydi ndii e banngal jawdi, kaaki naa yimbe ;
 - Famdugol jawdi heertanaandi yobugol usuruuji kapum e jawdi nawtordi e banngal nanngugol usuruuji jobeteedi ;
 - Taadeefi ley no Laamu oo yubbirta golleeji mum, naa ley no jamaa Leydi ndii laamoraanii ;
 - Famdugol jawdi heertanaandi goolleeji widito gadeteedi e banngal yirwere Leydi ndii ;
126. Hooreebe leydi bee ana mbaawi, ana kaani tuugaade moyfereji inndaadi dii faa keba no buytira kabaaruuji kanndiidi yirwere Leydi ndii dii. Ley misaalu, jabangol mawngol jamaa Leydi ndii faa annda tewtugol yalla Leydi ndii ana heddoo e waawude wiyande hoore mum, naa faa annda duu yalla engol waawi laataade daliili mawdo baawdo faabaade e banngal tewtugol jawdi gollirdi Leydi ndii ;
127. Tayugol wattu laamu ngol ana waawi maateede fay ley leyde godde, gonde caggal Mali dee. Hannde hannde oo, kabaaruuji fuu ana ngondi e yaarude yeeso, aduna oo duu ana tewta laataade la'al goota l; dum yo moyfere mawnde waawnde faabaade Mali no tekkinira ndimaaku mum, waawude roondaade hoore mum, kapum e waawude hawjaade yirwere mum, ley hebbingol gollidibbe mum be gooto fuu waawata hebude ko taganaa ley gollidal ngal. Tayugol wattu laamu ngol ana beyda duu buytude torraaji kippiidi Leydi ndii dii, dum faaboo duu Mali no yirwira kebal mum faa wooda.

1.3.1.3. Heydintiggol Nuuygal Sariyaaji leydi ngal

128. Caggal ko buri duubi capantati (30) golle, Nuuygal Sariyaaji 1992 ngal hollii nokkuuji keewdi do ronki gollude golle mum, gila do ley hawjagol kabaaruuji Laamu Leydi doo, faa yottoo to Haggitere Laamu Leydi ndii too ; jamaa Leydi ndii oo hebii anndude jaati ko woni e Nuuygal Sariyaaji ngal koo yaadataa e kasindine mum'en.
129. Caggal waylitagol laamu oo ley lewru uttu 2020, hooreebe laamu Leydi Mali bee kollitii faa sanne kasindinal goodungal ley heydintiggol Nuuygal Sariyaaji 1992 ngal. Batuuji Leydi ndii Mawdi joyfinanoodi e banngal heydintiggol kabaaruuji Laamu Leydi ndii (ANR) gadanoodi iwde 11 yaade 30 lewru deesaamburu 2021, di faandaa mum mawdo latinoo yewtagol kabaaruuji Laamu Leydi ndii, e holliggol laawol kaanngol nanngede e banngal heydintiggol kabaaruuji Leydi ndii ; diin batuuji mawdi mbakkiliino moyfinangol Mali Nuuygal Sariyaaji kesal.
130. Woteeji dow Nuuygal Sariyaaji gadanoodi ley lewru juwen 2023 dii latinoo sabaabu so

bibbe Mali njabani Nuuygal Sariyaaji ngal ; hakke keewqal jabunoobe bee ana yaha faa 97% ; 3% mabbe tan woni be njabaano. Dow majjum, bibbe Mali wombe ley Mali kapum e wombe caggal Mali fuu ndeentii njabanii sariyaaji kesi dñi. Ndeen Suudu Mawndu Sariyaaji nduu wii jabii ko yalti e woteeji **jalooma 21 lewru juluye 2023 koo faa timmi. Ley Dekere n° 2023-0401/PT/-RM mo 22 lewru juluye 2023, Persidan Laamu Hakkundeejo oo siɗnini Nuuygal Sariyaaji ngal ; dñm holliti Leydi Mali heydiitii koyngal nayobal.**

131. Nuuygal Sariyaaji Kesal 2023 ngal ana saawi kala ko jamaa Mali oo muuyaa ; ko woni yeeso koo ana hollita jamaa oo jabii Mali jey hoore mum, ana waawi roondaade hoore mum ; Nuuygal ngal holliti duu Mali yo Leydi ndi diinaaji keewdi, leydi waawndi hawjanaade hoore mum jawdi mum, waawndi semmbinande hoore mum baawde golloobe mum e banngal hawjagol Laamu Leydi ndii, ley darnugol gollirde yogaaje (ley misaalu : gollirde wiyeteende « Séna ») kapum e tabintingol battondiral hakkunde laamiibe e laamaabe.

1.3.2. Sariyaaji laamordɔ leydi ndii

1.3.2.1. Heydɔngol gede laamu kumaniide sariyaaji leydi ndii

132. Sariyaaji kaɗum e hakkeeji biɓɓe-aadama ngonɩ tuugorde golleeji cubaadi e banngal heydɔntiggol Kabaaruuji Leydi Mali ndii. Iwde nde Mali hewti ndimaaku mum ndee warde hannde, anniyaaji keewɗi bamanooma e banngal heydɔntiggol kabaaruuji Leydi ndii ; kaa ko yaltunoo e majjum koo laataaki sago biɓɓe leydi ndii sanne. Porogaraamu keewɗi ndarnanooma : Porogaraamu keeyɔraado duubi sappo sappo e banngal Yirwingol Nawtoral Sariyaaji (PRODEJ), Heeyo heertanaango gollugol sariyaaji pawiiɗi dow Faaydaaji pewuɗi sariyaaji Leydi ndii kaɗum e Tamondiral yalla Sariyaaji ana keyɗintinee, Porogaraamu Keniɗo e banngal Dartintiggol Sariyaaji Mali kaɗum e nawtoragol ko woni ley Kawral feewde Jam dow Alje ; diin porogaraamu fuu ana kollita gollirɗe Leydi ndii ana njogii anniyaaji lobbi gollude yalla Leydi ndii ana woodintinee, ndi reenee.
133. Dum saabi so, ley geɗal Sariyaaji ngal, njahaaki lobbi hebaama e kabaaruuji pewtuɗi nawtoral sariyaaji, habugol e tobbugol, bonnere jawdi Leydi ndii, teroriisimu, golleeji bonɗi, keereefi e banngal donnugol sariyaaji dow yimbe, hakkeeji biɓɓe-aadama, semmbingol anndal yimbe e banngal tewtugol no gofornama Leydi ndii kaɗum e no jamaa mayri oo fuu anndirta kabaaruuji pawiiɗi dow mayri dii.
134. Do kiin njahaaki lobbi buri fuu maateede yo nokkuuji hono moyɣingol sariyaaji donnirdi golleeji Leydi ndii, gollugol lobbol cuuɗi sariya kesi dii, bamugol daraniibe sariya e golleeji mawɗi kaɗum e landingol golleeji pewtuɗi yammbingol Yontere heertanaande Sariyaaji Leydi ndii.
135. Woodugol sariyaaji ngol waran maateede ley nokkuuji hono ko woni yeeso koo :
- Woodingol gollirɗe daraniide sariyaaji dee kaɗum e woodingol anndal wiyeteebe okisiliyeer'en sariyaaji bee ; dum tewtirte e banngal wadugol e masiɗaaji kala ko yalti e golleeji sariya ley Leydi ndii ; ;
 - Woodingol nawtoral kala ko timminaa e kabaaruuji sariyaaji ;
 - battondirgol sariya e ko saretee koo
 - nawtoragol sardiiji kesi bamaadi yalla cuuɗi kasu ana billitoo ;
 - jokkitagol moyɣingol kartal nawtorteengal e banngal sariyaaji ;
 - woodingol faamu dow darnde nde biɓɓe Leydi ndii ndarni sariya ndee ;
 - tabintiggol sardiiji Joyɣinaadi e banngal jukkooji pewtooji nedɗo kala toopudo kaɗum e hanndagol keereefi hakkunde rewbe e worbe.

1.3.2.2. Semmbingol kabaaruuji pewtuɗi sariyaaji leydi ndii

136. Ana haani ko kabaaruuji lobbi yogaaji paamee : so tawii dii anniyaaji keyɗintinooji kabaaru sariyaaji ana kaannoo faabaade e banngal woodingol kabaaruuji sariya, di ittan tiidallaaji keddiɗi hanndaade donnugol sariya hakkunde yimbe ngol. Oon tiidalla hanndoo golle fuu kaando gollende ley nokkuuji dii ; dum ana holla wiide Leydi ndii ana heddii e tiidallaaji mum. Sariya ana darii darnde heertaande e banngal tewtangol Leydi ndii dabare ley tiidallaaji mum. Dum gollirgal lobbol, paabitorgal naatondiral jamaa Leydi ndii.
137. Tewtugol golleeji Leydi ndii kabbiɗi e sariyaaji dii ngooda, yo huunde mawnde nde hooreebe Leydi ndii ndarni e hoore golleeji mum. Oon kabaaru maataama sanne ley golleeji di Laamu Hakkundeejo oo faandi dii, buri fuu e banngal laawi keertanaadi Porogaraamu Golleeji Gofornama, Laamu Hakkundeejo (2020-2022), Heeyo darnanaango golleeji Mali Ardinaadi (2023-2025), kaɗum e Golleeji hakkundejeji (ila joonin faa hitaande 2025 yottoo).
138. Porogaraamu Keniɗo e banngal Semmbingol Anndal e ley Kabaaru Sariyaaji oo kaɗum

e nawtoral ko hawraa dow mum ley Kaaldal gadanoongal e banngal tewtugol Jam dow Alje (PU-RSJ-MOA 2015-2018) laatinoowma moobere lobbere dow golleeji lobbi jaltunoodi e majjum dii, ley immoragol nokkuuji keertaadi gondi ley poroje Heydintiggol sariyaaji kapum e laamagol Leydi ndii, pewtudo uddugo kasu kala neddo jeddondirdo e sariyaaji ; kabaaru goddo gondo ley moobere ndee, yo tewtugol kala ko waawi waddude waylitere kapum e golleeji kesi ley Leydi ndii. Ko tawetee ley majjum kasen yo tewtugol yalla ko yamiraa ley sariyaawol 46 gonngol ley Kaaldal Alje ngal, faa yottoo wajimbingol gollirde laamiide kabaaruuji sariya gonde to Saahal Mali too dee ngarta e golle mum'en pawido dow donnugol sariyaaji.

139. PU-RSJ-MOA jekkiraama **Sariyaawol n°2019-072 ngol 24 lewru deesaamburu 2019 caawngol Sariya Onngoowa, darnooowo Porogaraamuuji kumaniidi sariyaaji Leydi ndii (LOPJ 2020-2024)** ; faandaa ngol sariyaawol yo tewtude yirwere Leydi ndii e banngal sariyaaji ; jawdi majjum etaandi ana yaha faa e miliyaaruuji teemedere e capande jeenay e miliyooji teemedere nay e noogay kaalisi Seefaa (190 420 000 000 de FCFA). Ley timmoode haala, ko ngol sariyaawol faandii yo niibinande bibbe Mali bee kapum e daraniibe sariya bee, ley sarti duubi joy (05), gollirde Laamu lobbe, pewtudo sariyaaji suudu-baaba, baawde wadude hoolaare hakkunde bibbe Leydi ndii kapum e daraniibe sariyaaji bee.
140. Sariyaawol LOPJ 2020-2024 ngol ana jogorii huncude tiiballaaji di Gedal golleeji keedungal e sariyaaji ngal jogii, buri fuu ko woni yeeso koo :
- habugol e tobbugol kapum e bonnere jawdi Leydi ndii ;
 - woodfinirgol ndeenaagu Leydi ndii ley habugol e teroriisimu kapum e wadfulgol keereefi hakkunde Malinkoobe, ko kiin keereefi tawaa fuu ;
 - hokkugol timmungol sarwiisiji keedudi e sariyaaji dii no ngollira faa wooda ;
 - beydangol golloobe anndal ley golleeji mum'en, faa yottoo woodingol gollirde e kaaki gollirde.

1.3.3. Haggitere laamuuji leydi ndii

1.3.3.1. Golle haggitere laamu oo ana haani yeewteede faa mo forra e alhaali keso waylitiggol laamorde leydi ndii.

141. Ley duubi 1990 Mali fuddi golleeji mawdi pewtudi waylitagol gollirde laamu e wadde haggitere laamu maneere yirwinoore geelle men. Duubi keewdi caggal ko golleeji dii puddi koo, tiidallaaji keewdi kebaama banngal tottittiggol laamuuji kaggitaadi di jawdi e kaaki faa tiidallaaji goddi kabbiidi e hawjagol gollirde, famdugol yimbe yaahoobe wotoyde e famdugol jawdi hebeteendi ley geelle dee.
142. Taweede jaabi lobbi kebaama fuu, haggitere laamu ley Mali ana wonndi e tiidallaaji keewdi kanndiidi tabintiggol golleeji keeyaadi dii. Kanji ngoni :
- Kominjaaji keewdi njogaaki jawdi e barkaani'en yimbe waawbe jibude golleeji jirwinooji nokkuuji mum'en ;
 - Famdugol soobe golloobe bee ley golleeji pewtudi yirwere Kominjaaji dii ;
 - Tiidallaaji kabbiidi e famugol sariyaaji e darnugol gollirde onngoowe laamuuji kaggitaadi dii ;
 - E hakkille gollidibbe heewbe laamiibe laamuuji kaggitaadi dii be njogaaki barkanaaku laamaade gollirde dee ;
 - Famdugol anniyaaji bameteedi des initiatives ley gollidal hakkunde laamuuji kaggitaadi dii.
143. Taweede heyaaabe laamu ley leydi ndii hono (Goforneer, Perefe kapum e Superefe) ana njogii hakkillaaji yogaaji pewtudi yirwingol golleeji yimbe, be ngala baawde faa be ngolla kala golleeji keertanaadi yubbondirgol e honnjagol gollirde laamu e wallugol laamuuji

kaggitaadi dii.

144. Anniya keso ɓamaaɗo feewde haggitere laamu ndee woni maɓeere faabotoonde heyɗintidde golleeji keeyaadi dii e fiide dabareeji newnooji tewtugol jawdi, yaaɓinde gollidal hakkunde gollirde laamu faa yottoo tottigol lobbol laamuuji kaggitaadi dii kaaki e jawdi gollirde e ko nanndi e mum. (i) Dum wadi ana yelaa lampooji jobeteedi ley laamuuji kaggitaadi beydee faa jawdi gollirde hebe ; (ii) ley majjum tottonndiral hakkillaaji wadan hakkunde laamu leydi e laamuuji kaggitaadi dii, ɓuri fuu hakkunde baale konse Reson dee kaɗum e konse Bamako ; (iii) sariyaaji ɓamee faa yobugol lampo ngol wadee tawee tiidalla fuu hebaaka ley golle oo ; (iv) jawdi wadee e golleeji pewtudi yirwere geelle (golleeji mawdi, di nafaa mum yottoto yimbe heewbe) ley anniya yirwinde geelle men dabareeji piyeteedi dii kaɗum e sariyaaji ɓameteedi dii ana kaani yaadineede e kasindine yimbe wombe ley geelle dee (v), yirwinde gollidal hakkunde gollirde laamu kaɗum e gollirde gollonooje ko'e mum feewde golleeji yimbe e kebe mum 'en.

Ley haggitere laamu ndee laamu leydi ndii tottitii laamuuji kaggitaadi dii golleeji e kaaki gollirde yogaaji.

145. Golleeji di laamu tottitidii dii ana pawii dow jannde, cellal, kenam kaɗum e hawjagol kulle de yimbe nawtortoo. Leydi ndii hebii e oo golle nafakaaji yogaaji sabi mo yaafini nawtoral gollirde foroba e naatugol yimbe ley batuuji foroba. Haggitere laamu ndee faabike tabintiggol golleeji keewdi di nafaa mum yottotoo yimbe hono darnugol cuudi lekkol, cuudi dogotoro faa yottoo nokkuuje forobaaje godde de jaagu wadete ley mum hono galbe daabaaji kaɗum e luumooji. Ley majjum gollirde wiyeteende FNACT ndee roondiike almusadɗaaji golle Porojenaaji 64 68 iwde 2015 yaade 2019. Dow teemedere fuu ley faanda keeyaado oo laamu leydi ndii ana haanno tottitidde laamuuji kaggitaadi dii jawdi ndi hakke mum waarata e 30% kebal leydi ndii, kaa Mali tottitii laamuuji kaggitaadi dii ley hitaande 2023 hakke 19,7%, ley hitaande 2022 hakke 24,4%, dum ana holla jaabu jonndoraado oo hebaaka. So warti e dewtere sawnde gubal sariyaaji onngooji kabaaru haggitere laamu iwde 2015 – 2024 (faanda keertaado n°5.1) naa Kaaldal jam e dewrintinal bibbe Mali gadungal Alje iwde mai yaade juun 2015 (sariyaawol 14) ana hollita no laamu leydi ndii tottitirtaa laamuuji kaggitaadi dii jawdi gollirde hono no dum worrii ley sariyaaji ɓamanoodi ley lewru Oktooburu 2016 jamirooji laamu leydi tottitaa laamuuji kaggitaadi dii ley kebe iwooje e lampooji kaɗum e usuruuji dow teemedere fuu hakke 30%, oo golle ana haanno wadde foraa e hitaande 2018.

1.3.3.2. Yirwingol kebe Resonjaaji e Geelle

146. So warti e golleeji pawii dii dow yirwere dii, leydi ndii ana jogii kulle e nokkuuje paabotoode yirwere geelle dee, ley majjum eden mbaawii limtude (maayooji, calludi ndiyam...), nokkuuje mawde demeteede kaɗum e togge. Jawdi iriindi ana heewii ley leydi ndii, ana yahaa faa e capantati sii jawdi iriindi ndii ko woni ley Mali, ley majjum eden mbaawii limtude petorol, kaɗe, jande, fosifatti, iraniyom, litiyom, manganeesi, boksitti e ko nanndi e mum. Ndennoo ana tilsii laamu darna isinjaaji baylitooji jawdi iriindi ndii e isinjaaji baylitooji kulle kebetee e demal naa e margol daabaaji naa duu e awgal hono rimo, guri, kosam e ko nanndi e mum.

1.3.3.3. Hawjagol leydi, golle mo baasii keewdi kebetee ley mum

147. Hawjagol leydi yo golle caawdo baasii keewdi kaɓɓiidi e kiiti hakkunde yimbe. Sabaabuui kiiti kebetee e hawjagol leydi ngonni (tobbugol kaanankooɓen, nambagol yimbe teetugol yimbe leydi mum'en dow pene e ko nanndi e mum.) jaabu lobbo ana tewteneede dii tiidallaaji fuu.

148. Bibbe leydi fuu ana kaani daraade faa dii tiidallaaji kebe no yaawiri e dii kiiti leydi. Sabi

oo kabaaru, torra mum yottiike yimbe e kebe mum'en.

So warti ga sariya gaa, ko buri heewde e haalaaji gaddaadi to Mejateer leydi ndii ley hitaande 2017 fuu, yo kiiti ka66iidi e kabaaru leydi.

149. Caggal kabaaru lampo ngoo, he6ugol dabare e kiiti leydi dii ana faabo no woodiri banngal yiwere yim6e e leydi. Taykaama wiide ley ngalluuje kaɗum e seraaji mum leydi laatike huunde sabimbinde baasiiji keewdi hakkunde yim6e. Torraaji ka66ii e kiiti leydi hakkunde maroo6e daabaaji, awoo6e naa remoo6e ana nakkisaa ke6e mabbe (buri fuu baasi gondo ley burgu ley Reson Mootti). Dii baasiiji ko buri heewde fuu cakkirittoo warhoore naa baasiiji naawdi hakkunde geelle naa siiji baawdi sabimbinde yonkiiji yim6e heew6e.

1.3.3.4 Natal e hawjagol kabaaruuji pewtudi geelle Mali:

150. Hannde hannde oo ley Aduna oo fuu natal leyde e geelle yo huunde tilsunde ley golleeji yirwere, ke6al, 6ingu-aadamaaku, reenugol hawaalu, finaa-tawaa e ndeenaagu.
151. Ndennoo ana wajjimbini yim6e tawre heeyooji golle e nate geelle leydi fuu faa yottoo kabaaruuji dow kulle goodude ley nokkuuje dee hono galleeji, nokkuuji di mobilaaji adoosi yim6e e kaaki darotoo, maayooji, kaay6e baamle, calludi, togge, nokkuuje demeteede, nokkuuje paggorde jawdi, gollirde laamu e ko nanndi e mum. Nate dee nokkuuje ana faaboo annude no woodiri hoto de ngoni e ke6al ko de naannata.
152. Moyyingol heeyooji golle kaɗum e nate ana wadiiree kabaaruuji e jaabuui ke6aadi caggal lanndondiral gadaangal feewde yim6e e ke6e mum'en.
153. Kartal nate nokkuuji ngal ana yo huunde tilsunde banngal tabintiggol kala poroje yirwere, engal wajjimbini duu ley golleeji hooreebe jogiibe nokku mo be kawjoto. Kartal nate ngal ana nawtoore ley annditiggol tewtugol e diidugol laawi faa yottoo wadugol keereefi hakkunde gollirde e ko nanndi e mum.
154. Kartal nate nokkuuji ngal ana jeydaa e Anndal kese goodude pawide e dow martinal kumpa kaɗum e fammingol jamaa. Ley maggal kabaaruuji celluudi ka66iidi e alhaali nokkuuje iwata ley mum.
155. Do Mali doo, gollirde humaniinde moyyingol nate nokkuuje wiyeteende (IGM) kayre daraanii oo golle ley leydi ndii. Gollirde ndee darnaama hitaande 2000 caggal ko sariyaaji bamaadi 23 settaamburu 1998 mbaylitii gollirde arandeere ndee ley yamiroore gollirde moyfinoore nate nokkuuje e leydi annditirteende (PNCT). Faanda oo golle yo woodinde alhaali nate nokkuuje leydi ndi. Sabi taykaama caggal jaakitagol wiide, nate nokkuuje arande moyfinaade iwde duubi 1958 yaade duubi 1960 ley gollidal e leydi Faraansi de hakke mum yottotoo 1 :200 000 nganaano nate lobbe.
156. Caggal dum duu, gollirde PNCT ndee taykiike wiide yim6e heew6e naatii ley golleeji moyyingol nate nokkuuji, dum ana laatii sabaabu bonnude jaabuui keewdi ke6aadi ley golle oo e saakagol kabaaruuji di ngana ngoongaraaji. Dum wadi so yamira bamee gubal sariyaaji onngooji golle oo ley leydi ndii.
157. Gofornama Mali 6amii 25 janvier 2012 sariyaaji onngooji kabaaruuji nate geelle annditirteedi (PNIG) di faandaaji mawdi mum yo darnude gollirde humaniinde hawringol kabaaruuji kabbiidi e alhaali geelle wiyeteende (INDS) e hawjagol majji ley gollidal e gollirde godde. Golle tilsudo e gollirde IGM laatike honnjagol e tabintiggol sariyaaji (PNIG) di laamu jabani dii.

158. Ley anniya nawtoragol heeyo golleeji arannde sariyaaji PNIG (2012-2016) gollirde IGM ardike golleeji yogaaji, ley majji eden mbaawii limtude:
- Poroje heydintiggol / 6amtugol nate geelle Mali dow hellooji dereeji 118 dum waarata e nate 1 :200 000, waalde leyde Erop roondii almusadfaaji golle oo;
 - Moyfingol karte geelle gonde Bamako kapum e sera mum ko yottotoo hakke 1 :5 000, gollirde wonnde leydi Japon wiyeteende (JICA) ittii almusadfaaji golle oo;
 - Fuddugol poroje Reso jewodesik hooreejo do Mali doo annditirteedo (RGRM) e darnugol tuufeeje arannde golle oo;
 - Soodugol kaaki nawtorteedi ley gollirde humaniinde hawjagol kabaaruuji kabbiidi e nate geelle, laamu leydi ndii ittata almusadfaaji oo golle.
159. Caggal ko laamorde leydi mbaylita ley hitaande 2023 koo, IGM faabike gollirde laamiinde laamuuji kaggitaadi annditirteende (DGCT) banngal moyfingol karte Resonjaaji Mali.
160. IGM ana anniyii wuurtinde golleeji mum, ley majjum mo waran waylitidde sariyaaji onngooji golle nate geelle annditirteedi PNIG e moyfingol heeyo golleeji keso kaandi tabintineede fuddude 2024 yaade 2028. Dii anniyaaji bamaadi dii ngaran faabaade gollirde wiyeteende INDS moyfingol karte nokkuuje de hakke mum yottotoo 1: 50 000, oo adadu hasindina banngal tabintiggol porojenjaaji keertanaadi yirwere nokkuuji.
161. Ley yiingo Mali keso iwde hikka yaade hitaande 2063, ana jonndoraa karte keewde kumpitinooje dow jawdi iriindi faa yottoo natal kebe goodude ley leydi ndii.

1.3.3.5. No kabaaru tobbugol worri e leydi ndii

162. Taweede golleeji keewdi gollaama banngal habugol e tobbugol kaanankooŋe ley leydi ndii, taykaama wiide, fuddude hitaande 2015 ndee, tobbugol kaanankooŋe ngol beydike sattude sabi mo iwii 65% 2015 mo yottiike 71% ley 2021, dum ana holla oo golle bondo yaabitiike ley leydi ndii kapum e ley Afirik, ley Adunaaru nduu hakke tobbugol kanaankooŋe burata teemedere fuu 60%. Iwde hitaande 2003 yaade 2021, Mali dadii Afirik ley oo golle bondo ley duubi 2004, 2008, 2012 e 2015.
163. Tobbugol kaanankooŋe ngol yaabitiike faa sanne hannde hannde oo. Mo won e kulle bonnude laamu leydi e ko leydi ndii. Omo jaasina leydi tiloo hanndoo yiwere e deeyere mayri. Tobbugol kaanankooŋe ngol ana wadee ley gollirde foroba dee fuu, omo nakkisa kebe leydi, bonna darja gollirde laamu e innde leydi ndii. Dum wadi so laamiiŋe leydi ndii ley anniya woodinde laamu leydi ndii bamii aadi haŋude e oo golle bondo nakkisiddo laamu leydi ndii, taweede golleeji keewdi gollaama feewde yirwere leydi ndii.
164. Dum wadi so sariyaaji onngooji golle nate geelle dee mbaylita faa golleeji dii keba woodude. Sariyaaji kesi bamaadi dii, jabanaama ley batu Minisiri'en jenne 11 Oktooburu 2023) faanda majji yo darnugol, lanndingol e onngugol golleeji gollirde humaniinde hawjagol kebe e jawdi wiyeteende (PNEF) e gollirde daraniinde nanngugol lampooji e resugol jawdiji di sariya teetii biyeteedo (ARGASC). Dabareeji kesi piyaadi dii paabike haŋude e tiidallaaji goodudi dii e tabintidde heeyo golleeji gofornama laamu hakkundeeji oo.
165. Kasen duu, golleeji Biron konnjotoodo mawdo oo yo semmbinde hoonjagol jawdi foroba e yaade ley gollirde laamu faa mo jaakitoo no jawdi laamu ndii hawjoraa. Gollirde makko ndee faabiike yimbe anndude no tobbugol kaanankooŋe ngol sattirii ley gollirde laamu dee. Hakkunde gollirde kaŋooje e golleeji bondi hono nguyka kapum e tobbugol kaanankooŋe hono golle BVG walaa e majji. Rapporjaaji di BVG moyfinta hitaande fuu dii ana caawii hakkillaaji e dabareeji di pudfaali nawtoreede tefon.

166. Gollirde wiyeteende OCLEI ndee, faanda mayre yo tabintidde kala dabareeji bamaadi banngal faddagol, honnjagol e haɓugol e nguyka ley leydi kaɓum e caggal leydi. Golleeji OCLEI kaɓum e golleeji BVG fuu gootum.
167. Gollirde wonnde humaniinde honnjagol jawdi laamu annditirteende Pol ekonomik yo gollirde nde hey'aaɓe mum joy'inaa ley Tirbinalhaaji mawdi Bamako, Kaay e Mootti. Golleeji mayri ana pewti haɓugol e toɓɓugol kaanankooɓe, wujjugol jawdi laamu e faabaade banngal nawtoral sariyaaji keertanaadi haɓugol e toɓɓugol kaanankooɓe.

1.3.3.6 Moy'ingol heeyo humaniingo heertagol e hawjagol golleeji jirwinooji kebal leydi ndii

168. Waylitagol saama e saama Ministeer kumaniido lanndingol heeyo golleeji tinnii golle gollirde daraniide moy'ingol heeyo golleeji. Ley puɗɗoode hitaande 1980 eden jogino Ministeer tedduɗo kumaninooɗo hawjagol jawdi e heeyo golleeji, kanko yuɓɓotonoo kala kabaaruuji pewtudi e keɓe kaɓum e jawdi leydi ndii, caggal mum en keɓii Ministeer daraniido heeyo golleeji, tilii mo ittaa faa laaɓi ley laamuuji joy'inaaɗ dii. Hitaande 1992 Ministeer wartira, mo laati tafon Ministeer kumaniido heeyo golleeji e golleeji goddi kaandi gollende caggal mum mo laatii Ministeer daraniido heeyo golleeji, lanndingol leydi e yimɓe.
169. Mbaaka gollirde ndee waylitaama ciile kuurde, dum won e sababuuji buytudii nafa e darnde gollirde ndee leydi ndii.
170. Kasen duu lanndingol heeyo golle ana wonndi e tiidallaaji keewdi sabi gollirde keewde naati ley golle oo, sariyaaji di ɓe ngollirta dii kollitaali kaaddi golle gollirde fuu kaɓum e famɗugol baawde golloɓe womɓe ley gollirde de. Dabare ɓurnde fuu tilsude hannde yo hawrinde barkaani'en yimɓe waawɓe lanndinde heeyo golleeji e porogaramuuji e iimmaade golleeji gollaadi dii ley wattangol hakkille e ko golloɓe woɓɓe gollata, golleeji di laamuuji kaggitaadi gollata kaɓum e faabotooɓe banngal golle e jawdi. Kaaki e mapeeje nawtorteede ley lanndingol golleeji ana kaani heydintineede. Faanda porogaraamu keso biyeteedo CREDD oo, yo semmbinde baawde feewde lanndingol heeyo golleeji e kabaruuji paabotoodi golle oo, dum yo huunde tilsunde yirwinoore lanndingol heeyo golleeji pewtudi kabaaru yirwere.

1.3.3.7. Darnde nde Mali darii e mum hakkunde leyde adun Darnde nde Mali darii e mum hakkunde leyde adunaaru

171. Gila wattu Firaa'awna mo Leydi Misira, faa yottoo arnuuji bettiidi caggal majjum dii, Malinkooɓe, ɓuri fuu ɓonɓii'en joodinoobe seraaji demmborde ndiyam maayo Nijer ɓee kaɓum e jom'en anndal wonnoobe iniwersite Sankore ɓee, ana keewnoo immaneede sanne ley aduna oo saabe anndal ngal ɓe njoginoo.
172. Leydi Mali won ley baale keewde hono baale leyde de mo heerondiri waalde ruunde Afirik Mali e baale ley leyde Adunaaru. Gollidal hakkunde leyde yo huunde fawiinde dow paabonndiral e hoolaare hakkunde majje.
173. Haɓooji e jukkungooji pewtudi jaagu e keɓal di leydi Amerikki e leyde Erop njottinii leyde godde ley Adunaaru nduu tinnii baalal lobbal hakkunde majje.

123. Dum wadi so leyde keddiide dee pii dabareeji faa dadi sarri e torraaji kabbiidi e baasiji dii e reenude ley majju leyde mabe e kebal mabe. Dum sabimbini hannde hannde oo darnugol fedde wonnde humaniinde kabaaru jawdi wiyeteende BRICS, leyde ndeentude ley mayre ngoni (Riisi, Inndi, Chine e Afirik Sid). Mali ana waawii tewtude gollididde e ndee fedde sabi leydi men ndii ana jogii jawdi iriindi ndi leyde limtaade dow dee kasindini e mum.
124. Ley laamu hakkundeejo oo, Ministeer kumaniido gollidal hakkunde Mali e leyde godde woni gollirde jinngonoore niibugol jam e ndeenaagu, kayre yubbotoo kala golleeji niibinooji jam ley leydi ndii.

1.3.3.8 Deental Leyde Saahel (AES)

123. Faanda nde waalde yo yaafinde naatondiral leyde dee e bibbe mum'en e daranaade ndeenaagu leyde gonde ley waalde ndee.
124. Hono no worri ley gubal sariyaaji ngal leyde tati (3) gonde e waalde ndee cijninii ngal pennde 16 septembre 2023, faandaaji keertanaadi fedde AES ngoni (i) fiide dabaare reenoore leyde dee e semmbinde paabondiral majje (sariyaawol 2) ; (ii) Habude e bone teroriisi'en kapum e kala ko nanndi e mum, faa yottoo golle bondo fuu mo yimbe ndentata so ngollida ley jaalejol AES ngol. (Sariyaawol 3) ; (iii) Daranaade faddagol, hawjagol kapum e majjingol sii muurtere fuu wadirteende malfe, faa yottoo bone goddo fuu baawdo sabimmbinde feccugol leydi men ndii, naa ittii ndimaaku mo leyde AES dee njogii, so rafi kawral warii, kaaldal e kawral wadete hakkunde leyde dee, kaa so tilsii habotoobe ana mbaawii immneede so taykaama leydi ronkii hebude jam e deeyere e waybe mum (Sariyaawol 4) e (iv) e jogoraade kala toopaange pewtudo ndimaaku leydi naa feccugol leydi hono huunde nde waawaa jabude ; dum ana sabimbina immingol wolde faa jam e deeyere warta ley leydi ndii kapum e ley jaapelol ngol (Sariyaawol 6).
174. Caggal golleeji gollaadi banngal ndeenaagu leyde dee, jaalejol ngol gollii golleeji goddii pewtudi gollidal leyde, ndeenaagu e yirwere.
175. Dum wadi, so leyde dee jaalejol ngol, dow dowanagol sariyaaji kabbiidi e leydi kala kapum e leyde dee fuu kollitii :
- ◆ Jabude gollididde e leyde Adunaaru kapum e leyde keeronndirde hono no sariyaaji darnudi ruunde Afirik kapum e sariyaaji CEDEAO baylitaadi dii mbiiri nii ;
 - ◆ Jabude habanaade bibbe leydi mum kapum e bibbe leyde Afirik faa be keewta ndimaaku mabe, be mbaawana k'oe mabe ;
 - ◆ Downtanaade faandaaji e hakkillaaaji pewtudi leyde AES, kanji ngoni paabondiral e giggol lobbol hakkunde leyde dee e semmbinde baaldal lobbol hakkunde bibbe leyde dee ;
 - ◆ Humaniiibe dowanagol ndimaaku leydi mum ley Aduna ;
 - ◆ Lanndiniiibe faa kabana ndeenaau leydi mum e ngootumaaku mayri ;
 - ◆ Humaniiibe reenugol leydi mum'en e kala toopaangeeji.
176. Gubal sariyaaji darnugal jaalejol AES cijninaama Namey 06 Juliye 2024, caggal yaltugol leyde tati dee e waalde CEDEAO pennde 28 Janwiye 2024.

Nennde 16 settaamburu 2023, siɗɗinaama Wagadugu, Namey kaɗum e Bamako guɗal sariyaaji darnugal fedde Liptako-Gurma annditirteende Japelol leyde Saahal. Ndee sariyaaji Fedde ana saawii leyde Burkina Faso, Mali e Niger, kanje ngarata gollidide ley fedde ndee.

Guɗal sariyaaji ngal ana wattani hakkille faa sanne ndeenaagu bibbe leyde dee e ko haani wadeede banngal gollidal leyde dee faa faadaaji keeyaaɗi pewtudi yirwere fedde ndee naatondiral leyde tati dee heɓa tabitidde.

Annden duu hakillaaji kollitaadi ley guɗal sariyaaji ngal wanaa hakillaaji kesi sabi leyde tati hirnaange Afirik dee, darninoo 3 deesaamburu hitaande 1970, fedde wiyeteende waalde Liptako-Gurma (ALG), di mbaylita, 16 deesaamburu 2000, di tilii di cellina 24 lewru janwiye 2017.

1.4. HAWAALU

1.4.1. Faratiiji kabbiidi e waylitagol wattuuji e bonannda ndiyam taykaado do Mali doo

177. Janndeeji keewɗi gaɗaadi dow waylitagol wattuuji do Mali doo, kollitii wiide leydi men ndii ana wonndi e tiidallaaji keewɗi pewtudi waylitagol wattuuji, eden mbaawii limtude ley majji yooro, fawɗere ndiyam, kenuuli mawɗi, wulaare yaɓɓitiinde haɓɓiinde e waylitagol wattuuji e tuunndi hawaalu.

- Duumagol yooro

178. So leydi ndii feccaama nde tati, nokkuuji diidi e mayri fuu yo nokkuuji joordi (nokkuuji joordi kolon e nokkuuji buubudi seeda) gondi saahal dii ana ngondi e yooro yaɓɓitiingo gila hitaande 1970. Ley duubi 30 cakkitiidi dii (1980-2010), Mali heɓii tiidallaaji faa ciile joy (5) kabbiidi e yooro, kaa tiidallaaji burɗi sattude dii nji'aama iwde 1980 yaade 2005.

- Keewal bonanndaaji ndiyam

179. Mali heɓii tiidallaaji kabbiidi e bonanndaaji ndiyam ciile 15 ley duubi debe cakkitiidi dii, dum woni iwde 1980 yaade 2014. Nokkuuji di fawɗere ndiyam ndee buri fuu sattude yo nokkuuji ngondi sera maayo raneewo ngoo, di werto mum yottotoo (64 000 km²) saabe edi tiimii maayo ngoo. Bamako kaɗum e resonɗaaji Tummbutu, Gaawo, Mootti, Segu, Kaay, Kulikoro e Sikaaso yo nokkuuji burɗi fuu hedde torraaji kabbiidi e fawɗere ndiyam hono no wiira ley dewtere (PANA, 2007).

1.4.2. Buytagol hakke toɓo e waylitagol Alhaali kammuuji ndunngu iwde hitaande wootere yaade wonnde

180. Hakke toɓooji ndunngu do Mali doo waylitiima saabe waylitagol wattuuji dii. Ley duubi capande jeddi cakkitiidi dii 70, dum woni iwde 1941 yaade 2010, hakke kammuuji bownoodi hebeede iwde 1941 yaade 1970 dii buytiike ley leydi ndii fuu. Fey so tawii ley nokkuuji yogaaji hono Bamako, Buguni, Kaay, Mootti, Nooro e Segu hakke toɓooji kebaadi ley dii nokkuuji

beydike seede ley duubi 30 cakkitiidi dñi iwde 1981 yaade 2010 so enndondiraama e hitaande 1971 yaade 2000), kaa hakke tobo ngoo famditii gila 1970. Ko buytorii e maggo dow teemedere fuu ana yahaa iwde 10 yaade 28 % so wanaa Tessalit sabi toon bonanndaaji ndiyam cakkitiidi dñi be kebii hen torraaji iwde wadi 2012 yaade 2013.

181. Dii kabaaruuji ana kollitaa buytagol hakke tobo ngoo e waylitagol wakkatiiji e loomtondiral wattuuji guldñi e wattuuji buubudi, dum ana tiinna hawjagol faratiiji kabbiidi e waylitagol wattu ngol. Néanmoins, ley duubi 10 cakkitiidi dñi, hakke tobo ngoo beydike Kaay, Kulikoro e Sikaaso, kaa baleeri Sikaaso too hakke tobo ngoo buytike toon.

1.4.3. Beydagol wulaare

182. Mali yo leydi ndi wulaare e tobo loomtondirta e mum. Ko woowii wulaare nde ana beydoo iwde baleeri yaade saahal, kaa saama ley hitaande nguleefi kii no heewiri fuu haana yaabbaade 45°C kaa no ki jipporii fuu ki haana yaabbaada 10°C. Gila timmoode hitaande 1970, waylitagol wakkati ngol taykaama sabi yimbe maatii sattugol wulaare, ko beydii hen koo hakke mum ana iwaa 0,2°C yaade 0,8°C. Dii kabaaruuji iwrii to CEDEAO hitaande 2009.

1.4.4. Tiidallaaji kanndiidi kebal leydi ndii saabe waylitagol wattuuji

183. Ko buri heewde e golleeji dñi yimbe kebata e mum huunde di fuu ana ngonndi e tiidallaaji kabbiidi e waylitagol wattuuji. Jonndoro-dén torraaji kebaadi e waylitagol ana mbaawii beydaade ley wattuuji garooji dñi batte e ko fayi arde, dum wonata ko gedde keewde e bamtaare diiwanuuji burdi taykaade no feewi e mbayliigu.
184. Torraaji kabbiidi e waylitagol wattuuji hono famdugol kammuuji, beydagol wulaare, yooro juunniingo, kapum e bonnandaaji ndiyam yo kulle beyde tiinnude golle demal. Famdere hakke tobo, waylitagol ndunnguui e beydagol wulaare cabimmbini jaku ndiyam, ley nokkuuji kuurdi e buytude duu nawtoral ndiyam ley golleeji demal.
185. Ley duubi 30 cakkitiidi dñi, dum woni iwde 1981 yaade 2010, ana yottoo hakke yimbe miliyooji tati hebuwe torraaji kabbiidi e yooro, bonandaaji ndiyam e jawuuji hono (buubal kapum e jawuuji kebeteedi e ndiyam), yimbe be dñi kasaraaji cabimmbini ana ujunaaji tati e teemedde tati yimbe do Mali doo. Wattuuji cattudi di yooro nj'aa ley mum ngoni duubi 1980 1981 e 2005 ana foti miliyon e feccere (1,5) yimbe be kebal mum nakkisii ley dñi wakkatiiji. Yoorooji dñi cabimmbini nakkisagol hawaalu e kulle godde tagaade hono beebugol ndiyamaaji, horugol bulli, nakkisagol feeyaaji e famdugol nafaa kebeteedo e golle.

1.4.5. Feyyere ledde bonnde beydotoonde hitaande fuu

186. Ladde ana jogii darnde mawnde ley nguurdam yimbe, kebal mum'en faa yottoo finaa-tawaa mum'en. Dow teemedere fuu kasindine maabe pewtude kulle kubbirde ana njottoo 93% hono no wiira ley dewtere PANA ndee hitaande 2007. Ley duubi cakkitiidi dñi, waylitagol wakkati ngol e yoorooji jokkonndirdi dñi cabimmbini nakkisagol togge e golleeji goddi yimbe.

187. Hono no gollirde humaniinde kabaaruuji kulle kuɓɓirde wiiri nii, hakke leɗɗe ɗe yimbe peyɗata banngal kasindine mum'en ley hitaande faa yahaa faa e toonuujji 12 761 565 tawee nee leɗɗe tuteteede feewde wuurtingol togge ley hitaande ana yottoo leɗɗe toonuujji miliyooji 7 hono no kabaaruuji kebaadi e gollirde MEA kapum e TEU mbiiri nii ley hitaande 2001). Kasen duu so wuytugol e feyɗugol leɗɗe gadeteedum ley golleeji demal, darnugol nokkuuji, moyɗingol laawi kapum e isinɗaaji...). Golleeji keewdi yimbe pewtudi feyɗugol leɗɗe kapum e kasaraaji godɗi kaɓɓiidi e waylitagol wattuujji boni togge men e feeyaaji menfaa ko yottoto hektaaruuji ujunaaji teemedere 100.000/ha/ley hitaande hono no DGEF hollitirii ley dewtere mum hitaande 2023).
188. Caggal mum cumuujji ladde ko bonnata ley hitaande ana yahaa faa e ujunaaji keewdi hektaaruuji ley togge ɗee. Hono no worrii ley rapoor mo DGEF yaltinii hitaande 2023 dow golleeji mum, ɓe mbii iwde 2019 yaade 2023, cumuujji ladde bonni hakke hektaaruuji 24 106 603 ha, ɗum ana holla ko cumu ladde bonnii ana yahaa faa e hektaaruuji 4 821 682 ha hitaande fuu, ɗum waldaa e bonandaaji kuurɗi ley golle tewtugol kanɗe sabimbinta ley nokkuuji men.
189. Dum wadi so laamu ɓamii anniiya waylitidde sariyaaji onngooji golle haybugol e reenugol togge men. Faanda oo golle yo hollitidde feyɗooɓe ɗee hono ɓe kaani jogoraade ko'e maɓɓe pati ɓe bonna togge ɗee. Ley majjum heeyo golleeji pewtudo lanndingol e hawjagol togge ɗee waran moyɗineede fade taccugol leɗɗe ngol fudɗude.

1.4.6. Rafi laabal nokkuuji kapum e rafi woodugol ndiyam ceniidam laatidum sugulla mawɗo

190. Rafi laabal nokkuuji yo huunde laatiinde tiidalla mawɗo ley ngallu kapum e ley keredu sabi ɗi fuu edi ngonndi e tuunndi yaɓɓiitiindi.
191. Ley leydi ndii gollirde darnaama tila halfinaa kabaaru laabingol nokkuuji, ley duubi cakkitiidi ɗii ɓe kalfinaama golleeji keewdi. Sabi taykaama rafi laabal ana sabimmbina e yimbe jawuujji keewdi e bonnugol hawaalu. Saakagol ndiyamaaji bondi kapum e tuunndi dow laawi ana bonani hawaalu, leydi remeteendi kapum e ndiyamaaji jareteedi.
192. Taweede golleeji lobbi keewdi gollaama ley duubi sappo cakkitiidi ɗii do Mali doo, yimbe heewɓe keɓeta ndiyam lobban faa nawtoroo. Ley leydi ndii fuu dow teemedere hakke 45% ngonni yimbe nawtortooɓe ndiyam ceniidam, tawee ley keredu dow teemedere fuu jogiiɓe ndiyam ceniidam ɓurata 37%. Faa hannde yahooɓe ladde dow laawi kapum e sera galleeji dow teemedere fuu ana yahaa faa e 5% ɓiɓɓe leydi ndii hono no ɗee gollirde mbiiri nii, kanje ngonni OMS, UNICEF e JPM hitaande 2022). Rapoor mo DNACPN yaltinii hitaande 2021, ana hollita wiide geelle 6 515 ɗe yimbe mum jottotoo 3 664 564 iwde hitaande 2009 yaade 2021 gollii golleeji paaboteedi ceenam nokkuuji. ɓe darnanii ko'e maɓɓe pegeeje keso 112 161, ɓe tilii ɓe moyɗintini pegeeje godɗe 34 679 tawee ɓe keɓaali mballiigu fey gooto.
193. Kasen duu semmbe golleeji isinɗaaji ana pawii dow golle ittugol jawdi iriindi. Annden duu ittugol kanɗe heɓii semmbe do Mali doo, ley duubi sappo cakkitiidi ɗii, sabi ley Afirik Mali woni leydi ɗiɗoɓo ley oo golle. Ko ɓuri heewde e isinɗaaji ittooji kanɗe ɗii fuu ley Resonɗaaji Kulikoro, Sikaaso e Kaay ɗi ngonni. Ndiyamaaji bondi ɗi isinɗaaji ɗi juppata deeroto yahaa ley lugge mawɗe ɗe uddotaako, ɗum nee ana bonani hawaalu kapum e cellal yimbe. Ndiyamaaji tuunnudi ɗii ana pawaa yimbe, daabaaji kapum e leɗɗe.
194. Ndiyamaaji bondi iwooji ley golleeji sakkeeɓe e suuwoɓe gala deerotoo yahaa ley doginirdi ndiyam, dow laawi kapum e ley maayooji. Non ndiyamaaji tuunnudi iwooji ley luumooji kapum e ley golle isinɗaaji deerotoo. Kaa won hotelɗaaji yogaaji moyɗimbe doginirdi do ndiyamaaji tuunnudi ɗii jippoto faa ɗam laɓɓinee, caggal mum ɗam deeroo yaade ley doginirdi.

195. So warti e kabaaru ndiyam ceniidam, porojejaaji kumaniidi hedugol ndiyam ana ngoodi, won porojejaaji goddi duu tiliibe e golleeji mum'en. Kaa hakke yimbe jogiibe ndiyam ceniidam ana beydoo hitaande fuu ley leydi ndi, ley hitaande 2018 dow teemedere fuu hakke 68,8 ; ley hitaande 2023 dow teemedere fuu hakke yimbe hebube ndiyam ana yottoo 72,1. Ko sabimmbini dum yo naku nokkuuje keertanaade resugol ndiyam dam kapum e yedugol majjam ; hidugol e bonugol kaaki nawtorteedi ley ley hedugol ndiyam hakkunde nokkuuji e ko nanndi e mum.
196. Ley nawtoragol maneere golle wiyeteende GIRE, jaabuui jonndoraadi kebaaka tafon. Iwde hitaande 2021 yaade 2023, walaa fuu ko taykaa ko waylitii ley golleeji dii. Gollirde humaniinde kabaaru hawjagol ndiyam iimotoduubi didi golleeji gollaadi e ko haani gollende.

1.5. Bakkile jaltude e batuuji mawdi jamaa leydi ndii

197. Batuuji mawdi annditirteedi (ANR) gadudi ley leydi ndii paabiike hawrindidde hakkillaaji yimbe dow alhaali leydi ndii e kasindine maabe.
198. Bakkile 517 mbinndaa ley batuuji dii, edi pewtii kominjaaji dii kapum e leydi ndii fuu.
199. Jaabuui kebaadi peccaama salndu salndu :

1. Banngal politik e gollirde laamu – lanndingol wote

- Mbaaka laamu leydi (laamu gooto kaggitaado laamode peccaade) ;
- Waylitigol laamu (yaltinde politik ley joolle laamu e fiide dabaare faabotoonde honnjaade golleeji yimbe habude e tobbugol kaanankooe, rafi jukkungooji, guyka, buytugol gollirde daraniide honnjagol jawdi, buytugol gollirde laamu, buytugol jobdiji hooreebe laamu e forinde jobdiji golloobe) ;
- Waylitidde baale politik Mali dee e woodinde woteeji gadeteedi dii (waylitidde sariyaaji onngooji baale politik dee e buytugol hakke majje, feccude nde 2 naa nde 5 hakke jawdi woowndi hokkeede baale politik dee) ;
- Nuuygal sariyaaji moyyinaangal 25 fewiriye 1992 (Nuuygal sariyaaji yeeewtaangal) ;
- Booyeefi laamu hakkundeejo oo (hakkunde lebbi jeegom 6 e duubi 5).

2. Haybugol e ndeenaagu – ndimaaku – habugol e bonnoobe – kabaaruuji kabbiidi e hawjagol larme kapum e hawjagol laamu

- Waylitigol sariyaaji onngooji larme annditirteedi LOPM ;
- Moyyingol larme keydintinaado mo waldaa e politik e bamugol yimbe heewbe iwoobe ley geelle, ley ciikeeje, ley kominjaaji kapum e ley serkeljaaji ley larme.

3. Sariya e hakkeji yimbe – laamagol lobbol – Internetti – laawi kumpitirdi

- Jeytaare sariya ;
- Yaafinde nawtoragol homo kala cuudi sariya ;
- Hokkude cuudi sariya dii almusadjaaji kabbiidi e kasindine maabe ;
- Habugol e tobbugol tayooobe sariya e faabaade yimbe golloobe ley cuudi sariya dii faa be keba gollude golle maabe faa wooda (darjingol hooreebe finaa- tawaa) ;
- Habugol e bonanndaaji kabbiidi e Internetti (toopangeeji gadeteedi dow Internetti).

4. Sariyaaji keertanaadi leyde godde – Gollidal e leyde godde – Malinkooɓe joodiibe caggal leydi ndii– Naatonndiral leyde Afirik

- Gollidal ley jam, ley taakamlemmaaku lobbo e baaldal ley jam (waylitidde gollidal leydi ndii e leyde godde ley nawtoragol hakkillaaji kesi onngooji mbaaka leydi ndii e sariyaaji mayri) ;
- Lanndingol e reenugol Malinkooɓe joodiibe caggal leydi ndii;
- Joyyngol heyaaɓe Malinkooɓe joodiibe caggal leydi ndii ley gollirde laamu faa 6e daroo e darde maɓɓe ley yirwere leydi ndii (6e mbaawa laataade hooreeɓe gollirde de, 6e mbaawa wotude naa tewtude wotaneede).

5. Kaaldal hakkunde yimbe, faandaaji, tiidallaaji e ko jonndoraa – waylitiggol sariyaaji pewtudi yimbe- golle laamu – janngingol – bamugol hayeeɓe e golle– darnude gollirde

- Baale gollirde gollonooje ko'e mum (janngingol gollooɓe e lanndingol lobbol gollooɓe ɓee e dɔwtanagol sariyaaji onngooji golleeji maɓɓe sabi golle maɓɓe yaadata e politik);
- Naatugol ley baale jinngonooje hakkeɓi gollooɓe e politik;
- Deeyere jamaa e naatugol ley baale jinngonooje hakkeɓi gollooɓe;
- Woodugol gollirde foroba (wajjimbingol kala almusadɗaaji jobeteedi banngal nanngugol talki laamu, yobugol lampo e usuruuji faa yottoo almusadɗaaji goddi di mobilaaji jobata dow laawi wadiiree ley telefonuui e semmbinde iimagol e honnjagol golleeji wombe ley gollirde foroba);
- Hawjagol yimbe jakube, misikina'en, sukaabe wuurbe dow laawi kaɗum e garibaabe (darnude heeyo golle heertanaande yimbe jakube, bamude be e golle, hawjagol lobbol jawdi wallirteendi misikina'en, darnugol nokkuuje e roondagol almusadɗaaji sukaabe wuurbe dow datii kaɗum e garibaabe).

6. Lanndingol heeyo golleeji, yirwere keɓal e golle isiniɗaaji – yirwere keredu – kabaruuji kaɓbiidi e keɓal – lampooji – almusadɗaaji foroba:

- Geelle e nokkuuje nawtorteede (heydintiggol golle natal karte nokkuuji e hollitidde dow nate de kodum de ngoni. Dii kabaaruuji ngaran nawtoreede ley golleeji demal reenugol hawaalu e yirwinde gollirde paabotoode naatonndiral geelle faa yotto gollide godde kasindinaade);
- Yirwere keɓal - lampooji - almusadɗaaji foroba (fiide dabareeji lobbi paabotoodi yirwingol keɓe di nawtoral mum faaboto beydagol keɓe tawee dow teemedere fuu sappo 10% ana heɓe ley hitaande dum worra non faa ley duubi capantati 30 garooji dii).

7. Cellal et kabaaruuji yimbe – mballiigu mo ɓe keɓata – yimbe tolloyiibe e egguɓe so njehii nokkuuji goddi

- Dabareeji goodinooji golleeji kaɓbiidi e cellal;
- Sawrugol lobbol yimbe ley gollirde foroba (haybugol golleeji dogotoraaku gadeteedi ley dogotooje foroba kaɗum e gollonooɓe ko'e mum, gollooɓe golleeji widito e yeeyooɓe cafaaje, asiransi paw, hawjagol tuundiiji tippeteedi, janngingol, golleeji pewtudi faabagol yimbe).

8. Laamagol kuɓeeje – waylitiggol laamorde leydi – darnugol nokkuuji di wote ngadatee ley mum – haggitere laamu – yaafinde nawtoragol gollirde foroba – hawjagol leydi

- Dabareeji di yimbe jabani pewtudi waylitagol laamorde leydi ndii;
- Tiidallaaji kaɓbiidi e tottitiggol laamuuji kaggitaadi dii baawde e jawdi gollirde.

9. Jam, dewrintinal e baaldal lobbal – faamugol kawral jam e dewrintinal bibbe Mali gadungal Alje – Moobugol yimbe – yoppugol kaborde – bamtugol yimbe e golle

- Yirwingol dabareeji boowaadi banngal hawjagol e timmingol baasiiji;
- Waylitdde kawral jam e dewrintinal bibbe Mali ngal annditirteengal (APR).

10. Neepal – finaa tawaa – turismu

- Sariyaaji onngooji mbirki caldi ley Mali.
- Yirwingol golle neepal ;
- Yirwingol golleeji neepal et finaa- tawaa hono huunde hawrinoore yimbe, tiloo moy'inaa baaldal ma66e ;
- Yirwingol golleeji turismu ;

11. Cukaaku – mbirki caldi – jannde bii- leydiyaaku

- Yirwingol jannde bii- leydiyaaku ;
- Mbirki caldi ;
- Gollirde laamu humaniinde ekkintigol hayee6e golle ;
- Tiidallaaji kabbiidi e dawii yimbe gadeteedi ley cucukka ;
- Yirwingol golleeji naatonndiral hayee6e.

12. Yirwere duuminde – hawaalu – la6bingol nokkuuji

- Habugol e tuuningol nokkuuji e bonanndaaji, hawjagol duumingol kulle de nawtorto-den, yirwingol jannde e humpitagol dow kabaaruuji kabbiidi e reenugol hawaalu.

13. Jannde – jannde lekkol, jannde iniwersite e golle widito

- Jannde lekkol lobbere nde yimbe dadonndirta warde ley mum ;
- Yeewtaade jannde lekkol ndee faa nde yaadinee e golleeji goodudi ley leydi ndii (batuuji keewdi gadudi banngal woodingol jannde ley leydi ndii...)

200. Caggal mum, batuuji goddi lanndinaama annditirteedi ANR, faanda di batuuji yo lanndondirde e 6i66e leydi ndii e hawrinde hakkillaaaji ma66e dow kabaruuji pewtudi leydi ndii kapum e Afirik ley hitaande 2022. Ngal kawrital faabike yimbe anndude tiidallaaji kabbiidi e yirwere leydi ndii. Ko heewii e tiidallaaji dii so yeewaama eden mbaawii limtude hen naku nguure sabi dow teemedere fuu debe e sappo malinkoo6e (50%) ana ngondi e oo tiidalla, rafi ndeennaagu dow teemedere fuu debe e jetti (48%) malinkoo6e ana jogii oo tiidalla, kasindine banngal cellal dow teemedere fuu malinkoo6e (35%) ana ngonndi e tiidallaaji banngal cellal, jannde lekkol (23%), ndiyam e demal (19% nokku fuu), misikinaaku e rafi golle (18% nokku fuu), hawjagol kebal (14%) darnugol gollirde laamu (12%). Ko jekkata e dum woni to6bugol kaanankoo6e 7% e waylitagol laamu wattu fuu 7%. Tiidallaaji keddiidi dii ngonni rafi fonndude yimbe, nawtoragol bonngol demokarasi, tiidallaaji kabbiidi e hebugol kuran, adugol yimbe e kaaki, reenugol hakkeeji rewbe, famdugol kebe, habugol e paw Covid-19, e ko nanndi e mum. Ley Resonjaaji Kulikoro e Sikaaso, taykaama naku nguure woni tiidalla burdo fuu tampinde yimbe wombe ley dii nokkuuji. Ley nokkuuji goddi dii rafi deeyere woni huunde wemmude yimbe kala joodiibe ley dii nokkuuji. Jannde lekkol ana wonndi e tiidallaaji mawdi ley Bamako, so dii enndondiraama e tiidallaaji ley Reson dii. Rafi golle doo duu yo tiidalla mawdo bemmbudo yimbe do Bamako doo. Tiidallaaji goddi kabbiidi e kiiti leydi ana ngoodi hono (ko buri heewde do Bamako doo yo kiiti leydi maheteendi). Sikaaso ko buri heewde e tiidallaaji kiiti toon dii ana pawii dow leydi remeteendi), yooro won saahal leydi ndii kapum e nokkuuje yogaaje Segu.

1.6. Faandaaji keey'aadi feewde gollitagol leydi ndii

201. Dabareeji keey'aadi feewde gollitagol leydi ndii faanda majji yo dartinde kala tiidallaaji taykaadi pewtudi yirwere nokkuuji, yimbe e kebe mum'en, tabintiggol majji ana haɓɓii e gollidal yimbe wombe key nokkuuji dii. Annden duu laamu demokaraasi ana haani semmbineede ley Mali e darnude gollirde hooreeje ley geelle men ; jiiibinde leydiyankaaku, gollididde e gollooɓe wombe ley geelle bee, so sariyaaji forobaaj ana bamee. Gollitagol leydi haana waɗeede kasen hono no woowunoo nii, sariyaaji bameteedi dii iwraata dow so donnee dow yimbe ; joonin sariyaaji dii ley di iwraata so di nabba dow.
202. Darnde laamu ana heddii mawnude ley lanndingol e ɓamugol sariyaaji pewtudi gollitagol e yirwere leydi. Laamu yuɓɓoto tiloo hayba golleeji kaandi gollleede dii. Ko geelle dee mbaawi taweede fuu so de pamare so de mawde, ede kaani dowtanaade sariyaaji di laamu darnii feewde yirwere yimbe, kebe maɓɓe kaɗum e geelle dee.
203. Gollitagol leydi ana fawii dow dee kulle tilsude:
- Yirwinde geelle dee e ley majjum semmbinde darnde laamu leydi ndii;
 - Ndaartude mapeere lobbere faabotoonde teedaade burdinal hakkunde yimbe, dum sabimmbinta baasiji kuurdi hakkunde yimbe;
 - Yirwinde golleeji paabotoodi yimbe e kebe mum'en hono hokkude be kaaki lobbi gollirdi, darnude nokkuuji desirdi ndiyam kaɗum e gollirde godde;
 - Faabaade yimbe e yirwinde porogaraamuuji pewtudi hokkude be kaaki ley wattuuji garooji dii;
 - Reenude kulle de nawtorto-den hono maayooji, togge, hawaalu men e waylitidde golleeji men demal di mboow-den dii.
204. Sariyaaji keertanaadi yirwere nokkuuji dii ana kaani faabaade dabareeji goodudi onngooji golleeji yirwere geelle e Resonjaaji faa de mbaawaa biltude tiidallaaji de be ngonndi, faa geelle dee ley wattuuji garooji dii be ɗoota sinndaade e kapital ngal. Oo golle faabotoo yimbe heɓude golle ley keredu, woodinde geelle men e reenude kulle tagaade de nawtorto-den, faa nokkuuje keredu dee laato hono no ngalluuje nii. Dum yo dabare lobbere walloore nokkuje keredu dee.
205. « Yiingo Mali keso 2041 » feewde woodingol e gollitagol leydi ndii yo: « yirwinde geelle men keredu e fonndude biɓɓe leydi ley nawtoragol maɓɓe cuudi dogotoro, jannde lekkol, ɓamugol maɓɓe e golle faa yotto reenugol maɓɓe. Dum wadi so porogaraamuuji yirwere duuminde ana moy'inee, golleeji paabotoodi yirwere jamaa e keɓal mum'en wattante hakkille faa yattoo dabareeji kaandi fiyeede banngal reenugol hawaalu e waylitidde mapeeje golle kidde dee ».

haatumeere 4 : laawi Natal gollitagol leydi

Laawi teeltinirdi	Ko haani waddeede ley ngallu kaɗum e ley keredu
Yiitude e yirwinde gollirde de faanda mum yo haɓude e tiidallaaji gondi ley Resonjaaji yogaaji	• Wadde ngalluɗe de nuuyle kebe gollirde, e luumooji di sooda sootta wadata ley mum sanne : • Darnude laawi kumpitirdi hooreeji paaboteedi gollidal lobbal geelle de.: • Semmbinde gollidal hakkunde gollirde de e famminde yimbe dow kala ko woodi gollende ; • Faabaade yirwere geelle de darnude gollirde biltooje kasindine yimbe • Udditidde gollirde godde e nokkuuji di jaagu wadete ley mum : • Daranaade lanndingol heeyo golleeji pewtudo reenugol hawaalu, laɓɓingol geelle e hawjagol leydi ley ngalluɗe de. • Semmbinde baawde gollirde kumaniide hawjagol e yiwere geelle de fuu
Semmbinde darnde Bamako hono ngeenndi mawndi hakkunde geelle godde kaɗum e ley Aduna	• Lanndinde heeyo gollide humaniingo hawjagol leydi e nawtoragol lobbol mayri • Reenude galleeji yimbe e laɓɓinde nokkuuji tuunnidi • Semmbinde golleeji yimbe e kaaki gollirdi mabbe faa Bamako heddoo daraade e darnde mum; • Woodinde hawjagol lobbol hawaalu e nawtoraade heeyo golleeji pewtudi gollitagol nokkuuji e laɓɓingol majji; • Yaafinde hebugol kaaki e gollirde hooreeji; • Semmbinde jannde Iniversite • Udditidde gollirde paabotoode sukaaɓe hebude gollide, • Yaafinde gollidal hakkunde Bamako e kominjaaji keeronndirde de feewde hawjagol lobbol yimbe wombe ley dii nokkuuji.
Semmbinde darde geelle mawde de nales faa de pota leyde godde keddiide de	• Semmbinde golleeji golliteedi ley geelle de e darnude gollirde naannooje jawdi hono : nokkuuji di mobilaaji adooji yimbe e kaaki darotoo e nokku do teren darotoo, • Kaaki gollirdi hooreeji • Pilatiformu mo golleeji keewdi gollitee ley mum • Woodingol gollirde goodude de • Janngingol e gollide wifito • Heeyo golleeji humaniingo hawjagol leydi
Darnude ley keredu gollirde kumaniide gollidal ngalluɗe e nokkuuji keredu de	• Golleeji laamu • Golleeji goddi • Newnude gollidal lobbal hakkunde ngallu e keredu ley anniya buytude witta-witta yimbe: • Semmbingol golleeji pewtudi yirwere yimbe kaɗum e finaa- tawaa • Nokkuuji do kulle cottete • Semmbingol darnugol gollirde

1.7. Nuuyle Tuugorde ley Golleeji tabintinirdi Mali keso

206. Jaakitagol hakkilaaji gadaangol dow lanndingol yiingo heso ngoo annditirteengo « yiingo Mali hawrude e hitaande 2063 », faabiike darnude heeyo golleeji huubooxo nokkuuji keewdi nawtorteengo duubi kuurdi.

207. Hawringol kabaaruuji pewtudi Mali kajum e hawaalu mum waawi laataade caggal batu gooto joyinaado saabe majjum. Dum laatike sabaabu jaakitaade heeyo golle mo CREDD moyyinoo hitaande 2018 so golleeji mum ana haanunoo yottintineede iwde 2019 yaade 2023. Ngoo yiingo ana haanoo tabintineede forra e hitaande 2040, kaa golleeji peccanooma faa warti e 71. Caggal yewtagol golleeji ngartiraama 63, tii di pecca nde 5. Kanji ngoni : 1. Hakke yimbe e yirwere maabe (tobbe 16) ; 2. Jawdi e almusaddaaji kabbiidi e yirwere (tobbe 22) ; 3. Laamagol lobbol (tobbe 14) ; 4. Hawaalu e waylitagol wattuuji (tobbe 5) ; 5. Gollidal yimbe e kabaaruuji pewtudi politik (tobbe 6).

208. Jaakitagol ngol faabike hebude jaabuui gondi yeeso dii :

- Feccugol tobbe ngol ana holla kulle dee ana mbaylitoo saama e saama. Yiingo heso Mali ngoo ana saawii kabaaruuji keewdi baawdi faabaade laamiiibe ley golleeji mum'en. ***Dum yo gollirgal lobbol paabotoongal hooreebe e golloobe hebude jaabuui jonndoraadi dii. Ndeennoo ana tilsii iimagol lobbol wadee faa woodugol gollirgal ngal anndee;***
- Ko buri yaawde waylitaade yo kabaruuji pewtudi laamagol lobbol, sabi darnde laamu yo nawtoraade heeyo golleeji pawido dow yirwere. Dum ana holla ko buri heewde e dabareeji pewtudi woodingol nguurdam yimbe e laamagol lobbol hooreebe. Kaa saama kulle yogaaje kabbiidi e alhaali yimbe naa kebal mum'en, ley majjum eden mbaawii limtude (misikinaaku rafi fondugol yimbe, cellal, hewtugol rewbe ndimaaku mum, golle beydagol kebe) ;
- Kaa naatonndiral leyde e fedde leyde Adunaru wadi aduna oo fecciimaa laatii pelle pelle, dum ana sabimbina tiidalla kebal men. Taykaama gollidiibe faabortooobe banngal jawdi e golle beydike hebude semmbe. Ana tilsii leyde dee ngollida tiloo paabonndiraa ley nokkuuji kuurdi hono yirwingol kebe, binngu-aadamaaku, finaa-tawaa annde kese, reenugol hawaalu e ndeenaagu yimbe;
- (ii) darnude gollirde tekkude e tawreede laamu koolniido mo be bibbe leydi jabanii. So leydi walaa baawde sinndotoo e leyde godde faa waawana hoore mum. Leydi jogiindi baawde ndii hollititta ko haani wadeede ley gollidal banngal politik, kebal, binngu-aadamaaku, finaa-tawaa e ndeenaagu. Wattangol hakkille dii nokkuuji ana tilsii banngal semmbingol baawde leydi e yirwinde bii leydiyankaaku.

209. Annden duu, nokkuuji tati (3) hakkunde ana tilsii ley yirwere leydi, kanji ngoni faggagol jawdi, hawjagol leydi e hebugol kuran. Dum saabi so leydi fuu ana bamude sariyaaji lobbi pewtudi faggagol jawdi e hebugol kuran yirwere mum tabita.

210. Kasen duu, golleeji gofornama ana kaani fewtude jiiɓingol baaldal lobbol yimbe, wallude ameri'en geelle e diinaaji, finaa- tawaaji leydi kaɗum e humaniibe kabaaru sariya.
211. Laamu ana haani wattande hakkille duu kulle yogaaje paabotoode deeyere leydi hono haggitere laamu, witta witta yimbe ley leyde faa yottoo sariyaaji kaandi bameede banngal politik paabotoodi yimbe.
212. Ndeennoo ana tilsii laamu fiyaa daabereji paaboteedi semmbinde bii-leydiyankaaku faa hooreebe baale politik kaɗum e hooreebe sosiyete siwil'en ndaroo e dardɛ mum banngal janngingol yimbe mum'en e mooɓondiral maɓbe.

1.8. Ko yirwere tewteteende ndee fawii dow mum

213. Bakkile jaltude e batuuji gaduɗi annditirteedi ANR dii, kaɗum e lanndi godɗi di biibe leydi lannda e bettaade, kollitii tiidallaaji malinkooɓe e golleeji tilsuɗi kaandi gollende feewde yirwere leydi ndii.

1.8.1. No leydi ndii laamoraan nii woni gi'al golleeji hedintiggol kabaaruuji leydi ndii

214. Toɓɓugol kaanankooɓe ngol ana heddii mawnude faa hannde. Dum yo gooto e tiidallaaji mawɗi kanndotoodi laamagol lobbol e yirwere keɓal leydi ndii. Omo famɗinaa doole laamu hanndoo yirwere e deeyere leydi.
215. Faanda batuuji ANR dii yo jaakitaade tiidallaaji gooduɗi ley leydi ndii e hollitidde dabareji kaandi fiyeede baangal woodingol laamagol leydi e jiiɓingol demokaraasi. Faa dum heɓa tabitidde ana tilsii hooreebe laamu taboo haaldude e biibe leydi ɓe ndokondiraa hakillaaji ɓe jaɓondiraa.
216. Paamen duu so baale politik kaɗum e baale sosiyete siwil ngalaa dabareji lobbi feewde yirwere yimbe naa duu so rafi jukkungooji ana woodi naa duu so burdinal wadaama hakkunde yimbe, dum yo kulle bonnooje laamagol leydi.
217. Haggitere laamu fudɗi do Mali doo gila 1999, iwde ndeen warde joonin jaabuuji lobbi keewɗi kebaama ley golleeji gollaadi dii kaa eɗi kaani semmbineede ; annden duu Kominɗaaji keewɗi ngalaa baawɗe faa ngolla ley nokkuuji mum'en golleeji kabbiidi e yirwere ; kasen duu golloobe wombe ley nokkuuji dii ɓe, dardɛ maɓbe ana pamɗi ley gollirde foroba dee.
218. Laamu hakkundeejo gooduɗo oo ana wonndi e waylitidde kulle kuurɗe faa leydi hewta ndimaaku mum, ndi iwaa e margal leyde godɗe. Golleeji gooduɗi gollende dii ngaran faabaade leydi men ndii semmbinde ndimaaku mum e gollididde e faabotoobe woɓbe yidube gollididde e men. Dum waran buytude tiidallaaji leydi ndii e beydude keɓal mayri.

1.8.2. Jamaa leydi société qui perd ses repères et ses valeurs

219. Nakkisagol taguuji lobbi e ndimaaku yo tiidalla mawɗo taykaado ley leydi ndii. Ndeen taguuji yimbe e neesuuji mum'en yo huunde ko yimbe pijirtaano. Darnde dee kulle ana mawni ley baaldal lobbol e jiiɓugol jam.
220. Yimbe ana kaani tabaade tawreede taguuji e neesuuji lobbi faa yottoo teddingol lobbol sariyaaji leydi e laamiibe, dum ndaarata teetoraade yimbe hannde.

221. Tawreede sosiyete siwil dariidō kumaniidō golle jinngonoowo bii leydiyankaaku, hakkeejj biḡḡe-aadama, laamagol lobbol e hawjagol lobbol nokkuje.
222. Faanda ngoo yiingo Mali keso hawrude e 2063 yo yirwinde taguuji e neesuujj lobbi ley leydi men. 'Dum ana wajjimbini faa yirwere keḡal e nedḡaaku duuminde heḡee..

Haatumeere 5 : Porogaraam Mawḡo leydi pewtuḡo woodiḡgol taguuji e neesuujj

Porogaraam mawḡo leydi pewtuḡo woodiḡgol taguuji e neesuujj annditirteedō (PNEV) kaḡum e heeyō golleeji mum iwde 2024 yaade 2028 jaḡanaama 31 janwiye 2024 ley Dekere n°2024-0060/PT-RM. Oo porogaraam ana saawii sariyaaji 3 godḡi gondi ley nuuygal sariya ngal (i) ḡeydugol darja ḡemle leydi ndii, sabi ḡe laatike ḡemle gollirḡe ley laamordē ḡee fuu ; (ii) annditiggol e darjigol darḡe Ameri'en geelle ; (iii) reenugol finaa tawaa men e ko nanndi e mum. Nuuygal saiyaaji leydi ngal kaḡum e sariyaaji onngooji laamu hakkundeejo oo baylitaadō 25 lewru fewiriye 2022, ḡii sariyaaji ittaama ley sariyaaji mawḡi onngudḡi laamu goodunoodō Kurukanfuka hitaande (1236), ḡii duu ana tuugii sariyaaji limtaadḡi ley dewtere "Do Kayidara", kaḡum e sariyaaji onngudḡi laamu ḡiina " Seku Aamadu" ḡiina iwde 1818 yaade 1844 e pamminooji hono yāaral daabaaji wadḡrtee e hono baaldal lobbol hebirtee hakkunde duroobe e remoobe faa yotto no sariyaaji tayḡrtenoo Tummbutu. Kala ḡii sariyaaji limtaadḡi ḡii ana caawii nokkuuji lobbi e nokkuuji bondḡi sabi ḡum hawrii e wattu nde margal woodunoo ndee.

Kulle hooreeje keewḡe limtaama ley dewtere ndee iwde golle yaade anndude hoore mum, anndude hoore mum nee teddinan godḡo, yaade ndimaaku, paabondiral, ḡowntanagol sariyaaji e ko nanndi e mum. ḡee kulle ana mbaawii hawrindineede guḡe 5 hono (i) neesuujj teeltiniidḡi pewtuḡi bii aadama e finaa tawaa mum ; (ii) kulle jirwinooje hakkille e needi, (iii) kulle kaḡḡiide e tinnaare kaḡm e woodugol golle, (iv) ḡowntanagol sariyaaji leydi e bii leydiyankaaku ; (v) faa yottoo sii sariyaaji godḡi. Sariyaaji aranndeeji ḡi ana pewtii bii- aadama kaḡum e finaa tawaa mum, 2 jokkooji hen ḡii ana pewtii laamu leydi e no mo haani worrude, saiyaawol cakkite ngol yuḡḡbondirta yimḡe e leyḡe ley ḡowntanagol sariyaaji goodudḡi ḡii.

Kala neesuujj e sariyaaji limtaadḡi dow ḡii ana kaani nawtoreede faa kaḡen e tiidāllaaji ḡi gonden ley mum ḡii, kanji ngonni hewtude ndimaaku men, jam e deeyēre, ndimaaku leyḡe men, moyḡēre, nasuru e nguurdam lobbam mo yimḡe fuu tewtata heḡude ; caggal mum, ḡeydagol yimḡe, reenugol hawaalu, waylitagol wattuuji, ndaartude teetude jawdi janandi e ko nanndi e mum yo kulle bondḡe bonnooje baaldal lobbol. ḡee kulle ana jatoree hono golleeji yimḡe tanḡiidi ḡii njaadata e needi. Neesuujj e taguuji lobbi ana pawii dow finaa tawaa kaḡum golleeji yimḡe, kanji kollata mbaaka nedḡo e ko joomum anndii naa ko joomum waawii ; eḡum anndee ley haala naa ley tagu mum naa duu ley golle joomum jḡennde fuu. Neesu nedḡo ana anndee duu so taykaama no joomum no worrii ley ḡiina naa duu hakkunde yimḡe wobbē.

Ngoo yiingo fewtungo woodiḡgol taguuji e neesuujj yo hakkille lobbo mo nawtoral mum haani fuḡḡirde ley galleeji men, ley lekkolḡaaji ley geelle kaḡum e ley leydi ndii ley wattangol hakkille ḡemle men, siiji men e taguuji men. Yiingo Mali keso hawrude e 2030 yo " Mali tawree leydiyankooḡe hooreeḡe ḡowntontooḡe neesuujj mum, gollooḡe hakkilante'en, humaniḡe ndimaaku mum e nguurdam lobbam yimḡe fuu. "

Sabi faanda foroba oo yo waylitidde leydiyanke Mali faa mo laato neddo teedindoo leydi mum, mo laato golloowo peerdo hakkille jiddo hawaalu mum, kabontoodo nguurdam lobbam yimbe", dum woni "kumaniido yirwere neesuujj lobbii e hawjagol lobbol gollirde laamu". Porogaraam biyeteedo PNEV ana fecci pecce 5 mawde kanje ngoni, (i) jannde bii leydiyanakaaku, tabaade neesu lobbii ; (ii) lanndinde yewtereeri paabotoodi bii leydiyanke ; (iii) wallude saaraabe ley nehugol sukaaabe mum'en ; (iv) semmbingol baawde golloobe, (v) woodingol gollidal hakkunde golloobe wombe ley gollirde foroba.

1.8.3. Faggudu ndu semmbe ginol mum woni e junngo e cuudi golle arano e tatabo, ceertudi seeda tan, kaa e baawde mawde dardaaade e cadeele keewde.

223. Faggugu Mali waylitaaki ko laatii. Ndu sifiraama e burngal pecce arani e tatabi e tagugol jawdi. Pecce didabe dee mballataa PIB oo sanne (20% tan), kasin duu feccere tafoore ndee buri bonde sabu nde wallirta 6% tan. E haalaaji goddi, dum wanaa faggudu waylitoore sanne, seeda tan wadaande masinaaji.
224. Yirwere faggudu, burndu dowireede pecce arani e tatabi, sifirteendu rafi deeyere, fonngo yirwere lomtondiroowo beyde e nake wakkati gooto e goddo. Dum yo beydaari ndi renndingol mum haani beydaade ngam yottaade buytugol mawngol talkaaku keddiido maandude ngam wallude golleeji lobbii kebee.
225. Joono, taweede cadeele keewde de ndu wonndi fuu, faggudu Mali ana holli baawde mawde mupal. E goonga, e wakkati 2019-2023, beydaari faggudu Mali fuu ana wonnoo hakkundeewa 5% caggal cadeele hotto e Covid-19, do ndi saami faa - 1,2%.
226. Caggal dum, teddeefi laawol cuudiidum buri mawnude. Ngol laawol woni burngol hokkude golleeji, jonno golleeji di ngalaa tabital. Ko waldaa e dum, ko hebetee e ngol laawol fotaa ko laawol laabungol ngol ko.
227. Faggudu leydi ndii hebii yellitaare seeda e golleeji mum ley duubi 2019-2023, taweede rafi deeyere ana woodi fuu e duu yidi laamu oo wallude laawi e dabareeji ngam semmbinde pecce Faggudu-leydi fuu. Wakkati 2019-2023 heewii tiidallaaji ndeenaagu, cellal (Covid-19), hottollo, rafi deeyere laamu, jukkungooji jawdi e kaalisi UEMOA e CEDEAO, e tiidallaaji hakkunde Riisi e Ukraine. Jonno ley dum fuu, beydaari jawdi leydi ndii wadii hakkundeeji 3,1%.

1.8.4. Gollirde jawdi ngoni faa hannde de keyaali faa tabintina jikkondiral kuubungal leydi ndii taweede baawde ana ngoodi fuu.

228. Alhaali enersi Mali ana siforaa limgal enersi ngal gollirde mum forrata e teemedere fuu 68%, jokka kuude petrol jogiide 23% e kuran jogiido 9% e adadu enersi cakito. Kasin duu ana haani holleede naamgol kuran leydi ndii wanaa ko heewi, ana yaara hakke 0,32 tep/homo fuu/hitaande e yaadugol hakkundeeji hitaande fuu aduna 1,88 tep/homo fuu. So en yeewi naamugol kuran, engol forra e 160 kilowati neddo fuu e yaadugol hakkundeeji aduna hitaande fuu 3200 kilowati

229. Fay so Mali wadfi tinnaare feewde e laawol Teknolojii Humpito e Jikkondiral (TIC), dum ana woddi yottaade fonngo muudum hitaande 2020 ngam wonde gooto e nokku teknoloji Afirik Hirnaange, tawa duu mo gollira limre hono ballal yoyaf ngam yiriwinde renndo e jawdi e finaa tawaa.
230. Mali, so en yeewii dowlirde pawnitaare gollirde, ana siforaa 118bo e leyde 137, e tontingol mum hakkundeewo ko 2.7 feddi hakkundeere njelaande 4 tobbe. E ley dee gollirde, de yaa-war buri nokkuure subaande, sabu nokkuure do leydi ndii heedi do, cakkitiido e keerol leyde jeddi godde, dow kilomeeturuuji ujunaaji jeddi e njaayndi ndi kilomeeturuujiji 1 241 238. Dum yo laawi, hono laana njoorndi, ndiyam e ndiwoowa.
125. Saakugol e beydugol semmbe gollirde yaa-wara, enersi e kabrondiral yo waajibi ngam wallude laawi jawdi burdi heewde nafaa e leydi.

1.8.5. kilimaa oo heddi laataade fonngo heewngo laawi

231. Haala ngonka nguurndam e piilki yo huunde tiidunde wonande leydeele Afrik e kuubal e Mali faa teenti. Fay so tawii sariya ndiyam bamaama e hitaande 2002 e peeje leydi ngam hebude ndiyam njareteedam (PNAEP) e hitaande 2006, hebude ndiyam njareteedam ana jokki e wonde cadeele mawde wonande Mali. Hakkunde 2012 e 2016, ana woodi buytaare huubutodinnde e limoore galleeji jogiidi ndiyam njareteedam, e ley leydi ndii e ley nokkuuje ngallindinde seeda, e ley ngalluuje e ley gure. E goonga, Hebugol ngol to senngo leydi ndii beydike iwde 68,5 % yaade 66,9 % e oon wakkati.
232. Fay so tawii golle laabal beydiingal e duumotoongal ana yaari yeeso, ana heddii duu e jakude, ana darii e 27 % e hitaande 2016. Faa jooni to banngel laabal ngal, eden taykoo wanaa tan njakkere gollirde, ana woodi duu njakkere laatiinde laabunde wonande salndu adooru e cawrooru tuundi e ley ngalluuje e burusaaji fuu. E goonga, tuundiiji ana mottaa e nokkuuje de njiylawu mum en walaa do haadi, faa teenti jaati e Bamako do nokkuuje mooborde tuundi jabaade keewaa.
233. Saahal, e sefagol Goomu hakkunde laamuuji ngam mbaaka wakkati, ana jeyaa e diiwanuui aduna burdi waawde hebude torraaji cifaadi dow dii, sabu baasal e njakkere semmbe yimbe e jawdi tageefu, njakkere ekosistemuuji, njakkere gollirde e njakkere karallaagal.
234. dum wadi mbaaka wakkati jokkan e jogaade batte keewede ley oo nokku, waddana dum buytude kebal ndema, waylitinde ilameeji maayooji e beeli ndiyam goddi e jokkude buytugol mum en, buytugol ladde e eggugol mawngol yimbe (mooliibe kilimaa).

1.8.6. Laawol jannde kaanungol feewnireede e yaajinde cellal e ndeenaagu renndo

235. Kapitaal yimbe ana jogii nafaa mawdo wonande yirwere leydi Mali. Lamndi mawdi woodande yellitaare neenal yimbe (i) homo fuu heba kulle renndoyankooje jogiide faayiida ko wayi hno jannde, cellal moyyaf, ndiyam laabudam e nokkuuje nguurndam cellude ; (ii) semmbinde laawi ndeenaagu renndo ; (iii) faamude adadu yimbe ; e (iv) hokkude ballal keewngal woodande luumo golle.
236. Jannde e needi ana njogii tiidallaaji to banngel neenal e jikkondire cattude hakkunde needi e haajuui faggudu ngenndi woodande yimbe. Kasin duu, janndeeji gadaadi e ley dufe jannde karallaagal e golle ana kollita njakkere mawnde woodande jannde endisiri e jannde toownde. Didii dii, di keewaa, ana njabbuu janngoobe burbe heewde so foondaama e jannde endisiri, burnde hokkude laawi golle e ley luumo golle.

E hitaande 2023, Mali wadfi batu batte jannde do golle EGE kawri, e ley leydi ndii fuu, 3 028 tawtoraabe tawi heen 2 387 ko wonande diiwaanuuji dfi e Diwaan Bamako e 641 wonande leydi ndii fuu, tawi heen 10 ko immoriibe caggal leydi. E ley dum ana haani beydeede heen 67 hedagol e darnde binndaande immoraade e yimbe CNT, yimbe resooji, minisiir en hiibe, baale politik, sarwisiiji hakkundeeji minisiruuji ceertuufi, PTF, senndikaaji jannginoobe, pelle ceertude, pelle diine e aadaaji e renndo siwil kapum e 40 darnde binndaade immoraade e partiiji politik. Golleeji dfi pawinoo ko e tolnooji jannde 4 (jannde leyiire, jannde hakkundeere e jannde toownde) e sifaaji jannde 4 (jannde nde wanaa laamuyankoore, jannde keeriinde, jannde no woorunoo e jannde karallaagal e golle). Lamndi 18 tiitoonde e 65 lakkitooji ngaddani hawrinde miilooji yimbe resooji dfi.

Golleeji batu oo hollii kulle 9 ngam yottaade faandaaje todfaade e yidude jannde heyere, tawa ana waawi siforeede no golle janngingol nedfo, cukalel naa sukaabe, tawa ana yirwina jikkuuji mum en balliyankooji, hakkilantaagal e jikkuuji mum en, tawa ana mbaawi jikkondirde e nguurndam ngam yirwere mum en. Ndee jannde yo salndu walytlitere mawndu, waawndu moyfiinde cellal e nguurndam, wallooru yellitaare renndo e yirwere faggudu juunde. Ngam hebude dum, kala e dee doo faandaaje yellitaare duumotoonde ana haani wadeede : (i) jannginde bibbe leydi ndii e nafakaaji pinal e annde jeyaade; (ii) jannde huuboore leydi ndii fuu ; (iii) yirwinde jannde e ley denndaangal tolnooji jannde e ley kala fannu jannde (iv) yirwinde demde laawdufe e ley jannde ndee fuu ; (v) yirwinde janndeeji jogiidi nafakaaji e annde jeyaade, demde laawdufe, anndal e karallaagal e kala tolnooji njubbudi ndii ; (vi) janngingol e kaybu jannginoobe ; (vii) Tewti anndal e ley golle yirwere renndo, faggudu, naalankaagal, pinal e piilki ; (viii) peeje jubbole kuubooje e (ix) kaalis laamu. Golle oo porose yirwere mawdo ana wajinbini jannde tiidunde ngam yubbinde golleeji 80 potuufi wadeede e ley nguurndam (2024-2026), teenugol 752,7 miliyaaruuji FCFA.

123. Fay so tawii e ley feewnugol e golle maantiniide, njubbudi cellal ana jogii ngonka cellal njakkuka, njakkere cellal, njakkere potal to banngel cellal, kaa kollitooje cellal Inna e sukaabe ana beydoo moyfufude no gasiri saabe dabare ndeenaagu renndo e toppitagol ngol walaa njoddi jonno faa jooni ana tawaa ley faandaaje dee. E goonga, tiidallaaji taykaadi dfi ngoni : maayde Inna e sukaabe toownde, pawuuji daabooji e dfi ndaabataa, njakkere woodande golloobe, kapum e njakkere mballiigu jawdi e njubbudi cellal. neepal yimbe duu ana memaa e duu rafi nguure e jaamdu e rafi nguure sukaabe. Laawol kuubowol ana haani ngam semmbinde faggudu cellal e tabitinde jaabu lobbo woodande haajuuji yimbe.

124. Ngonnga ndeenaagu renndo ana seerti to nokkuuje gollirde ndeenaagu biyaado oo. Nii woni, to INPS, e hitaande 2021, ana woodunoo 500 ujunere nawtortooje, heen 25 % yo rewbe, wonande 306 ujunere jikkondirbe (21 % rewbe), dum woni 1,4 nawtortoodo e kala jikkondirde. Jikkondirbe e INPS buri immoraade e gollirde keertiide (91,5%) e ko famdi fuu 9% immorii gollirde laamu. Jikkondirbe bee ana nawtoroo nafakaaji e pansionjaaji keewdi. Ko buri heewde e jikkondirbe bee yo golloobe e sosiyeteeji jonno wanaa dum tan sabu ana fota duubi sappo, INPS ana joginoo asiraagal e dow yarlitaare faa teenti e gollonoobe hoore mum'en ko wanaa ndema naa golle juude (8 % e jikkondirbe bee ana heen 18 % e rewbe).

125. Yimbe Mali sukaabe no feewi, wonndube e beydaari ko njaawndi, ana kaandi e neepal lobbal ngam nanngude diyfe adadu yimbe. bee yimbe duu pecciraaka no haani e duu eden porri e ngenndiyankaagal jaawngal, tawa waylitere mawnde walaa e golleeji dimooji keddiidi e rafi laawi faggudu. Woodan waajibi huutoraade ko buri heewde e neepal sukaabe e oon wakkati gooto e feewnude haajuuji e wakkati juudo.

KESO IWDE HIKKA YAADE

2003

DEUXIEME PARTIE

FO FECCOORE DIDOREDE ON

TIITOORE YIINGO NGOO

Quel Mali voulons-nous

**HONO NJIDIRDON DOO
E 2063 ?**

II. TAYRE D'DOBERDE : SIFAGOL JIDAADUM

237. Moyfingol senaariiji dii yo huunde nde fedde miilotoonde fannuuji keewdi wadi e ley golleeji dii. diin ngoni:

- a. anndude e tabitinde lamndi teentudi burdi yubbaade ;
- b. sifanaade kala lamndol teentungol mbaadiiji jaabu ceertudi baawdi wadeede hakkunde doo e hitaande 2063;
- c. moyfingol mbaadi senaariiji dii ;
- d. winndude senaariiji dii.

a) Anndinde lamndi teentudi.

238. Tuugaade waylitereeji mawdi goodudi e njubbudi ndii, faa teenti noon e waylitereeji jogiidi doole pirooje tiidde, dum woni waylitereeji di yellitaare mum en yeeso ana maantiniri nakkere burnde mawnude, lamndi teentudi yogaaaji ngadaama.

239. Sikkeeji mawdi naa lamndi teentudi wonande ko fayi warde ana taykaa e gede naa waylitereeji baddiidi e jikkondire sifaaji didi :

- ede njogii nafaa woodande batte majje e dinamik njubbudi naa cadeele janngaade laatoo diwtude naa gede bonndeeje, dum saabi ana haani yeewteede ngam anndude ko warata ;
- ede njogii nakkere hoolaare mawnde sabu ngonka majje e hitaande ganndiinde ndee, yo huunde nde walaa do haadi, yo huunde duu nde walaa ko waawi heen wonde.

b) Sifagol hiisaaji ngam jaabaade lamndi teentudi.

250. Konfiguraasiyojaaji goddi naa mbaadiiji jaabu ceertudi ana cifaa, ana njeewtee, ana kebee e ley goomuuji golle e ley kawrital ngam golle.

251. Batte kala lamndol teentungol, eden njubbina “nuyle” jowiide e keewal cube jaabu potude wadeede.

c) Moyfingol senaariiji

252. Mbaadiiji senaariiji yo kawral konfiguraasiyojaaji jikkondirdi e teskindi, gadirooji laawi jikkondirdi e konfiguraasiyojaaji ceertudi e yoga e burdi njubbudi faa e burdi famdude njubbudi.

253. Dum wadi, sifaa naa mbaadi senaare ana wadi denndaangal miilooji teskindi e kala lamndi

254. Senaariiji ana peewniree e denndaangal miilooji gadfi jaabuuji lamndi teentudi. Dee doo kawre miilooji yo nokku morfologiji baawdo wonde fuu ko wayi hono gede limtooji miilooji e kala lamndol teentungol. Dum wadi oo nokku morfologiji ana haani buytaade fawaade e sifaaji.

255. Yewndagol yoyungol ana hollita wonde to bannge laamu, waylitere ana wayi hono wakkati joppondirol. E alhaali ngol yoppondirol ana hollita no feewi yidi ko buri heewde e Malinaabe tawaabe e batuuji ANR.

256. Ko lalindana oo alhaali ko ndee hollan ko heewi ko warata yeeso ko yaltata. dum wadi senaariiji cifaadi dii ana njubbinee fawaade e hoddiroo keeriido wonande anniya yoppondirgol. Ndeen senaariiji dii njaajinaama e yeewtaade lamndi e gede beydooje e naatude e sifaaji senaariiji dii e ley nanondiral. Dii lamndi e gede kibbinooje immorii ko faa teenti e waylitereeji pawiidii dii, jikkuuji won e golloobe, e kulhuli naa yidiji keertiidi baawdi waddande en faamude sifaaji senaariiji dii e mbaadi kuuboori ndii.

Kollirgol daartol kala e senaare ana yellitee tawa ana jataa e garol senaare ndee

Ndenno, laamu hakkundeejo oo ana yiiree hono wakkati yoppondirgol. Ngol yoppondirgol, ngol Malinaabe buri tewtude ley ANR e kawral diisnondiral batte majjum ana taykiree, faa teentti noon e :

- (i) laamu keso jogiido semmbe, jarriido e yellitingol Leydi e dow leppi peeje yirwere ;
- (ii) peeje politik maandude ;
- (ii) peeje politik maandude ;
- (iii) ardaaku keso e ley laamu kisal e darnde maanunde ngam semmbinde doole konunkooɓe: bamugol e golle, janngingol, kaborɗe ekn.
- (iv) semmbinde habo ngyka e majjere kaalisi ;
- (v) tabintingol kesol ndimaaku Mali e dow gollidiibe mum caggal leydi ;
- (vi) bamude jowitiide e yellitingol jawdi leydi, faa teenti noon e jawle ley leydi, e laawi e poroseeji jowitiidi e waylitere ndiin jawdi ;
- (vii) beydude darnde haala-nanee'en tawaabe e jubɓudi gedɗe nokkuuje.

259. Oon dinamiik mo laamu hakkundeejo oo wadi jekkiraama, semmbiniraama laamuuji immoriidi e wooteeji arandeeji caggal laamu hakkundeejo oo. Leydi Mali hollitii noon yidi mum burɗo jogaade semmbe ngam daranaade ndimaaku leydi ndii e jogaade ngootaaku mayri, ngam tabintinde ndimaaku Mali e ley renndo ngoo, e yaltinde leydi ndii e ɗakkere yirwere e yettude peeje kuubude tuugiide e sarɗiyaaji njubɓudi faggudu moyɗiri e tabintingol peeje yirwere potude.

126. Kasin duu, naatugol Mali e ley Dental Leyɗe Saahal (AES) ana walla moyɗinde Fedde wootere, golloore. Gollal diiwanuuji ana walla e semmbinde kisal, habaade pelle wadi-boniyankooje jogiide kaborɗe e faabaade faggudu e renndo ley Saahal fuu.

127. .

REENUGOL - NDEENNAAGU- NDIMAaku –

128. Muurtereeji, ownugol e njurum-ndeeraagu nguu, ngu booyii bonnude ngootaaku leydi ndii, kisal e jam bibbe leydi, hannde ana tawaa e ko hiidi. Ngam habaade faa gasa pelle ownooje jogiide kaborɗe, Leydi ndii semmbinii baawɗe konunkooɓe (i) keewal e jannde mabbe (ii) e kaborɗe lobbe. Ede ngafa duu njubɓudi moyɗiri e nokku oo e yeewndo laabungo.

129. Gila nde wuro Kidal hemtaa pennde 14 noowammburu 2023, nokku do pelle jihaadiyankooje e murtube ngonni doo, e yaltugol denndaangal doole janane hono Barkhane, Takuba e MINUSMA, e leydi ndii, dabare ndeenaagu keso mo be ngadi oo,

waddani bibbe leydi waawde naatude e laawol lobbol deenoowol dum en e kulhuli keewdi sifaaji.

130. Habo ownugol e toonangeeji cabinbingo timmugol mum faa laabi tal, tuugii ko e (i) : tagugol golleeji jogiidi fayida wonande sukaabe saabe beydagol faggudu tiidungol ; (ii) wartirde nguurndam moyƴam renndooji, nguurndam moyƴam dam be tiidi gila duubi teemedede keewde e (iii) dipolomasi diina.
131. Mali hemtii semmbe konuyankaaku mum ley diiwaan oo, semmbe mo o joginoo e wakkati repibilik arano e didobo. E ley heen, e sabaabu ngol semmbingol baawde konunkoobe, Mali waawi tabintinde ndimaaku mum e dow leydi mum fuu.
132. Caggal ndi teenii faamu iwde e taarik ndeenaaku leydi ndii e ndi anndii kulhuli woodande rafi deeyere batte jawdi mayri, leydi ndii wadii semmbingol baawde konunkoobe anniya mum keeriido. E hitaande 2063, Mali ana jeyaa e konuui karallaagal aduna jogiidi mbaawka mawka e yellitinde miilo e peeje, e endisiri ndeenaaku mawdo e baawde kaybu kuleteede.
133. Faandaare leydi ndii ana tuugii duu e dabare joodigal lobbol, gollidal konuui leyde keerondirde, teddinde nuundal leyde keedude, huutoraade laawol kaaldal timminoowol baasi e duu yirwere jokkondire « nokkuuje keerondirde ». Konunkoobe nawtorto hoolaare e ballal yimbe bee saabe ballal nedfankaagal ngal be ndokki been.
134. E ley duum, joyfingol AES e lewru settaamburu hitaande 2023 to Bamako, Ielnii tuugorgal ndeenaagu e ballal hakkunde yimbe, baawngal hawrinde doole.
135. Ko fayi e ndeenaagu, ana wadi nafaa, ana laatii ko hibbi. Bonanndeeji mawdi ana njabbaa e ngalluue e burusaaji. Ndeenaagu ana woodani yimbe, ana waddani be foofere feewde e golleeji mabbe. Yimbe ana kooli kuutorde ndeenaagu, ana paamiri dum hono dabare ndeenaagu wanaa hono yaniire naa toonangeeji. Hemtude ndimaaku leydi ndii duu wadii saabe politik golloowo caggal leydi, jogiido baawde mawde ngam kaaldal e ndeenaagu ndimaaku Mali ley aduna. Omo woodi e fannuui dipolomasi fuu: politik, faggudu, diina, nedfankaagal, anndal, pinal ekn. E ley aduna goodudo caldi-caldiiji keewdi, omo golla faa sanne ngam tabintinande Afrik salndu do ardorde Mali laabi. Dum wadira ko e fawaade e anniya e peeje politik caggal leydi Mali, fawaade e kulle tati teentude, hono (i) teddinde ndimaaku Mali ; (ii) teddinde cuɓr peeje e cube gollodiibe Mali e (iii) teddinde nafakaaji teentudi Malinaabe e ley bamugol anniyaaji jogii kala.
136. E ley golleeji dii, sosude Fedde AES waddanii leyde tati dee semmbinde jokkondiral mum en to bannge ndeenaagu ley leydi AES fuu.
137. Semmbingol ngootaaku e jokkondiral bibbe leydi tuugii ko e tuugaade e nafakaaji pinal. Nafakaaji burdi teentude e pinal jabaade e dow nanondiral ana dabbiraa, ana anndiraa wonde tuugorgal renndo: golle, dendiyankaagal, nedfaagu, ballondiral, teddungal mawbe, nuundal, jabbagol, galle mawdo, ndonu pinal, pinal, ekn. Semmbingol demde leydi ndii ana wadi nafaa mawdo e ngol laawol.
138. Diinaaji njirwinii, njokkii e jam hakkunde e ley diinaaji. Diinaaji dii ana keddii e waawde tabintinde deeyre e jokkondiral e jogaade jokkondiral hannde, dum woni diinaaji ceertudi dii ana nguurdi tawa ngaldaa e luural e jukkere endam, ana naana heen fawaade e haajuui, e dabbaade e ngonka to bannge politik naa renndo-faggudu e pinal. Diinaaji ceertudi dii ana mbaawi wadude sardiyaaji e nokkuui njubbudi kaaldal baawdi waddande dum en waawde naatude e mbaadi burndi yuumtude e jokkondire e gede mawde de renndo ngoo fuu luulndi.
139. Renndo keso ngoo ana wadi bibbe leydi Mali janngube no feewi, burbe anndude hakkeeeji mum en e golle mum en, burbe hormaade pinal men, reennaabe e bonanndeeji di won e jaayde janane ngadata, burbe waawde jogaade njubbudi laamu moyfiri e reende jawdi renndo e yellitgol faggudu e ley renndo ngoo e nguurndam yimbe kala do ngoni.
140. Jooni noon, jaayde e resooji renndo ana ndokka bibbe leydi kabaaruui ngam buytude

batte bonde de jaayde janane dee njogii, tawa ana yubbina njubbudi jokkondiral e kabaaru ngam waawde huutoraade dum e ngonka waylowaylo, faa teenti noon e yirwere karallaagal kesal, ngam hokkude sarwisiji moyfi. Laamu oo ana hayba ko woni e ley jaayde e lowre renndo ngam dandude batte bonde de pati de mbonna jannde sukaabe.

141. Renndo keso ngoo ana wadi bibbe leydi Mali janngube no feewi, burbe anndude hakkeegi mum en e golle mum en, burbe hormaade pinal men, reennaabe e bonanndeeji di won e jaayde janane ngadata, burbe waawde jogaade njubbudi laamu moyfiri e reende jawdi renndo e yellitgol faggudu e ley renndo ngoo e nguurndam yimbe kala do ngoni.
142. Jooni noon, jaayde e resooji renndo ana ndokka bibbe leydi kabaaruuji ngam buytude batte bonde de jaayde janane dee njogii, tawa ana yubbina njubbudi jokkondiral e kabaaru ngam waawde huutoraade dum e ngonka waylowaylo, faa teenti noon e yirwere karallaagal kesal, ngam hokkude sarwisiji moyfi. Laamu oo ana hayba ko woni e ley jaayde e lowre renndo ngam dandude batte bonde de pati de mbonna jannde sukaabe.

143. .

LAAMAGOL

260. **Laamu Mali laatiike laamu kumaniido pewtudo golleeji mum yirwere leydi**, saama omo gollida e wobbe faa mo tabintina faandaaji keeyaaadi dii (i) ley ngal gollidal e wobbe mo jaakititto so tawii golleeji dii ana dowtonoo faandaaji pewtudi yirwere yimbe e kebe mum'en (ii) ley majjum laamu honnjotoo kala golleeji pewtudi e biltugol tiidallaaji ka66iidi e kuran kapum e jawdi aseeteendi, kaa omo waawii duu noddude wobbe faa anniyaaaji dii keba yottineede. Kaa dum ittataamo e darnde makko kapum e golleeji dii mo haani gollude feewde reenugol e jinngangol 6i66e Mali e Jawdeele mum'en.

. **Laamu oo beydii darnde mum sabi hannde hannde oo, mo won hey'aa'be makko ley nokkuuji leydi ndii fuu ; omo daranii duu tabintiggol hakkillaaji gondi ley yiingo yeso Mali hawrude e 2063.**

261. Leydi ndii beydii baawde mum banngal ke'bal faa mo he'ba yottinde faandaaji pewtudi reenugol e yirwingol ke'be mayri.

262. **Laamu oo fii dabareeji ley anniya semmbinde baawde mum ley lanndigol heey'ol golleeji,** feewde gollirde laamu, bamugol barkaani'en yimbe heewbe e golle, soodugol kaaki. Kanko wattanta hakkille nawtoragol lobbol golloobe bee e jawdi ndii faa yotto hawjagol lobbol leydi ndii. Kasen duu, ley resonjaaji dii fuu golleeji yirwere ana ngondi gollende faa ke'be majji beydoo. Dii anniyaaji bamaadi dii ana pewtii : (i) semmbingol golleeji kabbiidi e ke'be Resonjaaji dii faa yattoo woodingol sariyaaji nawtorteedi dii ; (ii) yirwingol gollirde kumaniide adugol yimbe e kaaki, yaafinde hebugol kuran e humpitiggol yimbe, faabaade golleeji paggordi jawdi ; (iii) yirwinde baawde yimbe pawiiide dow ekkitagol golle e bamugol yimbe e golle ley nokkuuji paggordi jawdi

263. **Ley majjum mapeere faabotoonde golloobe annditirteende (GAR)** kaa oo **golle** ana wajjimbina baawde teddude e barkaani'en yimbe faa faandaaji keey'aadi dii tabita, dum laamu leydi tan waawi tabintidde oo anniya.

264. Dow tuugagol dabareeji e sariyaaji gondi ley nuuygal sariya ngal moy'inaangal 2023, demokaraasi Mali oo beydike woodude. Omo wattanii bi'bbe Mali hakkille kapum e finaa tawaaji mum. So warti e banngal laamu gaa, nuuygal sariyaaji ngal ana d'wtanii kala gu'be laamu goodude ley leydi ndii, baale politik kakkindiide, hadugol egga egga yimbe hakkunde baale politik dee, lanndinde woteeji lobbi paaboteedi cabimbinnooji joy'ingol hooreebe laamu heybe, tawegol yimbe sosiyete siwil e hooreebe geelle e baale ley golleeji pewtudi yirwere leydi e ja'bondiral ley golleeji foroba.

265. Darnde laamorde leydi ndii ana mawni ley jii'bingol jam ley leydi, sabi e'be tottondira hakkillaaji dow kabaruuji goodudi ley Mali. Yimbe fuu tawraabe hakkille gooto ana mbaawi reentude faa gollida naa duu faa tewtida laamu so wattu woteeji yottiima. Asambile ana saawii hey'aa'be hakkindiibe bi'bbe leydi ndii, dum ana walla homo kala hollitidde ko woni e hakkille mum dow kabaruuji leydi ndii. Baale sosiyete siwil yahata to laamiibe bee kapum e baale politik dee faa tiidallaaji e kasindine bi'bbe leydi ndii biltoo. Laamu leydi ndii duu daroto e darnde mum faa tabintina kala ko hawra dow mum. Kanko sarata kala rafi kawral baawngal taweede hakkunde yimbe naa golloobe makko.

266. **Waylitiggol kabaaru no sariya taylrtee tayugol sabimmbini heyd'itiggol cuudi sariya e wartigol hoolaare hakkunde yimbe.** Hoolaare warti feewde tayugol sariya ley leydi ndii de sabi yimbe heewbe ceettiima dum. **Tayugol sariya kabbiido e kiiti leydi ana wadiree hannde ley laabal.** Dabareeji keewdi piyaama banngal sariya feewde jii'bingol jam e baaldal lobbol hakkunde yimbe.

267. Semmbingol demokaraasi e dard'e yimbe ley golleeji mum'en, heyd'itiggol tayugol sariya, semmbingol gollirde daraniide honnjagol jawdi laamu, gollude ley laabal, d'wtanagol sariyaaji leydi ndii ana buytaa faa sanne to'bbugol kaanankoo'be e bonnugol jawdi leydi. Dii taguuji bondi buytike faa sanne hannde hannde oo. Mapeeje hooreeje konnjorde jawdi darnaama, jannde bii leydiyankaaku faabike hebude jaabuujii lobbi ley habugol e to'bbugol kaanankoo'be kapum e bonnugol jawdi leydi ndii.

268. **Waylitagol laamorde gadungol hitaande 2023 ley leydi ndii faabike semmbinde ke'be geelle dee e yirwinde golleeji laamuuji kaggitaadi dii.** Faa golleeji kabbiidi e yirwere ke'ba tabitidde e biltude kasindine yimbe tilsudi, dabareeji yogaaji bamaama hono (i) iimaade e dartinde ellaaji taykaadi ley golleeji dii ; (ii) woodinde laamu geelle dee ; (iii) e yirwinde ke'be Resonjaaji dii kapum e geelle dee.

269. **Leydi Mali ley golle semmbingol ndimaaku mum**, beydii gollidal e golleeji hakkunde mum e leyde godde. No laatii Aduna fecciima hakkunde jaaleeni, kanji ngoni jaapelol caawngol leyde Erop kapum e jaapelol leyde annditirteede BRICS, ngol jaapelol ana waawii faabaade leydi ndii semmbinde ndimaaku mum e humanaade golleeji yirwere pawidi dow paabondiral ley teddeengal hakkunde leyde. Dum faabike buytude tiidallaaji kaɓɓiidi e keɓal kapum e ɓiɓɓe leydi ndii. Dii daliliiji Mali tuugii so jinnganii faa woodi ndimaaku mum e laataade duu misaalu lobbo mo leyde Afirik kaani jemmude.
270. So warti e banngal gollidal hakkunde leyde, Mali won e leyde gondɓe yeeso ley Afirik kaɓontooɗe waylitiggol baale mawɗe leyde Adunaaru naa duu darnude baale kese biyonooje yimɓe kala, de golleeji mum ngarata waylitidde aduna oo, (ii) tawreede hakkille gooto dow kulle yogaaje hono terorismu (iii) waylitidde sariyaaji tilsudi kaɓɓiidi e hakkeji yimɓe, jinngande hakkeji yimɓe famɗube feewde haɓugol e waylitiggol finaa tawaaji men.
271. **No laati leyde CEDEAO, UEMOA kapum e G5 Sahel** naatondirii e leyde tubakoobe faa yabbatii dum wadi so Mali tewtii gollididde e leyde godde, dɔwtaniiɓe ndimaaku mayri, nafaa mayri kapum ɓiɓɓe leydi ndii. Mali ɓamii hooraaku fedde heyre saawnde leyde yogaaje kaɓontooɗe ndimaaku mum e reenugol nafakaaji leyde mum'en. Fedde wiyeteende (AES) ndee darnaama 16 settaamburu 2023 ; ende saawii Burkina Faso, Mali e Nijer. Leyde fuu tawdaade e hakkilaaji fedde ndee ana waawi warde ley mayre. Hannde hannde oo leyde keewɗe jabanii faandaaji fedde ndee. Kasen duu Mali golliddii e leyde godde fedde ndee banngal woodingol sariyaaji e golleeji pewtudi yirwere, semmbinde gollirde leyde de, yaafinde jaagu ley majje, hawjaade nokkuje forobaaje e fiide dabareji ley haɓugol ley kaɓɓiidi e waylitagol wattuuji ley saahal.

YIWERE KE'BAL

272. **Laamu lobbo fuu ley** golleeji mum humontoo darnugol gollirde tilsude jirwinooje baawɗe yimɓe e keɓe mum'en ley leydi kapum e caggal leydi.
273. Yirwingol golleeji kaɓɓiidi e adugol yimɓe e kaaki (laawi, maayooji, teren e abiyooji) ana woodi. Laawi godorooji kesi darnaama, laawi goddi duu moyɗintinaama. Laawi iwooji Bamako kawrinaama e laawi jahooji ley Resonjaaji dii, kanji ngoni laawi godoron hooreji jahooji faa ley leyde keeronndirde Mali gondɓe hirnaange Afirik de. Laawi hakkundeeji goddi ana ngoodi jaafinooji yaa - wartaa yimɓe e mobilaaji ley geelle.

274. Laawol teren yirwinaama sabi laawi goddi moyfinaama faa golle ittugol jawdi iriindi ndii heba yaafude, laawol iwde Bamako yaade Dakar heydintinaama faa yottoo porojejaaji yubbondiral golleeji e gollidal gonngal hakkunde baale CEDEAO, UEMOA e leyde AES.
275. Adugol yimbe e kaaki dow ndiyam yirwinaama sabi lummbugol maayo raneewo ngoo yaafinaama, dum woni (iwde Kulikoro yaade Gaawo, iwde Bamako yaade Kurusa, iwde Bamako yaade konakiri) faa yottoo golleeji di OMVS gollii feewde yaafingol lummbude maayo baleewo faa yottoo Ambidedi.
276. Iwde joonin yaade hitaande, dow teemedere fuu hakke 64 % laawi goodudi dii gadanaama godoron, hakke kilomeetirii ujunaaji 3000 km laawi teren moyfinaama, so warti adugol yimbe e kaaki dow maayooji batonjaaji ana mbaawii dogude dow kilomeetirii ujunaaji 2334.
277. Mali ana jogii hakke (i) ayeropoorjaaji 32 di abiyooji jippotoo ley mum ; (ii) leydi men ndii ana heerondirii e leyde jeddi, kasen duu malinkooŋe yo yimbe dawooŋe sanne, kaa ko heewii e maŋŋe Bamako, laamu udditii gollirde jogiinde abiyooji keewdi adooji yimbe e kaaki mum'en ley aduna. Ley majjum isin kumaniido golleeji lanndingol e yirwingol abiyooji darnaama.
278. So warti e kabaaru kuran, laamu ana wonndi fiide dabareeji paaboteedi hebugol kuran jaafudo, keyoowo yimbe ley leydi ndii fuu. Dum waran faabaade hebude yirwere duuminde ley leydi ndii. Hannde hannde oo sii kuranjaaji jaafudi coggu ana ngoodi ley nokkuuji di fuu.
279. Laamu leydi bamii anniya yirwinde golleeji pewtudi demal, margol daabaaji, lanndingol nokkuuji demeteedi, woodingol mapeeje demal e hokkude remooŋe bee kaaki. Leydi ndii waylitii golle demal mum, pati ngal bonna hawaalu, ngal yaafinaa hebugol nguure biŋŋe yimbe, tawee engal beyda kebal remooŋe bee, faa Mali waawa soottoyde yoga e namriiji ndii.
280. Asugol jawdi iriindi hono kanje, peteron litiyom, idorojen e ko nanndi e mum ana beyda kebal leydi e geelle faa yottoo isin kumaniido gollitagol jawdi ndii e yeeyugol mayri. Ley majjum dabareeji ana kaani fiyeede feewde janngingol yimbe, reenugol hawaalu, gollude jirwinooji geelle faa yirwere duuminde heŋee.
281. Sariyaaji onngooji golle asugol jawdi iriindi bamaama hitaande 2023, di paabike banngal beydagol kebal leydi ndii. Darnde nde laamu jogino ndee waylitiike sabi ngedu makko beydiike, caggal mum gollirde asooje jawdi iriindi dee darnan ley nokku oo gollirde foroba, tiloo piya dabareeji jaafinooji yaa- warta yimbe, hebugol kuran e telefooji.
282. Nafakaaji kabbiidi e golle isinjaaji oo waylitii kebal leydi ndii sabi semmbe jawdi toon iwrata. Iwde 2024 yaade 2033 asugol jawdi gadirteengol masinjaaji beydiike yarude yeeso faa yottoo golleeji goddi di laamu leydi hebata nafaa e mum.
283. **Mali ana jatee hakkunde leyde gonde yeeso ley golle asugol jawdi iriindi.** No laati leydi ndii subiike gollidide e leyde godde banngal asugol jawdi iriindi e yirwinde ley majjum golleeji kabbiidi e humpitiggol e janngingol yimbe faa yottoo golleeji pewtudi widito. Annde kese e laawi kumpitirdi yo kulle tilsude paabotoode yirwere yimbe e kebe mum'en.

284. Nawtoragol Mali mapeeje e Annde kese ley golleeji mum faabike yirwere laawi kumpitirdi ley jannginirdi hono (i) darnugol liisɛɲaaji hooreeji dɔ Mali dɔo e faabaade sukaaɓe ɓee heɓude ngeenaari caggal dadɔndiral gaɗaangal ley Anndal hiisa ; (ii) janngingol Annde kese ; (iii) ɓeydude jannde ley nokkuuji yogaaɓi ; (iv) yirwinde golle widito ; (v) lanndingol jaagu e mapeeje kese gollirde.
285. Golle neenal ana heddi gollende ley leydi ndii, mo sabimmbini udditiggol gollirde keewde kabbiide e neenal, kulle boowde moyɣinireede juude ndeen, ngattii moyɣineede hannde ley isinɲaaji. So warti e turismu, nokkuuji hooreeji keewdi ana ngoodi dɔ hobbɛ ngarata yeeɓde ley leydi ndii. Oo golle kabbiido e finaa- tawaa leydi ndii beydii keɓal yimɓe womɓe ley oo nokku.
286. Yirwingol golle isinɲaaji ley Mali waawi tabitidde ley gollidal hakkunde laamu e gollirde gollonooje ko'e mum'en nawtortooɓe Annde kese kaɲum e laawi kumpitirdi.
287. **Yeeyugol kulle moyɣinteede ley leydi men so yeeyee ley luumooji e caggal leydi ndii ana wadee ley dɔwtanagol** dabareeji dɔ laamu ɓamii feewde (i), darjingol kulle dɛe e resugol majje no woodiri ;
- (ii) Lanndinde mapeere lobbere faabotoonde soottugol kulle jeeyeteede dɛe,
- (iii) Lanndinde luumooji dɔ jamaa kuurɔ warata soodude ley leydi ndii e caggal mayri (iv) tewtude caggal leydi ndii luumooji lobbi, dɔ kulle moyɣinaade dɔ men dɔo mbaawi yeeyeede ley mum.
288. Laamu leydi ndii ley golleeji mum kabbiidi e moyɣingol kulle jeeyeteede ley leyde godde ; heɓii jaabuuji lobbi sabi ley hitaande fuu ko beydii ko woowii gollende koo, ana yottoo dow teemedere fuu **10%**.
289. Laamu leydi ndii wadi jawdi ley oo golle faa mo beydoroɔ darja. Sabi hooreeɓe laamu ɓee taykiima jawdi wadeeteendi ley oo golle ana famdi, kasen duu dɔm yaadata e faandaaji keyaadi dɔi faa yirwere duuminde heɓee, laamu oo jaakiti, tilii fii dabareeji paabotoodi heɓude almusadɗaaji jirwinooji baawde leydi ndii. Kanji ngonɔ: beydugol usuruuji nawtoragol jawdi resaandi habbiindi golleeji yiwere; Gollidal laamu e gollirde gollonooje ko'e mum (PPP) ; nawtoragol lobbol jawdi neldeteendi ley leydi ndii; yaafinde heɓugol jamaande kaalisi ley bankiiji; fiide dabareeji paabotoodi heɓugol jawdi gollirdi ; hawrinde jawdi ndi yimɓe mbaawii palmaade, ana waawii laataade duu jawdi hebaandi e golle asugol karɲe e ko nanndi e mum ; naa jawdi iwrundi caggal leydi hono Banki keso kumaniido kabaaru yirwere annditirteedo (NBD) e ko nanndi e mum.
290. Ana jonndoraa kaalisi baawdo heɓeede oo yottoo 80 % PIB goodudo joonin oo, hakke jawdi IDE ana yahaa faa e miliyaaruuji 3 000 FCFA, tawee nee mballiguuji dɔi yimɓe dawɓe neldata ɓee ley duubi noogay yaɓɓiidi dɔi sowaama faa ciile nay, kaa joonin adadu kaalisi oo jippiike sanne, sabi omo haani yottaade miliyaaruuji 900 FCFA hawrude e hitaande 2063.
291. Mali ley semmbingol ndimaaku mum hollitii wiide mballigu mo leyde dɛe ndokkete jirwinta leydi, dɔm saabi so mo salii nanngude ndii jawdi, laamu oo yowii jikke mum dow jawdi heɓeteendi ley leydi ndii kaɲum e gollidal hakkunde leyde godde jaɓuɓe nawtoraade jawdi mum'en ley yirwere leydi ndii.
292. Dum wadi so golleeji pawidi e augol jawdi iriindi kaɲume golleeji pewtuɗi darnugol nokkuuji dɔi ceennda : laamu ley kaaldal mum e gollidiɓɓe yiduɓe gollude ley leydi ndii, neddo fuu gollidoowo e gollirde humaniinde humpitiggol yimɓe, adugol yimɓe e kaaki faa yottoo gollooɓe golleeji foroba, kamɓe laamu adotoo hokkude yamiroore so ɓe tewtii gollude ley leydi ndii.

293. Ley wattangol hakkille dëe dōo kulle (i) tiidallaaji dī leydi ndii heḃii banngal kaalisi mum; (ii) torraaji kaḃḃiidi e nawtoral kaalisi foroba oo biyeteedō FCFA oo, feewde yirwere leyde nawtorteede kaalisi oo dëe, kaḃum e naatondiral majje banngal jaagu; (iii) tiidallaaji godḃi pewtudi kaalisi foroba CEDEAO oo (iv) dabareeji kesi gondudi fiyeede feewde moyŷingol kaalisi keso mo tuugorde mum warata laataade kaḃḃe, peteron, litiyom, pilatini e ko nanndi e mum. Mali e leyde keerondirde dëe ndeentii darnii kaalisi keso mo semmbe mum fawii dow jawdi iriindi leydi ndii.

144. .

TOOWNUDE YIRWERE YIMBE LEY LEYDI NANNGONDIRDI

260. Darnugol porojeḃaaji hooreeji ley gollidal e gollidiḃḃe woḃḃe hono leyde Sin e Riisi ley laamu hakkundeejo oo hitaande 2020, ley nokkuuji tilsudi hono heḃugol kuran, darnugol gollirde jirwinooje yimbe e keḃe mum'en; ngal gollidal sabimmbini woodingol nguurdam yimbe e golleeji mum'en, ley majjum gollirde keewde darnaama de jamaa faggoto jawdi ley mum.
261. **Buytugol burdinal hakkunde yimbe kaḃum e misikinaaku** yirwere golleeji kaḃḃiidi e jaagu kaḃum e golleeji paggordi jawdi godḃi golleteedi, faa yottoo e golleeji gollirde gollonooje ko'e mum, pamḃini doole golleeji golleteedi dī ngaḍataake le sariya.
262. Keewal golleeji cabimmbini tiidallaaji yogaaji baylitidḃi mbaaka kulle yogaaje. Laamu leydi ndii ley anniya tabintidde yirwere leydi kaḃum e Resonjaaji darnii sariyaaji biltude haajeeji yimbe e kasindine mum'en. Dii sariyaaji bamaadi dī beydii darjinde golleeji maḃḃe faa faandaaji keey'aadi dī fuu jawta.
263. **Nawtoragol bakkile jalutude dow batuuji mawḃi joyŷinandi dow jannde paabike waylitidde no woodiri jannde leydi ndii**, dī batuuji dī ḃiḃḃe ndii fuu kawrii ley mum paabiike leydiyankooḃe, hooreḃe laamu e hooreḃe geelle e baale tottondirde dow tiidallaaji goodudi ley jannde. Ley kawrital gadungal ngal, kulle keewde yeewtaama, buri fuu nokkuuji dī jaabuuji lobbi keḃa ley mum hono (kaaki e mapeeje jannginirdi, beydagol jannde gollooḃe motivé, naannugol barkaani'en woḃḃe ley tewtugol dabare e tiidallaaji dī e ko nanndi e mum.) dūm ana faabo woodingol geḍe jannde dëe fuu.
264. Sariyaaji bamaadi banngal cellal jaafinani yimbe kala nawtoragol dogotorooje dëe no yaafiri e darnugol cuudi dogotorooji kesi kaḃum e kaaki gollirdi hooreeji, dūm buytii faa sanne yaltugol jawḃe faa njahaa sawroyaade ley leyde godḃe. Sariyaaji gollirdi dī ana ngatttani hakkille faddagol **jaw, cenam, labbingol nokkuuji, haybugol nguure yimbe, dī paabiike duu majjingol jawuuji yogaaji e buytude faa sanne jaamdu bonndu**.
265. Laamu ley golleeji mum pewtudi semmbingol ndimaaku leydi ndii, mo fii dabareeji paabotoodi honnjagol golleeji cellal ley leydi ndii. Laamiibe leydi ḃee teediike hokkude hawjagol gollirde cellal dëe gollidiḃḃe woḃḃe iwoobe leyde godḃe fey so tawii ḃe barkaani'en ley gollē hawjagol dogotorooje, faddagol jawuuji e yirwingol ledde baleeḃe.
266. Dabareeji piyaadi feewde ngalluuje ngon (i) yirwingol ngalluuje ; (ii) laḃḃingol majje ; (iii) woodingol golleeji golleteedi ley gollirde foroba dëe, darnugol gollirde jirwinooje yimbe e keḃe mum'en, yirwingol adugol yimbe e kaaki mum'en (iv) tawreede mapeere lobbere fabotoonde woodingol nguurdam yimbe ley ngalluuje dëe, faabaade homo kala heḃa galle fey so tawii ḃe ngalaa baawde mawde faa yottoo darnugol gollirde keewde.
267. Maayooji ana ngon ley Mali dōo, gollirde kumaniide kabaaru hawjagol ndiyam ana ngoodi, faa yimbe kala keḃa nawtoraade ndiyam ceniidam e faabaade heḃude yiwere duuminde ley leydi ndii.

268. Kokowol hudo heccowol darnaangol faabike banngal haɓugol e yooro. Ley nawtoral sariyaaji keertanaadi reenugol hawaalu, tiidallaaji keewdi keɓanaama dabare, dum faabike hedde hawaalu ceeniido. So warti e faddagol faratiiji kaɗum e kasaraaji, dabareeji piyaama so dum e hono mum wadi faa yimbe daɗa torraaji majji. Haɓugol e tiidallaaji kaɓbiidi e waylitagol wattuuji dii ana wadiiree ley hawjagol lobbol kulle de jogiden hono maayooji men, togge men, e hawaalu men : (i) naannugol jamaa ley golleeji kaandi golleede dii ; (ii) la hawjagol lobbol ndiyamaaji ; (iii) yirwingol bankiiji namri ; (iv) yirwingol golleeji demal ; (v) yirwingol cellal daabaaji kaɗum e ledde (vi) reenugol nokkuuji demeteedi kaɗum e togge.
269. Kasen duu, nawtoragol lobbol sariyaaji kaɗum e porojejaaji pewtudi labbingol nokkuuji, paabike buytude no woodiri tidde e tuunndiiji bonnooji hawaalu men, annden eden kaani waylitidde taguuji men faa nguurdam men heba, nokkuuji men booya ana laabii.
270. **Baale jamaa mbeltike dow ko gollaa feewde reenugol hakkeji rewbe e sukaaɓe**, yirwere yimbe, kebe mum'en e golleeji di be ngollata. Kambe mbaawi hollitidde laamiiɓe bee kala ko haana golleede. Kasen duu **semmbingol baawde rewbe** e sukaaɓe ana yaafina golleeji maɓɓe **faa be keba daraade e darde mabbe** banngal faggagol jawdi.
271. Nawtoragol masinjaaji ley golleeji cuudi dii paabike rewbe keredu bee hedde wakkati e buytude torraaji mabbe. Dum faabiike bee naatude ley jannde naa ley baale naa duu ley gollirde forba, dum yaafini heɓugol maɓɓe ley reteendi kaɗum e namaande kaalisi.
272. **So warti e yiingo yimbe feewde finaa-tawaaji men e paabondiral goodungal joonin ngal** : mballiguuji hannde dii ana tuugii finaa-tawaaji bowaadi dii e maneeje kese nawtoraade ley golleeji dii.

273. Yirwere keɓal e yimbe paabike waylitidde kulle kuurde bowaade, di yimbe njatorinoo hono finaa – tawaa men ley Mali dɔo, dɔm woni dawii yimbe. Joonin en taykiima dawbe heewbe puɗɗi wartude ley leydi mum'en.
274. Malikooɓe wombe ley leyde fuu darnii baale, ɓe ngattii neldude jawdi faa ɓe paaboo yirwere leydi ndii. Ley golleeji maɓɓe a tawan eɓe gollida e gollirde kuurde de ɓe neldata jawdi teddundi nawtorteendi ley golleeji yirwere leydi ndii, kaa dɔm fuu edum wada ley dɔwtanagol sariyaaji leydi ndii.
275. En taykike duu, mballigu malinkooɓe jannguɓe wombe caggal leydi ndii. Kambe mballigu maɓɓe ana fewtii jannde Iniversite.
276. So warti e haɓugol e taguuji bondi en taykiima buytagol njaylaaku, kasen duu laamu ɓamii sukaaɓe heewbe e golle faa ɓe keɓa wodɗaade ɓamugol doroguuji e alkol kaɗum e yeeyugol hoore mum. Ley majjum en taykiima buytagol misikinaaku e beydagol keɓal yimbe, dɔm fuu faabiike semmbinde ndeenaagu ley ngalluuje kaɗum e ley keredu e jiiɓude jam hakkunde yimbe.
277. Darde hooreɓe geelle ana fawii dow kaaldal e kaawral, muɗondiral ley teddeengal. Dum wadi golle mɓɓe ana fewtii dow teddeengal ; surgol baasiji, e tayugol sariya so kiiti immiike hakkunde yimbe.
- 278. Dee kulle ana paabo hooreɓe finaa- tawaaji ɓee ley golleeji mum'en pawiidɔ dow baaldal lobbal, naannugol yimbe kala ley golleeji kaɓɓiidɔ e jiiɓingol jam, deeyere e yirwere lobbere geelle men.**

2.2. Kulle loomtondirooje

145. Dee kulle yo taagumansaaji kollitooji dabareeji kaandi fiyeede banngal teedagol baasiji. 146. .

TAAGUMANSA CEERAAGU – KEEWAL JIKKE

Dum ana haɓɓii e garte kaɓɓiidɔ e ceeraagu hakkunde yimbe. Taweede leydi Mali ana darii e darnde mum fuu banngal tewtugol jam, jaabuuji keɓaadi dii ana pamdi : ndeenaagu famɗiti, baasiji immiike ley nokkuuji kuurdi, gidaango guɓe kaɓotooɗo deɗe kaɗum e bombe keewii.

Caggal mum rafi deeyere e waylitagol ciile kuurde hooreɓe laamu, baasiji hakkunde siiji ana yirwere leydi, toɓɓugol kaanankooɓe e gollirde foroba de gollata no haaniri ana tiinaa donnugol laamu. Kasen duu naatugol Mali ley AES yo anniya ɓamaaɗo, kaa gollidal e leyde keddiide deɗe ana wonndi e tiidallaaji yogaaji.

Dabareeji etaadi faade ley wattu Laamu dow kaliifa oo gilla hitaande 2021 warde hikka banngal beydugol baawde soldasaafe leydi ndi, edum heddii e watteneede hakkille.

332. Kabaaru ndeenaagu ana heddii faa hannden tabitaali faa wooda, wattuf fuu baasiiji ana ngada e ley nokkuuje keewde ley reesonjaaji yogaaji, feereeeji etaadi faade e deeyere dii e wonde fuu hadaali kabaaruuji majjum wadde. Woodugol pelle jom'en jom'en malfe e pugaaji ana keddii e huleede ley nokku oo.

333.Laamu leydi ndi suwlintaa kinaa golleeji di laamu oo haani gollude dii. Omo tabintina kabaaru ndeenaagu, kisal, sariya kaa laamu oo heddaaki e wadude golleeji faade e yirwere kebal e neddankaaku.

334. Leydi ndi ana heddii e ley rafi deeyere banngal politik kapum e (nanngugol) teetugol laamu dow semmbe naa luural hakkunde lepi baawdi laataade sabaabu kadoowo laamu oo wadude golle mum banngal maral. Heydintingol kabaaruuji laamu ana heddii e yaarude yeeso seeda-seeda kapum e soottugol ndimaaku duu ana heddii e laataade tiidalla mawdo ley leydi ndii.

335. Ndeenno, faa hannden won nokkuuje keddiide to soottugol ndimaaku bonngol heddii e wadeede. Ko laamu leydi ndi wadi koo fuu e wonde banngal soottugol ndimaaku ngol hadaali faa hannden won nokkuuje keddiide e wadude soottugol ndimaaku, deen nokkuuje ede njubbondiri faa ana woodi. Ede ngondi e yirwinde feereeeji gondudi e wadude de Leyde ngoongaraaje gonde ley leydi ndi. No dum waallorii noon yo algadara kebal ko yimkoy cubaakoy koy laamu goodudo oo jaati woni faabotoodo be.

336. Banngal sariya, dabareeji keydintinaadi faade e teenjingol kabaaru sariya dii ndokkaali jaabuui doomaadi dii. Faa hannden, sellingol sariya ana wondi e beydaade faa sanne. Edum laatii nuygal deeyere, edum yaafina duu yirwere kabaaruuji kebe batte heydintinol mum kadoowol hawrinde carotoodo e careteedo e kabotoodo faa nawaa banngal golleeji pankari kabbodiidi e annde kese kapum e wantugol jawdi leydi ndi.

337. Laamu leydi ndi ana famdi ko wattanta kabaaruuji yirwere leydi ndi hakkille, laamu oo wattanaali kabaaru heeyagol keddiingol e famdude ngol duu hakkille. Omo tampi banngal laawi di paabondiroobe e laamu oo nanngi dii e laamu oo ana heddii e fawaade faa hannden dow jawdi iwroori caggal leydi. Leydi ndi walaa kebal baawngal beydude algadara ngurndam bibbe leydi ndi e ko buri heewde e mabbe fuu ana ngondi e cadeele banngal talkaaku.

338. Kabaaru haggitere nde ana heddii do wonno. Laamu oo waawaali yottinde aadiiji di aasii dii banngal kebe e baawde. Taye laamu leydi dee duu mbaawaali hebande ko'e mum'en beydaari kasindinaandi banngal kebe, ndeenno ede pawu jikku majje dow faaba iwoowa caggal leydi. Bibbe leydi bee ana famdi ko tawetee ley kabaaru etugol dabare.

339.Hawjagol njayri ngol ana heddii e wayde humtaade. Gollirgol sardiiji banngal njayri ana famdi faa sanne. Sekteer oo ana heddii e juude sooda sootta'en, soottugol ndimaaku e rafi waawgol laamu oo hepaade banngal kiite kapum e gollirgol sariyaaji bamaadi dii. Luurreeji banngal njayri ana keddii e wadireede batte sabaabuui goddi.

340.Sii paabondiral ngal heewaa e ngal haadi e kabaaru ndeenaagu kapum e faabonditoobe e leydi men yogaabe kapum e sekteernjaaji neddankaaku e kebal e neesuui. Kabaaruuji politik e kebe leydi ndi ana uddi ndi ley gollidal poocciingal ley lefol leyde men, do Afirik doo kapum e ley adunaaru ndu. O kabaaru ana hada sii gollidal hakkunde mayri e leyde godde kapum e naatugol ley luumooji adunaaru ndu, banngal kebal jawdi e goddum. Leydi Mali ndi waldaa e wadude feere fey gooto faa ndi heba

naftoraade wune faade e keewal leyde adunaaru salla e ndi heba beydude tabintinde bambaare mayri.

341. **Kabaaru demokarasi oo teenjinaama** batte ko sugulla laamu leydi ndi koo yo wadude d'owtanagol kaane bibbe Aadama'en kapum e donnude sariya. Ndeenno, sarwuusiiji mawdi leydi ndi joodiidi dow nuygal sariya leydi ndi dii fuu gofornema oo ardiidi. Soseeti siwil ana wondi e wadude fuu ko waawi salla konngol mum ana nanee kaa faa hannden wanaa luttondirbe e laamu oo. Pelle politik dee jannde fuu buri anndude lokkaaku mum'en batte rafi haalugol majje e famdugol majje, pelle dee pud'dii hawrugol kaa noon dum yottaaki faa to be njidunoo no dum yottoo too, dum waran hokkude be porogaramuui laamu ceertudo.

KEBAL

123. Ana famdi ko laamu oo darantoo kabaaruui yirwere dum wadi so laamu oo waawaa wadude feereji banngal politik kebal jogiingal nafaa duumotoongal. Ndeenno dum hokkii'en yiide beydagol algadara kebal. Beydagol kebal ngal ana heddii e hakinaade, rafi deeyere politik kapum e rafi ndeenaagu tabitiddol hanngi dum. Sekteernjaaji demal e jawdi iriindi ana keddii e wadude ko kaani wadde koo no woodiri kaa rafi keewal majjum famdini wuneeji banngal kebal. O kabaaru oo ana worri e sii sekteernjaaji kebal hono nii en :

- ♦ **Kabaaru kuran mo moy'ya fey seeda.** Humtaare banngal kasindine kuran ana samti kaa hebugol kuran ngol laatike golle batte rafi yaadugol kebal ngal e kasindinal e / naa rafi hebugol kuran ngol batte coggu maggol no waddi kabaaru fawagol dow leyde godde ;
- ♦ **Kabaaru dawi ana wondi e tiidude, seeda e majjum heydintinaama.** Porojeeji faade e yaaynugol dii ana ngondi e cadeele banngal kebal jawdi. Fudditingol golle teren oo yaaraali yeeso sanne batte rafi moy'fintingol laawol teren e hebugol kaaki gollirdi kesi (hoore teren e wagonjaaji). Doyugol laanaaji dow ndiyam ngol ana wondi e bonude batte rafi kaaki gollirdi e maadiiji. Laawi mobilaaji goodudi dii moy'fintinaaka, kesi goodudi dii duu ana ngondi e cadeele banngal sariya laawi adunaaru ndu. Sardiiiji dawi ana famdi ko gollirtee. Soseetiji banngal dawi dowuui ana ngondi e dirtondiral batte rafi heewngol majji awiyooji ;
- ♦ **Demal pawingal dow kebal nguure kapum e remugol haabu rimo.** Beydugol kebal ngal ana fawii dow tobo, yaaynugol njayriiji faa beyda kebe. Remirgol masinaaji e golleeji kesi goddi ana kaannaa e ley nokkuuje de karaade dee. Maral daabaaji ngal ana heddii e wadireede no arannde nii diina e heydintingol kabaaru majjum, edum beyda baasiji hakkunde remoobe e maroobe daabaaji ;
- ♦ **Sekteer jawdi iriindi ana heddii e fawaade dow naftoragol sii jawdi iriindi hono kanje, keewal jawdi iriindi leydi ndi e wonde fuu.** Kebal kanje baaroowal e toonuui capande jeegom (60) ley hitaande waran nabeede caggal leydi tawee fey sedaaka, dum wadata so tino majjum ana famdi. Jawdiji iriidi goddi keertaadi hono liciyom golle mum waran fuddeede kaa kuubal mum fuu naftoraaka sanne. Koddu keso jawdi iriindi ndi waran wadude feereji banngal beydugol kebe leydi ndi ;
- ♦ **Sekteer iisinjaaji ana heddii e fawaade dow iisinjaaji asooji e baylitooji kebe ndemriiji.** Kanje, haabu rimo e maral, ngoni semmbe kebal ko leydi ndi yaltinta soottoyde caggal leydi, deen kulle fuu mbaylitaaka sanne ley leydi ndi, de ngaran heddoraade hono noon ;
- ♦ **Wattugol leydi Mali ndi ley annde kese kumpitooji yottaaki sekteernjaaji yogaaji.**

Jannde annde kese kumpitooje de hono mum newaaki heewaa ko de njanngintee ley jannde hakkundeere e dowuure batte rafi gollirde e yimbe jannginoobe. Yirwere wiiditagol annde kese tuugaade gollirteede ana e puɗɗoode mum. Dee kulle didi ngoni sabaabu kaɗuɗo hebugol annde kese kumpitooje e ley caldi golleeji hono (cellal e ndeenaagu) ;

- ♦ **Waylitere wattu e bonugol hawaalu ana keddii e laataade donngal tidddungal, gaddungal yooro e kasaaraaji ndiyam.** Eden ngondi e yiide rafi hawjagol lobbol faade e kebe demal, awgal e maral daabaaji laatiidum sabaabu bonannda majji. Rafi semmbe politik banngal hawjagol kebe tawaturuuje ana wadda naftoragol ngol walaa kaaddi. Caggal mum keewal duudal yimbe leydi ana wondi e wadude fuu ko waawi faade e bonnugol kebe tawaturuuje dee faa ede ndaara majjude. Keewal bonannda kuubudo oo waran hollinaade e ley rafi ndiyam kanjum e saakagol sii tuundiiji fuu;
- ♦ **Fuddintingol golleeji kabbodiidi e wancagol faade e nokkuuje finaa-tawaa mawde** ana heddii iwoobe caggal leyde tan naftortoo dee nokkuuje;
- ♦ **Golle neenal** ana heddii e daraade e darnde mum banngal neddankaaku, wadugol golleeji lobbi keewdi kaa kebe dee ana keddii faa hannden gollireede juude e naftoreede ley galleeji;
- ♦ **Sekteer gollonoobe ko'e mum'en ana heddii e ley sekteer tatobo oo buri fuu yo jaagu.** Golle majjum ley sekteernaaji yogaaji fuu ana pawii dow jawdi iriindi, waylitingol kebe iwde e demal e daw. **Kebe leydi men dee ana famdi ko ndirtondiral wadata hakkunde majje ley luumooji leydi men e ley luumooji leyde godde.** lisiŋaaji pamari buri fuu heewde banngal sekteer kumaniido waylitingol kulle. Kebal gineeji e ko habbodii e mum di keewaa sanne, di ngooda sanne so di enndidaama e gineeji leyde godde, dum yaafintaa dirtondiral majji;
- ♦ **Nafaa sekteer mo walaa e sariya ana heddii e ana wadda sii talkaaku goddo duumotoodo kanjum e waylitereeri goddi ley mum.** Siiji goddi banngal famdintingol tino ana beyda yirwere sii golleeji faade e kebal kulle e ko habbodii e mum ley sekteer mo yubbondiraa.

342. **Caggal mum, sabaabuujii keewdi ngadi so rafi keewal wattugol jawdi yimbe ley leydi ndi e leyde godde gollonoobe ko'e mum'en hono (i)** politik yammbingol wattugol jawdi ngol foodataa yimbe warde sanne ; (ii) famdugol jaabuujii kebaadi banngal kebe keydintinaade e yubbondirde ; (iii) famdugol ndesaari leydi ndi e (iv) kabaaru namaale ana fa'i e sekteer tatobo oo, nabugol, sardiiji namaande woodanaa sekteer kebal PME e PMI kanjum e sekteer walaa e sariya e wattugol jawle iwooje to bibbe Mali wonbe njoola bee too faade e golleeji kabbodiidi e neddankaaku diina faade e sekteer kebal.

DUUDAL YIMBE LEYDI E BIBBE

343. **Rafi hinnagol Laamu leydi ndi kabaaruujii politik yirwere banngal neddankaaku.** Do duu rafi potal faade e yirwere jannde e cellal, kanjum e beydugol yirwere neddankaaku. Rafi potal ngal ana heddii hakkunde geelle mawde dee e kereduujii dii.
344. **Banngal jamaa, rafi laawol yarraa-muuya, yirwere beydagol faa waara e 3% ana heddii** edum wadda kabaaru faa nokkuuje de keewaa yimbe sanne dee keddoroo noon, dum hanngii kabaaru naftoragol e darjingol kebe, keewal yimbe bettitiingal ley nokkuuje yogaaje (hono Bamako) edum hannga huunde fuu ko wadaa faade e moyfingol kanjum e labbingol.
345. **Kabaaru jannde jogiinde nafaa kaa nde yaadataa e kasindine leydi ndi.** Jaabuujii banngal jannde ana saawi siifuruujii tiliibe jannde bee kaa ko njanngi koo yaadataa e kasindine dee. Nenno baawde faade e (yimbe, jawle, kaaki gollirdi, jannginirde e feereji) jannginaabe bee ngalaa annde kasindinaade faade e sekteernaaji kebal faa be ngada yirwere jaati. Faa hannden yimbe ana keddii e ndaartude golloobe iwde e ley leyde godde ley
caldi	golleeji	yogaaji	cubaadi.

346. **Ley kabaaru majjum, cellal e nguure bibbe leydi fuu heyaali sanne.** Mahugol geelle kapum e dabareeji etaadi faade e jannde mawbe e sukaabe yubbondira bibbe leydi e annde kese kumpitooje banngal cellal e nguure jogiido nafaa. Dum ana wadda waylitere faade e (faddagol jawuui e rafi haarugol) paabotoodi beydugol cellal e naamdu joganiindu bibbe leydi nafaa. Ndeenno edum heddii e lokkidere batte rafi doole bibbe leydi kapum e iimaade jawdi leydi ndi faade e cellal e naamdu jogiindu nafaa kapum e yaltugol jawuui kesi kasindinji e baawde de talka'en mbaawtataa. Jamaare nde waran wadude fuu ko waawi faade e ledde baleebe gollaade faa woodi ley gollidal hakkunde mabbe e dogotoro'en tuubaakoobe.
347. **Talkaaku oo ana** heddii kaa e ley nooneeji godfiii. Leydi ndi hebaali waawde waylitinde kabaaru talkaaku oo, dum laatii sabaabu duumagol talkaaku jottiido yoga e feccere jamaare nde hono yiingo cadeele kese godde banngal famdingol sardiiji ngurndam dii. Golleeji gadaadi faade e habugol e talkaaku buytaali semmbe majjum, omo heddii e ley nokkuuje dee, ndeenno eden keddii e yiide sii neddo talkaajo mo wanaa hono no woowri nii. **Suka leydi Mali** ana heddii e bamude taguui bondi iwronooji en caggal leydi hono bamugol doroguuji bondi, rafi faamugol diina faa wooda, bikku-bondaaku, nandinkinaare, ekn. Mo bamataa anniya wadude fey batte, omo yidi battaaku e kebal yaafungal.
348. **O kabaaru sadda ittataa fey huunde e ley yirwere paabondiral kesal.** Paabondiral e ley wattu talkaaku e darnugol geelle, dum semmbinii sii paabondiral gonngal burngal woodude e ley kabaaru keso oo. Kabaaru keso oo ana yaada e sii paabondiral jaadowal e kabaaru keso oo kaa ley jogagol hakkille majjum banngal wallondiral e paabondiral.
349. **Soseeti siwil lobbo yubbondirido.** Baale keewde de nganaa baale politik kuubude sii golleeji dii fuu ana ngondi e joyYineede, ede kumanii huunde fuu ko woni kabaaruui yimbe baale dee faade e yirwere subaande. Ede keba faaba iwde to faabondiroobe e leyde men heewbe : Laamu leydi, paabondiroobe e leydi men banngal jawdi, taYe laamu leydi, ekn. Ede kolla baawde soseeti siwil, ede ndokka golleeji, ede beyda neddankaaku yimbe wonbe ley baale deen. Ede nji'ee hono luttondirde e laamu.
350. **Laawi kumpitirdi dow annde kese e reeso sosiyooji ana ngondi e beydaade.** Edi ngolla ley yamiroore cuudi laamuui leydi men e caggal leydi men, edi ndokka kabaaruui di nganaa ngoongaraaji, edi ndokka bibbe leydi kabaaruui faa been keba heddaade caggal mabbe diina e famminde bibbe leydi no adunaaru ndu worri kapum e no be tawirtee ley daranagol yirwere leydi ndi. O kabaaru ana yaafinaa banngal algadara neesu e jannde bibbe leydi. Ndeenno laamu ngu ana wondi e bamude dabareeji kuynooji faa heba buytude doole kabaaru oo.
351. **Bamtaare rewbe buytike.** Buytugol ko seenndi be koo e wonde fuu hadaali rewbe bee paabaaka sanne banngal jannde, ekitagol golle, golle e hebugol jawdi misaalu (leydi). Gollirgol sariyaawol ngol limoro mum yo 2015-052/ngol jannde 18 Deesaamburu hitaande 2015, bamugol dabareeji faade e yammbinde potal hakkunde rewbe e worbe faa hannden ko heddii hakkunde rewbe e worbe koo ana heewi banngal golleeji kabbodiidi e cubal e golleeji di neddo nometee e mum.

352. Wattu mo rewbe bee ngadata ley kaatane oo ley ngalluujee dee ana famdi ko hokkata be wune banngal golleeji lobbi kesi, diin golleeji ngaran faabaade mo banngal bambaare kebal e neddankaaku.
353. Banngal rewbe keredu, wattu mo be ngadata e golleeji kabbodiidi e demal e beynugol oo ana beyda famdinde tawegol mabbe ley hawjagol ngalluure nde kaɗum e ekkitagol golle.
354. **Pelle yehoobe bee ana keddii.** Yirwere kebal e yaarugol yeeso neddankaaku kebaali buytude talkaaku oo faa wooda faa dum heba laataade sabaabu buytude yaagol njoola jamaare nde. Dabareeji di leyde Erop e leyde saahal Afirik bami faade e jukkude yehoobe njoola bee ana waylita laawi mabbe yaade leyde gondude e yaarude yeeso dee, ndaartooje yimbe golloobe be tiidaa coggu bee.
355. **Kebal e neddankaaku ana yaafina anndugol hoore mum e funtugol finaa-tawaa.**
 Suwlangol kabaaru wittugol e majjugol hoore mum ko finaa-tawaa men anndi koo, no leɗi yogaaji naa reesooji yogaaji di ngattanaaka hakkille faa sanne njiirata dum noon banngal yoppirgol mum caggal naa acciraade ko'e mum (ko laatii sabaabu murtere yimbe reesonjaaji saahal leydi ndi) dum laatike daliili majjum. Dee gede didi ana keya faa heba wadude kabaaru to dii leɗi mbaawi wartude e ko'e mum'en, edi kolla di ngaldaa e goddi dii, edi ngada lamndi faade e tilsinde wiide di ngaldaa e leɗi goddi dii, edum wada be hono no be ngorri tan noon mo waldaa noon fuu wondaa e mabbe. Dum ana newna yirwere murtube calotoobe huunde fuu ko woni kabaaru naattondiral kuubungal, edum wada be yimbe uddiibe. Haggitere laamu leydi ana hokka nokku lobbo : « dugule'en » nokku oo calike neddo fuu mo wanaa jeyaado e mabbe haala dow innde mabbe : dum warta e juude yimbe dugule'en nokku oo.
356. Wartingol humaniibe finaa-tawaa bee e darnde mum'en kaɗum e daragol mabbe e kabaaru hawjagol ngalluure ndee ana yaafina kaaldal e kawral hakkunde leɗi dii. Caggal mum, **kaaldal e kawral ana beyda kawral jamaare nde dow diinaaji dii, edum wada deental hakkunde yimbe bee.** Fey wattude heen sardiiji di leɗi dii pawii dow mum'en dii, sii diinaaji leydi ndi kebii wadude sardiiji e nokku kaaldal e kawral yubbondirngal dokkoowal be wadirde golleeji mabbe dii no moyfiri, edum hokka be duu wadude kaaldal e kawral faade e yimbe bee fuu, so dum yo kabaaru neddankaaku noon, politikaaku noon naa so finaa-tawaa noon. Edum tabintina kabaaru kaaldal e kawral bibbe ley downtanagol sardiiji homo kala.
357. Leydi Mali ndi hollitii wiide kabaaru oo so o ronkii jaabaade kabaaru jikke faade e yirwere kebal e neddankaaku ko hollitaa ley Joonnde Mawnde wadunde hakkunde bibbe leydi Mali ndee, ana saawi nafaaji pawidi dow majjum.

KO JAMNAAKI KOO – MIN NJABAALI

Dum ana fawii dow yoppugol yiingo faade e waylitere nde laamu dow kaliifa oo waddi ndee. Daliili mabbe yo Laamu leydi ndi walaa doole e walaa fuu ko suwlini laamu ngu kinaa ngurndam lobbam pallel yimbe laamiibe bee kaɗum e galleeji mum'en e wondube e mabbe bee. Laamu mo walaa semmbe, accoowo daraniibe dum bee ngada huunde fuu ko be njidi, be laamu oo waawataa jukkude kinaa yimbe yogaabe be nganaa fey yimbe bombe, fey so tawii be downtantaako sardiiji e sariyaaji leydi ndi e gondal hakkunde yimbe bee. Caggal mum, Fedde Deental Leyde Saahal (AES) ana wondi e saamude batte ceedaafu gondo ley fedde kaɗum e rafi ardo lobbo. Rafi kisal e soottugol ndimaaku ana wondi e beydaade ley leydi ndi, dum waran waddude bonannda mawdo kuubudo. Gofornema oo ana wondi e saamude e leydi ndi ana wondi e feccaade gube - gube. Pelle pugaaji nanngii nokkuuje keewde ley leydi ndi. Leydi Mali ndi laatike nokku rafi deewere mawnde ley lefol leyde men e nokku to yimbe fuu ndogata iwde yaade njoola.

Ngo yiingo yo ko namtirta'en caggal. Edum holla rafi golle laamu dow kaliifa oo banngal maral politik, kebal e ndeenaagu. Sabaabuuji diin ngaddata hono majjum, rafi deeyere banngal politikaaku, neddankaaku, kebal e ndeenaagu laatike huunde duumotoonde faa dum laatii rafi tiidalla mawdo banngal deeyere e laatagol gootum leydi ndi.

358. Hooreeɓe laamu warooɓe caggal so woteeji landinaama kaana yebaade golleeji lobbi di laamu hakkundeejo gollii dii. Be kaana duu bonnude ko laamiiɓe ley laamu hakkundeejo gollii feewde woodingol laamu e yirwinde laamu. Kasen duu yirwere fedde AES ndee ana tiidii saabe rafi kawral gonngal hakkunde biɓɓe waalde ndee e rafi tawregol laamu lobbo. Rafi ndeenaagu e toɓɓugol kaanankooɓe ana ngoodi ley mayre, dee kulle nee ngalaa battane lobbe. Gofornama ronkiti, leydi ndii feccike. Guɓe kaɓotoode dee nanngii nokkuuje kuurde ley leydi ndii. Mali laatike leydi ndi baasi immii ley mum, dum nee ana sabimmbina eggugol jamaa kuurdo

NDEENAAGU-KISAL-BAMTAARE

359. Banngal kisal, golleeji di laamu dow Kaliifa oo golli faa heba nanngitinde kuubal leydi ndi fuu dii kinnaaka. **Baawde banngal ndeenaagu e kisal iwaali e noone mum tafon fadde mum fuddude** bonirde no boni. Larme wartii larme mo yuɓbondiraa, mo jannginaaka faa gasa, jogaaki gollirde lobbe, mo yeebaare e soottugol ndimaaku woni e mum. Yenugol pelle pugaaji dow FDS e biɓɓe leydi fudditii, dum waddii ferugol biɓɓe leydi iwde e nokkuuje mum'en yaade e nokkuuje godde ley leydi ndi e caggal leydi ndi, dum waddi sikke ley FDS jaati e jamaare nde.
360. Pelle pugaaji e faabondirooɓe e mum'en wonɓe caggal bee bamtii nokkuuje keewde. O kabaaru ana wadda rafi tawegol laamu kuubungol naa seeda e ley nokkuuje yogaaji leydi ndi naa ley sekteernjaaji yirwere yogaaji. Pelle pugaaji dee ana loomta laamu ngu, ede ngolla ko laamu ngu haani gollude koo.
361. Rafi faamugol diina bonngol caggal bonanndaaji ko wadi koo fuu, ana wondi e yirwude batte talkaaku biɓɓe leydi, rafi jannde kaɗum e rafi hebugol golle sukaabe waawbe bameede no yaafiri ley gube pugaaji.
362. Larme heddaaki e waawde wadude golleeji no woodiri, saamaaji larme ana naatira semmbe e doole ley kabaaru politik ley wadugol warngooji e nanngirgol laamu oo kaarhan. Batte beydagol faamugol diina kaɗum e rafi waawgol FDS jabbaade pugaaji dii, laamu oo noddii pelle godde iwooje faa leyde godde faa deen keba daranaade banngal nanngitingol leydi ndi.
363. Kasen duu yeebaare Laamu oo ana wada keeri leydi ndi e sii tarafikaaku fuu hono tarafikaaku malfe (baawdum waddude baasiji hakkunde leyde), tarafikaaku dorogu, edum wadda duu naattondiral nafaaji leydi ndi e gollonoobe ko'e mum'en kaɗum e nafaaji leyde godde, edum tampina laamu leydi ndi sanne.
364. Leydi ndi laatike nokku rafi deeyere reeson oo, ley beydugol semmbe baasiji pelle jogiibe kaɓorde, warhoore bonnde dow keeri leydi men e fugaaraaku.
365. Banngal ley leydi ndi, cadeele kaɓbodiide e kebe ana yaafina yoppirgol caggal leɗi yogaaji e ley jamaare nde wondube e ndaartude no ngurdata e ley nooneeji bondi.

366. Paabondiral banngal soldaasagal ngal e wonde fuu hadaali reentagol mawngol wadude hakkunde leydi ndi e leyde keerondirde e leydi Mali ndi, kollooje wiide leydi Mali ndi woni « leydi ndi walaa doole » banngal habugol e warhoore dow keerol leyde men. Faabondiroobe e soldaasaabe bee garan naata faa ley leydi men wadude baasiiji tawee fey be kaaldaali e Laamu oo.
367. **Reenugol kuubal leydi, heddagol laatagol gootum leydi ndi, downtanagol ndimaaku leydi ley gollidal hakkunde leydi men e leyde goode paabondirooje e leydi men laatike haalaaji boli.** Leydi Mali ndi ana wondi saamude banngal neddankaaku e darjaaku, e ndi wondi e mursude darjaaji mayri booydi di mbaawaa wayliteede. **Jannde e neesu fuu bonii faa yottii hono** no bii-leydiyanke Mali nii, buri fuu sukaabe be anndaa finaa-tawaa mum'en. Mijooji bondi e rafi faamugol diina bonngol ana wondi e yirwude. Ko bibbe leydi be njidi koo dum woni hawjagol e heydintingol finaa-tawaa mum royti. Algadara jannde (janngugol, jannde mawbe, neesu) famditii faa dum waawataa huncude yirwere e reenude sii paabondiral.
368. **Golleeeji gollaadi dii kadaali saakagol hakkillaaji bondi e rafi nanngondiral yimbe.** Faamugol bongol diina beydike, luttonndiral cattungal taykaama ley diinaaji. Heewgol baale e pelle ley nokkuuji kuurdi leydi ndii. Tewtude yeddude sariyaaji onngooji kabaaruuji diina ley leydi ndii, ana wadda baasi e rafi mupondiral, dum nee ana tiinna niibugol jam e deeyere hakkunde yimbe.

MARAL

368. Leydi ndi ana rafi maral lobbal e ley gede keewde kabbodiide e kabaaru neddankaaku e politikaaku, kebal e kisal. Leydi ndi hillaaka, ndi walaa laamu dariido e ndi hillaaka fuu ko wadi. Laamu mo hillaaka, mo walaa baawde gadoowo ko yidi fuu e accoowo yimbe ngada ko njidi fuu. Laamu oo waawataa jukkude kinaa yimbe yogaabe be nganaa fey yimbe bombe, fey so tawii be dwtantaako sardiiji e sariyaaji leydi ndi e gondal hakkunde yimbe bee. Daliili mabbe yo Laamu leydi ndi walaa doole e walaa fuu ko suwlini laamu ngu kinaa ngurndam lobbam pallel yimbe laamiibe bee kapum e galleeji mum'en e wondube e mabbe bee.
369. Dum waddii rafi jokkugol sariya ngol bii-leydiyankaaku bondo yalti e mum kapum e jamaare bonnde, semmbingol lamndi dow laamu mo hillaaka fey batte banngal golleeji di haani wadude.
370. **Banngal politikaaku, keydintini gadaadi ley soseetiiji dii caggal ANR dwtanaaka dum waddii rafi gollirgol Demokarasi no woodiri.** Partiiji politik jannde fuu buri heewde, edi pa'i e pene homo kala ana ndaara battaade laamu goodudo oo. Humpitoobe bee ana pa'i saakude sirriiji yimbe. Haanube wonde ley gollirde mawde dee keddaaki e wonde ley majje. Edum wadda deental hakkunde fedde politik'en e hooreebe yogaabe loomtiibe humaniibe finaa-tawaa e hooreebe diinaaji. Golle laamu kaggitaado oo ana e ley juude didon been. Maajereji dii ana beyda maral bonngal leydi ndi banngal kebal.
371. **Caggal majjum, soottugol ndimaaku e wantagol jawdi leydi laatike meere.** Edum nanndi hono wanaa fey huunde, fey gooto hillaaka sabi edum fa'i golloobe bee fuu. Edum heba faaba laamu leydi ndi be walaa fuu ko ngadata faa keba habude e majjum, edum wondi e beydaade jannde fuu kaa dum laatike tagu didobo bibbe leydi bee, walaa fuu killaado, homo fuu ana ndaarta ngedu mum. Edum ley gollirde kumaniide kabaaru hawjagol kabaaruuji (laamu, kabaaru sariya, laamu politik, sekteer kebal, laamuuji finaa-tawaa, ekn.) edi loomta be batte kebe jaafude ko be ndokkata be koo. Dum ana holla dum keertaadum banngal soottugol ndimaaku e wantagol jawdi leydi, ndeenno homo kala ana waawi laataade coottoowo ndimaaku naa coodoowo ndimaaku, edum fawii dow nafaa homo kala.

372. **Sareteebe bee ana keddii e wayde hoolaade cuudi sariya leydi ndi di baawde mum'en beydaa banngal kaaki e golloobe.** Cuudi sariya leydi ndi ana keddii e wadude soottugol ndimaaku, booyee fi kiite batte rafi golloobe kaɗum e rafi wategol ley annde kese kaɗum e rafi gollirgol sariyaaji bamaadi ley cuudi sariya. Juuju'en bee ana keddii e bilaade dow gollirde mawde godde dee, gofornema e politik'en. Dogangol sii sariyaaji goddi di nganaa di laamu leydi ndi ana ngondi e hebude semmbe.
373. **Laamu mo hillaaka oo fiyaali dabareeji kasindinaadi faa heba heydintinde kubeeje dee. Kubeeje dee njaadataa e kasindine bibbe leydi bee, de ngadataa golleeji lobbi.** Gollidal hakkunde Laamiibe e laamaabe yo homo kala wada ko yidi, rafi hilleede, soottugol ndimaaku e neebugol ley wadugol golleeji laamu. Gollirde dee ana waalorii golloobe, kaaki gollirde e feereji, sardiiji gollirde yaadataa e kasindine naftortoobe kubeeje dee. Sabi no gollirtee nii kaɗum e ngoonga oo waldaa ndeenno jaabuui dii (so tawii edi ngoodi) hoolnaaki.
374. **Banngal paabondiral e gollidal, sardiiji di Laamu dow Kaliifa oo bami dii yo, e ley duubi kurdi tippitiraama caggal.** Batte kebataake e gollidal hakkunde leyde so de cippinii aadiiji de nafaa mum yottotaako fiibe leydi, naa duu so kaaldal ngal lanndinaaka faa gasa, hakkeji leyde dee mbaawata jinganeede. Leydi ndi walaa hooreebe lobbuube hillaaka jingande leydi mum. Dabare fuu leydi ndi fiyata faa ndi neldaa heyaabe mayri ley leyde godde naa ley batuuji, faa leydi ndii heba anndeede banngal kebal e finaa- tawaa mum. Dum ana sabimmbina bonnere innde leydi e wittingol faabotoobe mayri.
375. **Mali hebaali nafaa mawdo e feccagol leyde adunaaru ndee goodungol hannde ngol,** fedde saawnde leyde raneebe ndee e aaku mum bamaali sariya fuu faa faa heedanaa gooto e pelle dee.
376. **Kabaaru heeyagol ngol ana nanndi hono heddaaki kasen.** Omo wonndi e tidallaaji keewde kabbiidi e rafi gollidal golloobe, jibondiral sariyaaji golle, lanndingol bonngol heeyo golleeji, famdugol baawde golloobe. Dum sabimmbini rafi foocagol golleeji yirwere. Kaa gollirde gollonooje ko 'e mum dee ceettana waawde lanndinde heeyo golleeji kabbiidi e yirwere kaɗum e kebal.
377. **Kabaaru haggitere laamu leydi ndi woodaali.** Waylitagol lobbol leydi ndii ana habbodi e yawjagol lobbol mayri, dum woni nawtoragol haggitere laamu e tottitidde laamuui kaggitaadi dii jawdi gollirde. Jawdiiji di laamu leydi ndii neldii ko sakkitiiki koo buytike, mballiguuji di gollidiibe faabotoobe jawdi ndokkaano dii dariike, laamuui kaggitaadi dii ndonki daranaade almusaddaaji mum'en, fiibe leydi bee ngala oo kabaaru fuu dabare wonde.
378. **Kabaaru hawjagol leydi ndii ana ddi baawde laamu oo e laamuui kaggitaadi dii.** Kiiti e baasiji kabbiidi e leydi keewi faa tayoobe sariya bee ndonkani be. Baasiji hakkunde yimbe saabe leydi naawii faa di cabimmbinaa warhoore hakkunde mabbe. Coodoobe leydi kaɗum e leydiyaakoobe joottii hoolaade kala talki kollitooji jeyal leydi di gollirde laamu ndokkata yimbe faa yottoo e sariyaaji di laamu tayaata hakkunde yimbe.

YIRWERE KEBAL

379. So warti e kebal laamu darnii dabareeji celludi paabotoodi hawjagol lobbol kebal leydi ndii. Hakke beydagol PIB oo yaabiike hakke jonndoraado ley bakkille jaltude ley batuuji biyeteedi ANR dii ana kollaa jonndoro-den yirwere lobbere kebal ley wattuuji garooji.
380. Ko sabimmbina nakkisagol kebal yo rafi woodugol golleeji golleteedi naa duu so dabareeji lobbi piyaaka faa yottoo hawjagol bonngol jawdi. Ko beydii bonnude kebal leydi ndii yo rafi ndeenaagu e ronkugol laamu hawjaade jawdi mum e wartirde gollidiibe faabotoobe jawdi.

381. Banngal sariyaaji nawtoral jawdi, Mali ana heddi gollirde kaalisi CFA, tawee nee oo kaalisi ana tuugii jawdeele leybe godde, dum ana holla dee leyde wii mumdogata dow no kaalisi oo hawjortee.
382. **Tiidallaaji kabbiidi e wartirgol faabotoobe banngal jawdi iwrude leyde godde ana keddi.** Taweede dabareeji paabotoodi wargol mabbe ana ngoodi fuu, jabube warde ana pamdi, daliliiji di be ngadata ngoni : reenugol jawdi maabe, heewugol almusadfaaji itteteedi di be jobanta laamu, rafi deeyere leydi, dum nee ana sabimmbina :
- (i) **Rafi yirwere gollirde gollonooje ko'e mum.** Sardiji kabbiidi e yirwere wiyetee di kawraali. Golloobe gollonooje ko'e mum bee ngalaa, dum saabi ebe ngolliraa inde woobe faa be keba golle paggord jawdi. faabortoobe jawdi iwoobe leyde godde goottii warde;
 - (ii) **Yirwere juude.** Beydagol misikinaaku sabimmbini heewgol sii golleeji keewdi di ngadataake ley sariya. Gollirde mawde dee golleeji mum nakkisiima saabe famdere kebal e yobugol almusadfaaji lampo ;
 - (ii) **rafi woodugol yimbe waddoobe jawdi gollirdi ley leydi ndii** saabe buytagol kebe, hugol pati jawdi mabbe bona no laatii rafi deeyere e tiidallaaji goddi kabbiidi e bamugol talki kapum e ittugol almusadfaaji lampo e ko nanndi e mum,
 - (iv) **Buytagol kaalisi jobanteedo bankiiji.** Kebal leydi ana tuugii jawdi ndi laamu resata e e jawdi ndi laamu faabortee. Ley leydi ndii misikinaaku heewii ley mum saabi nde limu -daa yimbe didon fuu gooto yo misikiino, kinaa so yawtii jaagotoobe yogaafe, be mbaawii wadde jawdi teddundi ley golleeji mum'en kabbiidi e kebe ;
 - (vi) **Famfugol nafaa jamaande,** laamu leydi golliroowo dow wii yimbe woobe naa sago leyde hono gollirde mawde leyde adunaaru jogiide jawdi biyeteede Bereton Wudus bajjimbina mo be ndokkata jawdi be ngollira hono no jidiri nii fey so tawii leydi faabeteendi ndii hebata nafaa e golle mabbe oo. Leydi fuu jabundi nanngude jawdi maabe, jamaande mum beydotoo teddude. Namaande ndee nee waawa yirwinde leydi saabe rafi tawregol dabareeji lobbi naa duu saabe famfugol baawde yimbe e gollirde laamu ;
 - (i) **Famfugol mballigu iwroowo to malinkoobe wombe leyde godde.** Tiidallaaji gondi hakkunde leydi Mali kapum e leyde godde cabimmbini buytagol hakke yimbe dawoobe kapum e jawdi ndi be neldanoo ley leydi ndii. Hannde jawdi ndi be neldata ndii ana nawtoree arannde fuu banngal cellal, nguure naa ley galleeji maabe.

383. **Naatugol Mali ley golleeji Annde kese ana fewtii nokkuuji yogaaji.** Janngingol yimbe dow jannde Annde kese ana famdi ley jannde hakkundeere naa jannde dowuure saabe rafi jogagol kaaki e barkaani'en yimbe. Golle widito yirwaali sanne ley leydi ndii. Dii sabaabuuji ana buytaa nawtoragol Annde kese ley nokkuuji yogaaji hono ley cellal kaɗum e ley jinngangol leydi.
384. **Ceeraagu wadi hakkunde leydi Mali kaɗum e leyde Adunaaru dee.** Nawtoragol biɓbe Mali laawi kumpitirdi kesi ana famdi, sabi wombe ley ngallu kaɗum e jogiibe baawde bee tan mbaawi gollirde dee. Kaaki paabotoodi ley oo golle dii kiidɗi, di ngalaa ley nokkuuji dii fuu, wanaa paɗaado fuu waawi nawtoraade dii.
385. **Kulle goodudee dee nawtorto- den kawjataake no woodiri.** Hawjagol kulle de nawtortee-den dee darnata bonnugol demal, awgal e margol daabaaji faa yottoo beydagol yooro. Laamu fiyaali dabare lobbere fey wootere loomtinoore feyyugol ledde nawtorteede ley ndefu. Kasen duu golleeji pewtudi teedagol e faddagol kasaraaji kaɓbiidi e waylitagol wakkatiiji beydaaka, biɓbe leydi bee duu njogaaki dabare wonnde loomtinoore taccugol leyde ngol.
386. **Hawjagol lobbol kulle nawtorto- den walaa dum yaawni beydagol yooro ngoo, yolbere kaɗum e bonnugol cattugol hawaalu men.** Waylitagol wattuuji ngol beydii tiidallaaji yimbe. Alhaali wakkatiiji dii ana beydoo bonnde yaade, ndiyam maayooji dii ngattii beebude, kasen duu di kawjaaka no woodiri. Tiidallaaji mawdi ana pewtii hannde demal kaɓbiingal e ndiyam kammu kaɗum e golle durgol daabaaji.
387. **Taweede nokkuuji mawdi pewtudi demal awgal e margol daabaaji ana ngoodi fuu, demal ley Mali doo ana fewtii tewtugol nguure e remugol rimo.** Beydagol keɓal kaɓbiingal e demal ana haɓbodi e alhaali ndunngu, beydagol nokkuuji demeteedi e woodingol maɗeeje golle.
388. Rafi tawregol ndiyam keyoojam kaɗum e torraaji kaɓbiidi e waylitagol wattuuji dii ana bonna keɓal jonndoraangal e demal, dum sabimmbinta naku nguure.
389. Nawtoragol masinjaaji kese ley demal kaɗum e maɗeeje kese golle dee, ley ngalluue tan de ngoni e mum. Saabe nakkisagol ndunnguui dii, hakke rimo woownoogo heɓeede ngoo buytiike, dum wadi so banngal soottugol rimo leydi iwii e darnde mum saabe majjum. Margol daabaaji ana heddii wadeede hono no woowruno nii, dum wadi so baasiji ana keddii wadde faa hannde hakkunde remooɓe e marooɓe daabaaji. Beeɓugol maayooji duu buytii faa sanne keɓal kaɓbiingal e awgal.
390. Rafi woodugol dabreeji pewtudi hawjagol kuran ley leydi ndii, kuran keɓeteedo oo waawa huuɓude kasindine leydi ndii. **Tayugol kuran ngol yabbitiike sanne.** Tayugol kuran ngol laatike torra mawdo pewtudo gollirde foroba, biɓbe leydi kaɗum e galleeji mum'en.
391. **So warti e golle Isinjaaji do Mali doo, omo hasindini faaboreede jawdi faa keɓal ngal beydoo.** Kulle nawtorteede ley golleeji isinjaaji ngoni rimo, kanje, daabaaji e ko nanndi e mum, kaa ana famdi ley dee kulle do Mali doo, dum ana tiinna hebugol golle e buytagol keɓe leydi.
392. **Jaabuuji jonndoraadi ley golle asugol jawdi iriindi kebaaka.** No laatii kanje booyii ana ittee ley nokkuueji yogaaji, keɓal ngal fuytii, laamu ana wonndi fiide dabareeji faa nokkuuje kese de golle warata fuddude ley mum dee, jawdi majje nafaa biɓbe leydi ndii. Hoɓbe njeɗ Isinjaaji asooji jawdi iriindi ley leydi ndii, dum wadi so darnde laamu ana famdi ley oo golle.

393. **Batte rafi wattugol jawdi ley salndu humaniindu maadiiji, reeso dawī ana naki o bonii duu faa o waawaa tabintinde adugol** yimbe e jawle (gineeji) mum en e ley feccere e ley leydi ndi. Hawju laawi, yaha-wara laanaaji diwooji leydi men, laanaaji biyeteedi teren e laanaaji doyooji dow ndiyam fuu ana kosa daraade. Golle kabodiido e kebal fikitike.
394. **Finaa-tawaa, golle peepal e wancagol ana keddii faa joonen yirwinaaka sanne.** Edi keddii e faandaa majji dum woni yaadugol e nedfankaaku, wadugol golleeji di booyataa ley sii kebal galle golloowal no famdiri fuu banngal iisingaaji.
395. **Banngal diirtondiral dow kulle iwrooje keredu ley luumooji leydi men, reesonaaaji men e leyde men ana pamdi ndiirtondirtaa.** Gollirde pamare dee buri e ley salndu waylitingol kulle. Kebal yeeyugol e soodugol gineeji bontudi e ley nokku pamaro diina e gineeji iwooji leyde godde faabataako diirtondiral majji.
396. **Fawagol dow leyde godde semmbinaama.** E ley kabaaru naattondiral leyde e leyde godde, leydi ndi laatike teyatiri weyŷitaango kebe leyde godde, ley udditande sii gineeji leyde godde fuu damal naarrugal leydi men. Ndeenno caldi kebe leydi ndi ngaran hebude cadeele banngal ndiirtondiral bonngal ngal walaa nafaa. Kebe leydi men kumike, leydi ndi laatike luuma mawngo to sii gineeji fuu coodetee.
397. **Ko naki e ley wattitaare hakkunde leydi men e leyde aduna godde koo booyii sanne.** Ko naki banngal jaagu yubbondirde e ley nde kebal ndemri nde e ko hebaa e ley golle iisingaaji, jippagol cogguuji neldugol jawdi ndi luttataa iwrude to bibbe Mali wonbe njoola bee too ana faabo bonnugol peesirgal ndesa njoddiji.

DUUDAL YIMBE LEYDI E

398. **E ley kabaaru baasal e rafi ndeenaagu, talkaaku beydoto.** Adadu yimbe wonbe ley talkaaku bondo ana wondi e beydaade kapum e sii hadugol ko dum saawi koo : kabaaru cellal, jannde, daakirde, ndiyam, laabal, ekn. Lenji yimbe e nokkuuje de ngalaa baawde dee buri fuu memede.
399. Banngal jamaare nde, kuubal kabaaru oo yo buytugol ndimu ngol leyde godde laati sabaabu mum kapum e no adunaaru ndu worri e yaarude nii. Dum waddi buytugol kabaaru beydagol duudal yimbe leydi.
400. **Rafi hillagol hawju kabaaru jannde laatii sabaabu** jaabuuji keewdi banngal siifuruuji (adadu) jannginaabe kaa hono ko be njanngi koo yaadataa e golleeji goodudi dii. Nenno baawde de be ndokkaa faa (yimbe, jawle, kaaki gollirde e feereji jannginirde) dii fuu hadaali gollirde kumaniide kebal jawdi leydi ndi ana keddii e kasindinal faa keba baawde faade e yirwere leydi ndi jaati.
401. **Cadeele dee yo bonugol kabaaru cellal e naamdu jogiindu nafaa.** Famdugol jawdi ngatteteendi ley kabaaru cellal e talkaaku jamaare nde woni sabaabu rafi cellal mabbe bibbe leydi.
402. **Rafi jannde e talkaaku majjinii darja neesuui leydi ndi.** Darjaaji neesuui men lobbi ana ngondi e buytaade, neesuui dii keddaaki e wadude ko di kaani wadude banngal jam e deeyere e gondal lobbal : leydi ndi iwrii no ndi worrunoo nii, walaa fuu ko yirwintaake banngal finaa-tawaa, bonugol sukaabe, rafi teddingol mawbe, waylitagol nedfankaaku ley galleeji, paabondiral heddaaki, walaa fuu ko dabare mum etaa.
403. **Jaabu mum wanaa naa semmbe darjaaji neesuui buytike homo kala darii e hoore mum.** Paabondiral e neesuui heddaaki kasen. Be kebanaa ka dabare goddo baawdo lootude dum. Semmbe majjum ana wondi e buytaade jannde fuu e daranaade yirwere hoore mum tan.

404. **Soseeti siwil laatike politiki, feccaama gube jogiide semmbe.** Hono no partiiji politik dii nii, edum mme les partis politiques, elle est marquée par une prolifération dont l'objectif est surtout de s'aligner sur les centres de pouvoirs en vue de défendre des intérêts corporatistes et personnels. Son rôle de contre-pouvoir est donc mis au second plan.
405. **Laawi kumpitirdi e reeso sosisooji laamu leydi ndi e caggal leydi fuu ana kaala.** Ebe ndokka kabaaruuji di nganaa celludi faade e bibbe leydi faa di keba majjinde be diina e humpitinde be no adunaaru ndu worri salla ebe keba taweede e humaniibe kabaaru yirwere leydi ndi. Walaa fuu ko laamu oo waawi wadude dow kabaaru majjum.
406. **Bamtaare rewbe ana wondi e yaarude caggal.** Kabaaru kebal waddi yaarugol caggal wattugol jawdi ley golleeji kabodiidi e bamtaare rewbe. Tabitingol sariyaawol ngol limoro mum yo 2015-052/ ngol jannde 18 lewru Deesaamburu hitaande 2015, yamirngol dabareeji faade e yirwinde bamtaare rewbe ko Laamu mo hillaaka oo yeebii.
407. **Wartirngol laamuuji finaa-tawaa dii no di ngorrungoo noon majjinaama.** Laamuuji finaa-tawaa dii laamuuji leydi ndi naftortoo hono no soseeti siwil e partiiji politiki dii nii. Edi keba e yomtogal jawdi e kaaki, dum na beyda soottugol ndimaaku, edum buyta duu semmbe Laamu leydi ndi.
408. **Rafi kebal e ndeenaagu beydii ferugol gube bibbe leydi ndi.** Rafi suwlangol laamuu leydi ndi yirwere kebal leydi ndi beydii rafi golle e talkaaku, dum buri fuu laataade sabaabu witta-witta sukaabe faade e leyde gondude yaarude yeeso dee dinaa leyde boowtude witta-witta dee.
409. E ley hitaande 2063, Bibbe leydi Mali bee keddaaki e anndude to iwi. Kuubal talkaaku e naftoragol sarwuusiji tuugaadi banngal neddankaaku (jannde, cellal, haybugol neddankaaku, ekn) ana jaki. Rafi hobbondirde e needi lobbiri e rafi anndugol hoore mum saattii heewde. O kabaaru wadii bonannda mawdo (rafi paamral), rafi yarraade kapum e beydagol gollangol hoore mum gaddu-dum rafi ndeenaagu kuubudo.
410. Batte yeebagol Laamu oo kabaaru ndeenaagu kuubudo leydi ndi kapum e rafi dowlanagol **dawrugol leydi Mali ndi hakkunde mum e faabondiroobe e mayri iwoobe caggal leydi,** kabaaru feccugol leydi ndi wartii.
411. Leydi Mali ndii ana ley kabaaru mo wanaa leydi fuu jabata

2.3 YIINGO NGO E KABAARU WAYLITAGOL NGOL

2.3.1. No ngoo Faamirtee

412. Ngo yiingo ana fawii dow heeyo heydintinaango « Mali Keso ». E ngo heba duu asulu maggo ley jaatagol heertaangol winndaango dow leydi Mali e ley bakkile Joolle Leydi ndi pawide dow Heydintingol kabaaruuji leydi ndii. Mbaadi e yidi yiingo ngoo ana wowlee faa sanne batte sabaabuuji keewdi :

- Dum yo yiingo ngo booyeefi mum waarata e duubi capande nay, ndeenno dum waran huubude ko buri heewde e bibbe leydi Mali, dum woni be kebataa ko waarata e duubi capande nay e ley hitaande 2063 nde, been njibinaaka tafon ;
- Dum yo wattu baaroowo e feccere duubi sappo, ndeenno sikke fuu walaa heen ko buri fuu heewde e leyde gondude e yaarude yeeso hannden dee fuu e ley wattu hono nii de kebi wune. Sikke fuu walaa heen dum wanaa jemmol gootol ngol neddo haani wartude hono dow mum kapum e sardiiji dii duu ana ceerti iwde leydi yaade leydi e iwde wattu oo yaade e wattu goddo.

Kaa kulle didi kaa ana ngoodi : (i) yiingo jeertaango e (ii) daranagol yiingo ngoo dow ardagol hooreebe politiki e ley gollidal hakkunde mabbe e daraniibe kebe leydi ndii ;

- Jamaare nde duubi mum mbaarata e famdi fuu duubi sappo e joy (15) e nde ana wara waarude e 47,2% fuu (e be njottaaki duubi sappo e jetti (18), been ana mbaara e (53,6% fuu) dow kuubal jamaare nde. Jamaare nde duubi mum yottii gollude ndee waran waarude e 49,9% fuu dow kuubal jamaare nde, edum duu wune leydi ndi faade e yottingol faandaaji leydi ndi banngal kebal so anniyaaji fuu ngadaama banngal bambaare rewbe e sukaabe ley yirwere neddankaaku ;
- Woodugol jawle e wuneeji keewdi kabbodiidi e kebal ;
- Baawde faade e waawtugol cadeele de leydi ndi wondi ley hollugol jukkooje e sii tiidallaaji fuu.
- Jikke pawido dow moyyintingol naattondiral leyde AES dokkooje wune faade e yirwere kebal tabitinngal ley leyde men.

413. Leydi Mali ndi ana waawi wadude ngo yiingo son di hebii faaba gollirde mawde kumaniide kabaaru demokarasi ceelludo e ley ko'aaku dartiido kapum e ley yarraa-muuya ley wattu juuddo faade e maral kuubungal leydi ndi. Haala majjum haalaama hono nii en na :

LEYDI MALI, LEYDI NDIRMI YUBBONDIRNDI LEY KEEWAL FINAA-TAWAA, LEYDI PAABODIRAL E POTAL, LEYDI MARAANDI E NDEENAANDI FAA WOODI, KEBAL MAWNGAL E YIRWUNGAL, ALKADARA YIRWERE MAWNDE NEDDANKAAKU E HAWAALU DEENADO FAA WOODI DUUMOTOODO.

414. Ngo Yiingo ana waalorii hono nii en na :

LEYDI NDIRMI YUBBONDIRNDI LEY KEEWAL FINAA-TAWAA

- Soldaasi'en bee ndaranii kabaaru ndeenaagu leydi Mali ndi kambe ngadi so leydi Mali ndii ana ley leyde de soldaasi'en mum'en buri fuu moyyude faa sanne dee, jogiide (i) soldaasi'en heewbe, waawbe golle mum'en faa sanne ; (ii) kabborde kese keertaade de hono mum newaaki ; (iii) jogiide baawde ley yaawgol halkude konne'en mum e ley mii jagol keertaangol ; (iv) jogiibe iisin moyyinoowo kabborde e (v) jogiibe baawde kulbiniide ;
- Reenugol leydi ndi duu ana fawii dow politikaaku gondal lobbal, faabondiral hakkunde soldaasi'en leyde men keerondirde, ley dwtanagol kuubal leyde keerondirde dee, ley tabintingol sardi faade e wadugol kaaldal e kawral pawingal dow timingol baasiiji kaa duu yirwere faade e kaaldal e kawral « nokkuje keerondirde dee ». Nuygal ndeenaagu oo nokku iwii ley fedde deental leyde saahal (AES) wadunde nokku ndeenaagu kuubudo e jeertaniido konne mum wattu fuu ;
- Leydi Mali ndii yo leydi ndirmi e yubbondirdi ley keewal finaa-tawaa, demle e diinaaji mayri ;
- Teerorismu e rafi faamugol diina ko buri fuu torrude yubbondiral leydi ndii gilla ko booyi, ndeenaagu e deeyere bibbe leydi, dum fuu timmii joonen ;
- Bii leydiyankaaku beydii hebude semmbe, leni leydi men kebi waawde wondude e ley gondal lobbal ngal be ngonnoo ley mum gilla ko booyi ;
- Beydugol yubbondiral e gondal lobbal leydi ndii ko fawii dow neesuuji leydi ndi kapum e darjingol demle leydi ndi ;

- Yirwere diinaaji duumiidi dow jam e gondal lobbal ;
- Ndeenaagu kuubudo ana woodi. Banndiyaaku mawdo timmii ley gure e geelle fuu ;
- Ngammbari porogaram leydi ndi pawiiɗo dow jannde finaa-tawaa mo hitaande 2024 nde, yimbe leydi Mali heyri ndii yo bii leydi Mali biiraado faa woodi, burdo fuu anndudo kaane mum e ko haani wadude, teddindo neesuuji men, kaybaado iwde e hakkillaaɗi bondi iwrooji ley leyde godde warde e ley laawi kumpitooji, burdo suwlande kabaaru maral

LEYDI MARAANDI MARAL LOBBAL

lobbal.

- kaɗum e haybugol jawdi foroba, kumaniido kabaaru jam e paabondiral.
- Leydi Mali ndii laatike leydi jogiindi feere, daraniindi kabaaru yirwere, ɗum woni Leydi ndi caggal wadugol golle ko ndi haani wadude koo, e ndi humanii kabaaruuji yirwere. E daranii kabaaru (i) hono yirwingol golleeji wobbe kaɗum e bamugol dabareeji lobbi faade e dartingol kabaaruuji ɗii faa heba yottinde faandaaji mum banngal kebal e nedɗankaaku e (ii) hono kumaniido kabaaru horugol caldi golleeji keertaadi naa ley beydagol dow wobbe faa heba wadude golleeji jogiidi nafaa. O faandaa kebal oo seenndataa ndi e faandaaji mayri, ɗum woni humanaade ndeenaagu bibbe leydi kaɗum e jawle mum'en ko leydi wondi e wafirde dow sooboy ;
- E ndi jogii Laamu keso golloowo, jogiido gollirde lobbe keewde keyooje, de Adadu humtaare naftortoobe sarwuusiji leydi ndi ana waara e 90% fuu ;
- Kabaaru sariya leydi ndii ana wada dow potal, kiite sariya leydi ndi ana newna nedɗankaaku e kebal jaadoowal e yirwere (golleeji kabbodiidi e kebal, habugol e soottugol ndimaaku, ekn) ;
- Demokarasi leydi Mali laatike ko bibbe leydi bee fuu kawri dow mum, demokarasi oo ana worii banngal seenngugol laamuuji, adadu partiiji politik buytaadi, wadugol wune faade e waylitingol laamu leydi ndii dow sariya, tawegol sellungol soseeti siwil kaɗum e kaaldal e kawral dow huunde fuu ko habbodii e kabaaruuji leydi ndii ;
- Kabaaru yirwere tayre laamu leydi ley yammbingol kebe reesonɗaaji e kereduuji ;
- Kabaaru hawjagol kabaaruuji kabbodiidi e njaayriiji leydi beydii wadeede dow ngoonga e yaadiral. Dabareeji keewdi bamaama banngal sariya faade e tabintingol jam e gondal lobbal ;
- Ley kabaaru bamugol ndimaaku leydi ndi, keewal faabondiroobe e leydi Mali ndi faade e sii golleeji ɗii fuu ;
- Leydi Mali ndi ana wondi e wadude faandaa mum, ɗum woni ardagol leyde afirik jogiide doole ;
- Leydi Mali ndii bamii ko'aaku keso kabaaru naattondiral faade e wadude pelle kese kumaniide darjaaji ndimaaku e daranagol nafaaji leyde deen ;
- Leydi Mali ndii ana wondi e wadude fuu ko waawi ley tawegol Afirik banngal habugol e (i) heyɗintidde sarwuusiji mawdi adunaaru ndu naa wadude nokkuuje kese ley adunaaru ndu ; (ii) waylitidde haalaaji boli pawiiɗi dow lamndi hono bonnde mawnde hulbiniinde e (iii) yeewtaade ko kawral wadi dow mum koo hono hakkeeji bibbe aadama, daranagol be keewaa sanne burbe fuu naftoraade neesuuji bondi di njaadataa e finaa-tawaa meeden.

KEBAL KEEWNGAL SEMMBE YIRWUNGAL

- Leydi ndi feere ana jogii kabaaru heeyagol e hawjagol yirwere duumotoonde ;
- Maadiiji banngal dawii ana cellina algadara naattondirgol leydi ndi ley yirwere potal faade e adugol yimbe e jawle mum hono (mobilaaji, terennaaji, laanaaji doyooyi dow ndiyam, awiyooji) kaɗum e famɗi fuu 64% fuu laawol gaɗaangol godoron, ko waarata e laawi teren kilomeetere ujunaaji tati (km 3000) fuu moyyinaama e kilomeetere ujunaaji diɗi e teemede tati e capande tati e nay (km 2334) laawi bettorɗi laanaaji ;
- Leydi ndi ana jogii feereji kesi demirdi, lobbi e dɔwtanatooɗi kabaaru hawaalu faade e gaarintigol haarannde ley leydi ndii, beydugol kebe remooɓe kaɗum e waɗude leydi Mali ndii leydi keewndi kebal banngal demal e yaltinoori nguure soottoyde caggal leydi;
- Kuran lobbo, keyoowo e mo coggu mum yaafi ana woodi ley leydi ndi fuu. Jilondiral kuran ngal tawee semmbe maggal ana fawii dow kuran iwoowo e naange e kuraɗaaji jaafuɗi godɗi hono ko wiyetee enerji nikiliyeer koo, eɗum waara e 70 % kebal kuran ;
- Iisinaaji laatike nuygal semmbe kebal : calɗi golleeji jogiɗi nafaa dii fuu ana ngolla, iisinaaji baylitooji jawdi iriindi ana ngoodi e waɗugol iisinaaji ana yaha nii ana beydoro semmbe faade e calɗi golleeji kabbodiɗi e annde kese kumpitooje jogiɗe nafaa faa sanne. Ndeenno, salndu diɗoberdu duu ana wara saawde ko buri fuu heewde e ley iimaade jawdi leydi (PIB) eɗum waara e 40% fuu, pawiidum dow naftoragol jawdi iriindi kaɗum e beydugol marsandiisiji kaandi waarude e 26% fuu ley iimaade jawdi leydi (PIB) ;
- leydi Mali ndi naatii ley kabaaruuji annde kese keertaade, e ndi jogii duu cuudi kumaniidi tewtugol annde tuugaade gollirteede e ley fannuuji keewɗi : laawi kumpitirdi (TIC), annde kabbodiide e huunde fuu ko mari yonki, kabbodiidum e robooji, (mekanik kantik), ekn ;
- Naftoragol jawdi iriindi ana ley yirwere leydi ndi, ley naattingol majjum e ley golle kebal leydi e kebal keredu mayri ;
- Golle neenal ana heddii e waɗude faandaa mum dum woni dartingol kabaaru golleeji kabbodiɗi e nedɗankaaku, waɗugol golleeji lobbi keewɗi kaɗum e beydugol kebal golleeji neenal faade e gollirgol masinaaji ;
- Kulle iwooje ley kereduuji leydi ana mbaawi sootteeɗe ley luumooji leydi ndi kaɗum e ley luumooji lefol leyde men ;
- Alkadara e sardiiji wattugol jawdi leydi kebal eɗum enndidee e ko leyde yirwude dee koo, deen leyde iimaade jawdi majje yottike faa 80% e ley iimaade jawdi leydi (PIB) eɗum waara e ley kuubal 60% (PIB) e ley iimaade jawdi leydi ;
- Leydi Mali ndii waɗiɗii e lefol leyde men kaalisi keso pawiiɗo dow jawdi iriindi leyde men.

YIRWERE NEDDANKAAKU MAWNDE

- Kabaaru jannde nde ana satti moyyude, fey e gooton yoppiraaka caggal, e nde hokka'en jannginde biɓbe leydi yiɗube leydi ndii faa sanne, daraniibe leydi ndi, wondube e finaa-tawaa leydi ndi, golloobe golle kabbodiɗo e yirwere kebal nedɗankaaku leydi ndi ;
- Kabaaru cellal waran beydude badaade jamaare nde fuu, cogguuji mum ngaran yaafude kaɗum e cuudi dogotorooje ana ngoodi jogiɗi gollirde keertaade, ndeenno dum waran timminde neldugol jawbe yaade caggal leydi. Nenno adadu jamaare heboore sawreede e ley fila-filtoo kilomeetere joy (km 5) iwii 59% fuu yaade faa 95% fuu ;

- Nawuujji anndaadi e rafi jaamdu kuubundu saabotoonu fuu waran timmineede faa njummbalaaku jamaare nde yottoo duubi capande jeddi e jeegom (76) ;
- Bantaare leydi ndi faade e cellal tabitii : waawde hawjaade pawuujji daabooji e pawuujji kuubudi, moyyingol cafaaje e yammbingol dogotoraaku kapum e cafaaje (leddé) baleebe ;
- Dum beydorike siifuruuji didi, leydi ndi ana haannoo waawde yottinde faandaa mum faade e taweede hakkunde leyde jogiide kebe mawde baarooje e 13 900 dolaar e ley hitaande 2063 ;
- Golleeji keewdi jogiidi njoddiiji lobbi ley caldi golleeji cubaadi gondi ley luumo to sii kulle kebe fuu ngoni ;
- rafi potal nedfankaaku e talkaaku ana wondi e newaade, edum waara e 10% ;
- Reesonjaaji di keewaa jamaa dii ana njogii yimbe hasindinaabe ley nawtoragol kebe mabbe dee ;
- Soseeti siwil ana wattani laamu oo kapum e maral adunaaru ndu hakkille faa sanne ;
- Rewbe e sukaabe ana mbaawi faabaade leydi ndi banngal kebal e hawjagol geellal ngal ;
- Siiji paabondiral kiidde e kesi fuu ana njubbondiri ana njaada faa ana woodi ;
- Pelle witta-witta dee buytike, bibbe leydi Mali heewbe wonnoobe njoola bee ngartii ley leydi ndii ;
- No leydi ndi worri banngal humaniibe finaa-tawaa, edum fawii dow kaaldal e kawral, sawraare (yarragol), teddeengal, rewrintingol kapum e gollirgol sariya. Dii darjaaji ana ndokka be bamude ley leydi ndii jaati dabareeji faade e yirwere mayri kapum e tabintinde e gondal lobbal faade e gede leydi ndi fuu ley moyyingol leydi golliroori sariya, ndi potal, woodu-ndi e yirwu-ndi.

REENUGOL HAWAALU DUUMOTOONGOL.

- Geelle laabude e sarwuusiiji leydi lobbi, gollirde kumaniide kabaaru nedfankaaku e kebal e reeso lobbo kumaniido kabaaru dawii. Hebangol jamaare leydi ndi nde heewaa baawde sanne nde cuudi lobbi jaafudi, dum laatike ngoonga ;
- Kabaaru kebe ndiyam leydi Mali ndii ana anndaa, de kawrinee, de kaybee faa wooda salla bibbe leydi fuu ana keba ndiyam no yaafiri ;
- Tiidallaaji hawaalu ngaran haybeede faa wooda, hawaalu oo haybiraama no woodiri kapum e pursantaasi njayri leydi ngadaandi weertaango leydi e ley ndiyam haybaango iwde 14,14% fuu e ley hitaande 2023 yaade 30% fuu e ley hitaande 2063 ;
- Bibbe leydi ana njogii baawde e mupal jaadoowal e kabodiidum e hawaaluuji, kabodiidum e kebe e kabodiidum e nedfankaaku feewde e waylitere wattuuji.

2.3.1. MIJOOJI PAWIIDI DOW KABAARUUJI WAYLITAGOL NGOL

415. Ngo miijo ana fawii dow nemmbol kesol faade e yirwingol (Laawol Mali Keso) pawii do dow hakillaaji kesi banngal yirwere :

- Yirwere leydi jogiindi semmbe e golliroori sariya tabintinoori baawal leydi ndi ley golleeji ndi haani gollude dii kapum e beydugol semmbe laamu mum oo e ardagol mum faade e daranaade sekteernjaaji keertaadi banngal yirwere ;

- Yirwingol kabaaru bii-leydiyankaaku lobbo e ley ardagol hooreebe be hono muudum'en newaaki ley laamu oo ;
- Waylitere huubunde kabaaru jannde lobbere nde fey gooto yoppiraaka caggal hokkoore'en jannginde bibbe leydi yidube leydi ndi, anndube ko'e mum'en e anndude ko kaani wadude ley leydi kaɗum e anndande adunaaru ndu huunde ;
- Waylitingol noone banngal kabaaruuji jamaare, edum wara nanngireede caggal hannden hono wune faade e teertinde faandaa sukaabe ;
- Tabintingol dawrugol leydi ndi hakkunde mabbe e faabondiroobe e mabbe wonbe caggal leydi ndi bee kaɗum e buri fuu heertinaade banngal naftoragol e feccugol tinooji kebe jawdi iriindi salla ana heba wattude jawdi ley yirwere mum.

1. KABAARU GOODUƊO OO

Ko buri duubi sappo, leydi Mali ana wondi rafi deeyere bonnde tiidunde waawnde laataade sabaabu hanngude kabaaru yirwere mayri e goodal mayri. Nde rafi deeyere ana waawi faamireede hono :

- **Rafi deeyere e baasiiji gube** : Woodugol Gube Pugaaji, baasiiji hakkunde leni e ley leni kaɗum e yenugol (saamugol) dow bibbe leydi, ferugol iwde e nokkuuje mum'en ley leydi kaɗum e rafi haybugol kabaaruuji kabodiidi e nedɗankaaku ;
- **Rafi deeyere banngal politiki** : Teetirgol Laamu semmbe, laamu dow kaliifa mo heewaa semmbe, lokkaaku sarwuusiji mawdi kumaniidi kabaaru demokarasi ;
- **Talkaaku e rafi potal** : Ko buri fuu heewde e jamaare nde fuu ana wuuri ley talkaaku bondo, rafi potal e ley hebugol kebe leydi ndi kaɗum e rafi hebugol kulle tilsude banngal nedɗankaaku kaɗum e famɗugol maadiiji...
- **Soottugol ndimaaku e maral bonngal rruption** : Nguyka jawdi leydi, rafi hawju pawido dow baawal ley laamu, rafi jukkeede, rafi laabal e gollirgol no woodiri, rafi kuran (enerji) e jabbagol tiidallaaji faade e nokkuuje jogiide kebe tabitiide ;
- **Bibbe leydi majjii finaa-tawaa mum'en** : Kabaaru Nedɗaaku bonii sanne, rooytingol darjaaji finaa-tawaa kuubudi e rimdudi e rafi yidugol leydi mum, soseeti siwil mo waawaa daraade e hoore mum, mo walaa kuyam e ley kabaaruuji leydi ndi, rafi anndangol wadoobe golleeji lobbi bee, anndal e golle keddaaki e wonde ley leydi ndi...
- **Kabaaru hawaaluuji e waylitere wattu** : Yooro, halkugol nokkuuje, feyyugol ledde laddede, kabaaruuji waytagol wattu dow kulle de ngurndam fawii dow mum.

477. E ley kabaaru majjum, feereeeji e wune ana ngoodi. Laamu dow kaliifa oo ana nanndi hono wattu waylitere laamu. Nde waylitere nde bibbe leydi Mali heewbe njidi so njelii ana wa'i hono: (i) heyɗintinol kabaaruuji politik ; (ii) yiingo heso banngal maral ley ndeenaagu kaɗum e beydugol baawde soldaasi'en leydi men ; (iii) beydugol semmbe faade e soottugol ndimaaku e waantugol jawdi leydi ; (iv) tabingol dawrugol leydi Mali kesol ngol hakkunde leydi ndi e faabondiroobe wonbe caggal leydi ndi ; (v) dabareeeji faade e horugol kebe leydi teentiniide banngal jawdi iriindi e wintagol e porojeeji kumaniidi waylitingol dee doo kebe ; (vi) beydugol darnde humaniibe finaa-tawaa e neesuuji ley haybugol kabaaruuji keredu.

2. NUUYLE YIINGO NGOO

- **Bii-leydiyaaku Keso ("Bii leydi Mali Keso") :** Hono sardi arano faade e garaangal Mali Keso, Bii leydi Mali oo yo nuygal Yiingo leydi Mali hawrude e hitaande 2063. Oo sii bii-leydiyaaku keydintinaado ana fawii dow nuyle bii-leydiyankaaku, daraniido leydi mum e gollonoowo leydi mum, ley wadugol bii-aadama (neddo) hakkunde waylitingol leydi ndi. Bii leydi Mali keso oo ana wa'i hono dariido e hoore mum e anndudo hoore mum, baawdo daranaade kaane e anndudo ko haani wadude ley faabagol cellungol yirwere e gondal lobbal ley leydi ndi.

Tabintingol kabaaru Politik Jannde Leydi faade e Finaa-tawaa waran ko jogii nafaa faa sanne faa heba wadude oo bii-leydiyanke. Nde jannde beydaande, tuugiinde gollal galle e leydi, waran beydude darjinde jannde finaa-tawaa, bii-leydiyaaku e neesuui, ley yirwingol dwtanagol gollirde mawde leydi ndi e kuubal majje ley hawjagol kabaaruui leydi ndi. Jannde nde waran faminde baale sukaabe waroobe bee laataade yimbe humaniibe kabaaru waylitingol neddankaaku, waawbe daranaade Mali Keso oo ley heddoragol darjaaji finaa-tawaaji leydi Mali.

Bii leydi Mali Keso, ley daranagol hoore mum e anndude kaane mum, mo waran laataade neddo teentineejo faade e Yiingo Mali hawrude e hitaande 2063. E ley hebugol sardiiji maral lobbal e ley yarragol taguui paabotoodi e kesi, o waran faabaade wadude leydi Mali ndi fey gooto yoppiraaka caggal, deeyundi e waawtoori cadeele, to yirwere nde fawii dow bibbe leydi anndube ko'e mum'en, anndube ko ngadata e daraniibe leydi ndi.

- **Leydi ndi feereji e yirwere :** leydi Mali ndi laatike leydi jogiindi feereji, daraniindi yirwere, dum woni leydi humaniindi caggal golleeji mum wadude golleeji faade e yirwere. Laamu oo ana humanii (i) huynude golleeji golloobe wobbe, omo eta dabareji gaddooji naa dartinooji faa yottina faandaaji banngal kebal e neddankaaku e (ii) hono daraniido haybugol caldi keertaadi yogaaji buri fuu heertinaade kabaaru Kuran (Enerji) e kabaaru Jawdi Iriindi naa e ley gollidal hakkunde mum e daraniibe dum wobbe faa be keba tabintinde wattugol jawdi e ley ko jogii nafaa. Edum ley dabare keeyaado kuubudo, ley subagol teentinaangol ley golleeji mum faade e yiitugol caldi golleeji jogiidi nafaa kapum e caldi golleeji jogiidi nafaa e ley ko warata koo, ley wadugol iisiinjaaji mawdi keertaadi, hono iisin kumaniido taaynugol jamde, masinaaji cedooji naa duu moyyingol masinaaji moyyinooji kulle godde ;
 - **Kebe keewde :** hektaaruui miliyooji capande nay e joy (43) baawdi remeede di ndemaaka ; maaje didi (2) mawde (Maayo baleewo e Maayo raneewo) e caldi majje gondudi e nokkuuje naatooje baarooje e ko buri hektaaruui miliyooji didi e seeda (2,2) ; kebe ndiyam gonde ley leydi ; cefe daabaaji ko waarata e miliyooji capande jeegom (60) (Leydi arandeeri banngal maral daabaaji ley fedde IMUWA e didoberdi ley fedde SEDEYAAWO) ; kebe keewde banngal daabaaji ladde ; toonuui capande joy (50) kanne e ley hitaande (leydi tatoberdi ley Afirik) ; nokkuuje finaa-tawaa e tawaturuujje misaalu geellal Tummbutu, kaaye Banagara, Junngo Faatima, Hoggo daabaaji leydi Mali ; darnde lobbere heertaandeposition, hono leydi yubbondiroori leyde hiirnaange Afirik keewde ; kebe de naftoraaka tafan (asugol petoro, gaasi, jawdi iriindi, kuran baawdo heydintineede misaalu kuran iwoowo e naange e kuran iwoowo e henndu) kapum e sii jawdii iriidi sappo e nay (14) anndaadi hono (liciyom, korom, kanne, ekn.).
- Ndeenno hebude nafaa jawle tawaturuujje faa watta jawdi ndi ley yirwere bibbe**

aadama'en woni ko heddii ko haani wadeede. Wadugol SOREM laatike e ley majjum gollirgal ngal dum waawataa wadude caggal mum faade e beydude kebe leydi ley hawringol jawdi heewndi ndi joonnoraaka iwde e naftoragol jawdi iriindi ;

- **Faaba bibbe leydi :** Laamu leydi ndi ana waawi fawude jikke mum dow faaba bibbe leydi ley Laamu dow kaliifa oo faa be keba wadude bamtaare kebe ley hawringol bibbe leydi e misaalu kampame mawdo mo faandaa mum yo tutude miliyooji teemedede didi (200) ledde e ley jalooma gooto to Ecopi too) e baawde banngal kebal wonbe njoola e bibbe faade e dabareeji etaadi banngal yirwere keredu. Laamu leydi ndi ana haani duu etude dabare wadude kabaaru maral lobbil, daraniingal e gollonoowal leydi ndi, Laamu mo yarrataako soottugol ndimaaku faa bibbe leydi bee beyda hoolaade sarwuusiji mawdi leydi ndi ;
- **Jamaare nde ko buri heewde e mum fuu sukaabe :** Jamaare nde duubi mum mbaarata e famdi fuu duubi sappo e joy (15) e nde ana wara waarude e 47,2% fuu (e be njottaaki duubi sappo e jetti (18), been ana mbaara e (53,6% fuu) dow kuubal jamaare nde. Jamaare nde duubi mum yottii gollude ndee waran waarude e 49,9% fuu dow kuubal jamaare nde, edum duu wune leydi ndi faade e yottingol faandaaji leydi ndi banngal kebal so anniyaaji fuu ngadaama banngal bamtaare rewbe e sukaabe ley yirwere neddankaaku. Leydi Mali ndi ana haani etude dabare wadude sukaabe leydi ndi, yimbe be yirwere, dabareeji, kebal, neddankaaku e neesuuji leydi ndi waawataa wadude caggal mum'en, ley wattugol jawdi heewndi faade e beydugol baawde mabbe, ley nannugol sukaabe bee ley golleeji kabbodiidi e kebal e neddankaaku, politikaaku e finaa-tawaa ;
- **Darnde lobbere heertaande :** Banngal kebe de leydi Mali ndi haani hebude e mum nafaa jaati, eden kaani wattande hakkille anndude leydi ndi tiimaali maayo geeci kanum e ko ndi heerondiri e leyde jeddi (7) de njuuddi keerol hakkunde majje ana saatti njuutude iwde saahal yaade baleeri e iwde funnaange yaade hiirnaange. Tummbagol mayri hakkunde leyde keewde ana beyda hokkude leydi Mali ndi semmbe hono nokku yubbondiroowo leydi ndi e leyde godde dow kabaaru naattondiral leyde lefol men.

3. WATTITI DOOMAAƊI

- **Rewrintingol leydi, Jam e ndeenaagu duumotoodo :** Yirwire gondal lobbil, timmingol gube pugaaji kanum e wadugol baawde mum faade e kabaaru jam e yirwere e wartugol deeyere e ndeenaagu ley leydi fuu ;
- **Sariya hakkunde yimbe, Maral kuubungal e dariingal e darnde mum :** Habugol e rafi potal, Sarwuusi mawdi gollirooji sariya kanum e beydugol semmbe gollal Laamu leydi, yirwingol demokarasi mo fey neddo gooto yoppiraaka caggal, soseeti siwil dariido e darnde mum burdo fuu humanaade kabaaru bibbe leydi, yirwere paabondiral keertaangal, dowanagol sariyaaji Leydi, habugol e soottugol ndimaaku e yirwingol gollirgol sariya e laabal ;
- **Yirwere kebal e neddankaaku kuubudo :** yirwere maadiiji banngal daw, kuran (enerji), laawi kumpitirdi banngal annde kese (TIC) faade e yiwere Kebal leydi ; Bamtaare kebal kuubungal, duumotoongal e waawtoowal cadeele ; waylitingol kebal

pawiingal dow caldi golleeji jogiidi nafaa banngal wadugol iisiinnaaji ; roytingol talkaaku ; hebugol naftoraade kulle tilsude hono (jannde, cellal, ndiyam, laabal) ;

- **Hawjagol hawaalu duumotoongol e yaadingol e waylitere wattu :** Hawjagol duumotoongol kebe tawaturuuje, reenugol hawaalu, yirwingol golleeji kabbodiidi e demal duumotoongal, yaadingol e cadeele kabbodiide e waylitere wattu..

4. SARDIJI ARANI

- ♦ **Jam e ndeenaagu :** Hawaalu deeyudo e jam jaadoowo e yirwere duumotoonde ;
- ♦ **Ardagol lobbol e daraade e darnde mum :** Leydi Mali ndi ana waawi wadude ngo yiingo ngoo son di hebii faaba e ley wattu juuddo e ley ardagol lobbol e dow yarraa-muuya ley maral kuubungal leydi ndi. Dum waran beydude semmbe kebal Leydi ndi faade e wartirgol caldi gollirde keertaade banngal yirwere dii e hawju laamu leydi ndi. Ndeenno, Laamu leydi ndi ana haani tabintidde bambaare mayri faade e kabaaru ndeenaagu, haarannde, kuran (enerji), laawi kumpitirdi (anne kese), cellal e cafaaje. Dum hollata leydi ndii ana heewi doole, e ndi heewi baawde, ndi leydi bambaare banngal kebal. Leydi dariindi e darnde mum faade e yirwere kebal mawnde, yedugol, e laawol gollirgol caldi gollirde keertaade banngal heeyo politik, kebal e neddankaaku. Ngol beydugol semmbe darnde Laamu leydi ndi ana haani laataade sabaabu waddude yirwere ley leydi ndi beydoore kabaaru kebe kaɗum e newnude yirwere gollonoobe ko'e mum'en ley leydi Mali ndi ley golleeji jogiidi kebe. Dum ana hokka'en tabintinde yirwere kebal e hebude tinooji faa wattude jawdi e ley anniyaaji faade e yirwere kaɗum e yaarugol yeeso leydi Mali.
- **Jabbugol pelle dee golle oo :** Tawegol e gollugol pelle kumaniide kabaaru oo hono gofornema, bibbe leydi, soseeti siwil, salndu gollonoobe ko'e mum'en e wonbe njoola ;
- **Waylitere hakkillaaɗi / Jannde habbodiinde e finaa-tawaa :** Fawude jikku mum dow kabaaru jannde e laawi kumpitirdi faa heba faabaade waylitinde hakkillaaɗi. Ana haani ko nanngen laawol faade e waylitingol hakkillleeji men kaɗum e daranagol finaa-tawaa men banngal jannde habbodiinde e neesuui men. Semmbe golle oo ana fawii dow jaabu lobbo caawdo waylitere hakkillaaɗi. Edum hasindini e darjaaji kesi, taguuji e ko subaa kaɗum e wadugol kabaaru keso jaadoowo e neesu pawido dow jaabu lobbo ;
- **Hebugol kuran tabitiddo :** Hebugol kuran yo sardi arano laatiido waajibi faade e waylitingol yubbondiroowol kebal e wadugol iisiinnaaji. Edum hasindina banngal wadugol golleeji e naftoraade kebal mum. Dum yo gedal ngal dum waawaa wadude caggal mum faade e beydugol kabaaru cellal, jannde kaɗum e waadugol kabaaru nguurndam bibbe leydi ;
- **Sarwuusiiɗi mawdi gollirooji sariya e laamu keso golloowo :** Sarwuusiiɗi mawdi gollirooji sariya e beydugol semmbe GAR kaɗum e daragol e darnde mum ley sarwuusiiɗi banngal wadugol politik e porogaramuuji Yiingo leydi Mali hawrude e hitaande 2063 ;
- **Yimbe jannginaabe faa woodi e jawdi heyoori :** Hawringol yimbe heewbe jom'en anne kaɗum e hawringol jawdi heewndi heyoori iwndi ley kebe leydi men e caggal leydi men faa hokka jawdi ndi Yiingo ngo gollirtee.

5. CALDI GOLLEEJI CUBAADI

a. Ardingol kabaaru jam e deeyere

- ♦ **Deeyere ana satti jogaade nafaa banngal yirwere duumotoonde.** Leydi Mali ndi ana haani tewtude sabaabuuji baasiiɗi e rafi ndeenaagu e beydude sarwuusiiɗi mum mawdi

kumaniidi ndeenaagu. E hawringol huunde fuu ko habbodii e keewal finaa-tawaa ana waawi laataade sabaabu wadude kaaldal e kawral e gondal lobbal ;

- ◆ Leydi Mali ndi ana haani etude anniya banngal kabaaru rewritingol bibbe leydi faa be keba yeggitinde barmande bettiide dee kapum e wartingol hoolaare hakkunde leji dii ;

b. Leydi Mali ndi ana haani duu lamndaade hoore mum ko wadi e faamude ko ndi wadi ko woodaali ley baasiiji dii faa pati hono majjum hebu wadude kasen e ley ko warata koo.
Moyyintinde e beydude darnde mum e ley Leydi ndi Feereaji

- ◆ **Moyyintinde Leydi ndi Feereaji e yirwere** : Beydugol ardagol Leydi ndi ley hawjagol caldi golleeji keertaadi hono (jawdi iriindi, petoro, kuran, cellal, jannde...ekn.) e ley suppugol nuyle wadugol iisingaaji kapum e wattugol jawle ley iisingaaji mawdi ;
- ◆ **Wadugol porojeeji jogiidi nafaa** : Kuubal porogaramuujji keertaadi faade e caldi golleeji cubaadi hono demal, maadi, jaagu, iisingaaji, annde kumpitooje ;
- ◆ **Habugol e soottugol ndimaaku e yirwinde maral lobbal** e ley nokkuuje dee fuu. Habugol e soottugol ndimaaku, yirwere laabal e daragol e darnde mum, beydugol maral banngal politikaaku leydi ndi ;
- ◆ **Paabondiral keertaangal** : Gollidal hakkunde leydi men e fabondiroobe e men wobbe hono leyde yirwude dee, gollirde mawde gollidooje e wobbe kapum e gollonoobe ko'e mum'en, faa be kawri jawle e hokkondirde hakkillaaji ;
- ◆ **Wadugol feereaji faade e potal kabaaru lampo kapum e hawringol kebe godde ley leydi ndi** faa heba yirwinde kebal e neddankaaku ;
- ◆ **Beydude baawde sarwuusiiji leydi ndi mawdi** faa di keba daraade e darnde majji ley wadugol dabareeji keertaade faade e yirwere ;
- ◆ **Yirwinde haggitere laamu leydi e faabagol e bii-leydiyankaaku** faa maral keredu cubaangal e faa heba yirwinde kebe anniyaaji bamaadi ley kereduujji.
- ◆ **Yaadingol kabaaru politikaaku** e dabareeji keertaadi caldi golleeji e Yiingo ngoo faa heba tuusude kulle (pillitaade), yaafinde yiingooji e semmbinde golleeji dii ley nawtoragol kebe cubaade. Ngol laawol cubaangol faandaa mum yo yubbondirde golleeji cubaadi faade e salndu golle wooturu fuu dow faandaaji kuubudi leydi ndi, faa dum heba gaarintinde gollidal, hebbinde jaabuujji iwdi e ley dabareeji etaadi kapum e tabintinde yirwere lobbere e duumotoonde.

c. Yirwinde nokkuuje kebe ley reesonjaaji

- ◆ **Nokku demal e ndemri waylitaandi e ley** wadugol baawde mum dow waylitingol e darjingol kebe ndemri iwooje ley kereduujji ley yirwere ndemriiji keewdi e borugol bibbe ledde, wadugol nokkuuje yirwere kebal kapum e yirwere iisingaaji baylitooji ndemri, beydugol kabaaruujji maral ndiyam, nokkuuje demeteede e annde kese keertaade banngal demal ;
- ◆ **Nokku iisingaaji e ley** yirwingol iisingaaji mawdi e moyyinooji marsandiisiiji ;
- ◆ **Nokku jawdi iriindi e ley** wadugol baawde mum dow keewal kebe banngal jawdi iriindi, yirwingol kabaaru naftoragol jawdi iriindi dumotoondi e ley sariya kapum e wadugol huunde fuu ko habbodii e mum ;
- ◆ **Nokku wancagol e ley** wadugol baawde mum dow yirwingol wancagol duumotoongol, wancagol ley leydi ndi, janngingol yimbe jannde heertaande e wadugol maadiiji keertaadi banngal wancagol ;

- ♦ **Nokku laawi kumpitirdi e ley** yirwinde nokku mawdo kumaniido annde kese kumpitooje pawido dow porogaramuui annde dowuuje, banngal robooji e annde kese.

4.Wadugol maadiiji banngal dawi, kuran e annde lobbe kumpitooje faa yaafina yubbondiral leydi ndi e leyde keerondirde e mayri dee

- **Moyyintinde e heydintinde laawi leydi ndi** faa heba sejondirde reesonjaaji leydi ndi e Bamako kapum e laamorde leyde keerondirde e leydi men faa heba newnude kabaaru jaagu hakkunde leyde men ;
- **Yirwinde laawi teren** faa heba yubbondirde geelle mawde leydi ndi e sejondirde kereduui leydi ndi ;
- **Beydude hebugol kuran** e ley wattugol jawdi ley kebal kuran baawdo wayliteede e ley yirwingol kabaaru kuran leydi ndi ;
- **Wadude maadiiji faade e annde kese kumpitooje** faa heba beydude hebugol enternetti e beydude yirwinde kebe annde kese kumpitooje ;
- **Wadude laawi mawdi e laawi teren** faa heba yubbondirde leyde keerondirde e leydi men ndi fuu.

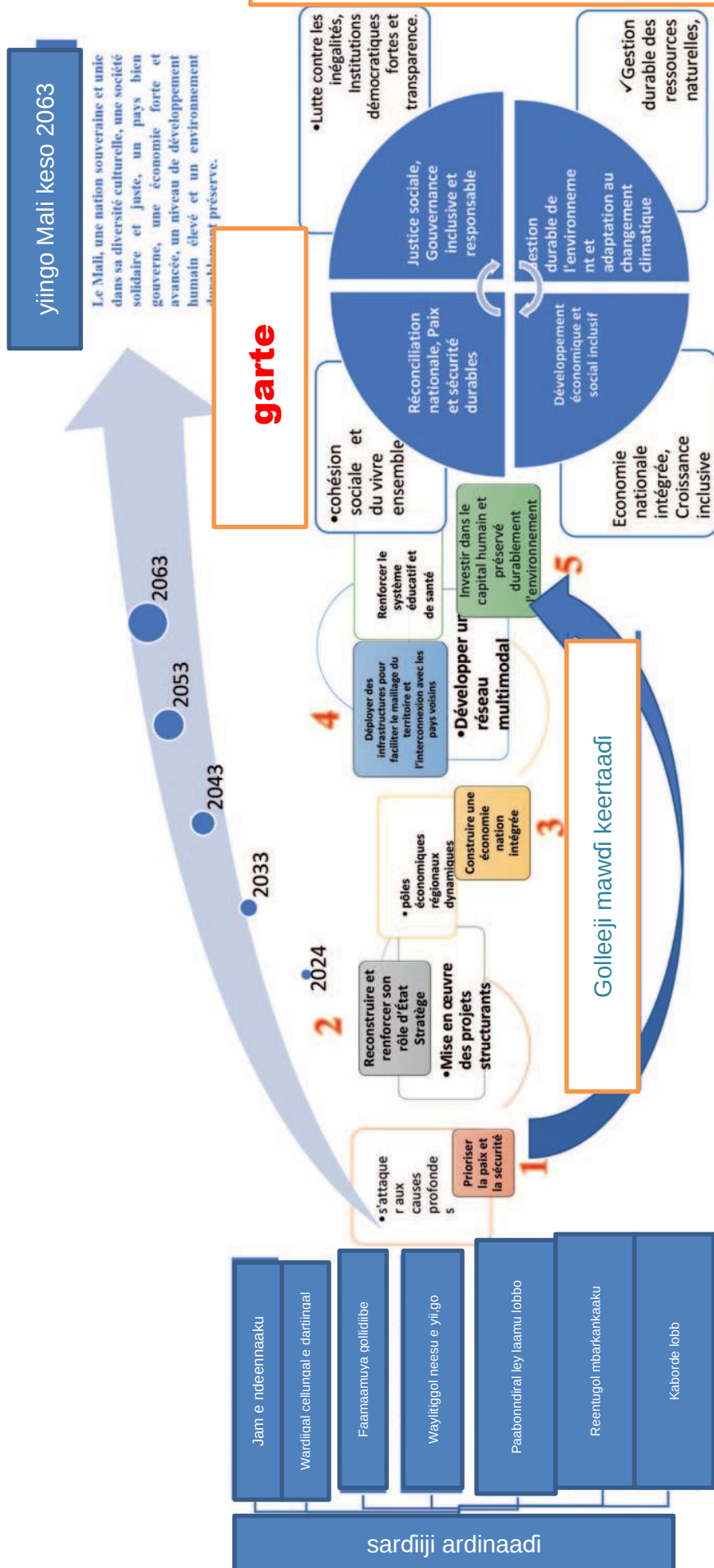
5.Wattude jawdi ley yirwere annde, jannde ekkitagol golle kapum e ley beydugol cellal bibbe leydi

- **Yirwinde ko subaa ley sii janndeeji dii fuu** banngal cuudi lekkol leydi ndi faade e waylitingol noone arano dum woni ardingol cuudi lekkol gollonooji ko'e mum'en dii diina cuudi lekkol leydi laamu ndi ;
- **Wadude porogaramuui /feereji cubaadi banngal janngingol** pawidi dow neesuui annde leydi ndi, demle gollirteede, annde kese kumpitooje, annde banngal hiisaaji (STIM) e ley kabaaru jannde lekkol nde fuu ;
- Beydude semmbe jannde dowuure, widditagol annde kese, heydintingol kapum e annde kabbodiide e masinaaji
- **Yaadinde porogaramuui jannde ekkitagol golle e kasindine keertaade banngal golleeji jogiidi kebe nafooje** e golleeji garooji, ley gollidal hakkunde soseetiiji e daraniibe kabaaruuji keredu ;
- **Yirwinde ekkitagol golle e ley njuuddi nguurndam** faa heba hokkude golloobe bee woowtude waylitagol annde kese e kebe ;
- **Faabaade bamtaare gollonooke ko'e mum'en e yirwinde** cuudi to golle ekkitetee e jannde jamaa faa heba yaafinde kuubal neddankaaku e beydude semmbe heydintingol e ndirtondiral hakkunde golloobe ;
- **Beydude kabaaru cellal** e ley mahugol maadiiji moyjareeji jaadooiji e kabaaru majjum, e ley ekkintingol humaniibe kabaaru majjum bee golle keertaado, ley gaarintinande bibbe leydi hebugol cafaaje ley yammbingol nguurndam lobbam dow jam e cellal banngal habugol e pawuui bondi.

6.Beydude kabaaru nguurndam e hawaalu

- ♦ **Reenude hawaalu e woowtugol waylitere wattuui** e ley wadugol golleeji duumotoodi kapum e waatugol cadeele e ley habugol e tunningol piilki, yooro, ley beydugol kabaaru nguurndam lobbam bibbe leydi.

Miijooji pawiiɗi dow kabaaruuji waylitagol ngol

2.4. Faandaaji yiingo ngoo

418. Kabaaru yarraa-muuya, subagol yiingooji yoojaaji ana fawii dow hiisaaji kesi leyde tati gondufe e yaarude yeeso gondufe e kebe mawde : Afirik Sid, Leydi wiyeteendi Lile Moriisi e Marok. Afirik Sid, wonbe ley fedde BRICS, e Lile Moriis fuu yo leyde gondufe e yaarude yeeso baawde laatanaade leydi Mali ndi misaalu ley faandaa mum laataade leydi yaarundi yeeso e ndi iisingaaji iwde hikka yaade hitaande 2063. Kasen duu leyde didi gonde baleeri Saahal ana heen de laawol mum'en faade e yirwere ana waara e leydi Mali.
419. Caggal mum, leydi Wiyettinam e Ruwannda, ede laatii misaalu banngal politikaaku e feereji faade e waawtugol cadeele caggal-baasi. E dow no kabaaruuji dii nanndiri nii banngal janta, no leyde dee ngorri nii kapum e no kebe majje dee ngorri nii, leydi Wiyettinam ndi ana waawi laatanaade leydi Mali ndii misaalu. E ley duubi capande nay (40) cakitiidi dii, leydi Wiyettinam ndi waylitii kabaaru kebal jawdi mayri faa woodi, iwde leydi talkaari yaade leydi kebal e yirwere. Nde bamtaare yaafiniraama kabaaru politik faade e yirwere kebal, wattugol jawdi ley kabaaru jannde e cellal kapum e yaltingol kaaki soottoyde caggal leydi.
420. Caggal dee leyde, faandaaji hooreji keeyaama hawrude e yiingo 2063, deental leyde Afirik feewde duubi sappo garooji dum forrata e 2033. Dii wattuuji darnaadi dii, ngoni tuugorde laamiibe bee faa be tabintina yiingo men ngoo hawrude e sarti darnaado oo.

KEBAL : YIRWERE KEBAL NDE SIIFURUUJI DIDI

• YIRWERE KEBAL E IIMAADE JAWDI LEYDI (PIB) NGONI HOORE

420. Faandaaji mawdi leydi Mali ndi ana kaani faabaade e wadude kebe mawde de Adadu Bamtaare mum Hakkiniinde e ley limaade Jawdi Leydi ndi (PIB) e ley Hitaande (TCAM) ana waara e siifuruuji didi (10 %) e ley wattu yiingo ngoo oo. E ley kabaaru bamtaare nde, leydi ndi ana haani waawde tabintinde faandaa mum hakkunde leyde de kebal neddo gooto fuu ana waara faa e 13 900 kaalisi dolaar e ley hitaande 2063.

• WATTUGOL JAWDI KEEWNDI KAWRINAANDI

421. Faa heba yottinde faandaaji di haala mum kaalaa dii, feereji gaddooji jawdi e hawringol kebe ley leydi e kebe iwrooje caggal leydi ana kaani wadeede. Dum ana haannoo laataade beydugol yirwere adadu wattugol jawdi e ley limaade Jawdi Leydi (PIB). Alkadara majjum ana waara e (20,29 %) ana haannoo soweede laabi tati faa heba hawrude e yiingo ngoo (61,8%).

• KO HABBODII E IIMAADE JAWDI LEYDI (PIB) PAWIIDUM DOW GOLLEEJI MAWDI

422. Leydi Mali ndi ana haani buytude fawagol mum dow (demal) e yirwinde caldi golleeji pawidi dow (iisingaaji) e (golleeji) goddi faa heba wadude golleeji burdi fuu jogaade nafaa, beydooji tino. Salndu didoberdu dum woni golleeji pawidi dow iisingaaji haannoo bamude feccere mawnde e ley limaade Jawdi Leydi (PIB) ndi ko waarata e 40%, ko fawii dow nawtoragol jawdi iriindi kapum beydugol kebal marsandiisiji ko haannoo waarude e 26 % e dow limaade Jawdi leydi (PIB) ndii.

• GOLLE NEEJAL, WANCAGOL E FINAA-TAWAA

423. Salndu golle neepal ndu waran heddaade e faabaade faa wooda limaade Jawdi Leydi Leydi (PIB). Faaba finaa-tawaa ana famdi ley limaade Jawdi Leydi (PIB) joonen, dum haanaa waylitaade doo e hitaande 2063 tawtude beydagol baaroowol e 3,6 %. Banngal kebe iwde e wancagol, ede

kaannoo beydaade e ley duubi garooji dii faa yottoo miliyaaruuji tati (3) Faran Seefa.

- **WATTUGOL JAWDI E KEBAL**

424. Faa watta jawdi e kebal faandaa mum mawdo oo yo waylitingol kebal neddankaaku, leydi Mali ndi ana haani hebude dabareeji kesi kuynooji waddoobe jawle wattude e golleeji. Ndeenno kebe banngal jawdi ana haani yottaade algadara baaroowo e 80% ley limaade Jawdi Leydi (PIB), algadara kebe (IDE) ana haani sowude dum laabi sappo faa yottoo ko waarata e miliyaaruuji ujunaaji tati (3 000) Faran Seefa tawtude ko yaabe njoola bee nannata koo ana haani beydaade faa wooda e ley duubi noogay fadde mum buytaade waarude e miliyaaruuji teemeede jeenay (900) Faran Seefa e ley hitaande 2063.

YIRWERE YIMBE DUUMOTOONDE

- **BUYTUGOL TALKAAKU E REENUGOL NEDDANKAAKU**

425. So talkaaku ana heddii faa hannden e suwlinde bibbe leydi Mali (44%), edum haani buytaade faa sanne doo e hitaande 2063 faa waara e 10 % tan. Faa talkaaku bondo heba roytude, feccugol woodungol kebe jawdi leydi ana haani laataade waajibi faa tabintina sariya e potal neddankaaku. E dow wii GINI edum waara e 0,24, leydi Mali ndi waran laataade leydi burndi fuu potal ley adunaaru ndu do e hitaande 2063. Hebugol bibbe leydi bee fuu ndiyam ceniidam yo ko ardinaa doo e hitaande 2063 edum waara e 100 %.

- **KABAARU JANNDE E CELLAL**

426. Wattugol jawdi e ley kabaaru jannde e cellal e dow wii karte jannde e cellal cellungal jogiingal nafaa faa keba beydude baawde e kebal golloobe golle neepal do Mali doo. Kasen duu tabintingol poroje Jannde Dowuure jannginirteende ley Laawi Annde kese kumpitooje kapum e wadugol Suudu lekkol jannde Dowuure wootere ley reeson gooto fuu hono misaalu porojeeji gondudi e wadeede Sigaaso, Gaawo, Tummbutu, Banagara, Kaay waran faabaade beydude hokkugol annde lobbe, jannde heertanaande jannginoobe e wiidditagol annde taykaade ley leydi ndi.

427. Iwde hikka yaade hitaande 2063, sukaabe winndiibe ley jannde leyiire bee ana kaani tilaade jannde nde kapum e waawde janngude, winndude, hiisaade e hebude waawde gollirde annde kese. Ndeenno, tiliibe jannde hakkundeere e dowuure bee ana kaannoo laataade ko waarata e 60 % fuu janngube jannde hiisaaji e annde kese. Iwde joonen yootaade hitaande heeyanaande yiingo ngoo, bii leydi Mali gooton fuu ngurndam mum ana waara e duubi capande jeddi e jeegom (76), batte yirwere maadiiji banngal cellal : cuudi dogotorooje 160 di darnde aranndeere mahaadi jogiidi gollirde e golloobe ko di kaandi koo soweede laabi nay (4), edum waara e 25/10 000, kaa duu kuubal bibbe leydi banngal asiransi AMO, RAMED, Paabondiral banngal cellal e RAMU (62 % fuu faade e bibbe).

428. Leydi Mali ndi faandaaji mawdi ley yiingo mayri heso ngoo. E dow ko bettii koo fuu, e ndi doo e hitaande 2063 nde taweede hakkunde leyde de IDH mum buri fuu heewde dee, de dum waarata e 0,880..

NI'BDIJI E ANNDE KESE KUMPITOOJE

- **KABORDE DAWIRDE KAM E BARKANAAJE**

429. Leydi Mali ndii ana haani wartude laataade nokku jaagu, nokku bettorde, ko ndi wonnoo bettaade. Faa dum heba laataade, ana haani ko maadiiji ngadee banngal dawi, ley wadugol laawi mawdi, laawi terenjaaji kapum e nokkuuje bettorde laanaaji dow maaje yubbondirgol reesonjaaji leydi men e leyde keerondirde e leydi men. Yirwere maadiiji

kasindinaadi, hono laawi, fanndirde laanaaji, laawi terenjaaji e kuran, ana jogii nafaa faa yaafina jaagu, huynude bambaare kebal kapum e beydude ngurdam lobbam bibbe leydi. E ley kabaaru majjum, do e hitaande 2063, famdi fuu 64 % laawi gadaadi godoron, ko waarata e kilomeetereji ujunaaji tati (km 3000) laawi teren moyyinaadi e kilomeetereji ujunaaji didi e teemedede tati e capande tati e nay (km 2334) laawi bettordi laanaaji.

430. Hebugol kuran ana heddii e laataade huunde tilsunde ley leydi men. Caldi golleeji dii fuu jikke mum'en ana pawii dow hebugol kuran (iisingaajin cellal, jannde, sarwuusiji e cuudi). E ley hitaande 2063 nde, famdi fuu bibbe leydi Mali njeenayon (9) ley sappo (10) fuu ana kaannoo hebude kuran kapum e feereji leydi ndi bannal politikaaku faade e yirwingol kabaaru kuranjaaji baawdi heydintineede, eden mbaawi fawude jikke men dow kebal kuran 70% fuu iwoowo e ley nokkuuje dokkooje kuran baawdo heydintineede do e hitaande 2063.

- **LAAWI KUMPITIRDI, HEYDINTINOL E GOLLIRGOL ANDE KESE LEY MASINAAJI**

431. Leydi Mali ndi ana haani huynude kabaaru heydintinol e gollongol hoore mum faa heba wadude gollirde kese baawde faabaade deeyinde adadu yimbe be ngalaa e golle kapum e beydude bambaare faade e kebal. Yirwere annde kese kumpitooje yo tuugorde faade e yirwingol kebal, gondungal e e hebude semmbe ley adunaaru ndu hannden. E ley faandaa mawdo kollaado oo, ko waarata e bibbe leydi Mali 95% fuu ngaran naftoraade enternetti do e hitaande 2063.

432. Beydugol baawde faade e jannde dowuure duu yaafinii kabaaru yirwere jom'en annde bannal naftoragol masinaaji ley annde kese (IA) e jaabagol kasindine Demal, iisingaaji e ko habbodii e mum.

SARWUUSIJI MAWDI LEYDI NDI E MARAL

433. Kabaaru deeyere politik e maral lobbal ana hasindinaa faade e wattugol jawdi, yammbingol bambaare kebal e gaarintinde naftoragol kebe leydi no moyyiri.

- **NO PAAMRU DEN SOOTTUGOL NDIMAaku E LAABAL LEY IIMAade JAWDI LEYDI**

434. Adadu majjum ana saatti famdude e ley ko wattanaa hakkille koo CPI (28), soottugol ndimaaku ana heddii e laatanaade gofornema leydi Mali oo golle tawtude nee leydi ndi etii feereji faade e politikaaku habugol soottugol ndimaaku ngol. Dum e wonde fuu hadataa laamu ngu wadude baawde mum salla e ngu yottina faandaa maggu dum woni CPI 70, wadugol leydi ndi ley leyde burde fuu famdude soottugol ndimaaku ley adunaaru ndu. E ley kabaaru tabintingol iimaade jawdi, leydi Mali ndi ana yidi gollirde laabal do e hitaande 2063 nde, adadu majjum ana waara e 100/100.

- **HUMTAARE NAFTORTOOBE SARWUUSIJI LEYDI NDI**

435. Naftoragol lobbol gollirde leydi men ana hokka'en beydude hoolaade gollirde leydi men kapum e humtaare naftortoobe diin sarwuusiji. Ley ko yidaa koo, 90% e ley naftortoobe sarwuusiji dii fuu ngaran humtaade e ley naftoragol gollirde leydi ndi dee do e hitaande 2063.

Haatumeere 5 : Subtinagol faandaaji Yiingo ngoo

Limoro	Tiitoonde holloore golleeji dñi	Adadu etirđo e ley hitaande 2023	Adadu faanda oo				Ndaartaadum lwde e ley	Sarwuusi ardiido dum oo
			2033	2043	2053	2063		
1	Beydagol limaade Jawdi Leydi (PIB) (%) TCAM	4,9	11,9%	10	10	10	INSTAT/DNPD	INSTAT/DNPD
2	Adadu wattugol jawdi huuḅundi (e % ley limaade Jawdi Leydi (PIB)	24,6	19,7	41,2	51,3	61,8	Talkuru kumpital ko wadi	INSTAT
3	Sarwuusi limaade Jawdi Leydi (PIB) (Ngedu sekteereji ley limaade Jawdi Leydi) (PIB)						Talkuru kumpital ko wadi	INSTAT
4	- Sekteer arano	35,6	30,8	25,8	20,8	15,8		
5	- Sekteer didobo	19,5	25,2	30,2	35,2	40,2		
6	- Sekteer tatobo	36,7	36,2	36,2	36,2	36,2		
7	Ngedu sekteer kumaniido (kaaki) Marsandiisiji ley limaade Jawdi Leydi (PIB) (%)	6,44	11,44	16,44	21,44	26,44	Talkuru kumpital ko wadi	INSTAT
8	Ngedu golle neenal ley limaade Jawdi Leydi (PIB)	24.2	26.5	29	32	35	Talkuru kumpital ko wadi	CPS-SICAEP
9	Adadu jawdi ko wonbe njoola neldata warde ley leydi ndi (Miliyaaruuji Faran SEEFA)	507.6	1015.2	2030.4	1500	900	Talkuru kumpital ko wadi	CPS-CI
10	Kuubal kebal sekteernaaji (e % ley limaade Jawdi Leydi) (PIB)	31.7	55.6	69,2	70,4	80,5	Talkuru kumpital ko wadi	INSTAT
11	Kebe wancagol (e miliyooji)	-	985	1 400	2 000	3 000	Dewtere saawnde kuubal hiisaaji	DNTH
12	Ngedu finaa-tawaa ley limaade Jawdi Leydi (PIB)	1,3	2	2,30	3	3,60	Dewtere saawnde kuubal hiisaaji	CPS/CJ
13	Adadu namaande	50,4	53,4/65	70	65	55	Talkuru kumpital ko wadi	DGDP
14	Adadu e IDE (e miliyaaruuji)	290,1	606,4	1212,8	2425,6	3 032	Talkuru kumpital ko wadi	CPS/CI
15	Foonndugol kabaaruuji laawi gadaadi godoron (%)	4.02	8.5	16	32	64	Talkuru kumpital ko wadi e DGR	DGR/CPS/ETC
16	Laawi godoron beydaadi e ley Kilomeetereji (KM)	40	1000	1000	1000	1000	Talkuru kumpital ko wadi e DGR	DGR/CPS/ETC

17	Laawi terennaaji gadaadi e ley kilomeetereji (km)	643	1200	1800	2100	3000	Talkuru kumpital ko wadi SOPAFER	SOPAFER/ETC
18	Laawi bettoradi laanaaji dow ndiyam e ley kilomeetereji (km)	1308	1600	1800	2000	2334	Talkuru kumpital ko wadi COMANAF	COMANAF/ETC
19	Adadu nokkuuje demeteede dokkaade gollirde (keewde)	69, 1	111, 8	184, 2	303, 9	501, 5	Talkuru kumpital ko wadi DNGR	DNGR
20	Keewal kebal nguure (e toonuujii miliyooji)	10,288	15,500	23,405	35,341	53,365	Talkuru kumpital ko wadi EAC	CPS/DNA
21	E dow teemedere fuu (%) e ley annde kese kumpitooje kapum e feereji kesi di remoobe naftortoo	30	80	100	100	100	Talkuru kumpital ko wadi IER	IER
22	Keewal haabu rimo hebaako (e ley toonuujii keewdi)	690	1 570	1 670	1850	2000	Talkuru kumpital ko wadi DNGR	DNGR
23	Kebal teew (e ley toonuujii keewdi)	99,7	275, 3	508, 2	938,1	1 731,5	Talkuru kumpital ko wadi	DNPIA/ CPS SDR

Limoro	Tiitoonde holloore golleeji dii		Adadu etirdo e ley hitaand e 2023	Adadu faandaa oo				Ndaartaadum lwde e ley	Sarwuusi ardiido dum oo
				2033	2043	2053	2063		
24	Keewal kosam moomtaadam (e toonuujii keewdi)		13,6	22, 8				Talkuru kumpital ko wadi	DNPIA/ CPS SDR
				165, 6	212, 1	275, 2	338, 7		
25	Durdude moyyinaade	Njaayri uperficie (e ley hektaaruujii keewdi)	630,9	2 120	3 320	25	Durdude moyyinaade	Njaayri uperficie (e ley hektaaruujii keewdi) Adadu gese	630,9 46
				166	226		286		
26	Adadu kebal kuran		55,8	82	90	100	26	Adadu kebal kuran	
27	Wadugol kuran e ley Mega Watti (MW)		587	2397,1	5078,2	8271,9	27	Wadugol kuran e ley Mega Watti (MW)	
28	Hono kuran iwoowo e naange (panooji)		7,2%	59,9%	59,9%	59,9%	28	Hono kuran iwoowo e naange (panooji)	
29	Boggi kuran keewdi (KM)		10, 9	12, 9	14, 9	16,9	29	Boggi kuran keewdi (KM)	10, 9
30	Adadu naatugol kuranjaaji baawdi heydintineede ley deental kuran		11,3	40	50	60	30	Adadu naatugol kuranjaaji baawdi heydintineede ley deental kuran	11,3
31	Adadu kalaasiiji mahaadi (keewal majji)			50	100	150	31	Adadu kalaasiiji mahaadi (keewal majji)	
32	Adadu cuudi lekol jannde dowaure			5	2	2	32	Adadu cuudi lekol jannde dowaure	
33	Adadu tiliibe jannde leyiire waawbe janngude, winndude, hiisaade e waawbe naftoraade annde kese		-	80	90	100	33	Adadu tiliibe jannde leyiire waawbe janngude, winndude, hiisaade e waawbe naftoraade annde kese	-
34	Adadu tiliibe hakkundeere e dowaure e ley sii janndeeji hono STEM (%)		-	40	45	50	34	Adadu tiliibe hakkundeere e dowaure e ley sii janndeeji hono STEM (%)	-

35	Adadu talkaaku (%)	43,9	32,0	25,0	16,0	35	Adadu talkaaku (%)	
36	Kebal / neddo gooto fuu	2517	3048	5 000	8 110	36	Kebal / neddo gooto fuu	2517
37	IDH	0.428	0.550	0.650	0.750	37	IDH	0.428
38	Adadu be ngalaa e golle	6,4	7,3	7,0	6,4	38	Adadu be ngalaa e golle	6,4
39	Adadu wurbe e ley rimaabe	58,6	62	70	73	39	Adadu wurbe e ley rimaabe	58,6
40	Adadu maaybe (dow yimbe 1000)	9,0	5,1	4,8	4,0	40	Adadu maaybe (dow yimbe 1000)	9,0
41	Adadu sukaabe maaybe (dow yimbe 1000)	54	25	15	9	41	Adadu sukaabe maaybe (dow yimbe 1000)	54
42	Adadu kuubal cafaaje kasindinaade moyyinaade ley leydi ndi	93	100	100	100	42	Adadu kuubal cafaaje kasindinaade moyyinaade ley leydi ndi	93

Limoro	Tiitoonde holloore golleeji dii	Adadu etirde e ley hitaande 2023	Adadu faandaa oo				Ndaartaadum lwde e ley	Sarwuusi ardiido dum oo
			2033	2043	2053	2063		
43	Adadu maaybe e ley beynugol (dow yimbe 100000 beynube)	325	194	138	98	70	EDSM	INSTAT/CPS
44	Adadu dogotoro (dow yimbe10000)	6	10				SIGRH	DRH
			90	100	150	160		
45	Adadu cuufi dogotorooje (Lopital) algadara didobo (2) mahaadi/dokkaadi gollirde	-	20	20	20	20	Talkuru kumpital ko wadi	CPS MINIISIIRE CELLAL
46	Adadu cuufi dogotorooje (Lopital) algadara tatobo (3) mahaadi/dokkaadi gollirde	10	19	28	37	46	Talkuru kumpital ko wadi	CPS MINIISIIRE CELLAL
47	Adadu cuufi dogotorooje (Lopital) algadara nayobo (4) mahaadi/dokkaadi gollirde		2	3	4	5	Talkuru kumpital ko wadi	CPS MINIISIIRE CELLAL
48	Adadu kebal suudu dogotorooje e ley fila-filtoo kilomeetereji joy (km 5)	58,6	60	70	80	95	DHISD/ hitaande SLIS	DHISD/DGSHIP
49	Darnugol soseetiiji kumaniidi jawdi iriindi		12	3	3	3	Talkuru kumpital ko wadi	MIC/MM
50	Darnugol iisinjaaji moyyinooji simo		4	1	1	2	Talkuru kumpital ko wadi	MIC/MM
51	Darnugol iisinjaaji		30	30	50	50	Talkuru kumpital ko wadi	MIC
52	Adadu/Pednugol ngol fedde aduna humaniinde habugol e soottugol ndimaaku dow yiingo mabbe e ley soottugol ndimaaku leydi ndii	28/(136/180)	45	60	70	80	Talkuru kumpital ko wadi	Taransiparansi.org
53	Capporgel iimaade jawdi udditiido (IBP/100) Adadu	65	86	90	95	100	Talkuru kumpital ko wadi	MEF
54	Adadu Juuju/Yimbe	1/44 795	1/35000	1/30000	1/25000	1/20000	Talkuru kumpital ko wadi	CPS
55	Njaayri bonundi moyyintinaandi (e hektaaruuji)	343, 3	343, 3	377, 6	415, 4	456, 9	SNGIE	DGEF

56	Adadu njaayri leydi ndi wadaandi nokkuuje kaadaade dow leydi e nokkuuje karaade ley ndiyam	14, 14	14, 14	20	25	30	SNGIE	DGEF
57	Adadu humtaare naftortoobe sarwuusiji leydi ndi	25	55	70	80	90	Talkuru kumpital ko wadi	CPS
58	Rafi potal (capporgel ngel GINI)	0.32	0.30	0,28	0,26	0,24	INSTAT/DNPD	INSTAT/DNPD
59	Jamaare hebunde ndiyam ceniidam (%)	72,1	95	100	100	100	Talkuru kumpital ko wadi	CPS

Limoro	Tiitoonde holloore golleeji dii	Adadu etirido e ley hitaande 2023	Adadu faandaa oo				Ndaartaadum lwde e ley	Sarwuusi ardiidoo dum oo
			2033	2043	2053	2063		
60	Adadu hebugol enternetti mo 6 Mo (%)	62,81	80				80	80
			7	7		7		
61	Adadu kuubal jamaare faade e kabaaru asiransi paw (AMO, RAMED, Faabondiral/Mitiyel cellal)/ RAMU (%)	21,90	32	32	32	32	Talkuru kumpital ko wadi e ley hitaandee	DNPSES

NB : Haatumeere holloore jaabuuji cubaadi faade e yirwere kebal e neddfankaaku leydi Mali e ley hitaande 2063 ana holla yiingo mawngo faade e garoojum leydi ndi. Yottinde faandaaaji dii waran tilsude e wattugol jawdi heewndi ley maadiiji, jannde, widditagol e yirwere. Leydi Mali ndi ana haannoo duu humanaade kabaaru neddfankaaku e hawaaluuji, hono talkaaku, feyyugol togge e yooro. Ndeenaagu, deeyere politikaaku e maral lobbal fuu waran tilsude faa tabintina gollal Yiingo ngoo.

KESO IWDE HIKKA YAADE

2063

FECCERE TATODERDE

**KOLLITAL PEEJE E LAAWI
GOLLIRDI**

I. FECCERE TATOBERDE SUBTAGOL GOLLEEJI KAANDI HEERTEEDE KANUM E SIFAGOL NO YIINGO NGOO HAANI NAWTOREEDE

3.1. Golleeji mawdi keertaadi

436. Wadugol laawi keertaadi faade e yirwere duumotoonde nde faandaa mum yo tabintinde sartiiji celludi faa heba wadude yiingo ngoo faade e yirwere duumotoonde do Mali doo. Nenno so wadugol yiingo ngoo ley miiyo njuunngo ngo faandaa mum yo jaabaade ngol lamndol « Hoto nijidda yaade ? », wadugol laawi keertaadi dii ana hokka'en faamude « Hono njaareten ? ». Laawi dii ana kolla duu feere etaado iwde e ley kabaaru mo ngonden ley mum joonen oo faa yaade e wadugol yiingo ngoo.

437. Yiitugol laawi keertaadi dii tuugorde mum yo jaabuuji gede jaatagol bettinoongol, e ley yiitugol keertaangol wadaangol ley joonnde humaniibe kabaaru majjum, lamndi keertaadi ngadaama faade e fiyugol dabareeji e ley ko warata koo. Yiitugol laawi majjum cubaadi dii wadii ley joonnde nde semmbe lamndi keertaadi dii fuu ana pawinoo dow wadugol gede kabodiide e Yiingo ngoo e ley seenndugol jaabuuji keertaadi yaadooiji e majjum dii.

438. Faa gootel e faandaaji keertaadi garooji ley dii e gollugol porogaramuuji jiitaadi hono :

Faandaa keertaado duumotoodo 1 : Leydi rimdundi, yubbondirndi ley keewal finaa-tawaa e diinaaji

Faandaaji keertaadi	Golleeji mawdi keertaadi
• Hebude baawde keyooje banngal soldaasaaku faade e reenugol leydi ndi • Yirwinde iisinjaaji moyyinooji gineeji soldaasi'en • Laataade Larme jogiido baawde kuleteedo ley ruunde leyde men fuu • Laataade larme keso jogiide baawde mawde jaawdo halkude konne'en mum, kuleteedo ley adunaaru ndu fuu	• Beydugol baawde FDS banngal yimbe e gollirde cubaade faade e ndeenaagu leydi ndi ; • Beydugol baawde e tiidude e yaawgol halkude konne'en kanum e miiyo heertaango faade e FDS ; • Yirwingol paabondiral hakkunde leydi men e leyde godde jogiide doole banngal soldasaagal faa heba daranaade bantaare leydi Mali ndi ; • Yirwinde e beydude gollidal banngal soldasaagal hakkunde leyde men keerondirde dee (AES e leyde godde) ; • Beydugol ndeenaagu e yirwere hawraande dow mum hakkunde nokkuuje gonde dow keeri leyde men ; • Yammbingol yirwere larme (golleeji kabodiidi e kebal neddankaaku, cellal...) ; • Yirwingol kebal kure (jabe), kaborde e kaaki soldaasi'en goddi ; • Yirwere kebal iisinjaaji moyyinooji kaborde mawde e yirwingol ko habbodii e mum ; • Yirwingol e beydugol kebal malfe banngal awiyooji (elikooteernaaji kabotoodi, misiljaaji iwooji ruunde leyde yaade ruunde leyde, doronjaaji, ekn.) ; • Yirwingol e beydugol owre mabbe faade e hulbingol konne'en.

• **Timminde teerorisimu e rafi faamugol diina**

- Beydugol feereeeji jeertanagol, faddagol e hawjagol murtereeji e baasiiji kaɗum e yammbingol jam ;
- Beydugol jannde heertaande soldaasi'en humaniibe ndeenaagu leydi ndi e dow no rafi deeyere worri e ley nokkuuje dee nii ;

	• Yirwingol paabondiral cellungal banngal diinaaji ; • Beydugol waawtugol cadeele bibbe leydi be kasaaraaji bondi pugaaji'en yottii ; • Wattugol e wadugol golleeji ley nokkuuje to baasiiji ngoni too • Beydugol sariyaaji faade e habugol e keewal kaborde koyfude e pamare.
• Heydintinde e teeninde gondal lobbal	• Wadugol porogaram jannde bii-leydiyankaaku e hakkilantaaku ; • Beydude darjingol darnde humaniibe finaa-tawaa ley hawjagol leydi e timmingol rafi paamral ; • Beydugol semmbe demle leydi ndi ; • Heydintingol e beydugol gondal lobbal hakkunde leni leydi ndi fuu ; • Wadugol sardiiji e nokku kaaldal e kawral yubbondirngal paabotoongal diinaaji gollirde no moyyiri e no yubbondiri dow kabaaruuji keewdi ; • Tinnagol e diina ka e ley caldi makka neddankaaku e finaa-tawaa e teeninde yarragol diina ley makka e hakkunde makka e diinaaji goddi ; • Hawringol siiji finaa-tawaa hono nuygal udditoowal kaaldal e kawral kapum e gonndal lobbal ; • Fiyugol dabareeji porogaramuujii paabotoodi kabaaru jam duumotoodo e beydugol gondal lobbal ; • Yirwingol porogaramuujii jibttagol caggal –baasiiji kapum e yirwere ; • Beydugol baawde pelle keredu e pelle mawde leydi ndi de soseeti siwil, hono gube sukaabe e rewbe, ley daraade mabbe banngal faddagol baasiiji e tabintingol jam e deeyere ; • Etude feereji faade e suppugol nuygal neesu banngal jam e deeyere e ley kabaaruuji yirwere dii fuu..

Faandaa keertaado duumotoodo 2 : Leydi maraandi maral lobbal

Faandaaji keertaadi	Golleeji mawdi keertaadi
• Beydude semmbe laamu leydi ndi kapum e ardagol Laamu ngu • Teeninde leydi ndi feereji e yirwere	• Mahugol Leydi ndi feereji e yirwere • Yirwere laabal kapum e ko Laamu ngu haani wadude ; • Jyyinde nuyle demokarasi kuubudo e mo fey gooto yoppiraaka caggal ; • Beydugol ardagol banngal politikaaku widditagol golleeji e heeyagol keertaangol ; • Tawegol e beydugol semmbe daragol soseeti siwil e humaniibe finaa-tawaa ley kabaaru demokarasi kapum e yirwere anndal kuubungal ; • Wadugol aardondirngol dow lamndi leydi men keewdi ; • Yirwingol e beydugol semmbe maral sekteernjaaji keertaadi yubbondirdi e sekteer gollonoobe ko'e mum'en hono (jawdi iriindi, petoro, ékuran, cellal, jannde...ekn.) ;

	• Yirwere caldi golleeji e soseetiiji leydi ndi kumaniidi asugol jawdi iriindi, dawu, kebal e waylitingol kulle ley sekteernjaaji keertaadi reentindi gollonoobe ko'e mum'en jeyaabe ley leydi ndi ; • Yirwingol anndal gollal leydi ndi faade e sekteernjaaji keertaadi ; • Beydugol feereji laawi gollirteedi banngal kebal e deeyere faade e kabaaru kebal jawdi leydi ndi ; • Buytugol semmbe lepi ley yirwingol dabareeji banngal yirwere kebal majji ; • Beydugol semmbe ardagol Leydi ndi ley hawjagol sekteernjaaji keertaadi ; • Hokkugol jawdi faade e siiji kebal e heydintingol ; • Beydugol baawde Laamu ngu banngal jeertanagol yirwingol ngol e yubbondiral (anndal kebal e naftoragol annde kese kumpitooje).
• Yirwinde e beydude kabaaru heeyagol yirwere e hawjagol kebal e jawdi	• Beydugol baawde faade e kabaaru heeyagol • Beydugol kabaaru hiisaaji leydi ndi ; • Gollirgol Yiingo Mali ngoo hawrude e hitaande 2063 kaɗum e Ebboore Moyfingol Leydi ndi (SNAT) ley yubbondirgol politikaaku iimaade jawdi dow faandaaji e golleeji banngal waylitingol dii doo talki heeyagol ; • Beydugol hawjagol kebe leydi ndi ; • Beydugol yaadingol e gollidal sekteernjaaji politikaaku leydi ndi. • Naattingol lamndi jamaare nde ley politikaaku e dabareeji faade e yirwere.
• Heydintinde e woodinde laamu leydi ndi • Hokkude leydi ndi laamu lobbo golloowo, naftortooɗo annde kese, dow laabal e gattando naftortoobe dum hakkille	• Yaafingol e wattugol kabaaruuji laamu leydi ndi ley masinaaji annde kese ; • Beydugol baawde e heydintingol hawjagol RH laamu ngu ; • Seenndugol laamuuji e ittugol politikaaku ley laamu leydi ndi ; • Beydugol hawjagol pawingol dow jaabuui e daragol e darnde mum ley laamu leydi ndi ; • Yammbingol kaaldal e kawral cellungal e ley wattugol wayliti gondudi e wadde kaɗum e garooji dii ley majjum ; • Joyyingol feereji kumpitirdi laamaabe ; • Buytugol almusadfaaji iimaade jawdi faade e gollirde kese kawjorde ; • Yirwingol kabaaruuji kebe jogiide nafaa kuynooje yimbe ; • Yirwingol kabaaru finaa-tawaa, ko laamu oo haani wadude koo e iimagol kabaaruuji politik leydi ndi, ley jannde, jeertingol e dɔwtanagol nuygal sariya leydi ndi ; • Beydugol gollidal e paabondiral kaɗum e hoolaare hakkunde laamu leydi ndi e naftortoobe laamu ngu.

• Yirwinde sariya e kaane Bibbe aadama'en • Beydude tabintinde sariya e hokkude ka baawde	• Teenjngol Sariya leydi ndi e beydugol kaane bibbe aadama'en ; • Beydugol baannude sarotoobe e sareteebe ; • Beydugol gollidal hakkunde sariya e kaadi'en e humaniibe finaa-tawaa ; • Heydintngol e wattugol sarwuusiji kumaniidi sariya ley annde kese ; • Beydugol kabaaru sariya faade e habugol e soottugol ndimaaku, wantugol jawdi, fugaraaku, bamugol e soottugol dorogu, war-hooreeji dow keeri leyde men ; • Wartngol kabaaru sariya e saragol e kabaaru yirwere e gondal lobbal ; • Yottingol sariya leydi ndi algadara sariyaaji adunaaru ndu banngal saragol e uddugol kasu ; • Tabintngol naftoragol bibbe leydi sariya kuubudo e sarwuusiji kumaniidi golleeji sariya ngol hebogol ; • Beydugol dawrangol sariya hoore mum kapum e hebogol sariya bibbe leydi fuu.
• Beydude woodinde kabaaru politik caggal leydi • Tabintinde e teenjinde ardagol Mali leyde adunaaru	• Yirwingol baawde faade e kaaldal e kawral kapum e daranagol ndimaaku leydi leydi ndi ley adunaaru ndu ; • Sowugol e keewal siiji paabondiral hakkunde Mali e leyde godde pawingal dow nafaa hebe fuu ley caldi kebal, neesu, annde, diinaaji e hawaalu ; • Wattugol kasindine kabodiide e sekteernjaaji ndeenaagu e deeyere ley paabondiral cubaangal ; • Beydugol ardagol Leydi ndi ley yubbondiral gollidal hakkunde leydi men e faabondiroobe e mayri wonbe caggal leydi bee ; • Beydugol semmbe ardagol leydi Mali ndi kabaaruuji lefol leyde men e ruunde leyde men ; • Yammbingol nooneeji kesi banngal naattondiral faade e bamtare kapum e daranagol nafaaji leyde gonde heen dee ; • Tabintngol ardagol leydi Mali ndi ley tawegol leyde Afirik dee e habaade faa heba heydintinde pelle mawde adunaaru ndu ; • Beydugol yiingo leydi ndi ley pelle adunaaru ndu mawde dee.
• Beydude semmbe e teenjinde habude e soottugol ndimaaku e wantugol jawdi • Wadude feereje faade e faddagol	• Beydugol laabal ley hawjagol huunde foroba ; • Jukkugol neddo fuu soottudo ndimaaku mum, torrugol mo hawjaaki jawdi leydi faa wooda kapum e mo nanngitaali jawdi ngadaandi ley soottugol ndimaaku ; • Yaadingol e tabintngol dabare faade e horugol kapum e habugol e soottugol ndimaaku ; • Wattugol ley annde kese kapum e beydugol kabaaru naattondiral hawjagol jawdi leydi ; • Beydugol semmbe dabareeji faade e faddagol majjum ley sarwuusiji leydi ndi ;

	• Wadugol kabaaru finaa-tawaa kuubudo ; • Beydugol kabaaru gollirgol sariya e maral lobb..
• Beydude kabaaru laamu e haggitere laamu leydi • Beydude yirwinde nokkuuje yirwude dee	• Anndintinoore kabaaru haggitere laamu e hokkitere komin laamu leydi ; • Beydugol baawde Tayre Laamuuji e sarwuusiji haggitere laamu leydi ; • Beydugol maral ley lefol leyde men e ley leydi men ; • Yirwingol kebe lefol leyde men e leydi men ; • Yirwingol paabondiral e gollirde pamare dee ; • Wirfingol Laamu oo e sarwuusiji kasindinaadi dii fuu ley leydi ndi ; • Wadugol porogaramuujii di faandaa mum yo yaawdinde hebugol talki bii-leydiyankaaku buri fuu heertinaande ley naftoragol annde kese ; • Wadugol politikaaku e sariyaaji dow tawegol bibbe leydi e ley maral keredu ; • Beydugol golloobe faa heewa e beydugol jawdi Tayre Laamu Leydi ; • Beydugol kabaaru demokarasi mo fey gooto yoppiraaka caggal ley leydi ndi ; • Moyyingol cuudi e kabaaru ngurndam lobba kaɗum e beydugol yubbondiral ley tayre laamu leydi men e hakkunde mum e godde.
• Labbingol kabaaru hawjagol (njayri) leydi	• Hinnagol wattugol kabaaru (njayri) leydi ley annde kese naftorteede kaɗum e ittugol majjum dow dereeji ; • Downtanagol sardiiji njayriiji hono no sariyaaji majjum mbiiri dum nii ; • Naforagol kuubal kebe iwde ley njayriiji e lampo majjum ; • Beydugol ardagol Laamu leydi ley hawjagol kabaaru njayri e leydi ndi.

Faandaa keertaadi e ley ko juuti 3 : Yirwere kebal yaarungal yeeso

Faandaaji keertaadi	Laawi keertaadi
• Tabintinde yirwere fotunde sii dawi • Tabintinde naattondiral ley leydi e caggal leydi	• Haybugol e haydintingol maadiiji e kaaki dawi (laawi mobilaaji, laawi terenɗaaji, laawi bettordi laanaaji dow maaje e diwirdi awiyooji) ; • Yirwere dawirdi ley leydi ndi, ley reesonɗaaji, ley kereduuji, ley kominɗaaji e laawi mawdi ; • Yirwere laawi terenɗaaji ley leydi ndi e ley reesonɗaaji leydi ndi ; • Beydugol doyugol laanaaji dow maayo Baleewo e maayo Raneewo ; • Heydintingol kebe jippirde e yirwere soseeti awiyooji leydi ndi ; • Yirwere annde ley keredu faade e ley naftoragol kaaki keredu ley kebal maadiiji ; • Yirwingol sii dawi duumotoodi ; • Darnugol e yubbondirgol maadiiji dawi faa heba faabaade

	caldí golleeji jogiidi nafaaji ; • Yirwingol kabaaru dawi keewdi yubbondirdi ; • Yirwingol maadiiji kesi gondudi e annde kese kumpitooje ; • Yirwingol iisingaaji moyyinooji awiyooji lobbi ; • Beydugol hebbinde maadiiji banngal dawi faa heba teenjinde darnde mum e ley lefol leyde men banngal dawi ; • Beydugol maadiiji faade e humpitingol kapum e annde kese kumpitooje ley lefol leyde men.
Faandaaji keertaadi	Laawi keertaadi
Beydugol duumotoongol kebal demal, daabaaji e liddi faa heba tabintinde haarannde do Mali doo	• Yirwingol nokkuuje moyyinaade e maadiiji banngal demal, durdude e awirde duumotoode, deenaade e baawtooje waylitere wattu ; • Buytugol tiidallaaji kabbodiidi e kebal demal ley yaawnugol heydintinol kabaaru nguure ; • Beydugol semmbe gollirgol masinaaji banngal demal ley hebugol gollirde kese jaadooje e nokkuuje demeteede ; • Darnugol iisingaaji moyyinooji e serondirooji masinaaji • Wattugol politik demal ley feereji yirwere keredu naattondirnde ; • Beydugol semmbe golleeji widditagol e jannde faade e yirwere banngal annde kese keertaade kasindinaade ley yirwere keredu ; • Beydugol kebal kapum e sii aawdiiji keewdi kebe kapum e hebugol naatude ley luumooji ; • Beydugol algadara wattugol jawdi e ley golleeji kabbodiidi e demal ; • Reenugol njayri, reenugol remooje e kebal Ndemri ; • Naattondirgol iisingaaji sekter demal ; • Beydugol gollirgol annde kese keydintinaade jaadooje e golle majjum ; • Roytingol mboy daabaaji cewdi (PPR) e beydugol semmbe faade e habugol e jawuui daabaaji hono jaw mboy e kebal safaare e lefol leyde men e adunaaru ndu fuu ; • Garantinde namaande Demal ; • Beydugol semmbe kebal keewngal caldi Demal jogiidi nafa, dirtondiral tabintinoawal beydugol tinooji remooje, hebugol yaafungol ndemri e darjingol kebal e e ley tatteeji dii fuu salla ana heba buytude baasal ; • Dirtondiral kebe daabaaji e ley luumooji dii fuu ; Beydugol baawde yimbe kapum e yammbingol widditagol e heydintingol ndemriji baylitaadi ;

	• Teenjngol duumotoongol ngol sii yirwere demal duumotoonde ; • Hawjagol naftoragol kuran ley demal ; • Yirwingol caldi caldi golleeji yaarooji yeeso joggiidi coggu e dirtondiral ley luumooji adunaaru ndu ; • Hawjagol duumotoongol e darjngol tuundiiji iwooji e demal e birgi daabaaji ; Yammbingol e beydugol yirwinde bantaare gollonoobe ko'e mum'en banngal demal.;
• Beydugol semmbe kuran leydi ndi • Garintinde kabaaru kuran	• Yirwingol feereji kebal e porojeeji beydooji semmbe kuran ; • Yammbingol widditagol e wadugol porogaramuuj faade e yirwere kuran pamari e mawdi baawdi heydintineede ; • Yaafingol wattugol jawdi e yirwingol kebal kuran e nokkuure ; • Moyyingol e gollirngol Heeyo sekter yirwere e ley duubi sappo garooji dii ; • Labbingol hawjagol sekter kuran ; • Beydugol jillondiral kuran kapum e kebal baaraasi dokkoowo kuran e yirwere kuranjaaji goddi newiidi hono kuran nikiliyeer ; • Yirwingol sejondiral hakkunde leydi men e leyde godde • Yirwingol iisingaaji e feereji kebirdi kuranjaaji baawdi heydintineede ; • Darjngol kebe godde faade e kebe kuranjaaji.

• Tabintinde waylitingol kebal leydi banngal iisiinɗaaji • Yirwinde kabaaru iisiinɗaaji ley sekteernaaji jogiidi kebe.	Promotion et intensification des industries de transformation des produits locaux basées sur les filières Yammbingol e beydugol yirwere iisiinɗaaji baylitooji kebe keredu ley caldi golleeji jogiidi nafaa dii ; Yammbingol iisiinɗaaji kumaniidi ittugol jawdi iriindi e waylitingol kulle ndiyameeje ; Yirwingol nokkuuje kebe ley reesonɗaaji, nokkuuje yirwere, nokkuuje iisiinɗaaji e nokkuuje yirwere kebal ley fawugol jikke mum dow caldi golleeji jogiidi nafaa banngal beydugol kebal kaɗum e waɗugol golleeji ley tuugagol nafaaji etidaadi e kebe tawaturuuje reeson kala ; Yirwingol faltorde kebal iisiinɗaaji faade e kebe kabbodiide e golle neenal ngal nafaa mawɗo ; Teenjingol e beydugol semmbe sardiiji faade e woodingol e annde banngal golleeji iisiinɗaaji ; Yammbingol e keewal iisiinɗaaji moyyinooji kaaki mawdi ; ; Faaba banngal yirwere gollirde gollonooje ko'e mum'en dokkooje dabareeji faade e iisiinɗaaji e ley ko warata koo ; Waɗugol nokku yirwere kebal e yirwere kebal sekteer marsandiisiiji ; Beydugol semmbe Duumotoodo kaɗum e dirtondiral nokkuuje iisiinɗaaji ; Winndugol e gollirgol politik yirwere iisiinɗaaji moyyintinooji tuundiiji geelle.
• Waɗude siiji keewdi e naattinde naftoragol jawdi iriindi e ley kebal	• Beydugol anndal e waɗugol karte kebe jawdi iriindi e ley leydi Mali ndi ; • Beydugol semmbe widditagol jawdi iriindi ley leydi ndi fuu ; • Yirwingol janndeeji pawidi dow ekkitagol golleeji e petoro (suudu lekkol to jannde jawdi iriindi janngintee) ; • Waɗugol kontaraaɗaaji cubaadi banngal jawdi iriindi kaɗum e beydude horude sekteer golle on ; • Beydude gollidal e paabondiral hakkunde soseetiiji kumaniidi jawdi iriindi e soseetiiji leydi Mali gollonooji ko'e mum'en ; • Hokkugol talkuru yamirooru tewtugol jawdi iriindi e naftoragol jawdi iriindi ndii ; • Huynugol waɗugol soseetiiji kumaniidi jawdi iriindi ley kereduuji faade e dɔwtanagol hawaalu ; • Lanndinagol golleeji kabbodiidi e asirgol kaɗe juude e yirwere nokkuwel jawdi iriindi ; • Yirwingol widditagol e naftoragol jawdi iriindi keertaandi ; • Honnjagol e moyyintingol nokkuuje jawdi iriindi caggal naftoragol ; • Yirwingol maadiiji to jawdi iriindi waylitetee ; • Keewal kebal jawdi iriindi..

- Tabintinde heyɗintingol annde kese kumpitooje (TIC) tuugorde yirwere kebal
- Yirwinde maadiiji gondudi e annde kese
- Laataade nokku yirwere annde kese kumpitooje ley Afirik

- Yirwere iisiinɗaaji annde kese ley leydi ndi ;
- Yirwere maadiiji seɗondirooji e kebirdi naftoragol annde kese kumpitooje TIC ;
- Moyyingol Maadi mawɗo leydi ndi faade e Hiisaaji annde Dowuujje (INDG) ;
- Waɗugol porogaram annde dowuujje leydi ndi ;
- Naftoragol keyɗintini ley annde kese kumpitooje (TIC) faa heba beydude kabaaruuji jannde, cellal, dawɗi, jaagu, maral, e laamu ;
- Faabagol wattugol kebal leydi ndi ley naftoragol annde kese kumpitooje ;
- Waɗude annde kese kumpitooje e waawgol annde kese kumpitooje huunde daraniinde dirtondiral e heyɗintingol soseetiiji e yirwere sekteernaaji kesi e golleeji kesi ;
- Tabintinde kabaaru annde kese banngal naftoragol annde kese, moyyingol robooji, kuubal hiisaaji banngal leydi, annde kese naftorteede ley masinaaji kaɗum e caldi golleeji goddi cubaadi ;
- Hinnagol widditagol cellungol e golliraangol ley sekteer oo ;
- Gollirgol INDG ley naattingol hiisaaji annde dowuujje ;
- Gollirgol porogaram annde dowuujje leydi ndi kaɗum e neldugol satelittiiji ;
- Beydugol baawɗe cuudi lekkol jannde dowuujje faa heba subaade jom'en annde e baawɗe banngal IA ;
- Heyɗintingol IA jaabotoodum kasindine Demal, iisiinɗaaji e ko haɓɓodii e mum ;
- Yirwere nokkuuje widditagol e heyɗintingol e yaawnugol gollonoobe ko'e mum'en banngal annde kese ;
- Yirwingol nokkuuje dirtondiral faade e kebal annde kese kumpitooje ;
- Waɗude maadiiji lobbi banngal humpitingol faa heba yaafinde hokkugol kabaaruuji kaɗum e beydugol yirwere kebe annde kese.

• **Wadude golle neepal, wancagol e finaa-tawaa golle yirwere kebal**

- Faabagol dabareeji banngal wancagol darjinoowol neesu, finaa-tawaa e golle neepal ;
- Yirwingol kebe golleeji finaa-tawaa e wadugol maneeje ;
- Moyyintingol e haybugol jawdi suudu baaba banngal banngal finaa-tawaa leydi ndi ;
- Yirwingol gollidal e paabondiral banngal neesuui ;
- Yirwere maadiiji banngal faabagol sekteer wancagol, finaa-tawaa e golle neepal (nokkuuje to golleeji finaa-tawaa ngadatee, cuudi to golleeji finaa-tawaa ngolletee, ekn) ;
- Beydugol kabaaru yirwere sardiiji faade e dekteer golle neepal, finaa-tawaa e wancagol ley leydi ndi ;
- Yirwingol golleeji bvanngal wancagol ;
- Beydugol kebal e ko habbodii e mum iwde e gollirde gollonooje ko'e mum'en golle neepal, wancagol e neesuui ;
- Faabagol jaagotoobe be ngalaa e sariya faa keba yirwude e yaadinde golle oo e humaniibe kabaaru majjum bee ;
- Yaafinde eggugol gollirde gollonooje ko'e mum'en banngal golle neepal, wancagol e finaa-tawaa faade e sekteer keso ;
- Beydugol kebal kulle e ko habbodii e mum banngal finaa-tawaa bibbe leydi Mali faa be beyda naftoraade kulle leydi ndi ley leydi ndii e caggal leydi ndii ;
- Beydugol dirtondiral kebe (golleeji neepal, wancagol e finaa-tawaa) ley leydi ndi ;
- Wadugol politik mo faandaa mum yo beydude semmbe kebal gollonooje ko'e mum'en be salndu golloobe be ngalaa e sariya buri fuu heertinaade yo beydugol kebal golle oo.

- **Keewal asuluuji kebal jawdi**

- . Beydugol hawringol kebe ley leydi ndi (moobtere, naftoragol lampooji, usuuruuji...) ;
 - Yirwingol asuluuji kebe ley leydi ndi godde faade e wattugol jawdi (wattugol jawdi mum e gollal, paabondiral (PPP), jawdi ko wonbe njoola neldata warde...) ;
 - Etugol feereji celludi faade e palmagol ;
 - Yirwingol jannde kebal humaniibe kebe, bibbe leydi jaati ana heen ;
 - Wadugol sardiiji cubaadi faade e hebugol namaale ley bankiiji soseetiiji gollonooji ko'e mum'en ;
 - Naftoragol nokkuuje kесе banngal jawdi hono NBD/BRICS (Banki yirwere keso) ;
 - Wadugol nokku jawdi mo faandaa mum yo daranagol kabaaru lefol leyde men e ruunde leyde men ;
 - Woodugol kabaaru jawdi heyri jogiindi bankiiji kesi kumaniidi kebe, bankiiji kumaniidi yirwere kapum e goddum
 - Joyyingol sardiiji e yirwingol baawde yimbe faade e gollugol dow kabaaruuji kebe ;
- Winndugol e gollirgol politik kebe mawde banngal wattangol hakkille yirwere kebal e deeyere luumooji.

Faandaa keertaado juuddo 4 : yirwere mawnde bibbe aadama'en

Faandaa keertaadi	Laawi keertaadi
• Beydude darjingol nokkuuje de keewaa yimbe sanne e nokkuuje de keewaa baawde dee • Yirwinde nokkuuje jogiide kebe faade e yirwere reesonjaaji	• Etugol dabareeji faade e yirwere kebal gattanoowal hakkille golleeji e nafaaji nokkuuje ; • Faabagol reesonjaaji di ngalaa yimbe kasindinaabe bee sanne dii kapum e naftoragol kebe majji ; • Yirwingol feereji ley caldi golleeji jogiiddi nafaaji ley nokkuuje de keewaa jamaa dee kapum e ley nokkuuje de keewaa baawde dee ; • Faabagol jaarude yeeso nokkuuje moyyinaade, dirtondirteede kapum e jogiide yirwere duumotoonde dee ; • Hinnagol yirwere bibbe aadama'en ley reesonjaaji dii fuu banngal jokkitanagol porogaramuujj hokkugol kaakki neddankaaku ley booyeefi makki ; • Hokkugol reesonjaaji mawdi leydi ndi nokku yirwere annde kese : • Hokkugol reesonjaaji mawdi maadiiji e kaaki yubbondirdi • Wattangol bamtaare duudal yimbe leydi hakkille e fonnditere jamaare ley heeyagol banngal yirwere (famarde e juunnde) e gede dee fuu kapum e ley sekteernjaaji dii fuu ; • Huynugol tawegol humaniibe kabaaru majjum bee kapum e yimbe wonbe ley hawjagol kabaaru duudal, mahugol ngalluujje e moyyingol leydi ; • Beydugol yubbondirgol e yaadingol kabaaruujj kuubal politik leydi ndi e politik banngal jamaare, yaagol njoola e mahugol ngalluujje.
• Yirwinde bii leydi Mali jogiido bure cubaade banngal neddankaaku e beydude semmbe bii-leydiyankaaku	• Beydugol taguujj, annde e golleeji di bibbe leydi ngollata faade e kabaaruujj leydi ndi, banngal demokarasi e downtanagol maandeeji Laamu leydi kapum e downtanagol sardiiji gollirdi ley leydi ndi ; • Yirwingol e beydugol semmbe jannde bii-leydiyaaku e hakkilantaaku pawiidum dow downtanagol darjaaji e hawjagol lobbol kabaaruujj leydi ndi ; • Yirwingol jannde bii-leydiyaaku ley kabaaru jannde leyiire, hakkundeere e dowaure ; • Yirwingol yubbondirgol cubaangol, widditagol e beydugol kabaaruujj banngal bii-leydiyaaku e ko habbondiri e needi lobbiri ; • Laawol gollirteengol caawki e naftoragol laawi kumpitirdi e reeso sosiyonjaaji ; • Beydugol tawegol bibbe leydi e kabaaru majjum faa homo kala laatoo daraniido kabaaru majjum ; • Wadugol gollidal hakkunde laamuujj e laamaabe ; • Yirwere heydiintinaande ley gollidal jamaa e hakkillaaji jamaa fuu ; • Faabagol golleeji bibbe leydi kesi

• Buytugol rafi potal yimbe e talkaaku e yirwinde kebal yimbe +	• Wadugol tuugorde haybugol neddankaaku faade e beydugol waawtude cadeele e tawegol kapum e tabintingol paabondiral hakkunde bibbe leydi ; • Beydugol porogaramuujji faade e faabagol yimbe kapum e yaaynugol majjim ley leydi ndi fuu ; • Yirwingol fereeeji banngal jannde jawdi laabundi, gondudum e feere faade e habugol e rafi potal ley leydi ndi ; • Beydugol semmbe faade e buytugol rafi potal hakkunde yimbe kapum e hebugol naftoraade sarwuusijji kasindinaadi ; • Yirwere bamtareeji gollonoobe ko'e mum'en golle ; • Beydugol dabareeji banngal habugol e wayde hiiseede ; • Beydugol semmbe feereeeji faade e feccugol no woodiri ; • Yirwingol cuudi kumaniidi yirwere faade e heydingol neddankaaku.
• Wadugol golleeji lobbi	• Yaadingol baawe golloobe kasindinaabe ley gollirde kumaniide ko'e mum'en kapum e wobbe daraniibe kabaaru kebe ; • Wattugol jannde ekkitagol golle e bamugol sukaabe e rewbe kapum e yimbe be ngalaa baawde e ley golle ; • Wadugol wune banngal golleeji e yirwingol bamtareeji sukaabe, rewbe kapum e yimbe be ngalaa baawde ; • Beydugol baawde faade e hokkugol baawde banngal annde ley yaafingol e tiidude e kabaaru yirwere kebal e neddankaaku duumotoonde ; • Beydugol hawrinde e hawjagol hiisaaji banngal rafi golle kapum rafi keewal golleeji sukaabe.

• Wadude feere banngal jannde lobbere, yaadoore e nde accirtaa fey gooton caggal kaɗum e yiwinde widditagol banngal annde kese faade e kabaaru jannde heertaande	• Yirwinde ardingol anndal e anndugol hoore mum faade e hokkugol anndal ; • Wadugol jannde dowuure e IES ley reesonɗaaji ; • Wadugol gollidal yirwungal hakkunde jannde dowuure e soseetiiji gollonooji ko'e mum'en faade e wattugol tiliibe jannde bee ley golleeji ; • Yaadingol widditagol e yirwere, jannde e jannde ekkitagol golle ; • Wadugol porogaramuujji faade e mahugol kaɗum e moyyintingol maadiiji jannde leyiire e hakkundeere kaɗum e jannde dowuure ; • Yirwingol jannde teentinaande e hokkugol baawde faade e caldi keertaadi jannde dogotoraaku, moyyingol cafaaje kaɗum e kebal pawingal dow annde ; • Yirwingol jannde fawiinde dow annde kese keertaade faade e wadugol suudu lekkol to sukaabe lekkol subaabe njanngintee ; • Wadude porogaramuujji /feereji cubaadi banngal janngingol pawidi dow neesuujji annde leydi ndi, demle gollirteede, annde kese kumpitooje, annde banngal hiisaaji (STIM) e ley kabaaru jannde lekkol nde fuu ; • Yaadinde porogaramuujji jannde ekkitagol golle e kasindine keertaade banngal golleeji jogiidi kebe nafooje;
---	--

	• Beydugol kabaaru jannde e hawjagol kabaaru jannginoobe ; • Yirwingol kabaaru jaabuui lobbi iwde jannde leyiire yaade faa jannde dowuure e sii janndeeji lekkol laamu leydi ndi ; • Wadugol porogaramuui jaadoo e widditagol annde kese e jannde ekkitagol golle e wadugol wune banngal golleeji kabbodiidi e kebe kapum e waawtugol cadeele kabaaru oo kapum e ekkitagol golle ley nokkuuje to baasi ngoni too ; • Beydugol semmbe jannde heertaande kapum e ekkitagol golle faa jannginde yimbe ley caldi golleeji jogiidi nafaa, golleeji garooji e sekteer kumaniido moyyingol marsandiisiji ; • Janngingol golloobe golle semmbe terde jom'en annde keertaade (OS) e yimbe humaniibe janngingol wobbe ; • Yirwingol jaarugol yeeso kebal, anndal kapum e annde kese pawide dow masinaaji ; • Yirwingol maadiji kesi e yubbondirdi e ley cuudi lekkol dii fuu ; • Yirwingol widditagol annde banngal jannde leyiire e jannde dowuure fuu ; • Yirwingol PPP ley widditagol annde kese kumpitooje ; • Yirwingol « anndal pawingal dow kebal e ley wattugol ley reeso annde kereduui (jannde dowuure, tayre laamu, Soseeti Siwil ekn.).
• Wadugol kabaaru keso faade e cellal e tabintinde bamtaare banngal cellal ley leydi ndi	• Beydugol kabaaru sarwugol bibbe leydi e wadugol cuudi dogotorooje lobbe de kaaki keertaadi di hono mum newaaki faa buyta neldugol jawbe yaade caggal leydi ; • Wadugol feere celludo banngal faddagol e hawjagol jaw kuubudo e jaw bondo daaboowo ; • Wattugol jawdi keewndi ley golloobe kapum e daranaade darjingol mabbe ; • Sellingol gollal faade e kabaaru Asiransi Jawuui yimbe be ngalaa baawde (RAMU) ; • Yirwingol widditagol e kebal cafaaje baleebe ; • Yirwingol kebal keredu cafaaje kasindinaade e Cafaaje Baleebe beydaade faa woodi (MTA) ; • Wadugol porogaram yubbondirdo hakkunde sekteernaaji banngal faddagol e jannde habbodiinde e cellal kapum e naamdu jogiindu nafaa ; • Wadugol porogaramuui faade e beydugol kabaaru cellal ; • Wattugol kabaaru cellal e neddankaaku ley annde kese (cellal pawingal dow nate, RSU, ekn.) ; • Wadugol cuudi kumaniidi kabaaru yirwere e wadugol pese ; • Beydugol semmbe feereeji banngal waawtugol cadeeje kabaaru oo banngal ganndagol cadeele kabbodiide e kabaaru cellal.

• Beydugol foodugol ngalluuje yimbe e Heydintinde ngalluuje men mawde dee	• Beydugol laabal e ngurndam lobbam ley ngalluuje ; • Yaafinde hebugol suudu lobburu bibbe leydi be keewaa baawde bee ; • Maral lobbal noone mahirdo ngalluuje faa dum heba laataade nuygal yirwere kebal e bamtaare ; • Fuddugol porogaramuujji mawdi banngal beydugol cuudi ley dwtanagol noone mahirdo ; • Wattugol jawdi keewndi ley woodugol e woodugol sarwuusijji leydi ndi, maadiiji banngal kebal e neddankaaku e kabaaru dawi ; • Wadugol kapital kesal lobbal ; • Yirwingol heeyo mahirdo ngalluuje e ley ko warata koo kajum e soorojji toowdi faa sanne
• Wadugol sardiiji tabintingol bamtaare kebal rewbe e yaafinde naftoragol sarwuusijji cellal e jannde	• Wattangol hakkille rewbe e wobe hono nuygal maral lobbal ley politikaaku e heydintingol kabaaru laamu leydi ndi kajum e ley iimaade jawdi leydi ley wattangol hakkille kabaaru haggitere laamu leydi ; • Ittugol donngal pawingal dow rewbe kaadawal rewbe taweede ley gollirde ; • Darjingol baawde rewbe e waawgol mabbe kajum e baale rewbe ley kabaaru faddagol e rewrintingol ley baasijji ; • Tawegol rewbe ley hawjagol ngalluure nde kajum e jannde mabbe, bamtaare kebal mabbe, hebugol mabbe gese e hebugol mabbe namaande ; • Beydugol naatugol rewbe e sukaabe rewbe ley cuudi dogotorooje, cuudi lekkol kajum e jannde ekkitagol golle ; • Yaajingol laawi kumpitirdi faa hoyfina golleeji rewbe keredu ; • Wattugol rewbe ley laawi kebe e potal hebugol wune banngal golleeji e kabaaru kebal.
• Wadugol sukaabe yimbe daraniibe waylitere e laatagol gootum leydi ndi	• Yirwingol kebal sukaabe golle, wattugol mabbe e ley golleeji neddankaaku, heydintingol annde kese kumpitooje faade e wattugol jawdi e ley soseetiiji gollonooji ko'e mum'en ; • Yirwingol e beydugol maadiiji banngal neddankaaku e jannde sukaabe ; • Wadugol sardiiji faade e wayde yoppirde fey gooto caggal e yirwere sukaabe ley keewal wune e laawi gollirdi ; • Yirwingol golleeji semmbe terde e golleeji mbiirki caldi faa heba beydude ngurndam lobbam bibbe leydi, wattugol mabbe ley golleeji, gonndal lobbal kajum e wadugol kebe.

• Huynude tawegol bibbe leydi Mali wonbe njoola bee ley yirwere leydi Mali ndi	• Hawringol annde bibbe leydi wonbe njoola faade e jannde dowuure leydi ndi e ley wadugol dabareeji yaafinooji wartugol jom'en annde ; • Tawegol bibbe leydi Mali wonbe njoola bee ley kabaaru haggitere laamu leydi kapum e ley hawringol kebe faa heba beydude wattugol jawdi ley leydi ndi ; • Tawegol bibbe leydi Mali wonbe njoola bee ley maandingol e dwtanagol politikaaku leydi Mali ndi ; • Yirwingol wattugol kebe iwooje njoola dee buri fuu heertinaade yo wadugol gollal banngal feereeeji faade e « Yaafingol Faaba Wattugol Jawdi ley Golleeji jogiidi Kebe (FAIP) » ; • Wadugol politik lobbol gaddoowo yimbe kapum e politik joyyinoowo jom'en annde wonbe njoola bee ley leydi ndi ; • Wadugol nokku keertanaado yaabe njoola gondudo e darnde subaande e kodduuji wattugol jawdi poodoori jamaa warde ; • Yirwingol naftoragol laawi jahooji dow sariya di bibbe leydi Mali wonbe njoola bee jaati ngadi faade e neldugol kaalisi.
---	--

Faandaa keertaado juutudo 5 : Hawaalu duumotoodo deenaado e baawtoowo cadeele

Faandaa ji keertaadi	Laawi keertaadi
• Hawjaade faa wooda e reenude hawaalu • Beydude habaade e waylitagol wattuuji	• Teenjingol e yirwingol jannde habbodiinde e hawaalu (woodugol : foodoore e foodondiroore) hono ko waawaa seenndeede iwde e ley kabaaru bii-leydiyankaaku ; • Yirwere baawde faade e waawtugol bibbe leydi cadeele, buytugol almusadfaaji e yirwere kebal ley etugol dabareeji faade e yaadingol kapum e buytugol cadeele kabbodiide e waylitere wattuuji ; • Hawjagol lobbol kebe banngal ndiyam e ley tatteeji dii fuu ; • Reenugol e beydugol kabaaru ngurndam bibbe leydi bee fuu ; • Hawjagol beydaangol banngal kabaaru hawaalu dow njoorndi kapum e ley ndiyam ; • Habugol e rafi tobo kapum e yooro ; • Darnugol iisingaaji darjinooji tuundiiji joordi e waylitingol kebe iwooje e togge de ngalaa gawye ; • Yirwingol paabondiral hakkunde leydi men e leyde godde, hakkunde lefol leyde men, hakkunde leydi men e leydi ngondi banngal hawaalu e beydugol gollidal faade e hawaalu ; • Humtaare kasindine banngal ndiyam, keewdam e lobbam, sii sekteernaaji yirwere fuu ana heen, ley wattangol dwtanagol kulle gurde ley ndiyam ; • Yirwere hebugol bibbe leydi fuu naftoraade kabaaru laabal ; • Faaba banngal reenugol togge tutugol ledde ;

- Beydugol golleeji lobbi faade e Hawjagol Duumotoongol Leydi e Ndiyam (GDTE) ;
- Yarragol kebe annde kese kaɗum e naftoragol majje ley reenugol hawaalu ;
- Garintinde miiɗode gooton e miiɗo jamaare faade e jannde haɓɓodiinde e hawaalu ;
- Faabagol banngal yirwere duumotoonde leydi ndi ley etugol dabareeji jaadooɗi e buytooɗi caɗeele banngal waylitere wattuuɗi.

3.2. Gede gollirde Yiingo ngoo

439. Tabintingol ngo yiingo waran waɗude ley duubi capande nay garooɗi dɗi ley feereeeɗi gollirɗi majjum dɗi. O golle waran yaltinde gede de faandaa mum yo maandinde duubi sappo sappo faa nde nay (2024-2033, 2034-2043, 2044-2053, 2054-2063), faandaaji (kuubudi e keertaadi) faade e wattu fuu e feereeeɗi dɗi dum warata gollireede dɗi.

440. Laawol yirwere faade e gollugol Mali Keso hawrude e hitaande 2063 ana waalorii e ley gede nay pecciriide duubi sappo sappo faa nde nay.

- **Gedal aranal (I)** (2024-2033) faandaa maggal waran laataade heyɗintingol laamu leydi ndi kaɗum e waylitingol yuɓɓondirngol keɓal e yirwingol feereeeɗi banngal maral lobɓal kaɗum e wattugol jawdi ley majjum. E ngal yiɗi saatude kulle de maraa doole kaɓɓodiinde e keɓal pamaral kaɗum e waylitingol kulle ley leydi ndi. Ngala waran waɗude yirwere maadiiji paabotoodi faade e keɓal kuran, moyyingol nokkuuje demeteede kaɗum e naattondirngol nokkuuje keɓal faa heba yaawnude darnugol iisiinɗaaji ley leydi ndi. Caggal majjum, ngal gedal ana tinndina heeyo jaabotoongo tiidallaaji bonɗi e jley jabbagol sabaabuɗi majji faa heba fiyude dabareeji kesi faade e tabintingol jam e deeyere kaɗum e ndeenaagu keɓal mawngal leydi ndi, naftoragol jawdiiɗi tatteeɗi dɗi fuu kaɗum e beydugol maral lobɓal. Ndeenno, e ngal yiɗi yirwinde banngal demal e waylitingol ndemri, keɓal leydi yuɓɓondirngal faa heba waɗude sardiiji arani faade e yirwere keɓal leydi Mali ndi. Dum waran hokkude tabitinde haraande e ɗaamdu jogiindu nafaa, wiɗɗitagol e naftoragol jawdi tawaturuuri kaɗum e hebugol kuran... Yirwere yimbe ana haannoo duu taweede e ley nuygal golle faade e heyɗintingol ngal doo gedal, ley heyɗintingol kabaaru jannde leydi men pawiidum dow annde e annde kese kumputooje e dow finaa-tawaa leydi men kaa duu dow kabaaru cellal cubaangal, kesal, jogiingal semmbe ngal homo kala waawi naftoraade.
- **Gedal diɗɗoɓal (II)** (2034-2043) waran fawaade dow teentingol ley sekteernɗaaji jogiidi nafaa faa sanne dɗi. Dum waran teenɗinde ley wattu oo kebe gedal aranal ngal, kaa dum waran hokkude leydi ndi yottinde yirwere keɓal mayri ley beydugol semmbe nuygal keɓal dow waɗugol semmbe mum dow waɗugol baawde mum fuu faade e (demal, asugol jawdi iriindi, ...). Ngala gedal waran duu fawaade dow gollal banngal heyɗintingol politikaaku e sardiiji, yirwere iisiinɗaaji mawɗi kaɗum e wattugol mum ley annde kese lobbe kumputooje. ;
- **Gedal tatɔɓal (III)** (2044-2053) ngal yo gedal kumaniingal yirwere mawnde bibbe aadama'en, ngal faandaa mum yo beydude ngurndam lobɓam bibbe leydi Mali ley roytingol sii talkaaku fuu. Banngal teentinaadum, edum wara beydude bantaare, golle, beydude semmbe kuubungol woodugol e woodugol cuudi dogotorooje, cuudi lekkol,

jannde e maadiiji hono (kuran, laawi, ndiyam ceniidam, ekn).

- **Gedal nayobal (IV)** (2054-2063) : E ngal fawii dow tabintingol kebe gede bettiide dee. Ngal waran hibbintinde darnugol iisingaaji ley yirwere yaawnaande sekteer kumaniido moyyingol kulle, e yirwere subaande salndu golleeji buri fuu heertinaande ley gede mum jaagu, dawi e wancagol, ley nokku kaybaado duumotoodo.

-

LAAWI JUU'DDI KEERTAADI	GEDAL ARANAL(1) : 2024-2033 HEYDINTINGOL E WAYLTINGOL YUBBONDIRINGOL KE'BAL	GEDAL DIDO'BAL (2) : 2034-2043 KEERTAADUM	GEDAL TATO'BAL (3) 2044 2053 YIRWERE BIBBE AADAMA'EN	GEDAL NAYO'BAL (4) : 2054-2063 TABINTINGOL
LAAWI KEERTAADI DUUMOTOODI	1.1. OS : Jogaade baawde banngal soldasaagal baawde kuubal leydi ndi fuu 1.1.1. Beydugol baawde FDS banngal yimbe golloobe e kaaki lobbi 1.1.2. Kabaaru ndeenaagu kuu'udo ley leydi ndi fuu 1.1.3. Beydugol baawde faade e hepagol kapum e mii jagol heertaangol FDS 1.1.4. Yirwingol paabondiral kesal banngal soldasaagal hakkunde leydi men e leyde godde jogiide baawde faade e soldasaagal faa be keba daranaade ndeenaagu leydi Mali ndi faa wooda 1.1.5. Yirwingol paabondiral banngal soldasaagal hakkunde leydi men e leyde keerondirde e leydi men hono (AES e leyde godde) 1.1.6. Ndeenaagu e yirwere hawraande nokkuuje gonde dow keeri leyde 1.1.7. Yammbingol larme kumaniido yirwere (golleeji neddankaaku e kebal, kabaaru cellal....)	1.1. OS : Yirwinde baawal iisiin'aaji moyyinooji kaaki soldasaagal 1.1.1. Yirwingol kebal kure (jabe), e malfe (koyfude) pamare 1.1.2. Beydugol gollidal e paabondiral banngal soldasaagal hakkunde leyde men keerondirde dee (AES e leyde godde) 1.1.3. Beydugol ndeenaagu e yirwere hawraande e ley nokkuuje keerondirde dee 1.1.4. Tinnagol e waawgol yaawde halkude konne'en mum kapum e mii'ooji keertaadi FDS	1.1. OS : Laataade larme jogiido feereji anndaadi e ley ruunde leyde men 1.1.1. Yirwingol kebal iisiin'aaji moyyinooji kaborde mawde e yirwingol ko habbodii e mum 1.1.2. Yirwingol kebal kebal kaborde ley salndu annde dowuuje 1.1.3. Yirwingol soldaasi'en hulbiniibe	1.1. OS : Taweede ley larme keertaado ley aduna'andu 1.1.1. Beydugol semmbe 1.1.1.1. Beydugol semmbe kebal kaborde ley salndu annde dowuuje hono (elikopteernaaji kabotooda bobi yiiteeji biyeteedi misil'aaji ley adubaaru ndu doronuuji, ekn.) 1.1.2. Beydugol semmbe soldaasi'en leydi ndi faa beyda huleede
	1.1. OS : Timminde fugaaraaku e rafi faamugol diina bonngol 1.1.1. Beydugol feereji kumpitirdi faade e faddagol e hawjagol baasiiji bondi kapum e yirwingol kabaaru jam 1.1.2. Beydugol yirwinde jannde ekkitagol golle heertaande soldasaabe leydi men faa be keba jabbaade baasiiji bondi be ganndii dii 1.1.3. Beydugol semmbe sariyaaji faade e habugol e saakagol malfe koyfude e malfe pamare 1.1.4. Yirwingol gollidal hakkunde diinaaji cellungal 1.1.5. Beydugol waawtude cadeele jamaare torriinde torraaji iwrudi to pugaaji e be paamaali diinaaji bee 1.1.6. Wattugol e wadugol golleeji ley nokkuuje to baasiiji ngonni too			
	1.3. OS : Heydintinde e teenjinde gondal lobbal 1.3.1. Wadugol porogaram jannde sii-leydiyankaaku e hakkilantaaku 1.3.2. Darjingol darnde humaniibe kabaaruuji finaa-tawaa ley hawjagol leydi ndi kapum e timmingol rafi paamral 1.3.3. Darjingol demle leydi men 1.3.4. Heydintingol gondal lobbal hakkunde leji leydi ndi, 1.3.5. Wadugol sardiiji e nokku kaaldal e kawral yubbondirngal dokkoowal diinaaji wadude golleeji mum no woodiri e dow kaaldal faade e kabaaruuji mawdi 1.3.6. Heddagol diinaaji e darnde mum faade e neddankaaku e finaa-tawaa e tabintinde yaafagol ley diina ka e hakkunde makka e diinaaji goddi	1.2. OS : Tabintinde jam e gondal lobbal 1.2.1. Fiyugol porogaramuujii e faabagol kabaaruuji jam duumotoodo e beydugol gondal lobbal 1.2.2. Beydugol gondal lobbal ley tatteeji dii fuu 1.2.3. Beydugol waawtugol cadeele kapum e gondal lobbal ley jam e deeyere 1.2.4. Yirwere porogaramuujii banngal nibtagol caggal baasiiji	Hinnaade e teenjinde porogaramuujii golleeji GEDE KOLLOOJE NO GOLLE YIINGO MALI NGOO GOLLIRTEE HAWRUDE E HITAADE 2063	Hinnaade e teenjinde porogaramuujii golleeji

LAAWI JUU'DDI KEERTAADI	GEDAL ARANAL(1) : 2024-2033 HEYDINTINGOL E WAYLITINGOL YUBBONDIRINGOL KEBAL	GEDAL DIDOBAL (2) : 2034-2043 KEERTAADUM	GEDAL TATOBAL (3) 2044 2053 YIRWERE BIBBE AADAMA'EN	GEDAL NAYOBAL (4) : 2054-2063 TABINTINGOL
II. LEYDI MARAAANDI FAA WOODI	1.3.7. Hawringol sii finaa-tawaa hono tuugorde faade e udditingol kaaldal e kawral e gondal lobbal 1.3.8. Beydude baawde pelle keredu e pelle mawde leydi ndi de soseeti siwil kaɗum e baale sukaabe e rewbe faa ée eta dabare banngal faddagol baasiji kaɗum e tabintingol jam 1.3.9. Wadude dabareeji faade e ndaartugol jam e ley kabaaruuji yirwere dii fuu			
	2.1. OS : Beydugol laamu e ardagol Leydi ndi 2.1.1 Wadugol Leydi ndi feereaji e yirwere 2.1.2 Yirwinde laabal e wadugol Laamu leydi ndi ko haani wadde koo 2.1.3 Joyyingol nuyle demokarasi kuubudo e homo kala woni e mum 2.1.4 Beydugol ardagol banngal politikaaku golleeji garooji golleede dii e heeyagol keertaangol 2.1.5 Tawegol e daragol soseeti siwil e humaniibe kabaaruuji finaa-tawaa e ley kabaaruuji demokarasi banngal daragol e darnde mum 2.1.6 Tabintingol Kawral dow kabaaruuji mawdi leydi ndi 2.1.7 Beydugol maral lobbal sekteernaaji keertaadi e ley yubbondiral e sekteer gollonoobe ko'e mum'en (jawdi iriindi, petoro, kuran, cellal, jannde...ekn.) 2.1.8 Yirwere caldi golleeji e soseetiji leydi ndi kumanidi asugol jawdi iriindi, dawi, kebal e waylitingol kebe iwooje ley sekteernaaji keertaadi gollidooji e sekteernaaji gollonoobe ko'e mum'en ley leydi ndi 2.1.9 Yirwingol anndal leydi ndi faade e sekteernaaji keertaadi 2.1.10 Beydugol feereaji darnooji sardiiji banngal kebal e deeyere mawnde kebal ngal 2.1.1 Yirwingol bambaare lepi ley beydugol dabareeji bamaadi ley keredu faade e kebal jawdi lepol ngol	2.1. OS : Tabintidde Leydi ndi feereaji e yirwere 2.1.1. Beydugol ardagol Leydi ndi ley hawjagol sekteernaaji keertaadi 2.1.2. Wattugol jawdi ley keewal kebal e heydintingol 2.1.3. Beydugol baawde Leydi ndi faade e hepaade banngal cadeele kabodiide e jawdi yubbondirde (anndal kabodiingal e kebal e annde kese kumpitooje) 2.1.4. Beydugol daragol soseeti siwil e humaniibe finaa-tawaa e ley yirwere anndal kuubungal 2.1.1. Beydugol maral lobbal sekteernaaji keertaadi	Downtanagol e tabintingol porogaramuui golleeji dii	Downtanagol e tabintingol porogaramuui golleeji dii
	2.2. OS : Beydugol kabaaru heeyo yirwere e hawjagol kebal e jawdi 2.2.1. Beydugol baawde faade e kabaaru heeyagol 2.2.2. Beydugol kabaaru hiisaaji leydi ndi 2.2.3. Gollirgol Yiingo Mali hawrude e hitaande 2063 e Heeyo faade e Moyyingol Leydi ndi (SNAT) ley jokkondiral e politik iimaade jawdi leydi ndi faade e faandaaji e golleeji baylitooji dii doo golleeji pawidi dow heeyagol 2.2.1. Beydugol kabaaru hawjagol kebal jawdi leydi ndi	Downtanagol e tabintingol porogaramuui golleeji dii	Downtanagol e tabintingol porogaramuui golleeji dii	Downtanagol e tabintingol porogaramuui golleeji dii

LAAWI JUUDDI KEERTAADI	GEDAL ARANAL(1) : 2024-2033 HEYDINTINGOL E WAYLITINGOL YUBBONDIRINGOL KE'BAL	GEDAL DIDOBAL (2) : 2034-2043 KEERTAADUM	GEDAL TATOBAL (3) 2044 2053 YIRWERE BIBBE AADAMA'EN	GEDAL NAYOBAL (4) : 2054-2063 TABINTINGOL
	2.2.5. Beydugol yaadingol kabaaru politik ley leydi ndi 2.2.6. Naattingol kabaaruuji jamaare ley politikaaku e feereji keertaadi banngal yirwere			
	2.3. OS : Wadugol laamu ngu laamu keso golloowo 2.3.1. Yaafingol e wattugol ley annde kese kabaaruuji laamu leydi 2.3.2. Beydugol baawde e beydugol hawjagol RH laamu ngu 2.3.3. Seenndugol laamuuji e Ittugol politikaaku ley laamu leydi ndi; 2.3.4. Beydugol hawjagol pawingol dow jaabuui e daragol e darnde laamu ngu e mum 2.3.5. Yirwingol kaaldal e kawral goodungal 2.3.6. Wadugol feereji faade e humpitingol laamaabe banngal hawjagol jawdi leydi ndi 2.3.7. Foonndugol almusaddaaji iimaade jawdi leydi ndi ley nfatoragol gollirde kese 2.3.8. Yirwingol kabaaruuji kebe ley leydi ndi 2.3.8. Yirwingol kabaaru daragol e darnde mum, wadugol golle mo haani wadude kapum e iimagol kabaaru politik leydi ndi ley jannde, jeertingol e fawugol dow nuygal sariya	2.2. OS : Hokkude leydi ndi laamu lobbo, annde kese, laabude faade e naftortoobe 2.2.1. Beydude gollidal e hoolaare hakkunde laamu oo e laamaabe bee 2.2.2. Dowtanagol kabaaruuji yaafingol golleeji dii laamu ngu, 2.2.3. Heydintingol hawjagol yimbe golloobe ley Leydi ndi 2.2.4. Dowtanagol beydugol hawjagol pawingol dow baawde laamu oo 2.2.1. Tabintidde kaaldal e kawral jokkondirngal gattoowal golleeji gondudi e wadeede dii banngal golloobe	Dowtanagol e tabintingol porogaramuui golleeji dii	Dowtanagol e tabintingol porogaramuui golleeji dii
	2.4. OS : Yirwinde kabaaru sariya e kaane Bibbe aadama'en 2.4.1. Tabintingol Laamu daraniido potal hakkunde bibbe leydi, laamu golliroowo sariya e beydugol hakkeji bibbe aadama'en. 2.4.2. Bannugol cuudi sariya dii bibbe leydi bee. 2.4.3. Beydugol gollidal hakkunde juuju'en e kaadi'en e humaniibe finaa-tawaa 2.4.4. Heydintingol e wattugol ley annde kese banngal sarwuusiji sariya. 2.4.1. Beydugol kabaaru sariya faade e habugol e soottugol ndimaaku, wantagol jawdi leydi, fugaaraaku, dorogu, golleeji pankari kapum e golleeji bondi dow keeri leyde men	2.3. OS : Beydugol hoolaare e golle lobbo banngal sariya 2.3.1. Wadugol kabaaru sariya faade e sareteebe banngal yirwere e gondal lobbal. 2.3.2. Yottinde faa algadara leyde adunaaru banngal sariya e uddugol kasu. 2.3.3. Tabintingol hebugol naftoraade sariya kuubudo bibbe leydi fuu kapum birooji golloobe sariya 2.3.1. Beydugol bamtaare e hebugol yimbe fuu naftoraade sariya	Dowtanagol e tabintingol porogaramuui golleeji dii	Dowtanagol e tabintingol porogaramuui golleeji dii

LAAWI JUUDDI KEERTAADI	GEDAL ARANAL(1) : 2024-2033 HEYDINTINGOL E WAYLTINGOL YUBBONDIRINGOL KE'BAL	GEDAL DIDO'BAL (2) : 2034-2043 KEERTAADUM	GEDAL TATO'BAL (3) 2044 2053 YIRWERE BIBBE AADAMA'EN	GEDAL NAYO'BAL (4) : 2054-2063 TABINTINGOL
	2.5. OS : Beydude baawde banngal politikaaku caggal leydi 2.5.1. Beydugol baawde banngal kaaldal e kawral e daranagol ndimaaku leydi ndi ley adunaaru ndu 2.5.2. Sowugol e hebbingol siiji paabondiral dow tuugorde sariya ka homo kala hebata heen nafaa ley caldi golleeji banngal kebal, finaa-tawaa, annde kese, diinaaji e hawaalu 2.5.3. Naannugol kasindine kabodiide e sekteernaaji ndeenaagu e daranagol leydi mum ley gollidal e paabondiral cubaangal 2.5.4. Beydugol ardagol Leydi ndi ley yubbondirgol golleeji paabondiroobe e leydi men iwbe njoola bee 2.5.5. Beydugol ardagol leydi Mali ley lefol leyde men e reeson men 2.5.6. Yirwingol siiji kesi banngal wattugol darjaaji banngal bamtaare kapum e daranagol nafaaji leyde kabodiide e majjum dee	2.4. OS Tabintidde ardagol leydi Mali ley adunaaru 2.4.1. Beydugol ardagol leydi Mali ndi ley Afirik 2.4.2. Tabintingol ardagol leydi Mali ndi ley tawegol Afirik faade e habugol e heydintinde pelle mawde adunaaru ndu 2.4.3. Beydugol yiingo leydi ndi ley pelle mawde adunaaru ndu	Downtanagol e tabintingol porogaramuuj golleeji dii	Downtanagol e tabintingol porogaramuuj golleeji dii
	2.6. OS : Beydude e tabintinde habugol e soottugol ndimaaku e wantagol jawdi leydi 2.6.1. Beydugol laabal ley hawjagol kulle leydi ; 2.6.2. Wadugol jukkooje faade e soottugol ndimaaku, jukkugol gadufo ko boni kapum e bamtugol jawdi ngujaandi. 2.6.3. Yubbondirde e gollirgol ngoonga banngal horugol e habugol e soottugol ndimaaku 2.6.4. Wattugol e ley annde kese faade e naannugol kabaaru hawjagol kebe leydi.	OS 2.6. : Beydugol feereji faade e faddagol 2.6.1. Beydugol feereji faade e faddagol e ley laamuuj leydi ndi 2.6.2. Wadugol naattondiral kuuungol 2.6.3. Beydugol kabaaru naattondiral hawjagol kebe jawdi leydi 2.6.4. Beydugol gollirgol laamu leydi ndi sariya e maral lobbal	Downtanagol e tabintingol porogaramuuj golleeji dii	Downtanagol e tabintingol porogaramuuj golleeji dii
	2.7. OS : Beydude laamu leydi e haggitere laamu leydi 2.7.1. Maandingol kabaaru haggitere laamu leydi, 2.7.2. Beydugol baawde tayre laamu leydi e sarwuusiji haggitere laamu leydi 2.7.3. Beydugol kabaaru maral lobbal banngal reeson oo e keredu oo 2.7.4. Yirwere kebe reesonjaaji e kereduuj 2.7.5. Yirwingol paabondiral faade e haggitere laamu leydi 2.7.6. Wirfintingol Laamu leydi ndi e sarwuusiji kasindinaadi banngal neefankaaku ley leydi ndi fuu 2.7.7. Wadugol porogaramuuj di faandaa mum yo yaawnude kebal talki laamu banngal bii leydiyaaku buri fuu heertinaande yo wattude di ley annde kese 2.7.8. Wadude kabaaru politik e sariya tawegol leydi ndi e ley maral keredu lobbal	2.7. OS Nabirde yeeso yirwere leydi 2.7.1. Beydugol kebe yimbe e jawdi tayre laamu leydi ndi 2.7.2. Beydugol demokarasi mo homo kala woni e mum ley leydi ndi 2.7.3. Beydugol cuudi e kabaaru ngurndam kapum e beydugol sejondirde e yaha-wara ley taye laamu leydi	Downtanagol e tabintingol porogaramuuj golleeji dii	Downtanagol e tabintingol porogaramuuj golleeji dii

LAAWI JUUDDI KEERTAADI	GEDAL ARANAL(1) : 2024-2033 HEYDINTINGOL E WAYLITINGOL YUBBONDIRNGOL KEBAL	GEDAL DIDO'BAL (2) : 2034-2043 KEERTAADUM	GEDAL TATO'BAL (3) 2044 2053 YIRWERE BIBBE AADAMA'EN	GEDAL NAYO'BAL (4) : 2054-2063 TABINTINGOL
III. KEBAL CELLUNGAL E YIRWUNGAL	2.8. OS : Labbinde kabaaru hawjagol njayri 2.8.1. Downtanaade wattugol ley annde kese kapum e ittugol e dow dereeji kabaaru njayri leydi ; 2.8.2. Downtanagol gollal leydi dow sariyaaji majjum dii mbiiri nii 2.8.3. Naftoragol kebal e lampo kabaaru njayri 2.8.4. Beydugol ardagol Laamu leydi ley hawjagol njayri ndi	Downtanagol e tabintingol porogaramuui golleeji dii	Downtanagol e tabintingol porogaramuui golleeji dii	Downtanagol e tabintingol porogaramuui golleeji dii
	3.1. OS Tabintinde yirwere fotorde banngal sii dawi fuu 3.1.1. Haybude e heydintingol maadiiji e kaaki gollirdi banngal dawi hono (laawi, laawi terennaaji, bettirdi laanaaji e jipporde awiyooji) 3.1.2. Yirwingol kabaaruui dawi ley leydi ndi, ley keredu, ley kominaaji kapum e ley laawi mawdi bettirdi ; 3.1.3. Yirwingol kabaaru dawi banngal terennaaji leydi ndi e ley lefol reeson men ; 3.1.4. Tabintidde doyugol laanaaji dow maayo Baleewo e maayo raneewe 3.1.1. Heydintingol kebe iwooje e jippirde awiyooje kapum e wadude soseetiiji kumaniidi dawi dowuui ;	3.1. OS Tabintidde naattondiral ley leydi ndi e caggal leydi ndi 3.1.1. Yirwingol sii dawi duumotoodi 3.1.2. Nabugol e gollirgol banngal foonndugoll maadiiji dawi faade e faabaade caldi kebe golleeji jogiidi nafaaji ; 3.1.1. Yirwingol kabaaru sii dawi naattondiral	3.1. OS Yirwinde maadiiji annde kese keertaade 3.1.1 Yirwere maadiiji kesi kabbodiidi e annde kese 3.1.1 Yirwingol iisingaaji moyyinooji awiyooji lobbi	3.1. OS : Beydugol woodingol kabaaru leydi ndi e reeson oo 3.1.1 Beydugol sukkunde maadiiji banngal dawi faa heba teeninde darnde mum banngal nokku reeson kumaniido kabaaruui dawi 3.1.1 Beydugol maadiiji faade e humpitingol bibbe leydi
	3.2. OS : Beydude kebe duumotoode faade e demal, daabaaji e ko habbodii e kulle ndiyam faa heba tabintidde bamtaare banngal haarannde e naamdu jogiindu nafaa do Mali doo 3.2.1. Yirwingol nokkuuje moyyinaade e maadiiji banngal demal, maral daabaaji e awirde duumotoode, reenaade e waawtude wattuui waylitere wattu 3.2.2. Buytugol rafi semmbe demal ley yaawnugol heydintingol caldi golleeji kabbodiidi e nguure 3.2.3. Beydugol semmbe feereji faade e hebugol gollirde lobbe jaadooje e nokkuuje demal ngal walaa almusadfa 3.2.4. Wattugol politiki demal banngal feere yirwere keredu naattondiral 3.2.5. Beydugol golleeji widdatagol e jannde ley yirwere annde kese keertaade banngal yirwere keredu 3.2.6. Beydugol kebal sii kebe kapum e beydude naatude ley luumooji 3.2.1. Tabintidde wattugol jawdi ley golleeji kabbodiidi e demal	3.2. OS : Wadude leydi Mali ndi leydi demal faa haarannde heba tabintinde 3.2.1. Beydugol remirgol masinaaji ley wadugol iisingaaji moyyinooji e senondirooji kaaki demal 3.2.2. Beydugol yirwinde naattondiral iisingaaji sekteer demal 3.2.3. Beydude yaadinde annde kese keydintinaade tabintingol majje 3.2.4. Timmingol geeyu jaw daabaaji daaboowo yimbe oo (PPR) e beydugol habugol e jawuui daabaaji hono mboy kapum e beydugol kebal e soottugol safaare majjum ley lefol leyde men e ley adunaaru ndu fuu 3.2.1. Garintinde hebugol namaande remoobe	3.2. OS: Beydude dirtondiral banngal ittugol ndemriiji baylitaadi caggal leydi warde ley leydi ndi 3.2.1. Tabintingol duumotoongol sii yirwere demal 3.2.2. Foonndugol naftoragol kuran ley demal 3.2.1. Yirwere caldi golleeji jaarooji yeeso jogiidi nafaa mawdo banngal coggu e banngal naamdu jidaadi faa sanne ley luumooji adunaaru ndu	Downtanagol e tabintingol porogaramuui golleeji dii

TINNDINI MAWDI LEY SARTI JUUDO	WATTU 1 : IWDE 2024 YAADE 2033 MOYINTINGOL E WAYLITINGOL MBAAKA KEBAL	WATTU 2 : IWDE 2034 YAADE 2043 MBARKAANAANKU	WATTU 3 : IWDE 2044 YAADE 2053 YIRWERE BII-AADAMA	WATTU 4 : IWDE 2054 YAADE 2063 TEKKINGOL
	3.2.8. Nawtaraade politikki heydfintingol ndemaaji e laamu lobbo fewde e reenude leydi, reenude remooɓe kaɗum e keɓal ley ndema 3.2.9. Hawju juudo e darjinde tuundiiji ndema e dabaaji 3.2.10. Semmbingol gollande hoore mum banngal ndema	3.2.6. semmbingol keɓal jaajungal e ley nokkuuje ndma dee, burondirooje tabintinde beydagol keɓe remooɓe bee, wawgol hebude kulle ndema e darjinde dee ley nokkuuje dee fuu faa huyfina bonandaaji dii , 3.2.7. Tabitinde hawringol kaaki dabaaji ley luumooji di fuu 3.2.8. Semmbinnde baawe yimbe e faabaade tewtu annde kese andistiri ndema 3.2.8. Semmbinnde baawe yimbe e faabaade tewtu annde kese andistiri ndema		
	3.3. OS : Waylitinde e hawrinde nawtorogol keɓe ley leydi 3.3.1. Semmbingol annde kartal kaɗum e nafakaaji ley leydi mali ndi 3.3.2. Hebbingol tewtude anndal ley leydi ndi fuu ; 3.3.3. Yirwingol jannde e golleeji jawle ley leydi kaɗum e peteron (lekole jawle ley leydi dee) ; 3.3.4. Haybugol lobbol adiiji ittirdi kaɗne e semmbinde yewto ngoo waldaa e sekiteer oo 3.3.5. Semmbinde gollidal hakkunde yimbe ittoobe kaɗne e gollirde Mali gollonooje hoore mum en ; 3.3.6. Semmbingol keɓal talki tewtirdi anndal e nawtorogol jawdi ley leydi ; 3.3.7. Semmbingol moyfiinde gollirde ittooje kaɗne leydi ndii ngattonooje hakkille haawaalu oo ; 3.3.8. Dartingol golleeji ittugol finaa tawaa e yirwinde nokkuwoye ittirkol kaɗne ; 3.3.9. Yirwingol nafaa tewtu annde ittugol jawle ley leydi ndii; 3.3.10. Horude e neeningol nokkuuje ittirdi kaɗne ndee ; 3.3.11. Yirwingol gollirde baylitooje jawle ley leydi ; 3.3.1. Yirwinde ittugol kaɗne.	Jokkude e semmbinde laawi golle	Jokkude e semmbinde laawi golle	Jokkude e semmbinde laawi golle

TINNDINI MAWDI LEY SARTI JUUDO	WATTU 1 : IWDE 2024 YAADE 2033 MOYINTINGOL E WAYLITINGOL MBAAKA KEBAL	WATTU 2 : IWDE 2034 YAADE 2043 MBARKAANAANKU	WATTU 3 : IWDE 2044 YAADE 2053 YIRWERE BII-AADAMA	WATTU 4 : IWDE 2054 YAADE 2063 TEKKINGOL
	3.4. OS :Beydude semmbe kuran leydi ndii 3.4.1. Laabbingol kawbu nokku kuran oo 3.4.2. Semmbingol jillondiral siiji kuran e semmbinde kebal ndiyam e yirwinde ngulefeeji goddi jaafudi hebude hono nikileyeer 3.4.3. Tabintinde jubbondiral hakkunde mum e leydeele godde 3.4.4. Tabintinde yirwere golleji poroje paabotoodi laawi gollirdi kuram 3.4.5. Yirwingol tewtu annde e joyfynde dabareeji beydooji kuran keydintinteedo 3.4.6. Yafingol kebal ittugol jawdi yirwinori kebal kuran ley nokkuuje yogaaje 3.4.7. Moyfyngol darnude laawol ley duubi sappo yirwinde sekkiteer oo	3.2. OS : Gaarintinde ndeenaagu kuran 3.2.1. Jokkude e yirwere laawi kuram dii 3.2.2. Beydugol kebal kuran keydintinteedo oo 3.2.3. Yirwingol baawe iisiinjaaji kebal kuran keydintinteedo oo 3.2.4. Hedde nafaa baawe godde bangal jawdi nguleefi naange nawtorteeki	Jokkude e semmbinde laawi golle	Jokkude e semmbinde laawi golle
	3.5. OS : Tabitinde waylitingol iisiinjaaji kebal 3.5.1. Beydugol iisiinjaaji baylitooji kulle gure tuugiide laawi dartiidi ; 3.5.2. Moyfynde nokku bawdo wallude yirwere golle sekkiteruuij ; 3.5.3. Beydugol iisiinjaaji ittooji e baylitooji jawle ley leydi ; 3.5.4. Beydugol tewtu annde e yirwinde (R&D) de kaaki/pewnirdi golle oo 3.5.5. Yirwingol nokkuuje kebe diwanuuij, nokkuuje kebe keertaade, nokkuuje iisiinjaaji pawiiide dow salndu kebal jogiide nafaa jawle ley leydi a diixaanu fuu. 3.5.6. Yirwingol iwde remirde iisiinjaaji yottaade kaaki neepudi jogiidi nafaa mawdo 3.5.7. Beydugol dartinde sii jeyal iisiinjaaji ; 3.5.1. Moyfyngol dabareeji darnirde yirwere iisiinjaaji baylitooji tuundi gure	3.4. OS : Wadde iisiinjaaji moteer kebal 3.4.1. Hebbingol waylitinde iisiinjaaji kebal kaaki gure, 3.4.2. Beydugol iisiinjaaji teddufi ; 3.4.3. Semmbingol nokkuuje kebal diwanuuij, nokkuuje kebe keertaande, nokkuuje iisiinjaaji kapum e agoropoluuij ; 3.4.1. Semmbingol e dartinde sii kebe iisiinjaaji	3.4. OS : Yirwinde iisiinjaaji ley sekkiteruuij jogiidi nafaa mawdo . 3.4.1. Gaaranti burondiral kaaki gollirdi ; 3.4.2. Semmbingol e hebbinde iisiinjaaji teddufi ; 3.4.3. Semmbingol nokkuuje kebal diwanuuij, nokkuuje kebe keertaande, nokkuuje iisiinjaaji kapum e agoropoluuij; 3.4.4. Semmbinde e burondirde iisiinjaaji tekkinolli 3.4.1. Beydugol kebal iisiinjaaji pawiiide dow sekiteer tekkinoloji jogiidi nafaa mawdo	3.4. OS : Semmbinde laawi iisiinqqji 3.4.1. Semmbinde burondiral mngla ley nokkuuje iisiinjaaji dii 3.4.1. Faabaade yirwingol gollirde jogiide dabareeji iisiinjaaji ko warata
	3.6. OS : Tabintinde waylitagol annde kese 3.6.1. Yirwinde nokku iisin annde kese oo 3.6.2. Yirwinde kaaki jubbondiral e golleeji annde kese TIC ; 3.6.3. Moyfynde gollirde leydi hawjotoode kabaruuij geosipasiyal(INDG) ;	3.5. OS : Wadde annde kese TIC yo lefol kebal 3.5.1. Wadde annde kese e baawe tekkinolli laawol mangol burondirde, heydfintingol gollirde yirwere nokkuuje kese	3.5. OS : Laaataade nokku tekkinoloji ley Afirik Semmbinde bawde janngoobe lekoljaaji mawdi faa keba neepal annde banngal d'IA	Jokkude e semmbinde laawi golle

TINNDINI MAWDI LEY SARTI JUUDO	WATTU 1 : IWDE 2024 YAADE 2033 MOYINTINGOL E WAYLITINGOL MBAAKA KEBAL	WATTU 2 : IWDE 2034 YAADE 2043 MBARKAANAANKU	WATTU 3 : IWDE 2044 YAADE 2053 YIRWERE BII-AADAMA	WATTU 4 : IWDE 2054 YAADE 2063 TEKKINGOL
	3.6.4. Darnugol dabare nokku diwooji leydi ndiiJoyfinde dabare kammu leydi ndii 3.6.5. Nawtoragol annde kese bangal TIK e l'IA faa beyda fannu jannde, dokotoro, de taransipoort e njulaaku, laamu lobbo, kapum e gofernema ; 3.6.6. Ballal bangal anformatik kebe 3.6.7. Joyfinde gollirde laawi kumpitirdi kese faa yawna sankitingol kabaruuji kapum e beydude njulaaku elektoronik . 3.6.8. Sakkaade waylitagol yirwerekebal yimbe mo l'IA	3.5.2. Tabinntingol waylitinde ande kese bangal laawol nanoteknoloji, robooji, geomatik, hakkille artifiisiyel e fannuui goddi teentudi kesal e salnduui mawdi ; 3.5.3. Jokkude e tewti annde mawde e nawtorteendi ley sekkiteer oo ; 3.5.4. Gollal ngal l'INDG naatini rewude e golleeji hakkunde gede leydi e limtooji ; 3.5.5. Gollal laawi dow nokku diweteedo leydi e wafde weeyo satelitaaji	3.5.2. Moyfinde e nokkuuje annde kese paabotoode kabaruuji demal, iisingaaji e sarwuusiji 3.5.3. Yirwinde nokkuuje tewtirde annde kese kapum e yawnude sitartop 3.5.4. Yirwinde dendeengal njubbudiji e burodirgol kebal tekkinolji kumpitirdi	
	3.7. OS : Wadde peepal e tuuriismu kapum e finaa tawaa laawol yirwere 3.7.1. Ballal anniyaaji tuuriismu korsudi kapum e peepal finaatawaa men 3.7.2. Yirwingol iisingaaji finaa tawaa e peepal 3.7.3. Heydintingol e haybude finaatawaa leydi men 3.7.4. Semmbingol politikki kabondiral finaa tawaa kakkunde gelle 3.7.5. Yirwingol kaaki paabordi salndu tuuriismu e peepal (gure peepude, santiriji peepudi, eko nandi e mum.) 3.7.6. Heydintingol piilki sarwiisi, baale dartinde laawi peepal, tuuriisu kapum e finaa tawaa ; 3.7.7. Yirwingol iisingaaji tuuriismu 3.7.8. Beydugol kebal gollirde peepal, turismu e finaa tawaa 3.7.1. Wallugol sekteer mo wala ko woni e mum faa jokka e laawi yarude yeeso kapum e sifaade golloobe bee	3.6. Tabintinde burondiral gede nokkuuje 3.6.1. Wallude eggol gollirde peepal tuuriismu e finq tawaa fewde e salndu iisanqqji 3.6.2. Yirwingol kebal jawle e sarwuusiji finaa tawaa mali nawtorteedi ley leydi e caggal leydi 3.6.3. Beydude burondiral kaaki nokkuuje 3.6.4. Moyfinde dabareeji paabotooji tabintinde baawe kebal gollooe hiini hoore mum faa yirwina kebe	Jokkude e semmbinde laawi golle	Jokkude e semmbinde laawi golle
	3.8. OS : OS Hebbingol gollidibe faabortoobe jawdi 3.8.1. Semmbinde mootugol jawle ley leydi (ndesaari, Nawtoragol lampo e waylitngol lampo...) 3.8.2. Hebbingol gollidibe faabortoobe jawdi ley leydi (jokkondiral yimbe, gollidal, (PPP), jolngo eggoobe...); 3.8.3. Joyfinde laawi lobbi bamirdi namaandeMise ; 3.8.4. Tabintinde jannde kaaliisi golloobe kebe ;	3.7. OS Heydintinde nokku ittirdo jawdi oo 3.7.1. Moyfinde nokku ittirdo jawdi jogiidi noddaango diiwaan naa duunde 3.7.2. Moyfinde njubbudi laamu e yirwinde baawe yimbe faa paggoroo golleeji luumo	Jokkude e semmbinde laawi golle	Jokkude e semmbinde laawi golle

TINNDINI MAWDI LEY SARTI JUUDO	WATTU 1 : IWDE 2024 YAADE 2033 MOYINTINGOL E WAYLITINGOL MBAAKA KEBAL	WATTU 2 : IWDE 2034 YAADE 2043 MBARKAANAANKU	WATTU 3 : IWDE 2044 YAADE 2053 YIRWERE BII-AADAMA	WATTU 4 : IWDE 2054 YAADE 2063 TEKKINGOL
IV. FAGGUDU JOGIINDU SEMMBE E YAARNDU YEESO	3.8.5 .Darnugol sardiiji mawdi faa no antarpirisiiji kebira jawdi gollirdi ley cuudi banki ; 3.8.6. Nawtoragol jawdi iwrudi nokkuuje godde hono NBD oo BRICS ndii (Banki pawiiido dow Kabaaruuji Yirwere)	3.7.3. Moyyingol dabareeji mawde kakkilooji paggorde kebal ley luumo 3.7.4. Hebde yubbudi kaaliisi keso goondudo e banki haajuuji, bqni yirwere kapum e bursu daajaaji		
	4.1. OS Beydude paaboral ley nokkuuje dee keewaa yimbe kapum e nokkuuje de galaa bawde 4.1.1. Jabde laawi yirwere kebal e haybude nafakaaji leyde ndee 4.1.2. Hokkude diiwanuui di ngalaa yimbe kapum kaaki gollirdi mbawkaaji mum en 4.1.3. Yirwinde laawi kebal golleeji ley salndu ndu yimbe mum en nakki e nokkuuje dee galaa bawde 4.1.4. Newnude ngurndam nokkuuje bawde wonde habtaade e ballooji yirwere duumiinde 4.1.5. Taykaade waylitooji e beydagol yimbe kapum e njubbudi yimbe ley fewnugol yirwere (duubi dabbi e juudi) e nokkuuje nde fuu kapum ley sekkiteeruui ndi fuu ; 4.1.6. Semmbingol yimbe e gondal jamaa e humanaade yirwere jamaa leydi hoore mum en ley hawju lamndi jamaa, ngallingol , moyyingol kodoode e yirwingol jamaa leydi ; 4.1.7. Semmbinde mbaadiiji jokkondiral hakkunde politikaaji yimbe eggube e ngallingol e feere mum ; 4.1.8 Semmbinde ballondiral hakkunde leydeele jubbele toppitiide yimbe e tawtoorede bibbe leydi	4.1. OS Nabude yeeso nokkuuje kebe e yirwingol diiwanuui 4.1.1. Semmbinde yirwere leydi e haggitere kuubudo e wadde diiwan oo pibondiral leydi rewru e kontaraaji 4.1.2. Joyyingol laawi tabitindi yirwere reesonjaaji e nokkuuje dow baawe diiwanuui e nafakaaji ko nokku fuu – reeson 4.1.3. Jokkitagol denndeengal baawe bii-aadama ley diiwanuui dii, rewa jokkitangol porogaramuui kaaki gollirdi jamaa ley wattu keeyaafo 4.1.4. Hokkugol diiwaanuuji mawdi leydi ndii nokkuuje jabbord gollirde yirwere 4.1.5. Hokkugol diiwaanuuji dii gede gollirde e kaaki paabtoodi yirwere 4.1.6. Yirwinde reeso ngallu keewdi, bawdo tabintinde kuubal lobbil nokkuuje dee, wondude e yirwingol deente hakkunde ngalluue e kereduui 4.1.7. Yirwingol laawi yaha-wara faa tabintina naattingol ley su-reeson 4.1.8 Yirwingol nokkuuje kebe gonde e keeri leyde dee	Jokkude e semmbinde laawi golle	Jokkude e semmbinde laawi golle

TINNDINI MAWDI LEY SARTI JUUDO	WATTU 1 : IWDE 2024 YAADE 2033 MOYINTINGOL E WAYLITINGOL MBAAKA KEBAL	WATTU 2 : IWDE 2034 YAADE 2043 MBARKAANAANKU	WATTU 3 : IWDE 2044 YAADE 2053 YIRWERE BII-AADAMA	WATTU 4 : IWDE 2054 YAADE 2063 TEKKINGOL
	4.2. OS : Suutude bii-leydinke mali jogiido moyfuki e sifaaji toowdi kabbondirdi e binngu-aadamaaku e jamaa 4.2.1. Semmbingol alhaliiji, annd e golleeji yimbe leydi ndii dow neesuui e sardiiji leydi ndii, laamu demokarasi oo e teddingol maade e sariyaaji onngooji ngurndam leydi 4.2.2. Yirwingol jannde needi e yidde suudu-baaba tuugiinde teddingol neesuui e hawju lobbo kabaaruuji leydi. 4.2.3. Yirwingol jannde bii-leydiyaaku ley laawol jannde lekkol e iniwersite ngol 4.2.4. Yirwingol yubbo lobbo, widito e semmbingol sariyaaji gollirde mawde dii dow bii leydiyankaaku 4.2.5. Dartingol caawki e nawtoragol kumpitirde dee e reeso sosisyonaaji dii 4.2.6. Semmbinde faabamuya bii-leydi, tawee bii-leydiyanku fuu yo gollonoowo nokku mum	4.1. OS : Semmbinde neesu bii-leydi 4.2.1. Faabagol golleeji bii-leydi kesuma kesumaaji 4.2.2. Yirwingol bii-leydiyankaaku tuugiido kumpitirde kese gila e cukaaku 4.2.3. Semmbingol jannde needi e yidde suudu-baaba fawiinde dow teddingol neesuui e hawju lobbo kabaaruuji leydi 4.2.4. Mahugol sardiiji feewnidingol hakkunde laamuui dii e bibbe-leydi bee 4.2.5. Yirwingol heydingol gadidaangol e deental annde so gollida	Jokkude e semmbinde laawi golle	Jokkude e semmbinde laawi golle
	4.3. OS Buytude rafi potal jamaa e misikiinaaku 4.1.1. Joyfingol tuugorde ndeenaagu jamaa, beydoore mupal e naattingol homo kala e golle oo, tabintinoore paabondiral bibbe-leydi 4.1.2. Semmbingol porogaramuui deenirdi yimbe be ngalaa baawde e sankitinde di dow leydi ndii fuu 4.1.3. Yirwingol laawi ittirdi jawdi laabudi, wondude e laawol peccirgol jawdi jardiingol faa rafi potal nokkuuje dee habee no feewiri 4.1.4. Beydugol tinnaareeji banngal buytude rafi potal hakkude debbo e gorko, e hebugol nawtoraade gollirde jamaa tilsude dee	4.3. OS : Suutude kebal jamaa 4.3.1. Yirwingol gollirde jamaa 4.3.2. Semmbingol feereaji kabirdi e keedinal jamaa 4.3.3. Semmbingol laawi carwirdi 4.3.4. Yirwingol cuudi widito e yirwere wonande keydintinal jamaa	Jokkude e semmbinde laawi golle	Jokkude e semmbinde laawi golle
	4.4. OS : Darnude golleeji dimi gaddooji kebal 4.4.1. Tawee mbarkaanaakuuji golloobe bee ana njaada e muuyde gollirde e golloobe kebe dee fuu 4.4.2. Faaboragol jawdi heewndi ley jannde golle e wattugol sukaabe, rewbe e be ngalaa mbaawbe fuu e golle 4.4.3. Darnugol mbaawkaaji golle e yirwingol gollirde sukaabe, rewbe e be ngalaa baade bee 4.4.4. Yirwingol baawe faa tabintina baawe e laawi annde paabotoodi laawol duumiingol yirwere kebal e nedfaaku. 4.4.5. Yirwingol moobugol e hawju kabaaruuji banngal rafi kebal golle sukaabe bee	Jokkitaade e semmbinde porogaramuui golleeji dii	Jokkude e semmbinde laawi golle	Jokkude e semmbinde laawi golle

TINNDINI MAWDI LEY SARTI JU'U'DO	WATTU 1 : IWDE 2024 YAADE 2033 MOYINTINGOL E WAYLITINGOL MBAAKA KEBAL	WATTU 2 : IWDE 2034 YAADE 2043 MBARKAANAANKU	WATTU 3 : IWDE 2044 YAADE 2053 YIRWERE BII-AADAMA	WATTU 4 : IWDE 2054 YAADE 2063 TEKKINGOL
	4.1. OS Joyfingol laawol jannde barkaaniwol, jaadungol, ngol homo kala tawetee e mum 4.1.1. Yirwingol arinde waawgol wadde e waawgol laataade banngal hokkugol annde bolol ngol 4.1.2. Yirwingol kabbondire gollirde iniwersite dee e sarwusijji naattinooji jogiibe dereeji seede golle bee 4.1.3. Yaadingol widito yirwere, janngingol e ekkintingol golle 4.1.4. Semmbingol jannde tekniki e golle faa feewna golloobe ley fannuuji paabotoodi yirwere dii, golleeji garooji dii e sekteer isinngji oo 4.1.5. Joyfingol porogaramuuji maadi e heydintingol gede gollirde lekkoluuji e iniwersiteeji dow kuubal e de janngigol STIM dee dow keertal 4.1.6. Yirwingol jannde seebunde ley fannuuji keewdi ndogotoraaku, anndistiri farmasi e feewnugol gede biyo 4.1.7. Yirwingol jannde anndal e teknoloji ceebufo wondude e darnugol liisenjaaji ekselense eannde tekkiniki 4.1.8. Yirwingol porogaramuuji /heejooji jannde pawidi dow neesuui e annde ley leydi ndii, delle gollirde laamu, annde e teknoloji e nokkuuje laawi tekniki dee fuu, golle injeniyer e hiisaji (STIM) 4.1.9. Yirwingol dartugol annde e jannde golle e tekniki e yaadingol mum e golleeji e mbaawkaaji kebal 4.1.10. Yirwingol jannde ndee e hawju janngooobe 4.1.11. Yirwinde jannde moyfunde ley laawi jannde dii fuu siiji jannde ley nokku jannde oo 4.1.12. Yirwinde porogarmuuji jaadooiji hono sifa baawe jannde cuppotoode nokkuuje baasi	4.4. OS Yirwingol dartude annde feewde laawol jannde barkaniwol 4.4.1. Semmbingol barkanaaku annde e tekinoloji ley leydi ndii e keredu oo 4.4.2. Gaarintinde kebal mangal ley golle oo kapum e goolloobe neejube(OS) hayboobe kaaki gollirdi 4.4.3. Yirwingol golleeji kebal annde 4.4.4. Yirwinde gollirde kесе jubboodirde e nokkuuje dee fuu 4.4.5. Yirwingol widito mawgo e widito yirwere ley iniwersiteeji 4.4.6. Yirwinde PPP ley laawi dartidi annde e tekinoloji 4.4.7. YirwingolPromotion d'une «annde kebe nawtortooде reeso annde keredu (Iniwersite, haggitereeji laamu, yimbe siwil ekn.)	Jokkude e semmbinde laawi golle	Jokkude e semmbinde laawi golle
	4.1. OS : Joyfingol laawol cellal kesol 4.1.1. Semmbingol kebal safaare e nawtoragol lobbol e darnude cuudi dogotoro jogiidi heeyfooji tekniki di alkadara toowdo faa buyta nabugol pawbe feewde e suudu dogotoro 4.1.2. Joyfingol feere sellunde banngal sakkagol e hawju nawuuji raabooji 4.1.3. Faaboragol jaqwdi heewndi banngal golloobe e darjingol mabbe	4.4. OS : Tabintinde ndimaaku mum woodande laabal leydi ndii 4.4.1. Moyfingol nokkuuje jirwinirde feewnugol pese 4.4.2. Yirwinde feewnugol safaareeji 4.4.3. Semmbingol telemedesin 4.4.4. Jokkitaade laawi semmbingol sqlndu cellal nduu	Jokkude e semmbinde laawi golle	Jokkude e semmbinde laawi golle

TINNDINI MAWDI LEY SARTI JUUDO	WATTU 1 : IWDE 2024 YAADE 2033 MOYINTINGOL E WAYLITINGOL MBAAKA KEBAL	WATTU 2 : IWDE 2034 YAADE 2043 MBARKAANAANKU	WATTU 3 : IWDE 2044 YAADE 2053 YIRWERE BII-AADAMA	WATTU 4 : IWDE 2054 YAADE 2063 TEKKINGOL
	4.1.4. Jokkitaade nawtoragol sardi asiransi jaw kuubdo adunaaru (RAMU) oo ; 4.4.1. Yirwingol ndaartugol anndal e feewnugol safareeji baleebe 4.4.2. Yirwingol feewnugol safareeji nokku oo e safareeji baleebe jirwinaadi (MTA) 4.1.5. Joyfingol porogaram nokku kibbo bannal sakkagol jaw e janningol nguure caldi 4.1.6. Joyfingol porogaramuui cemmbinooji laawi cellal 4.1.7. Naannugol laawi cellal jamaa oo ley kumpitirde kese (telemedesin, RSU, ...)	4.4.5. Jokkitagol semmbinde yirwere kaaki gollirdi cuudi dogotoro dii 4.4.6. Jokkitagol yirwere anndistiri farmasiji oo 4.4.7. Semmbingol feereji mupal laawol feewde e tiidallaaji cellal dii	Jokkude e semmbinde laawi golle	Jokkude e semmbinde laawi golle
	4.7. OS : Beydugol jari ngalluue dee 4.7.1. Yirwingol laabal e mbaadi nguurnda, ngalluue dee 4.7.2. Tabintinde hebugol ngeennga lobba wonande yimbe be ngalaa baawde bee 4.7.3. Joyfingol no feewri politikiji ngallingol dii faa dum laatoo sabaabu yaarugol yeeso kebal e yirwere 4.7.4. Udditingol porogaramuui mawdi yirwere hodorde faa qnndana gallingol ngol 4.7.5. Faaboragol jawdi heewndi ley kubindal e mbaadi sarwuusiji laamu dii, gede gollirde kabbiide e neddaaku e kebe e njubbudi taranspooruui	4.4. OS : Heydinde ngalluue men dee 4.4.1. Jokkitagol porogaramuui mawdi yirwingol kodorde faa anndana ngallingol ngol 4.4.2. Jokkitagol faaboragol jawle ley kubindal e mbaadi sarwuusiji laamu dii, gede gollirde kabbiide e neddaaku e kebe dee e yubbo taranspooruui dii 4.4.3. Darnugol laamorde heyre 4.7.1. Yirwingol heeyo ngallingol feewde ko warata, wondude e maadiji toowdi	Jokkude e semmbinde laawi golle	Jokkude e semmbinde laawi golle
	4.8. OS : Darnude alhaaliiji tabintingol jeytaare rewbe bannal kebal 4.8.1. Hakkilande debbo e gorko, hono laatagol mum'en nuuygal laamu lobbo ley politikiji e bayliti laamu dii, kapum e ley bidiseeji dii, tawee alhaali haggitere oo duu ana wattanee hakkille 4.8.2. Huncugol tiidallaaji jamaa, cakkotoodi rewbe taweede e golle oo 4.8.3. Teentingol baawe rewbe e baale mabbe dee ley laawi cakkordi e biltirdi baasiji dii	Jokkitaade e semmbinde porogaramuui golleeji dii	Jokkude e semmbinde laawi golle	Jokkude e semmbinde laawi golle

TINNDINI MAWDI LEY SARTI JUUDO	WATTU 1 : IWDE 2024 YAADE 2033 MOYINTINGOL E WAYLITINGOL MBAAKA KEBAL	WATTU 2 : IWDE 2034 YAADE 2043 MBARKAANAANKU	WATTU 3 : IWDE 2044 YAADE 2053 YIRWERE BII-AADAMA	WATTU 4 : IWDE 2054 YAADE 2063 TEKKINGOL
	4.8.4. Bilagol rewbe ley hawju nokku, kapum janngingol mabbe, jeytaare jawdi mabbe, hebugol mabbe leydi e namaande. 4.8.5. Yirwingol kebe rewbe e sukaaabe rewbe sarwusiji dogotoro , jannde kqum e jannde gollal 4.8.6. Yaajingol tekinoloji cuudi faa huyfina golleeji rewbe gure 4.8.7. Naatugol rewbe e laawi potal kebe e dartude golle	Jokkude e semmbinde laawi golle	Jokkude e semmbinde laawi golle	Jokkude e semmbinde laawi golle
	4.9. OS : Wadde sukaaabe ngonni waylitoobe e reentinoobe leydi ndii 4.9.1. Garintinde kebbe golle sukaaabe, jokkondiral e faggudu kebal jawdi, heydintide tekinoloji, gollirde paabortoode no kebira jawdi gollirdiwdi jawle ballooje 4.9.2. Beydugol e semmbinde kaaki janjinirdi sukaaabe 4.9.3. Wallude naatondiral e yirwere sukaaabe faa fawa sababuui e laawi naatirdi 4.9.4. Yirwingol gooleeji njewtinirdi terde faa cellal jamaa, jokkondiral e gondal yimbe e kebe	Jokkude e semmbinde laawi golle	Jokkude e semmbinde laawi golle	Jokkude e semmbinde laawi golle
	4.10. OS : Tabintinde hedde tinnaare tawdeede e malinkooobe jodiibe caggal mali yirwingol leydi ndii 4.10.1. Hawringol yimbe men joodiibe leyde godde faa njangine janndenaaji mawdi kapum e joyyinde sardiiji paabtoodi wartirde hakkilaaji 4.10.2. Bilgol malinkooobe joodiibe leyde janane ley golleeji haggitere leyde ley hawringol jawle faa de tabintina wallirgol majje leydi ndii 4.10.3. Bilgol malinkooobe wonbe cagal mali ley fiirtugol sardiiji politikki do mali dii 4.10.4. Yirwingol ittugol jawdi gollirdi nafoori yimbe caggal leydi bee kasen dum bangal nawtoragol no yaarata « Newnude paabal ittugo jawdi nafoori joodiibe leyde janane (FAIP) » 4.10.5. Joyfingol politikki jarbingol nangude baawe jodiibe caggal leydi 4.10.6. Joyfingol nokkure hertanaande yimbe eggube jogiibe darnde mawde maandunde kapum e sardiiji gollidimbe nawtoragol jawdi 4.10.7. Yiwingol nawtoraade laawi sariyaaji bangal malinkooobe joodiibe leyde janane neidirdi kaaliisi	Jokkude e semmbinde laawi golle	Jokkude e semmbinde laawi golle	Jokkude e semmbinde laawi golle

TINNDINI MAWDI LEY SARTI JU'UDO	WATTU 1 : IWDE 2024 YAADE 2033 MOYINTINGOL E WAYLITINGOL MBAAKA KEBAL	WATTU 2 : IWDE 2034 YAADE 2043 MBARKAANAANKU	WATTU 3 : IWDE 2044 YAADE 2053 YIRWERE BII-AADAMA	WATTU 4 : IWDE 2054 YAADE 2063 TEKKINGOL
UN ENVIRONNE MENT PRESERVE	5.1. OS : Hawjaade e reenude hawaalu e jaarugol yeeso yirwere duumiinde 5.1.1. Yirwingol jannde habbiinde e hawaalu lobbo 5.1.2. Tabintinde hawju duumiido nokkuuje ndiyam dee 5.1.3. Reenugol e yirwingol alhaali nguurndam bibbe-leydi bee 5.1.4. Tabintinde hawju lobbo buudal tagunndi e ko jeydaa e piilkiiji e ndiyam fuu 5.1.5. Darnugol gollirde anndistiri darontoode darjingol tuunndiili e waylitingol kulle ladde de ngaldaa e siiji ledde 5.1.6. Yirwingol gollidal leyde adunaaru nduu, suu-reesonjaaji dñi e tatteeji didi fiyaa hawaalu oo, kapum e semmbingol politikiiiji hawaalu oo 5.1.7. Yirwingol tuurismu hawaalu ley nokkuuje maraade dee 5.1.8. Joyfingol laawol cellungol kayboowol baadi henndu, leydi e ndiyameele dee 5.1.9. Yirwingol golleeji hawju tuunndiili tekkudi faa dum buyta tuunndi no duumori 5.1.10. Landinal e yirwingol nokkuure daraniinde laabal ndee, rewru e semmbingol baawe laamuui kaggitaadi dñi e yimbe leydi ndi dow golleeji gadaadi dñi 5.1.11. Yawnugol hebude hoolaare fuu e gollirde ndiyam ceniidam e yimbe fuu;	5.1. OS : Yirwingol sakkaade torraaji bayliti wattuuji 5.1.1. Beydugol jannde baaka piilki faa beyda faamu e hakkille lobbe 5.1.2. Semmbingol baawe laawi ekolojik, kebe yimbe wawde sakkaade torraaji pewtudi e waylitagol wattuuji 5.1.3. Biltugol haajuui ndiyam dñi, keewal e baaka mum, ley nokkuuje yirwere dee, dow haybugol sardi ekosistem e kule ley ndiyam 5.1.4. Yirwingol hebde sarwuusi duumotoodo laabal goodangal yimbe fuu 5.1.5. Ballal haybugol laddeji ana jeydaa e aawugol e aawitagol ledde, 5.1.6. Semmbingol golleeji hawju duumiidi leydi e ndiyameele dee (GDTE) 5.1.7. Jabangol tekkinoloji e remugol naamduuli dow haybugol piilki	5.1. OS : Beydugol sakkaade torraaji waylitagol wattuuji 5.1.1. Gaarintinde miijo neddo gooto kapum e miijooji yimbe to jannde piilki yirwere 5.1.2. Wallitirde duumotoonde leydi ndii laawi wowtugol e buytugol tooraaji baaka wakkati 5.1.3. Semmbinde kaaybu nokkuuje ndiyam e sakkaade siiji tuundi 5.1.4. Tabintinde kaaybu nguurndam bibbe-leydi 5.1.5. Semmbingol golleeji kaaybu duumotoodo duudal-tagun ndi kapum e ko naatata ley piilki fu, leydi e ndiyameele dee 5.1.6. Jokkitaade golleeji lobbi GDT dñi	5.1. OS : Semmbinde kaaybu torraaji baaka wakkati 5.1.1. Beydude jannde feewde piilki faa laato hono tagu mo senndataake e bii-leydiyankaaku 5.1.2. Gaarintinde munal bibbe-leydi bangal wowtugol e buytingol fewde e torraaji baaka wakkati 5.1.3. Semmbingol kaawju naanugol nokkuuje ndiyam e tatteeji dñi fuu 5.1.4. Tabintinde kaaybu nguurndam bibbe-leydi 5.1.5. Semmbingol golleeji kaaybu duumotoodo duudal-tagun ndi kapum e ko naatata ley piilki fu, leydi e ndiyameele de 5.1.6. Semmbingol golleeji lobbi GDTE dñi
	5.2. OS : Yirwingol baawe munal jamaa ley alhaali jokkondido e waylitago wattuuji oo 5.1.1. Yaafinde naatondiral lobbal e hawjagol torraaji e sardiiiji waylitagol watuuji bangal politiki e dabareeji yirwingol kebal yimbe kapum e laawi heyfugol leydi e kubdi leydi 5.1.2. Yirwingol baawe munal jamaa feewde e waylitagol wattuuji	Jokkude e semmbinde laawi golle	Jokkude e semmbinde laawi golle	Jokkude e semmbinde laawi golle

TINNDINI MAWDI LEY SARTI JUUDO	WATTU 1 : IWDE 2024 YAADE 2033 MOYINTINGOL E WAYLITINGOL MBAAKA KEBAL	WATTU 2 : IWDE 2034 YAADE 2043 MBARKAANA AKU	WATTU 3 : IWDE 2044 YAADE 2053 YIRWERE BII-AADAMA	WATTU 4 : IWDE 2054 YAADE 2063 TEKKINGOL
	5.1.3. Yirwingol yubbo ngoo banngal kumpital wattuui dii e yubbooji goddi martinooji kumpa feewde e faratiiji balaawuui mawdi 5.1.4. Semmbingol jibdiiji e kaaki banngal taykaade e sakkagol ko warata ley wattu juudo 5.1.5. Semmbingol baawe gollobe bee feewde e alhaaliiji banngal wattuui dii e ley moobugol kebe banngal jawle feewde e wattuui dii e naattugol heen heeyooji golle dii (fedde gollonoore hoore mum, waalde sosiyete siwil e heeyooji suudu baaba) 5.1.6. Wartirgol leydi ndii no worruno moyyude fqq sembinandeenagu banngal nguure e naamdu faa buyta sadda kaa e lloore ndee 5.1.7. Yirwingol kaaki dii keewaa bonanda hono darotoodi darnde nawtoragol hubbude ledde 5.1.8. Habude e diddagol maaje dee durdude deee laawi dow njoorndi e ley maaje dii , ledde bonde maayonkooje dee bayliti wattuui dii. 5.1.9. Semmbingol habo feewde e yooro ngoo e jeereende ndee			

KESO IWDE HIKKA YAADE

2063

FECCERE NAYOBERDE

KABAARUUJI KEERTANAA^{DI}

NAWTORAL YIINGO NGOO

IV. TAYRE NAY : LAAWI GOLLIRDI JIDAADUM DUM

442. Wattu golle oo ana haani tawde lalindal timmungal ngam wallude nuyle gondaade dee hono bibbe leydi ndii, Laamu leydi ndii, kawral siwili'en e salndu gollonoobe hoore mum faamude Jidaadum dum. Dum yo waajibi ngam tabintinde golle Jidaadum Mali hakkunde doo e hitaande 2063.

4.1. Nuyle golle

443 Golle oo woni

- Wallude faa ko buri heewde e jamaa tawdee e Jidaadum dum, hokka duu nuyle mawde dee sabaabu yiide jaabuui majjum dii. Tinnaare teentiniinde feewde e kabaaru e yarramuya ana haani wadeneede jogiibe ginol dabareeji laamu ;
- Wallude yawnude e humpitinde anniyaaji dawranooe jawdi e renndo ;
- Waylitinde laawi dawranuui iwdi e Jidaadum dum faa laato dawranuui gollirdi.

Nuyle golle woni hono :

- **Nuyle goonga, gollooje e jaarude yeeso**

444. Golle oo ana haani fawaade dow laawol didiwal: Wadude poodondiral hakkunde golleeji pudfaadi naa miilanoodi e faandaaje jiidaadum dum ngam hebude jikkondiral e yaadoore e kawral hakkunde dawranuui gondi e tabintineede (jogiidi maande dow ngonka e yaadu leydi ndii) e dawranuui kesi baawdi iwrude e jiidaadum dum.

Laawol ngol yimbe fuu tawdetee e mum

445. Golle oo tuugi ko laawol ngol yimbe fuu tawdetee e mum. Engol haani yiireede hono laawol kaaldal, naanoowol duu kala mo dawranuui dii njottotoo. Engol haani hokkude daraniibe dum e leydi ndii fuu laawol waddude ballal mum en feewde e dawranuui yirwere. Ndee sariya ana haani ngam jabugol e naatngol dawrugol beydugol. E goonja, fay so laamu oo ana jogii darnde mawnde e gollal jidaadum dum, dum waawaa laataade tan golle gofernema. Edum haani wadireede no golloobe fuu, renndo, laamu e suudu, mbaawi tawireede hen.

Hawringol e naatugol politik golloobe bee

446. Subaade janngo jidaado e laawol jottinoowol yo kulleeji tan pawide e politik. Laamu leydi e partiji politik waajibi tawdee hen.

447. Faandaare e kuude golloobe buran semmbe so haala wadugol derewol dow miilo e wakkati juudo woodi, e duu so haala fudugol kuude keeriide e gollooje baawde waddude waylitaare feewde e ko buri himmude e yeewtaade laawi, golleeji, e saatu nafakaaji yimbe e wakkati dabbo woodii.

448. Gollinde jiide ana haani jabinde e hawrinde golloobe laamu, been jogiibe baawde teetunde naa de teetaali dow laawi e cube ko buri himmude e laawi yirwere leydi. Joono dum ana holla tan anndinde yimbe ko faati e ko juuti e leydi, e kasin duu diidude laawi wakkati dabbi e juudi, e winnditidde dabare e golleeji keeriidi rewindo billereji jooni e garooji.

449. Ndenno ana haani haala fuddee dow gollal ngal to laamu leydi. So waajibi laamu daroo darnde mawnde ley gollal ngal, ana haani duu, caggal kaalde, mballigu baale siwil'en hono gollonoobe hoore mum 'en, partiji politik, baale e ONG e ko nanndi e mum tawee hen.

450. Ana laabi ka so laamu oo e gofernema mbii ngadan golle oo kapum en tan e njaari dum banngal politik, kulbinol mawngol ana woodi juuti naa yaawi banngal gollal ngal batte rafi deyeereji laamu naa renndo.

Wadugol laawol ngol e laamu

451. Wadugol huunde e golle ana haani wonde feccere ley e duumiinde e no leydi yaarata e laawol yirwere mum. Dum waddata jabugol betol juungol ngol laatoo dawrande pelle gollirooje e dow jannde, tafugol, kawrondiral, wallirgol jawdi e tabintingol anniyaaji.

452. Dum ana holla, ngam sakko duu lalinde, nyamnude e jokkude pellital dawranoobe leydi, yeewude gollirgol moyfungol e nanondiral laamu goodudo e feewnude dum so laatike waajibi.

453. Ana laatii waajibi

a) kaybu pennde fuu laawol gollirde ngol (e dow beydaari e cadeele mum) ana haani wadeede e banngal laamu burdo fuu toowde (Hooreejo leydi naa Minisiire ardiinde) e duu kaldal cellungal e Pecce Renndo Yimbe ana haani wadeede;

b) banngingol e anndinol porroowol e nafoowol golleeji e dawranuuji gollirde kalfinaade yirwere puddee. Ko Buri fuu haanude wadeede duu woni tabintinde kawral e beydondiral goongaajo hakkunde minisiire Faggudu-leydi e minisiiraaji fannuuji goddi.

c) Ko gollirde e caldi daraniidi golle yirwere keba yamiroore laabunde hiisaade wakkati juudo e golleeji miilooji garooji, e duu di beydenee semmbe faa di keba baawde e balloode wadude dum e goonga.

• Dabare Yirwere Hakkunde Wakkati woni Daartol Burngol fuu Semmbe ngam Gollinde Jiidaadum Mali 2063

454. Dum woni wadande tabintingol dabare yirwere wakkati hakkunde laawol siriyagol burngol subeede ngam gollirde jiidaadum garoowum. E goonga, siriyagol yoyungol ana firta kawral miilo dow ko ganndiii e ko warata e golle yoyudo mawdo, hono huutoraade yiiltaade ko waawi warude e miilooji ngam dadfude dabare.

4.2. Jawdi gollirde jidaadum

455.E ley tabintingol jiidaadum Mali Kura jetaasira 2063 e dow dawrooje Batule Leydi ngam Heydintingol Leydi, Mali ana haajaa yottinde fotude beydaagu hakkundeewo 10% hitaande fuu e ley oo wakkati. Kaa, jawdi leydi Mali ana tammipinaa saabe njakkere ceede, kaanude jogiteede so tawii eden njidi hebude beydaare mawnde e wakkati juudo, e duu yottaade faandaa jiidaadum. Caggal dum, faa wadude poroseeji mawdi faa tabintina gollal jiidaadum, ana haani moobugol jawle keewde, ley naa caggal leydi ndii.

456.Gila sappooji duubi keewdi, Ballal Ngallal ngam Yirwere (APD) laatinike leydi Mali bulnde burnde mawnude mballigu jawdi iwroowo caggal leydi. Hakke ballal ngal Mali hebata wadii ndi e leyde burde hebude Ballal Ngenndi ngam Yirwere e Afirik ley Sahara. Hono hollirde, ballal kala neddo yehii iwde dolar amerik 22,07 e hitaande 2002 faa dolar amerik 37,06 e hitaande 2016. dum wadi taweede heewgol Ballal Ngam Yirwere kebaangal, waajibi en taykoto dum wadaali nafaa mawdo feewde e yirwere renndo e faggudu leydi men. Gila jooni, ballal ana haani faamireede hono beydital tan, wanaa hono kuutorgal timmungal ngam jawdi bamtal.

457.E jaati, ngam wallirde Jidaadum 2063, Mali ana haani yeewndaade bulirde mawde baawde laataade goodude mballigu jawdi feede e Laamu, Kawral leydi, Gollirde heeriinde e galleeji.

- **To bannge laamu** : kebe mawde jawdi ngoni lammppooji e ko wanaa lammppooji, kebe iwruude e golle jawle ley leydi, kebe ndesaandi, jamaande e luumo jawdi diiwane e aduna fuu, jamaande e junngo baale yirwere aduna, kebe pawaaadi, e ko nanndi mum ;
- **Banngal marorde leydi** : laawi di be mbaawi yeewtaade faa be keba ceede ngoni hono: ceede de laamu bamata lammppooji, ceede kebeteede e kuude, ceede kebeteede e jawdi, ceede kebeteede e nokkuuje de be njeyi, ceede de be bamata e huutoraaki huunde, e namlaade ceede faa wada kuude;
- **to bannge Gollirde Gollonoobe hoore mum'en**: ceede baawde hebeede ngoni ceede ndesaari gollirde, ballal ceede banki, nokkuuje ceede leydi e diiwal e aduna fuu, ceede ley e caggal leydi, ballal ceede jananbe (IDE), kawral laamu e gollirde (PPP), e ko nanndi e dum ;
- **to banngal galleeji** : jawle kaanude yeewteede galleeji fawaade e ndesaari mabbe ley kawral yimbe e coggu, ballal yimbe ferbe, e ko wa'i non.

458.Ngam hawrindinde jawle dee fuu no buri woodude, ana haani dabare nafaore mballigu jawdi joyfinee, dabare fawiinde e :

- Beydugol reentingol jawle ley leydi ;
- Wadugol laawi duumotoodi mballiguuji jawdi e njagguuji pawide kaalisi dow jawle leydi rewruude e tagugol jawle ngam jawle leydi ;

¹ Source : Rapport sur l'Evaluation du financement au Mali (2023)

- Tagugol laawi ngam wallude gollirde hebude mballiigu banki;
- Tagugol (bankiiji jawdi e luumo bursu) ;
- yirwinde bulde mballiigu jawdi (IDE ; PPP, ceede eggube, njeugu yimbe fuu, mballiigu kawdi kilimaa, mballiigu jawdi alsilaamaaku);
- Huutoraaki bulde kese mballiigu jawdi iwooje caggal leydi, hono no NBD (Banki Keso Yirwere) ;
- Wadugol dabare namaande lobbere;
- Ballal laamu feewde e yirwere.

4.2.1. Semmbingol teenugol jawle ley leydi

459. Tewti keewdi kollirii teenugol kebal ley leydi Mali ana famdi. E goonga, iwde 2014 faa 2020, naamdu lammopo iwii tan 12.6% yaade 14.5%, woni beydaari hitaande fuu ko foti 2.4% e ley wakkati oo (Kabaaru DNTCP). Oo adadu ana woddiri poondiidi diiwaan oon noogay e teemedere fuu 20%. Ngam bamtude **kebal ley leydi e yottaade lammopo tewteedo**, ana haani laawi e dabareeji baawdi yaajinde lammopo ngoo ley pecce golle yogaae mbiditee (coggu hakkunde kammu e leydi, demal, pecce de ndartaaki), lammopo dow telekominikaason wadee e duu lammopo feewde e leydi waylitee lammopo leydi, buri fuu wadude lammopo dow leydi mahaandi e ndi mahaaka.

460. E hitaande 2010, ceede lammopo marorde laamu njottike toownde burnde miliyaaruuji 29 e ujunaaji 337 cfa, fadde mum jippaade faa miliyaaruuji 16 e 12 cfa e hitaande 2011 e 2012, dum "tewti dow lammopo e cardii jawdi laamu kominaaji Mali" di ODHD wadi e hitaande 2022 kolliti. Ndee buytaare kebal sabaabu mum woni cadeele nguurndam de leydi ndii wuuri ley lebbi nay cakkitiidi hitaande 2011.

461. Laamu oo ana haani wallude marorde leydi ndii ngam huutoraade baawde majje no buri moyfirde feewde e lammopo :

- ballal Laamu ley teenugol timmungol lampooji e hono no Njoddi Yirwere Diiwaan e Nokku (NYDN);
- buytugol ballal ngal laamu hokkata gollirde janande joodiide ley marorde laamu;
- hokkitugol kominiiji feccere lammopo hebaango dow tino gollirde e feccere TVA jabaado e leydi fuu;
- beydugol lammopo kawral ngam waawde moyfinde lammopo teentiniingo ley nokku cuudi-golle pamare;
- loomtugol lammopo keeriingo jeyaango e njobdi (di huutorbe gollal laamu tan njobata, ko wanaa lammopo e njoddi);
- Beydugol baawde karallaagal ngam teenude jawle marorde laamu.

462. Caggal dum, go'o e daliiliji looral tinnaare feewde e lammopo ley leydi Mali yo burngal gollirde cuudiide, ley wadugol e golle fuu. E dow ko yalti e tewti ERI-ESI2 di INSTAT wadi, ko fotaa 1% e tinnaare woodande lammopo ana jeyaa e golleeji di andanaaka, jonno dii golleeji ana ngada ko badii 3000 milyaaruuji FCFA kebal jillondirngal hitaande fuu. Dum ana holla ballal pamdungal ngal dii golleeji ngadata e moobugol jawle leydi. E dow dii njanguuji, so tawi kebal laamu ana yetta 5% tan e kebal yimbe, dum waawataa hebude 150 miliyaaruuji cfa, so wanaa kebanooode e hitaande 2017 de.

463. Ana yalti e Tewtol ngol wonde adadu lammooji (lampo/patante, njoddiiji goddi, njoddi winndagol e lammooji goddi) di gollirde suudiinde gollal juude yobi e hitaande 2017 etiraama tan e 6 035 292 652 FCFA, dum woni hakkundeewal 17 056 FCFA gollirde fuu. Ngal limgal huutiniraangal e UPA3 fuu, hokki keewal 11 173 406 642 FCFA so huunde fuu forrii. Dum ana famdi sanne so en yeewi PIB tayfe ndee (2 159,1 miliyard FCFA) sabu dum holliroore tan billugol lampo 0,51%. Dum goonga limgal ngal buri leydu, jonno ana haani miileede wonde 82% e hokkoobe golle naa gollonoobe hoore mum'en mbi'ii be njobataa lampo. E dowlirde lampo 10% dow kebal leydi fuu limaango, nduu salndu haanuno wallirde kebal lampo faa yottoo miliyaaruuji 216 cfa, ko wofdi sanne miliyaaruuji 11 Cfa. Dum wadi ko bolii faa yottoo miliyaaruuji 205 cfa e beembal jawdi laamu hitaande 2017.

464. Ngam beyduude nafaa lobbo golleeji di anndanaaka e dow faggudu leydi e buytugol talkaaku, hono dum ana waawi wadeede, (i) faamude no gasiri golleeji di andanaaka ngam ittude golleeji cuudiidi walla hay golle bonde de won e golloode e faggudu naa golloobe e laamu golliroobe ley nibbere, (ii) wadde heen jawdi faa semmbina mbawkaaji njubbudi laamu e wawde hebde heen ngedu teentiniido e jakere dow bannge faggudu nduu, (iii) beyduude tinnareeji jannde gollal e fammingol kabaaru laawi joddi lampo e hebde mareeji laamu. Dii babareeji fuu na paabo moobude no hewri jawle ley leydi kaande nawtoreede faa beyda kebal jawdi e yirwingol faggudu leydi ndii.

4.2.2. Tagugol faandu jawdi iwroori ley leydi

465. E hitaande 2023, Mali jabii sariyaaji n° 2023-040 jenne 29 lewru uttu hitaande 2023 cifotoodi Sariya golleeji jawdi ley leydi nder leydi Mali e n° 2023-041 jenne 29 lewru uttu hitaande 2023 cifotoodo ko woni ley leydi e banngal golleeji jawdi ley leydi. Jabugol dii sariyaaji didi ana hokka laamu leydi Mali laawol hawrinde jawdi jawle leydi ngam haybude kebal kebeteengal ley golle jawle ley leydi sabaabu dii waylitereeji.

466. Dii waylitereeji mbaawan wallude leydi men ndii wadude faandu jawle leydi ngam reentinde ceede kaanude hebeede e golle jawle leydi e yirwinde duu ley oon alhaali gollirde endisiri e luumo, e kasin duu gollirde keewde ley e ceggal leydi fuu.

467. Faandu jawdi jawle ley leydi yo jawdi keewndi faandaaje ndi gofornema jeyi e ndi semmbe mum iwraata e coggu petrol, gaas, jawle ley leydi hono dum e bannum'en.

468. E goonga sariyaawol kesol ngol beydiran kebe hitaande dee famdi fuu miliyaaruuji 500 (miliyooji 803 dolaar Amerik). Caggal dum, dum ana waddana gofornema waawude tawireede hakke 10% ley poroseeji jawle ley leydi e soodude duu 20% beydaari ley duubi didi arandeeji dii ley golle. Kasin duu, 5% beydaari mbaawan hokkeede malinaabe gollonoobe hoore mum'en, ngam njabbinde nafakaaji laamu e piriwe leydi ndii ley poroseeji kesi yaade 35%. 20% wonnoo e sariyaawol kiingol ngol.

³ Unité de Production Informelle Artisanale

Misaalu mum woni, fuddugol golle licciyom Gualamina ana beyda sanne ballal salndu gollirdu jawdi ley leydi, wadde miliaaruurji teemedere (100 FCFA) hitaande fuu e duubi 21 golle, ko buri heewde fuu lammopo e njeenaari. Caggal dum, ittugol kanje woni ko buri jogaade semmbe e golle jawle ley leydi. Hitaande 2022 ndi yaltinii burngum fuu, ko yaa e miliaaruurji 764 FCFA.

469.Kasin duu, moyfingol gollirde daraniinde yeewndagol e golle jawle ley leydi nde laamu jeyri hono 100%, kalfinteende duu yeendagol e golle jawle ley leydi, tawree duu njeyaari ley jawdi gollirde godde, ana waawi laatanaade leydi ndii hebirgol jawdi gonngol.

470.Ndenno, hawringol hono dee jawle ana waawi tafon fuu laataade njuboori mbeembaal jawdi sabu cogguuji kuude ley leydi ana keewi waylitaade, e duu resude kebe dee faa waroobe caggal jooni tawa. Ede mbaawi duu semmbinde faggudu so de ngolliraama ley gollirde laamu daraniide cellal, jannde, laawi e gollirde godde naa duu ngadiraama nafakaaji goddi feewde e bibbe leydi.

471.Ndenno, ndii jawdi ana waawi laataade jawdi deeyere ley wakkati beydaari kebal ngam naftoraade dum nde kebal ngal buytike faa hada waylitere beydaago-buytugol njoddi leydi.

472.E timmoode, salndu tewtirdu kanje nduu ana rima jawdi kaadundi e mballigu jawdi ngam fuddude waylitere moyfere waddoore beydaari. Jawle njagguuji kebaade (ko buri 500 Miliyaaruuji FCFA ley hitaande), kebe jawdi beydaade (ko buri 100 miliyaaruuji ley hitaande) ; ko hebaa e hakke golleeji banngal kanje ley leydi ndii (ko buri 5000 miliyaaruuji cfa le hitaande) ana tabintina semmbe jawdi daraniindi golle so beydaama e mballigu jawdi PPP, e njagguuji leyde godde e duu mballigu jawdi iwndi e juude walliroobe anndal e jawle.

4.2.3. Tagugol sardiji burdi moyfude faa gollirde keba jawdi ngollirdi e juude banki

473.Faggudu leydi Mali walaa kaalisi keewdo. Namaale dokketeede kiliyaa'en beydike iwde miliyaaruuji ujunaaji 2 550 FCFA hitaande 2018, woni 26.9% ko leydi hebata e hitaande, faa miliyaaruuji ujunaaji 3 717 FCFA e 2022, woni 31.7% ko leydi hebata e hitaande. Dum ana laato hakke 28.5% ko leydi hebata e hitaande ley duubi joy di. Kasin duu, no nyamaande ndee sendiraa hakkunde pecce golle nii ana holla nyamaande wakkati dabbo buri heewde, tawa ana foti 30% nyamaande ndee ko fayi e luumo, 12% ko fayi e golleeji keeriide galle, joono 7.1% tan fayi e golle tafugol, dum woni golle tafirgol juude. Nyamaande nde yimbe ndokkete feewde e golle tafugol buytike, dum yaarii hono teemedannde 10.9 e hitaande 2018 faade e teemedannde 4.6 e hitaande 2022.

474.So en taykike no Mali darortoo hakkunde leyde CEDEAO godde dee, darngal mayri e ko faati e nyamaande nde gollirde de laamu jeyaa kebata ley leydi ndii wa'aani no boni sanne. Ndi nayoiberdi, tawraandi capande tati e teemedere fuu ley Kebal Leydi caggal Cap Vert (capande joy e jeegom teemedere fuu), Senegal (capande tati e didi teemedere fuu) e Burkina (capande tati e go'o teemedere fuu). Kaa, eden nji'a wonde dum kebal pamdungal sanne so en poondii e leyde beydotoode naa de ngonka mum'en fuddi beydaade, de kebal mum'en buri 50% ley hitaande (PIB) feewde e namaande ley leydi ndokketeende gollirde de ngalaa e laamu. Afrique du Sud ana woodi 93%, Maroc ana woodi 86%, Tunisie ana woodi 82%, Duude Moriis ana woodi 80%. Ceerndam dam ana buri sattude so foondaama e leyde jirwude dee : 216% wonande Amerik Saahal, 174% wonande Aasi Fuunaange e Geeci Mawki, 159% wonande leyde tawaade OCDE, e ko buri dum.

475.Faa yaafina hebgol jawdi faa walla gollirde leydi, eden kaani miijaade dow dii dabaareejii :

- beydude semmbe e hokkude dum jawdi keewndi (FGSP) ;

Wadude laawol beydaari jawdi nyamaande faa tabintina hebugo gollirde endisitiri ;

- Wadude gollirde daraniinde wattude jawdi e yirwere endisitiri (wondude e yeewndagol endisitiri) ;
- Fuddude kaaldal hakkunde "Gollirde heeriinde e Gollirde laamu", "Gollirde heeriinde e Gollirde jawdi" faa heba paamral, aadi, amaanaaji, di ngalaa laawi kaybu ;
- Widitaade sardiyaaji luumooji laamu faa Yeewtoo laawi dokkooji luumooji laamu;
- Wadude dabare cemmbinoore wallirgol jawdi feewde e gollirde e kawrital Laamu e Yimbe, e laawi kuutinirdi hono no jawdi ballal cubaandi faa hokkee Gollirde pamare, tokoose e hakkundeeje (GPTOH) e laawi beydugol kiswaadi, naanudi yimbe fuu, e duumotoodi.

4.2.4. Yirwinde laawi kebal jawdi

476. Naatugol jawdi leyde godde (IDE): Laawol IDE ley Mali maandinii sanne hakkunde hitaande 2005 e hitaande 2020. Be bettii miliyaaruuji 49 FCFA e hitaande 2005 faa miliyaaruuji 503 FCFA e hitaande 2019. Kaa, saabe nyawu COVID-19 e jiibaare laamu hitaande 2020, jawdi IDE jippike warde faa miliyaaruuji 309 FCFA.
477. Iwde hitaande 2012 faa hitaande 2021, jawdi naatundi leydi Mali beydaama iwde 3.2% e limgal jawdi ndi leydi hebata e hitaande faa 3.4%, dum woni beydaari 0.8% hitaande fuu. E oon wakkati, jawdi naatundi leyde Afirik baleeri Sahara beydaama iwde 2.7% PIB faa 3.8%, dum woni beydaari 4.1% hitaande fuu e hakkunde. Duudal njagguuji iwooji caggal leyde lohii fay so, gila duubi keewdi, baylite faggudu e sariya burde moyyude ngadaama. Sabaabu faggudu e politik wadi so njagguuji leyde godde pamditi.
478. Ngam beydude foodude hobbe naanude jawdi, ana wajibii baawde tagee ngam beydude kuude baawde juude, gollirde (yaa-wara, kabbondiral boliide, nguleefi), laawol jannde e ekkitaare, e hono dum e banndum'en, dum beydata yaafinde naatugol jawdi ley leydi Mali. Dokkal jawle leydi e woodugol golloobe heewbe e luumo yaafungo coggu tan laatataako daliiliji poodondiral hakkunde leyde e poodugol ilol njagguuji piriwe.
479. Tagude nafaaji moyyudi e beydude gollirde lobbe, golloobe neenube, wadude duu laamu moyyo e dawranuuji leydi kaanudi wadeede ngam hebude beydugol jawdi yimbe e sarwiisiji nafudi nguurdam/faggudu leydi hono no jawdi ley leydi, endisisitiri e golle sarwiisiji.
480. Tawee e wadude dabareeji poodooji njagguuji leyde godde, leydi Mali ana haani duu yaltude e miilo buubungo dow kebal tan ngam miilaade dow laawi naatinde kaadi ko hebaa e njobdi iwdi e gollal jawle leydi, gollirde yaa-wara, kouran, kabbondiral boliide e hono dum e banndum.
481. Laawol gootol ana waawi wonde renndinde njagguuji teeti e fannu jawdi ley leydi e njagguuji e fannu tafugol naa mo gollirde. Ley kaaldal e gollirde leyde godde dow hokkugol lugge ittirde kanne, arinde gollirde ittoore kangge warnde gollidinde e gollirde kabbondiral boliide, naa gollirde daraniinde gollirde yaa-wara e golleeji jamaa, naa duu gollirde daraniinde tafugol.
482. Gollidal Laamu e Jeyaadam (GLJ): E laawol gollinde Jifaadam Mali 2063, ebe miiloo moyyinde gollirde mawde hono laawi yaa-wara, enersi, kabaruuji e jokkondiral, demal e hono mum e banndum'en. Fay so tayre lobbere jawdi moyyindiri gollirde dee ndii ana foti iwde e jawle leydi ndii, ana haani duu Walloobe be ngalaa e laamu bee tawee e tabitingol gollirde yogaaaje. E goonga, gollidal Laamu e Jeyaadam ana jogii nafakaaji feewde e anndal, moyyugol, tewtugol mballigu jawdi nafoori, naa kaybu teentiniido

poroseeji yogaaji.

483. Ngam huubinde PPP, Laamu leydi ndii jabii dabare leydi fuu cabinbindo wadugol sariya e binndande gondude e mum dowooje laawol ngol. Faandaare nde Laamu Mali jokki yo (i) hadude rafi gollirde jirwinooje, (ii) Gollidinde e jeyaadam e gollirde jawdi laamu no gasiri faa beyda moyfuki e booygol gollirde dee (iii) potondirde laawol Mali e ngol UEMOA.
484. Ngam PPP waawa laataade salndu paabotoondu sanne yirwere booyoore ngol, ana haani miilo wadee dow sifa keso PPP mbaawka wallude no moyfiri beydugol faggudu e ley wakkati hakkunde. Dum woni PPP cemmminoowo e dartinoowo faggudu leydi, PPP jirwinoowo, e duu PPP keydintinoowo.
485. Wadude poroseeji e laawol PPP ana waddana laamu nafakaaji keewdi hono buytugol farrati e torraaji feewde jawdi laamu. Joono, PPP ana jogii duu kulbinorde, hono beydugol nguyka ley gollirde laamu, rafi teddingol aadiji binndaadi sabu naku binndol e kaybu majji, rafi renntude feewde e kulbinorde baawdo yiireede hono naku tabital gollal e aadi, hokkugol kaaki di kaanaa naa di ngalaa moyfere, e ko nanndi e duum.
486. **Jogaade gede ley gollirde laamu** : Dum woni miilo cabinbinoowo foodugol jawdi bibbe leydi, waalina jogiibe jawdi e gure faa be mballa gollirde laamu e duu soodude gede e ley gollirde laamu. Dum hokkan gollirde jogiide jawle leydi ndii e yimbe wobbe heertaabe jogiibe jawdi naanude de ley gollirde leydi.
487. Kaa, tabitingol ngol laawol **mballirgol jawdi ana tuugii e jannde** bibbe leydi feewde e maral jawdi lobbere. Ana haani bibbe leydi anndinee nafakaaji ngol laawol mballirgol jawdi ngam beydude hoolaare mabbe e dakkol ngol.
488. E ley aduna oo, buri fuu e Afirik, leyde keewde ana ngonddi yeewndaade ngol dakkol (tabitii duu) faa mballa poroseeji nafooji jamaa (baraasi annditirteedo « la renaissance » leydi Ecoppi) naa faa udditina bibbe leydi laawi jawdi gollirde leydi (gollirde leydi to Burkina-Faso).
489. **Neldude eggube** : Eggugol yo huunde jogiinde semmbe ley laawol yirwere Mali so en yeewi mballiguuji keewdi di yimbe eggube ngadata, hono neldude mawde kaalisi e anndal. Neldude kaalisi Malinaabe joodiibe ceggal leydi, ceggal taykaade kabaaruuji FMI, ana njottoo ujunere miliyaar Dolaar Amerik, woni miliyaaruuji 538 FCFA. Ana haani holliteede duu wonde ley teemedere fuu capande jeenay e joy e jawdi ko be neldata ko wattetee ko e haajuuji renndo, woni teemedere fuu joy ana ngadaa e laawi jirwinooji jawdi.
490. E wakkati mo njagguuji leyde godde buytii e aduna oo fuu, Mali ana waawi wadude yimbe mum njoodiibe e leyde godde tuugorde lobbere feewde e yirwere so ndi wadanii be laawi moyfi gidotoodi e paabotoodi. Faa hannde, eggube bee naataali e njaggu jirwoowo oo faa gasa batte daliiliji keewdi, hono rafi laawol paabotoongol jogiibe poroseeji e ndeenaagu njagguuji mabbe.
491. E ko buri heewde , hawriingol jawdi iwndi e juude yimbe wonbe e leyde godde ana jogii tiidallaaji keewdi: hono rafi gollidal hakkunde golloobe, famdugol kebal ballal jawdi, rafi hoolaare feewde e gollugol jawle dee, tiidalla laawi laamu leydi, rafi poroseeji beloiji yimbe, waylitaare laawi jawdi, famdugol semmbe njagguuji njeyaadi e tiidallaaji sukaabe wonbe leyde godde njogii.
- Ngam habude e tiidallaaji dii, Mali ana waawi hollude laawi laamu e laawi goddi faa hoynana yimbe mum wonbe leyde godde njagguuji mum 'en ley leydi ndii, beyda laabal

- 492.ley gollirgol jawle dee, yaafina laawi laamu, walla laawi njagguuji belooji. Gollidal lobbal hakkunde laamu e yimbe feroobe, e kabbondiral laabugal ana kaani faa kawrina jawdi iwndi e juude yimbe feroobe.
- 493.**Dabbere jawdi Alsilaamaaku** : E leydi Mali, feccere yimbe heewnde ana ngoodi tiidallaaji diina dow dabbere jawdi worrunde no hiidi. Ko yaata capande jeenay teemedere fuu yimbe Malinaabe yo juulbe, dum ana wada laawol mawngol feewde e jawdi diina. Joono, jawdi dow laawol diina ngol tabitaali sanne batte rafi faamugol mum e suuduui jawdi ngaddaani kulle jawdi juulbe keewde. Ko haani wadee woni jannginde yimbe nafakaaji jawdi diina e ekkintinde cuudi jawdi no dum wadirtee faa beyda kuude jawdi jabaade e diina Alsilaamaaku.
- 494.**Mballigu jawdi feewde e nguleeki leydi** : Mballigu jawdi feewde e nguleeki leydi woni hawrinde jawle ngam wallude golleeji daraniidi buytugol e ebbugol torraaji bayle nguleeki leydi. Ley kaaldal hakkunde leyde dow nguleeki leydi, miilo ngoo feewti ko e dowooji jawle iwruude leyde jirwude faade e leyde de njirwaali batte kuude nguleeki leydi, kaanude taweede kese e beydaade e dowooji ballal goodufi.
- 495.Laawol mballirgol jawdi batte kilimaa ley aduna oo ana tiidi faamude, kasin duu engol waylitoo wakkati fuu. Jawle dee neldirte laawi keewdi-banngeeji di ngaldaa e laawi mballirooji jawdi CCNUCC e Kawral Pari, e duu jennee fuu laawi diidi-banngeeji, non e jawle daraniide kiliimaa ley diiwaanuuji naa ley leyde. Mballigu jawdi batte kilimaa oo woni faa hannde dabare waajibiiro ngam tabintirgol yirwere waawunde dardaade e mbaaku wakkati e famdudo karbon.
- 496.Tabital jabugol Kaaldal Paris hollii anniya moobude miliyaaaruuji teemedere kaalisi Amerik faa wallira leyde beydotooode iwde hitaande 2020 yaade hitaande 2025. Walloobe yirwere e laawol gollidal hakkunde diido e hakkunde heewbe, e duu ONG leydeele, be fuu ebe tawaa e mballigu jawdi feewde e golleeji daraniidi habude joorugol leydi e reenude piilaagu.
- 497.Caggal dum, e ley Kawral, Kaaldal e Aadi hakkunde leyde, e caggal kawral aduna to Rio hitaande 1992, laawi e kaalisiiji keewdi ndarnaa, beydiraa ballal laamu dokkoowo e gollirde hakkunde leyde. Mali, faa hannde sabu rafi kabaaruuji e faamude laawi kaanuudi jokkeede faa heba, golliraali faa gasa Dee jawle teddude.

4.2.5. Taagol banki coggu e luumo bursu

- 498.**Banki Namaande:** Ko wanaa hono bankiiji njaagu, banki namaande wallata tan ko gollirde mawde e no de kebirta jawdi e no de mawnirta. Omo waawi taweede fay e kaybu gollirde ndee so omo woodii gedal ngam hebude beydaari. Golle makko laatoto hebude dawrooji burdi woodude baawde laataade e namaande juunde ngam gollirde, yiitude laawi jawdi burdi hebude tono, kasin duu daroo darnde cakitotoodo dow luumo ceede caggal kiliyaa en mum tewtirii dum.
- 499.**Luumo bursu :** Luumo bursu ko adii fuu nokkuure kawral kulle pottude jidaade sottede e jidaade soodeede faa banjina coggu mum'en e jukkudo naa e wakkatiiji gooddi ley nyalooma (tabintinogol coggu). Omo darii darnde hokkugol faggudu jawdi (tabintinande jogiibe ceede faa mbaawa huutoraade), sendude e dawrande bone baawde wadude e duuu waawude waylitinde law talki ceede. Luumooji bursu ana mballa tabintinde sottugol jawle kese (binndaade) naa kidde (di mbinndanooma, e duu di cogganoowo jawle jeyi). Dii kaayitaaji ana mbaawi wayliteede e nokkuuje de laamu dawranta (de buri noddireede bourse) naa hakkunde yimbe dido tan. Dii cogguuji ana mbaawi wattitireede e luumo laamu (ko buri indireede luumo coggu) naa hakkunde yimbe. Luumo bursu ana woodi golleeji keewdi hono: ballal jawdi gollirde, dowugol moobugol jawdi, dawranaade bone, yeeynugol cogguuji, e ko wayri noon.

4.2.6. Huutoraade laawi jawdi kesi iwrooji caggal

- 500.Banki Yirwere Keso, udditaama e laawol laamu nyennde 15 lewru juliye hitaande 2014 e wakkati kawral jeegobal BRICS gadaangal to Fortaleza leydi Beresil (e Engeleere: New Development Bank, BRICS, NDB - BRICS), anndiranoodo Banki Yirwere BRICS. Kanko mo banki yirwere hakkunde leyde mo leyde BRICS (Beresil, Riisi, Enndi, Siin e Afrik Baleeri) ngadi faa wona loomto Banki Aduna (Banque Mondiale) e Banki Jawle Aduna. Oo banki, mo joodorde mum woni e Shanghai e leydi Siin feewna faa beyda ballondiral mawngal e yirwere hakkunde leyde beydotoode.
- 501.Faandaare makko woni reentinde jawle ngam poroseeji gollirde e yirwere booyoore ley leyde beydotoode e leyde de ngalaa semmbe hono e wonde suudu jawdi hakkunde leyde e diiwan ngam beydaari e yirwere aduna.
- 502.Ko wanaa hono Banki Jawle Aduna (FMI) e (Banki Aduna), NDB hokkataa nyamaande mum e sardiyaaji tilsinooji, hono baylitol mbayka, dum ana waawi yiireede hono yaniire ley leyde mballeeteede dee.
- 503.Caggla dum, leyde dee miilike wadude "resirwe jawdi" ko yaata e teemedde miliyaar dolaar (Siin miliyaruuji 41, Beresil, Riisi e Enndi kala miliyaruuji 18, Afrik baleeri/Sud miliyaruuji 5), ngam wallude leyde jeyaade e waalde ndee jabbaade tiidallaji jawdi garooji. Omo waawi duu wallude leyde godde jogiide cadeele feewde e faggudu.
- 504.E oo wakkati mo jiibaango beydortoongo e laawol jawdi aduna, Mali ana haani miilaade naatude e oo banki keso dokkoowo laawol beydirgol laawi mballigu jawdi e balloowo poroseeji mawdi nyibudi di mo anniyii gollude ley Jiidaadum Mali 2063. Miccintinde on, yoga e leyde Afirik hono Misra nanngii laawol naatirgol banki oo.

4.2.7. Dadfude dabare lobbo ngam nyamaande jawdi

505. So en yeewi mballiigu jawdi keewndi ko leydi men ndii haaja ngam gollirde Jiide Mali 2063, en tawan moobugol jawle keewde ana haani wadeede. Fay so teenugol jawle ley leydi ndii faa newna haajuuji dii buri woodde, dum tan heyataa, sabu anniyaaji dii na mawni sanne. Dum saabi laawi kebirdi jawle ana kaani sifeede. E diin laawi ana taweede laawol nyamaande nafoowol, ngam wallude tabintinde mballiigu jawi Jiide dee, tawa ko buri himmude yo waawude wuurnude namaande ndee e waawude faabaade jawle leydi ndii.
506. E goonga, namaande ndee ana haani taweede e dabare lobbo jaadoowo e faandaaje kebe mawde e wakkatiiji dabbi, hakkunde e juudi, ngam tabintinde beydagol jawdi ndi homo fuu taweede e mum, paabeteengol e booyowol, ngam waawude jabbaade no haani yobugol namaande ndee.
507. Kaybu namaande ndee nde faandaare mum mawnde woni tabintinande laamu oo kebal jawdi ndi haaja e yaafina duu jobe mum garooje, e wakkatiiji dabbi, hakkundeeji naa juudi, jabbaade cadeele no gasiri, tawa duu tabintina faandaaje godde feewde e yirwere duumotoonde e buytugol talkaaku. Dabare namaande ley wakkati 2023-2063 ana haani feewde e moobugol jawle iwde caggal leydi de coggu mum buri newaade e de coggu mum newii seeda, e namaande ley leydi burnde tabintinde dereeji laamu booyooji (dereji beembal laamu fudfude duubi 5) tawa duu ebe beydaa coggu jawle de be moobata dee.
508. Caggal dum, so en taykike bannge gooto, cadeele ana ngoodi e ballondiral hakkunde Mali e walliroobe dum jawdi e anndal saabe cube dowrowe de Mali wadi, tiinude duu teenugol jawle to walloobe been, e bannge goddo, saabe cadeele kabbiide e moobugol jawle ley luumo diiwaanal, Mali ana haani beydude golligol baylital laamu e jawdi kokkooje dum laawol naatude e luumo jawle aduna faa beyda moobude jawle.
509. Paamen, gollude jidaadum Mali 2063 e golleeji mawdi gondudi e maajum ana kaajaa tinnaare mawnde laamu oo feewde e teenugol jawle leydi e jawle iwde caggal leydi. Kaa, moobugol jawle dee ana haani yaadineede e laamu lobbo e dawrugol jawle leydi, rewruude e sendugol jawle dee no haaniri e faamugol aadaaji e cakke dee, ngam tabintinde nafaa jawle dee no haaniri e no burirta.

4.2.8. Mballiigu feewde e yirwere

510. Ballal ngal leyde mawde ngaddanta Mali abada yo mballiigu feewde e laawi yirwere. Joono, noone oo mballiigu ley yirwere feewde e nguurndam e jawdi yimbe Mali walaa semmbe sanne.
511. Dum saabi, Mali ana haani yahande APD, e booynaade sanne jokkondirgol mum e majjum, e yiirude dum hono ballal peewnaangal to buri himmude e yirwere, joono ko haani tayeede e wakkati tawa wanaa kuutorgal timmungal ngam hebude kaalisi.
512. E dow dum, Mali ana haani tabintinde ardaaku mum e laamu, gollidal, dowgol dabareeji e gollotoodum ballal ngam wallude yottaade faandaaje yirwere duumotoonde, hono no faandaaje

PONAGA

ni.

4.3. Laawi waylitere

- **Beydugol golle Leydi**

513. Leydi heyri nji'oori do woddi jogiindi laawol hakkilantaaku e jirwinoowol ana haani heddoraade darnde hakkilantaaku faa suboo laawi jogiidi nafaa hannde e janngo, tabintina duu laawol jawdi e ley jokkondiral mum e gedde aduna.

514. Ndi siryoto laawi mawdi yirwere ngam faamude yirwere golle iisingaaji ley dabare siryaare juunde ngam moyyinde iisingaaji mawdi nafooji endisitiri leydi ndii.

515. Endi haani wattude jawdi keewndi e beydaari anndal e baawde yimbe, yeewtaare e keydintingol karallaagal ngam beydude baawde demoowo e habaade e talkaaku rewruude e sembe tummbirde karallaagal humpitaare e jokkondiral.

- a. **Beydu hoolaare e nuyle laamu e yoppitinde baawde renndo**

516. Ngam anniya leydi fuu tabita, yo waajibi bibbe leydi fuu tawdee hen. Fuddude jooni, bee bibbe leydi heddiibe munyude cadeele kebal e jawdi leydi ndii, yiyoobe e oo laamu hakkundeejo jikke woodande Mali keyri, tawete e dawrangol kuude leydi fuu ngam tabintinde jaadal e gollidal dow laawol yirwere.

517. Ana haani duu haala-nanee'en gure tawaabe tawdee e laawol yirwere golle renndo e hawringol renndo faa beyda jawdi renndo e ballal. Mballigu jawdi iwroowo ley leydi ndii ngam tabintinde golleeji hooreeji laamu (hono cellal, jannde, ndiyam e laabal) duu ana haani yeeeweede, sakko duu no yimbe fuu mbaawi wallirde jawdi naa jeyude gedde e majjum.

- a. **Semmbinde ardaaku golle yeewtagol e siryagol burngol**

518. Nyalaande Miilo dow garowa wadaama lewru janwiye hitaande 2014 e Minisiire Ekkitaare e Miijo dow Garowa hollitiino wiide gollal moyyal Jiide Mali 2025 ana waawunoo hadude tidalla mawdo kebudo leydi ndii oo naa buytude cadeele makko sanne.

519. Loral ardaaku ngal kolloowal nakkere jogagol e buri fuu ronndagol dawrugol jiile tawaama yo gooto e sababuuji mawdi nakkere golligol.

520. Wattugol tobbere ndee e battal fuddoode laawol jawdi yo maande semmbinoore e huynoore. E goonga, burngal e golleeji dii fuu woni ko ittaa e jawdi leydi ndii fuu ana jokkondiri e gedal jiile dee.

- a. **Semmbingol darnde jeyaadam ley yirwere jawdi**

Jeyaadam ana jogii darnde lobbere mawnde ley yirwere jawdi leydi sabu edum beyda semmbe tagugol jawdi, rimugol golleeji booyooji e wallugol kesum, tawa kasin dum ana laaroo doole baawde gollude e waylitinde jawle. Kasin duu, dum wadude nokkuure moyyunde e njaggu, beydude gollande hoore mum, e tabintinde PPP.

i. Beydugol semmbe laawol siriyagol

521. Fudɗude golle laawol hakkilantaaku ana holla e wakkati gooto oo mahitagol baawde dawrugol di caggal mum gollal ngal waawaa wadeede.
522. Oo nokku ana walla yiitade semmbingol baawde waajibiwol ngam jogaade golleeji burdi heewde maanaa e laawol siryaade ngam wadude dum waawa nawtorde, e caggal golleeji juudi e dabbi, laawi burdi moyyude cubaadi ngam hebude jiide jabaade yirwere leydi ndii.
523. Ngol semmbingol baawde ana haani tawreede dabbare laamu dowoore yirwere, laawi e kuutorde golle, e kasin duu bibbe-Aadama'en.

a. Beydugol semmbe jubbol limgal

524. Darnde kabaaru jawdi-leydi, renndo-yimbe, finaa-tawaa e dawrugol ana jogii semmbe dow laawol golle Jiide Mali Kura jetaasira 2063. Ngam haybude tabitingol majje, kabaaruuji ana kaani renndineede dow gede fuu nguurndam Mali. EDi kaani tawreede kabaruuji limtotoodi hono doggol limte yeewteteedi e gidotoodi, e kabaruuji yeewteteedi hono no golloowo baawdo, baawde kaybu, nguyka, no laawi sariya ngorri, e ko nanndi e mum. Semmbingol mawngol limte leydi ndii ana haani wadeede.

a. Wadugol potal kuude kaanungol ngam gollude, haybude e yeewtaade jiide e proseeji jirwinooje.

525. Yiilaade ko warata hollii, ley keewɗum ko waawi laataade, sifaaji tati dii mbaawi warde. E dii sifaaji tati, won beldi, goddi duu ana kulbini. Ndaarngal waawnde garki sifaaji fuu haani wadeede ngam foodtude hakkillo dawroobe e gollorbe e renndo dow kulol garki sifaaji kulaadi e golleeji kaandi ngam tilsinde garki sifaaji moyɗudi.
526. Caggal dum, yaawnugol saddere laamu e dawrugol e ndeenaagu e leydi Mali, kasin duu banngugol saddere cellal e waylitaare dawrugol feewde e leyde caggal, ko daliiliiji kollooji sattere, sikke e yaawgol waylitereeeji ley dawrugol yirwere.
527. Kasin duu, yiide ko warata e kuude baawde waylitinde laawol leydi ko huunde mawnde e dawrugol yirwere. Wootere e safaareeji dii, yo wadugol Battal Mawngal ngal Jidaadum Mali 2063 e Suudu Binndoowo Leydi, ndu halfinaa:
- Gollinde kebe jannde leydi dow ko warata yeeso
 - wallude yaynude golle laamu e annditinde kulol e maande tayre
 - buytude sikkeeji jikkondirdi e yirwere dow ley wakkatiiji dabbi, hakkundeeri e juudi
 - wallude tabitingol laawi hakkilantaaku ngam yiitade boneeji e jabude e wakkati hono diin laawi faa dartina laawi yirwere leydi ;
 - Jokkude wadugol poroseeji yirwere e kawrinooji.

4.4. Poroseeji yirwere gollinal Jidaadum

528. Ngam tabintinde Jiide dee, Laamu Mali fudɗii poroseeji mawdi yirwere e kawrinooji, kaanudi wallude dabareeji yirwere Mali godde e wakkati hakkunde.

529. Ngam wadude poroseeji yirwere nuygal tabintinoowal Jidaadum, miiliraade di janngo laatii waajibi ngam tayude laawol gollal e miijo salndu ndu be njokki, hokka duu poroseeji dii maanaa keso kawroowo e jiide kaanude golleede dee.

530. Non duu, waylitinde kodal haani tawee ana ardina laawol yirwere kuubungol e kawrinoowol feewde jiide pecce pawaade dow poroseeji ceertudi. Haala maajum woni tabintinde laawol faandaaje mawde kaanude hewteede e kala fannu yirwere, e kawral e Jidaadum, e tabintinirde dum e carde mawde naa poroseeji jirwinooji.

531. : Diin poroseeji yo sappo e go'o (11) :

POROSE ARANO: JIKKE AFIRIK: NAMMINDE MALI E DIIWAAN MUM

532. Porose Jikke Afirik "wuurnude Mali e Diiwan mum" ana anniyii :

- Beydude celle coggu ndema rewruude e tafugol sappo e didi nokku-ndema mahaadi fiilnde laawi burdi nafude e yideede e nokku ;
- Tabintinande Mali waawude wuurnude hoore mum ;
- Wadude Mali leydi laabundi e banngal sottugol nyamri caggal leyde Timmoode duubi sappo arandeeji di ley gollal jidaadum Mali 2063.

POROSE N°2 : YAYNAADE MALI « ANNOORA KESO »

533. Ley oo porose, anniya oo woni ko wuurtinde kuude baawde hokkude kuran do de keewi do, ngam hebude beydaare iwde e nafakaaji gollirde yirwere godde.

POROSE TATABO: WADUDE MALI LEYDI Endisiri

534. Ley oo porose, dabare wadugol Mali leydi endisiri fawete dow laawol cellal. E dum doo, Laamu oo suboto wadugol nokkuuje endisiri e nokkuuje dimdinaade faa mballa moyyingol iisinjaaji kesi ley laawi gollal burdi heewde nafaa, ngam moyyind e mawninde nokkuuje leydi de beydaari jawdi e ngallumaaku yimbe. Joyyingol poroseeji kesi njaggu wadatee e laawi golleeji nanngiraadi hono jogiidi nafaa sanne.

POROSE NAYABO: "KANKOU MOUSSA WARTII" GARTAL JAMAANU MOYU MO KANKOU MOUSSA

535. Yaltingol kanje naatii jooni ka e porose yirwere duumotoonde e laawol renndo, jawdi e piilaade ley leydi Maali fuu, heertanaade duu e jama'aaje e diiwaanuuji di nokkuuje gollirde ngoni e muudum.

POROSE N°5 : NAANUNDE MALI E ADUNA

536. E ley porose oo, faandaare ndee woni beydude, huutoraade e haybude salndu daraniindu maadi gollirde e laawol keewdum laawi kawrinoowol yaa-wara lobbo, newiido, koolniido e deeniido, dum hawra e laawol gofornema, ngam hebude moyyingol leydi duumiindi e gede renndo, jawdi e piilaade.

POROSE N°6 : NGUURNDAM LOBBAM LEY BAMAKO E LAAMORDE DIIWAANUUJI : « SIGIDA YIRIWA »

537. Dum woni darnude laawi yirwere, jawdi diiwaanuujji e mahugol galluuje faa wada gure – diiwaanuujji di yo nokkuuji burdi teddude fawaade dow jawdi, tawee ana ndaara balleeeji e nafaaji gondi e majji.

POROSE N°7 : KESUM-KESUMAAJI, WADUGOL GOLLEEJI dII E KARALLAAGAL

538. Pour assurer une véritable révolution numérique au Mali , l'accent doit être mis sur le développement de l'industrie locale du numérique, le développement des infrastructures de connexion et d'accès au service des TIC, la conception d'une Infrastructure Nationale des Données Géospatiales (INDG), la mise en place d'un programme spatial national, l'exploitation des innovations dans le domaine des TIC pour améliorer les systèmes éducatifs, de santé, de transport de commerce, de gouvernance, et de l'administration et l'accompagnement de la digitalisation de l'économie. Ngam tabintinde waylitaare limoore goongaraajo ley Mali, tiidnere ana haani wadeede dow beydaari gollirde limoore jeyaande, beydaari jokkondiral e naatirde gollal TIC, Moyyingol Gollirde Leydi Kebe Marooji kabaruuji, wadugol ekkitinirde dow kammu leydi, kuutorgol kesum-kesum e fannu karallaagal kabaaru e jokkondiral faa beyda moyyere laawi jannde, cellal, yaa-wara, coggu, laamu, e dawrugol, e duu wallugol wadugol jawdi e karallaagal.

POROSE JETTABO: CAGGAL GOLLE SANKORE: YIM'BE GOLLOO'BE ηEENYU'BE, BUR'BE JANNGINEEDE FAA GASA E JOGI'BE BAAW'DE GOLLAL INNDEE-ANDEE

539. ηeejinde yimbe woni, e yi'annde wootere, tabintinande yimbe cellal lobbal, jannde, anndal e baawde golle e anndal pawingal dow tawangaaje men, e yi'annde wonnde duu, rimdinde semmbe mabbe e tagude laawi baawdi hokkude be golle e hadude dogugol jom'en anndal. Dum woni duu semmbinde tawegol yoga e yimbe (hono rewbe e sukaaabe) e ittugol palannde fuu nde be mbaawi fottaade e hokkirde be laawi naatirdi.

POROSE JEENAYO'BO 9 : MALI HU'DO-HECCOORE E JAM E CELLAL

540. Faandaare dum woni dowugol kaybu kawrinoowo e duumotoodo feewde e jawle tagaade, beydugol nguurndam e hebugol ndiyam njareteedam, tawa yeggitaali cadeele kabbiide e reenugol keewdinat tageede, beydugol coggu kulle ladde de nganaa ledde hakkunde godde, buytugol e woowgol Mbaaka wakkati. Kaybu duumotoodo leydi, habude e jaajol (timmugol ledde) e beebere, habude e farati e bonanda, jeertingol, kaybu ndiyam, hebude laabal duumotoongal e njaram ceniidam.

POROSE N° 10 : WAYLITEREEJI KAANDU'DI, KESAM-HESAMAAJI, WAYLITGOL E LIMLE

541. Ngam newnude gollinde poroseeji jirwinooji, wayliterreeji burdi teddude ngadetee hono beynooji yaawngal, e ko yaadi e heydintinol laawol siryaade e dawrande jawdi leydi, E moyyere weeyo coggu, e laawol sariya, e neenyal yimbe, e karallaagal anndal e yewtere, e mballiigu jawdi faggudu, dum fuu ana holliraa hono nuyle waajibiije jiitaade.

POROSE 11 : LAAWOL KABAARUUJI : LAAWOL YIRWERE GOLLIRDE LEYDI DARANIINDE KABARUUJI HAKKUNDE KAMMU E LEYDI LEY LEYDI MALI

542. Yirwinde gollirde leydi daraniinde kabaruuji hakkunde kammu e leydi newnan hebugol kabaruuji koolaadi ngam gollude poroseeji yirwere, wadugol golleeji jubbiidi, wadugol kaaki betugol leydi e wadugol dereeji kartal leydi. E ngol laawol, jiide laamiibe Mali yo beydude nafaa kabaruuji nokkuuje leydi dow laawol cubotoongol ko wadatee e dawrugol yirwere faggudu, ngenndi, weeyo, finaa-tawaa e kisal leydi ndii.

4.5. Kuude ballitooɗe diidol leydi e kabronɗiral

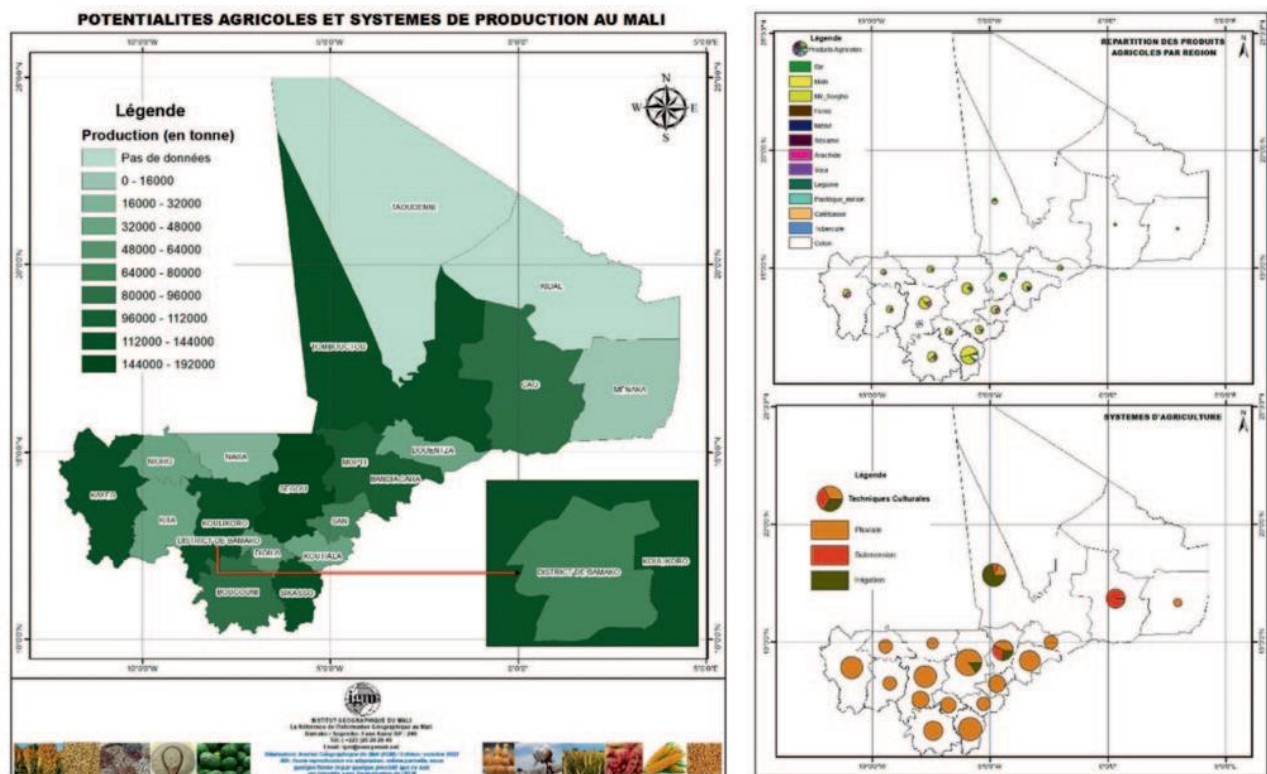
543.E ley tewti dow dabare yirwingol Mali e ley wakkati hakkundeejo, ngam hebude yiingol moyƴol kabaruuji dow pecce burɗe tiidude e yirwingol leydi, Minisiire Faggudu e Jawdi tewtii ballal Suudu Jannde Leydi Mali (IGM) ngam waɗude natal leydi kolloowal keɓe ƴeewndagol, njiibnugol jidaadam 2063 e dewtere faggudu.

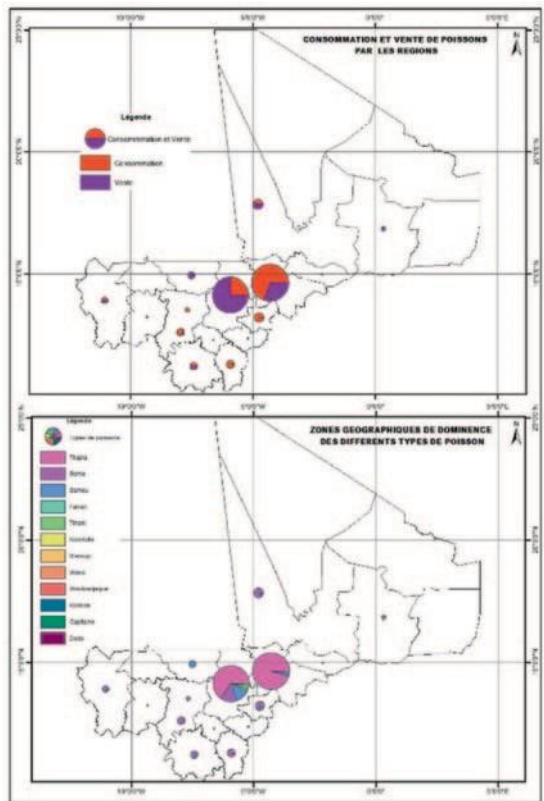
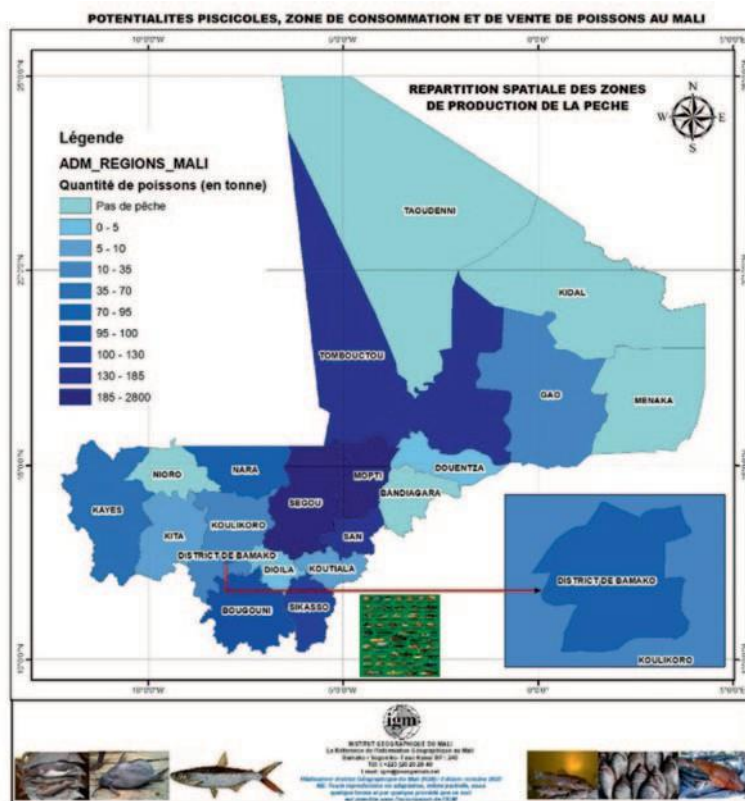
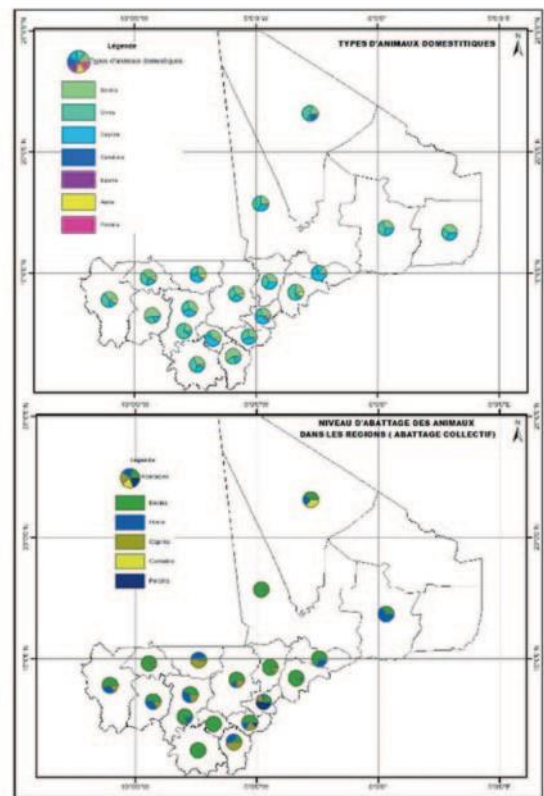
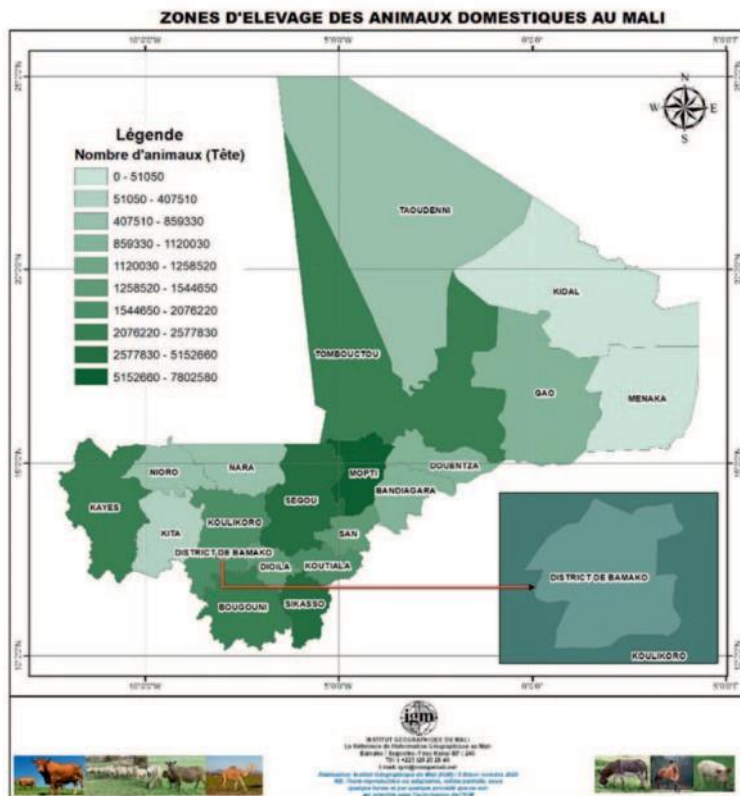
4.5.1. Billeteeji diidugol leydi

4.5.1.1. / Karti ngonka nokkuuje

544.Dow tuugaade e ƴeewndaare wadaande e limte kebaade kawrinaade to taƴe laamu, golleeji kabbiidɗi e ngonka toɓɓe dee ngadaama. Dum woni dii laawi: Faggudu; Yimbe; Jannde leyiire; Jannde dowuure; Demal; Durngol; Nanngugol lidɗi; Enersi; Ndiyam e laabal; Jawle leydi; gollirɗe cellal e cafaaje; gollirɗe yaa-wara; gollirɗe ndiyam; gollirɗe laamu; Ngallinkingol, Hodorde, Yimbe; Kabirgol boliide; jipporde.

NB : Dereeeji karte kollaade doo yo misaaluji kuude iwɗe e ƴeewndagol. Dereeeji diin ana ngoodi e betol A3 e A0. Piiji limtordɗi duu ana ngoodi e betooji SHP, JPG e PDF faa ndesee to Minisiire Faggudu e Jawdi.

4.5.1.2. Karte garooje

545. Yoga e karte garooje tawdaade e faandaaje keeriide cubaade e wakkatiiji nay di duubi sappo sappo ngadaama. Diidol leydi ngol wadaama dow cernaade dee do :

- Downtugol leydi e waylitugol darngal jawdi leydi ;
- Hebugol anndal e pecce beydooje coggu mawdo ;
- Tolno toowdo e yirwere yimbe ;
- Semmbingol.

4.5.1.3. Atlas faggudu

546. Atlas faggudu Mali yo renndingol karte keewde, kawrodiraade e nate gadiraade e junngo, dum fuu ana hokka yiyande nde leydi Mali waawi hokkude yimbe mum, ko ndi waawi wadude e banngal ballal, e ko ndi wadanta yimbe diiwaanuuji leydi Mali fuu.

- Feccere arandeere ndee yo winndande dow diiwaanuuji Mali kesi e ngalluure Bamako ;
- Feccere didoberde ndee yo deental ballitirde karte kollooje no kebal e baawde jawdi Mali ngorri ;
- Feccere tatoberde ndee ana holla karte garooje diiwaanuuji fuu (ngalluure Bamako e diiwaanuuji 19) e daade nay.

4.5.1.4. Ko Mali haajaa wadude

547. E dow laawol, ngam beydude ko hebaa e semmbinde jawdi anndal e ko warata, dii golleeji ana kaani wadeede :

a. E wakkati dabbo :

548. Wadude gollirde daraniinde kabaruuji hakkunde kammu e leydi to Minisiire Faggudu e jawdi. Dum laatoto tayre e kabaruuji hakkunde kammu e leydi.

549. Hono oo fiyaaku, jogiidu Serweer e kaaki goddi, ana waawi mooftude, reenude e heydintinde kabaruuji kawrinaadi e gadaadi ley golleeji hitaande 2023 - 2024.

a. E wakkati hakkunde doo :

550. Wadugol doggol kammu-dow faa heba kabaruuji e kulle-kammu ballooje beydude moyfinde ballirde natal-leydi.

a. E wakkati juudo :

551. Tagande Mali Ajansi Mbeeyu dow, e fidutude sateliit jikkondiral e sateliit taykotoodo leydi.

4.5.2. Dabare kabbondiral

552. Tafugol dabare leydi kabbondiral feewde e yirwere wadete ngam wallude jabbaade tiidallaaji hawringol daraniibe yirwere ley jidaadum Mali kura netaasira 2063.

555. Dokkal kabaruuji feewde e yirwere yo laawol jogiingol miiyo moyfo, rewngol, e ekkitaangol dow tewtugol anndal laabungal. Dum tewtan beydude waylitere yimbe e jikku moyfo baawdo yeeewneede.

556. Ende haani wonde tawaadum e dawrirde yirwugol, e duu naatude gollide nokkuuje fuu (gollobe laamu, jeyaafe e Renndo siwil) faa beyda baawde jikkondiral yimbe dow laawi kabaruuji kiidi e kesi faa wadude seerndugol e nguurndam yimbe.

557. Yeewndol laamu dawrirde, caggal laawi e dabareeji kaandudi fadde Yeewtagol PNCD kollii dii taykamuyaaji :

- E ko buri heewde, laawi, dawroodi mawdi leydi ndii feewde e yirwere njataaki sardi yeewirde e naatirde tilsunde, dum woni PNCD ;
- E ko buri heewde e dereeji dawrugol, dabare e golle de anniya mum'en cakito woni huynugol naatude e waylitinde jikku yimbe famdini golle kaalondiral seeda tan;
- So golleeji kabrondiral ana ngoodi, edi jakki nanondiral e kawral e ley porose leydi fuu;
- Kebal kala sifa (yimbe, jawdi, kaaki, baawde) dokkaangal, so ana woodi, golle Kabbondiral batte yirwere, heyataa, naa duu walaa nafaa e ana habbi e wallooobe

yirwere, dūm wadī ngonka kaa tabitaali;

- Golleeji haaldirnde loowaadi naa tabintinaadi e dee carde e dabareeji kabbondiraali so wanaa kawrite jannde, wadugol e saakugol kabaaru, taweede jaati anniya PNCD yidi ko kaybu mawdo hokkee kabrondiral renndo , e yirwere njiilaawu, e janngingol golloobe, e kawrondiral e kaybu-yeewndagol.

4.5.2.1. Faandaaje

558. Jidaadum Mali Keso e laawol mum faa 2063, ngam hebude faaduujii mum, ana haajaa yimbe fuu tawdee e mum.

559. Pour créer cette dynamique autour de la Vision, l'objectif global de la Stratégie nationale de communication est d'améliorer et renforcer le niveau de participation de toutes les parties prenantes pour atteindre le niveau de développement escompté. Ngam huynude jamaa feewde e Jidaadum, faandaare mawnde dabare leydi ndii feewde e kabrondiral yo beydude moyfīnde e semmbinde tolno naatugol yimbe naatoobe fuu ngam hebude tolno yirwere tuumaande ndee.

560. Faa beyda faamu, dūm woni :

- Beydude naatugol e tawegol yimbe fuu ley anndinol e gollugol laawi mawdi yirwere leydi ndii, faa e Malinaabe joodiibe caggal leydi;
- Wallude semmbinde kaaldal renndo e dow laawol yirwere e duu dow kuude burde tekkude e yirwere jidaadum, e beydude jam e kawral renndo;
- beydude kaaldal e gollidal ngam moobude jawle;
- Wallude fudfooje jabaade ley renndo e pecce yirwere jokkondirde e Jidaadum 2063, e nanninde daade renndo ley gaajaateji politik;
- Tabitinande jogiibe dawrugol haalande naa naatinde kesum-kesudi e pecce yirwere fuu keba anndal e baawde Kaaldal ngam Beydaari ;
- Wallude yottinde ODD.

4.5.2.2. LAAWI DOWOOJI

561. Dabare burdo tiidude dowoowo huutugol ndee dabare yo sariyaawol 34 e Nuygal Sariya leydi Mali biyoowol: «Golle leydi ana dōwtiraa nuyle pawide e teddingol ndimaaku leydi, laawi jidaadi bibbe leydi e reenugol nafakaaji mabbe ».

562. Dee nuyle waajibiije kibbinirte godde, hono noon kabbondiral ngam yirwere ana haani:

- Beydude semmbe e kawral neejungal feewde e laawi e dabareeji kabbondiral naatindi yimbe fuu faa beyda ballal ekkitande yirwere, yaawna yottagol faandaaje dee e kebe doomanooɗe, kasin duu sappoo baawɗe galle e renndo faa keba kebe ngam jam mabbe;
- Tabintinde waɗugol e saakugol ballitirɗe badiide. E ndee winndannde, dum waɗete rewruɗe e laawi kawrondiral kaanufi;
- Beydude moyfere kuɗe jannginirgol timminaade e ley kabbondiral ngam beydaari;
- Pottuɗinde kuutorɗe e ballitirɗe hakkunde golloobe ;
- Dabbude laawol gootol ngam waɗude yeeɓndaare aranndeere e yeeɓndaare sakitotoonde dow kuɗe fuu ;
- Jabude saakugol kuɗe dee e dow gollidal kaandungal e gollirɗe leydi dee daraniide saakugol ;
- Gollinde no gasiri ngam waɗude e saakude kaaki daraniidi jannde e nguurndam renndo e haala to golloobo ;
- Burnaade kuugal jawle dokkaade.

4.5.2.3. Laawi Caggal Mijooji

563. Ndee dabare ko wallude jiide Mali Kura jetaasira 2063, nde haani newnande gollal mum. Ende jikkondiri e laawi di jiide dee kollata.

LAAWOL DOWGOL KUUDE GO'OWAL: WAAJU NGAM WALLUDE YIMBE

564. Saabe mawnugol poroseeji nyibooji mijanooɗi, huutoragol Jiide Mali Keyri 2063 waddan moobugol jawdi ley e caggal leydi.
565. Teenugol jawle ana jokki e kabrondiral moyfal, duumiingal, feewungal e nanondirngal leydi. Tayoren dawla leydi ndii ko daliilu poodoowo walloobe banngal anndal e jawdi, oo dabare ana haani wallude beydude foornude dawla leydi ndii e ley leydi ndii, ley leyɗe takkiide, diiwaan e aduna fuu rewruɗe e laawi njeɓgu e kabrondiral feewde e yirwere.
566. Caggal dee jaaynorɗe, oo dabare hollitii duu ana rewoobe iwoobe e nokkuuje godɗe kuutoree (nanndeeji fijirɗe, diine, laamu, diplomasi, e ko nanndi e mum).

LAAWOL DIDABOL 2: YIIGOL POROSSEJI JIRWINOOJI

567. Tabintinde yiigol e janngugol poroseeji golliraadi hono : waɗugol filmuujii feewde e porose golleteedo fuu ngam haybude jahaangal e nooneeji makko ; winndude dereewol e dewtere famarde "Jidaadum Mali Keyri yaade hitaande 2063", e gollirɗe laawi kesi godɗi kabrondiral.

LAAWOL 3: HAWRINGOL YIMBE E KABRONDIAL NGAM WAYTTIDE JIKKU

568. Ngol laawol waɗiraa ko dow kabrondiral ngam waylitinde jikku fiilii kabrondiral ngam waylitinde jikku, waylitaare e hawringol renndo. Faa Tawegol ngol laatoo, ana haani jeyaabe hen bee paama Jidaadum Mali 2063 ngam waɗude golleeji kabrondiral cemmbinooji anndal, jikku e gollal mabbe faa walla yottingol faandaaje majjum.

LAAWOL4 : BEYDUGOL BAAWDE

569. Ngol laawol miiiji beydude baawde yimbe naatoobe fuu ngam bamtude no buri woodde gollude e dabare kabondiral ngam wallitde yottaade foodooji Jiytol Mali Kura jetaasira 2063, e wallitde naatugol yimbe fuu e foodooji diin.
570. Kasin duu, ana haani gollal maggol tawdee e waawbe haala jeyaabe (beydugol baawde) e duu dabareeji kawrinooji yimbe.

LAAWOL5 : KAYBU E YEEWNDAGOL

571. Dabare oon tiidan e gede gollirde kuutoragol maggol e laawol ngol yimbe naatoobe bee tawdetee e mum. Dum woni kasin hunyanaade miilooji e kulbinorde de jabugol mum'en mbaawi beydude laawi keewdi di neddo waawi jokkude faa heba ko haajaa e oon dabare. Dum woni tabintinde kaybu e yeewndagol golleeji kaalondiral.

4.6. Kulbinorde e farati

572. Mali ana jogii tiidallaaji keewdi, kulle culde, kulle baawde wadude bonanndaaji ley e caggal leydi fuu, baawde wadude cadeele mawde feewde e yirwere leydi ndii e tewtugol mayri jam, kawral yimbe e deeyere laamu.

LEY LEYDI NDII

- **Kulol**

574. Kulbine dee ana keewi, ana ngoodi duu caldi keewdi hono wadi-boniyankaaku e yabbintingol bonanande timmbinaande e leyde keewde, habanaade lenyol mum tan, habo batte diine, e rafi ndeenaagu hakkunde kammu e leydi (Enterneeti).

- **Duumaare cadeele kuran**

575. Yaltugol e njakkere enersi yo huunde waajibiire faa yirwere kawral renndo e jawdi e bii-aadama tabita. E goonga, tabintinande yimbe hebugol kuran no yaafiri yo tiidalla mawdo woodande wadugol nyaamdu, golle jawdi, golle, ceede kebeteede, ndeeno e habude e talkaaku.

- **Leydi tammundi wonndundi e laawol ekkitaare yirwingol jiibaangol**

576. Leydi ndii famdiino semmbe, ronkiino laamaade leydi e bibbe mum, heertanaade duu wadude laawi mawdi yirwere, e sariya ekkitaare pottudo e nafudo.
577. E goonga, jubbol siryaade leydi Mali ana fogii cadeele mawde hono no jukkondirgol hakkunde golleeji e nelaabe gollirde, rafi jukkondiral e potondiral hakkunde kuutorde siryaade, kasin duu ceertugol wakkati e nanondiral hakkunde derewol tindinoore e dawrugol pecce e maantooji.

- **Waylitere hoorewaaku laamu**

- 578.

Rafi deeyere naa waylitere e laamu e jawdi ana waawi bonnude kebal laamu saggitoroowu. Dum ana waawi wonde cadeele mawde e dowugol e golle jiide leydi.

- **Ko habbi e kaalisi oo**

579. Cadeele kaalisi e kulleeje kese pawide e kawral diiwaan ana ngada lamndi feewde e janngo kaalisi FCFA. Kaalisi kawral FCFA ana wa'i hono wadaani Mali newnaare mawnde feewde e jaagu so en yeewi ko ndi yaltinta yaade e leyde CEDEAO godde limtaa 8% e duudal fuu, so en ponndi e 48% yaade Afirik fuu e 52% yaade heddiinde aduna.
580. Yeewtagol cadeele kaalisi oo ana haani duu jataade bayle e tagi Kawral Leyde Sahel (KLS) e jikke waylitinde laawol kaalisi aduna oo wondude e timmoode laamu dollar (e euro) e heertanaade duu jikke feewde e maral kaalisi kesal BRICS potiingal e ceede mabbe.

- **Waylitere mbaaka wakkati e kulbine godde pawide e piilol**

581. Tewti gadaadi dow waylitere mbaaka wakkati ley leydi Mali dii kollii wonde cadeele kilimaa mawde de leydi ndii foti huccude yo hono : beebe, ilam, keni cattudi, yaadu njaareendi, waylitagol nguldum mawngu e cobuki hendu.
582. Kasin duu, tobo e leydi Mali ndii maatii waylitereji saabe mbaaka wakkati. Dum wadi tobo ngoo buytike, kasin duu dum waylititto sanne hakkunde duubi e wakkatiiji.
583. Ko heewi e golleeji renndo-jawdi hebii jaati torraaji kabbiidii e mbaaka wakkati. Dii torraaji ana mbaawi beydaade e wakkatiiji garooji, laatoo duu badde kaadooje yirwere leyde todfaade paamooje waylitaare tobo, doo ko buri heewde e gure fuu keban 70% e jawdi mum'en e gollirde demal, durngol e laddeji. Kambbe buri fuu tuumeede tamma saabe badde mbaaka wakkati.

TO HAKKUNDE LEYDE

584. Mali ana tawaa hannde e aduna keewdo banjeeji e billaaki. Dum ana waylita laawi gonndal e potondiral dow jaarudi aduna, jaabiraadi fagguduui kesi beydotoodi, jiibugol kilimaa e fuddoode nyawuui kesi.
585. Leydi ndii ana haani yirwinde baawde yeewto dawrannde e huutoraade no buri woodude ngonndi piilki jawdi aduna e diiwaan, maantinteeri e winndernde, duumagol habooji ley Afirik. Yirwingol jaawngol hakkille masiiaaku, tafugol e beydugol semmbe kawral mawngal diiwanuui, waylitere cogguui aduna e bonnugol sardiiji soodugol e sottugol, poodondiral e luumo aduna hakkunde leyde di yirwere mum'en yaawi.

Beydi

Beydol 1: Doggol bayle-bayle yēewto taariindi

Beydol 2: Lamndi burdi maandude

Beydol 3: Doggol jeyaabe Goomu Dowgol

Beydol 1 : Limto baylititoodi wijito baadiiji

Dii waylitereeji 63 cutta, peccaa e nokkuuje 5, misaalu : yimbe leydi e yirwingol dendeengal baawe bii aadama (16 waylitereeji) ; kebal e ittugol jawdi gollirdi yirwere ndee (22 waylitereeji i) ; laamu lobbo (14 waylitereeji) ; hawaalu e waylitagol wattuuji (5 waylitereeji) ; gollidinbe bangal politikki leydi ndii (6 waylitereeji).

Fannu 1 :Limgal Yimbe leydi e neevingol jamaa paggorde jamaa (16 waylitereeji)

Beydaari limgal yimbe	Baasal e nakiinde potal
Egguru yimbe	Nafaa finaatawaa
Ngallinde	Demle leydi
Algadara jannde	Diina
Mbaadi laawi jannde dñi	Yirwere rewbe
Tewtude e yirwingol annde kese	Sukaabe, mbiirki terde e weltaare
Alhaali cellal	Golle
Ballondiral e reenugol yimbe	
Reenude naamnduuji e neemagol	

Fannu 2 : kebal e ittugol jawdi yirwere (22 waylitereeji)

Moyfintingol kodorde	Yirwingol marsanndiisiji leydi ndii
Beydaari kebe	Burondiral kebe
Kebal ndema	Isingajji
Turisimu e lotelaaji	Taransipoor e gede gollirde taransipoor
Neepal gollidal juungo	Nokkuuje kanne
Margol e faaboragol ittugol jawdi	Kuran
Naamlagol	Cogguuli kulle ndee baylitaaka ley isine
Mballa dow yirwingol	Politikki kaaliisi
Kaaliisi	Tekkinoloji e kumpitirde kese
Namaande fewde e kebal	Heeyagol yirwere nde
Daarnde golleeji piriwe en	
Teddeefi sekteer mo wonaa e laamuyankaaku	

Fannu 3. Laamu lobbo (14 waylitereeji)

Ndenaagu e kisal	Darnde yimbe be kabbondiray politikki maa soldaasiibe
Deental e naatondiral bibbe-leydi	Darnde amiiri en finaa tawaa
Sariyaaji	Darnde laawi kumpitirdi kabaaruuji
Heydintingol yubbo laamu	Bii leydiyaaku e needi lobbiri
Haggitere leydi e habbondirgol reesonjaaji	Baadi kabaruuji ndii
Yurk yurku	Leydi
Darnde Laamu	
Demokaraasi	

Fannu4.Hawaalu e waylitagol wattuuji (5 waylitereeji)

Nokkuuje ndiyam	Torraaji e bonanndaaji aduna
Nokku nguurndam (tuundiiji, tuundiiji hawaalu e bonanda)	
Kulle taguudi	
Njooru, soppugol ledde ladde e yooro	

Fannu 5. (6 waylitereeji)

Naatondirgol leyde ndewgu e duude	Darnde deental Leyde aduna (ONI)
Adunaaru	Darnde Malikoobe joodiibe caggal leydi
Politikki caggal leydi	
Darnde leyde adunaaru gollirde kebal	

Beydol 2: lamndi burdi maandude

DUUDAL YIMBE E RENNDU MABBE

- 1) Hono joodagol yimbe e leydi ndii wa'ata?
- 2) Hono moyfugol laawol jannde ngol wa'ata?
- 3) Hono talkaaku e burtondiral laatotoo?
- 4) Finaa tawaa ana waawi reende neesu men e tabintinde duu yirwere jawdi e renndo na?
- 5) Darnde hende diinaaji ndarotoo ley laamu, ngenndam, jawdi e finaa-tawaa?
- 6) Hono laawi ballondiral kiidi e kesi mbaylitirto?

Laamu e dawrugol

7) Hodum laatotoo sifa e laawi naatugol Leydi?

- 8) Hengol laawol 9) Hono mawngu e mbaydi nguyka worri?
e kuutorgal reenigol e kisal?
- 10) Hono foti hoolaare tay'oobe sariya?
- 11) Hono neenyal laamu oo worri ?
- 12) Hengol laawol e golleeji dow laawol gollidal leyde ?
- 13) Hono bii-leydiyankaaku e dowtaare yimbe laatotoo?
- 14) Hede Baawde jubbol siryaade e dowru yirwere ?
- 15) Hono senndugol laamu e laamu diiwanuuji dii laatotoo ?
- 16) Hono kaybu leydi laatotoo?

Faggudu

- 17) Hengol woni laawol njagguuji?
- 18) Hono kabaaru kuran laatotoo?
- 19) Hono endisiri laatotoo?
- 20) Hono ngonka udditugol laadi leydi ndiin laatotoo?
- 21) Hono laawi gollirgol e kuutorgol jawle leydi diin laatotoo?
- 22) Hono ngonka yirwere e huutorgol karallaagal e jokkondiral laatotoo?
- 23) Hodum laatotoo nafaa e sifa naatugol gollirde pirwe?
- 24) Hono gollirde dowtaaki wadata?
- 25) Hono ndema heydintinirta e hokkirte baade?
- 26) Hodum laatotoo tolno e laawi mballigu jawdi faggudu?

Beydol 3 : Limto yimbe komite Jogiibe ginol golle Teknik bee

N°	Innde e Jammoore	Gollirde	Golle	Noddirgel	Email
Yewtugol /Tinndingol					
1	Aluseni SANOU	MEF	Ministiri		
2	Abdulay TARAWORE	MEF	Sekeretere Jeneral	66 97 36 09	abtraore74@yahoo.fr
3	Jakarija DAMBELE	MEF	Baajo bangal teknik	75 14 29 51	diak28@yahoo.fr
Yubbondirgol e Tabintingol honnjo golleeji ndii					
1	Mahamadu Zibo MAYGA	CT-CSLP	Jubbodiroowo golleeji	66 74 23 24	mahamadouzibo@yahoo.fr
2	Bamusa KONE	DNPD	DireKteer	66 72 10 61	bamoussakone@yahoo.fr
3	Aruna SUGANE	INSTAT	DireKteer	76 13 89 98	sougane_arouna@yahoo.fr
4	Ahamadou Tijjaani HAYDARA	DGB	DireKteer	66 76 72 98	haidara_ahmadout@yahoo.fr
5	Elly Porospeer ARAMA	DGDP	DireKteer	65 77 68 63	arama2008@gmail.com
6	Yehiya Buya TANDINA	DFM	DireKteer	94 49 00 99	yahiatandina99@yahoo.fr
7	Seydu JIMDE	CARFIP	Jubbodiroowo golleeji	76 42 07 32	sdjimde@gmail.com
8	Bubakar Ben Buyye	DNTCP	DireKteer		
9	Faransuwa KONE	CERCAP	DireKteer	78 77 98 37	francois.kone@cercap-mali.org
10	Abubakar MAYGA	CT-CSLP	Hooreejo Salndu Gollirdu	76 10 95 62	maigaaboubacar83@gmail.com
11	Buubu Umar NAKATE	CT-CSLP	Hooreejo Salndu Gollirdu	76 44 88 85	niakabou@yahoo.fr
12	Saajo Koli KEYTA	CT-CSLP	Analyste	74 72 50 32	sadiokoly@yahoo.fr
13	Mohamed KEMESO	CT-CSLP	Analyste	76 60 96 97	mkemesso@gmail.com
14	Mohamed A.I. TURE	DNPD	Hooreejo Cabal	66 68 22 00	salinet2012@yahoo.com
15	Sek Umar GINNDU	DNPD	Hooreejo Cargel	76 28 02 55	cheickoguindo@yahoo.fr
16	Ousmane SIISE	DNPD	Hooreejo Cabal	76 49 14 00	ousoucisse@yahoo.fr
17	Ibrailima KONE	DNPD	Hooreejo Cabal	76 30 82 79	koibrahima@yahoo.fr
18	Madam MAYGA Masitan TARAWORE	DNPD	Hooreejo Cargel	66 69 51 67	massitan_t@yahoo.fr
19	Yehiya ABDU	DNPD	Hooreejo Cargel	66 25 66 29	yehiabdou@yahoo.fr
20	Bubakar KULUBALI	DGB	Hooreejo Cabal	76 36 43 30	boubabaya99@yahoo.fr
21	Alhuseeni T. JALLO	DGB	Hooreejo Cabal	66 56 84 14	diallo.alhousseini@gmail.com
22	Siyaka SIISE	INSTAT	Horeejo salndu	76 61 42 81	siakacisse79@gmail.com
23	Seydina Umar MENTA	INSTAT	Horeejo salndu	76 01 37 86	mintaseidinaoumar@yahoo.fr
24	Umar SIISE	DGDP	Daraniido kabaaru dereeji	73 11 14 96	ociss21@yahoo.fr
25	Madam SUMAWORO Mariyam TUNKARA	CARFIP	Hooreejo Cargel	76 39 40 77	mariatounk8@yahoo.fr
26	Jakarija KAMATE	ODHD	Horeejo salndu gollirde	66 79 78 69	dikamate@yahoo.fr
27	Aminata Aali TARAWORE	ODHD	Daraniido maral jawdi	79 40 00 55	traoreaminataali@gmail.com
28	Mahamadu Seeku KEYTA	IGM	DireKteer	66 73 56 45	mskeita2002@gmail.com
29	Moodibo KAMARA	IGM	Jokko Direkteer	76 43 09 08	cmoodibo59@yahoo.fr

30	Isiyaaka DEMBELE	IGM	Direkteer fewnugol kebal ley golle	76 31 54 23	issiakadembele2010@gmail.com
31	Mark DEMBELE	IGM	Direkteer Janndeeji	66 71 07 64	dembelemarc20@gmail.com
32	Salif DEMBELE	IGM	DAF	76 39 63 44	salifsinadembele@gmail.com
33	Mahamadi S TUURE	IGM	Horeejo Gollirdu	97 30 39 96	mahamanestoure@yahoo.fr
34	Gimmba KAMISOKO	ANCD	Direkteer fewnugol kebal ley golle	77 23 19 63	guimbakamissoko609@gmail.com
35	Mohammadu A KAANTE	ANCD	Jokko Direteer	66 43 71 26	kantetrois@yahoo.fr
36	Muusa JARRA	AEDD	Horeeje salndu gollirdu	72 14 29 41	moussadiar2006@yahoo.fr
37	Laaji KAMARA	AEDD	Hooreejo Cebel	66 78 16 38	camaraladji@hotmail.com
38	Berehiima KANTE	CPS SEEUDE	Jokko Direteer	76 50 16 32	brehikant@gmail.com
39	Mamadu SOGODOGO	DCM	Jokko Direteer	79 99 03 03	mamadou.sogodogo@outlook.fr
40	Alhaje Ali Garba KUNTA	CES- MAECI	geepudo anndal	76 18 74 32	garbahadialy@gmail.com
41	Mohammdu JILLA	CPS- CI	Jokko Direteer	73 38 71 49	djillam@yahoo.fr
42	Daramaani KULUBALI	ONDD	Jokko Direteer	76 10 29 98	coulibaly_dramane48@yahoo.fr
43	Sibiri TARAWORE	DNP	Jokko Direteer	76 01 42 99	sibirytraore@gmail.com
44	Lamiini SUNTURA	USSGB	Maître de confé- rence	93 91 22 59	sountoural@gmail.com
45	Kolonel-major Abdouraha- mane SIISE	CRSS	Hooreejo Biron	66 79 78 52	cisseabdourahamane5@gmail.com
46	Mamadu BERETE	CPS SCJ	Golloowo Sarawuusi Mawdo	67 28 04 75	berthemsb@yahoo.fr
47	Musa KONE	CPS	Golloowo Sarawuusi Mawdo Bangal Jannde	79 19 60 70	Asmoisekone@yahoo.fr
Faabaade fewde e walalde ndee, kaaki gollirdi e kumpitingol					
1	Mahame TARAWORE	MEF	Keyaado bangal kabrondiral	83 78 13 64	
2	Aminata Umar TUURE	CT-CSLP	Hooreejo Buron kabrondiral	66 72 43 72	bamtourette@hotmail.com
3	Faysall Mohamed JALLO	CT-CSLP	Hooreejo Buron Biron yuɓɓo laamu e hawju	76 03 03 99	faicalmdiallo@yahoo.fr
4	Fuseyni TUURE	CT-CSLP	Hooreejo Buron Biron yuɓɓo laamu e hawju	78 45 93 74	turefous@yahoo.fr

5	Madame DIALLO Sané DICKO	CT-CSLP	Kaybo	66 76 23 86	diallodicko2007@yahoo.fr
6	Bréhima DAMBELE	CT-CSLP	Biron yubbo laamu e hawju	76 37 05 75	dembe2001@gmail.com
7	Alhassane Ag HAMADA	DFM	Horeejo salndu ittugol jawdi	76 37 63 60	alhassanehamada@gmail.com
Yewto golle e barkaani en golle					
1	Mohamed JALLO		Jiiloowo	73 48 32 79	mohamed_diallo@hotmail.com
2	Massa KULUBALY	GREAT	Jiiloowo	66 74 22 20	massa@greatmali.net
Nokkuuje tuugoode salndu ministeeruuji ndii					
1. Ministeer kubeeje leydi men e haggitere Laamu					
1	Muusa BILANE	MATD	Baajo bangal tekkinik	79 69 85 90	bilane0809@gmail.com
2	Madam SIDIBE Kajatu dite Djitou	CPS ATFPSI	Directrice	74 10 46 77	djitou70@yahoo.fr
3	Abdu Salam JEPKILE	DGAT	DireKteer	70 11 37 93	
4	Abdrahamane SIISE	DGCT	DireKteer	72 72 26 26	abdra_cisse@yahoo.fr
2. Ministeer martingol kumpa e martinirdi kumpa kese kapum e heydfintingol laamu					
1	Souhahébou KULUBALY	MCENMA	Baajo bangal tekkinik	66 01 50 90	scoulibaly@numerique.gouv.ml
					souhacoul3@yahoo.fr
2	Abdoul Kader KY	DNEN	DireKteer	70 49 75 69	aky@den.gouv.ml
					kelmeron@yahoo.fr
3	N'golo KULUBALY	CPS ETC	DireKteer	66 89 18 10/ 76 90 88 43	ngolocoulibaly2007@yahoo.fr
3. Ministeer Cellal e Yirwere bibbe aadama					
1	Adama JAMUTENE	MSDS	Baajo bangal tekkinik	76 78 99 44	diamoutadama@yahoo.fr
2	Dr lisa TARAWORE	CPS SDSPF	Jokko Direkteer	76 18 17 70	issatraore1962@gmail.com
4. Ministeer Yiriwere jiiibunde					
1	Balaa KEYTA	CPS SDR	DireKteer	76 12 25 56	ballakoman@yahoo.fr
2	Mohamedine ASSAGAÏ-DU	CPS SDR	Keyaado porogaramu	76 08 62 44	zamaiga@gmail.com
5. Ministeer Jannde Dowuure kapum e Ndaartugol annde					
1	Albeer MAALE	AMQ-SUP	Jokko Direkteer	71 38 75 54	mallalbert70@gmail.com
2	Haamiidu NAPARE	CPS Edu- cation	Jokko Direkteer	76 63 24 05	naparehamidou@yahoo.fr

6. Ministeer Jannde					
1	Jakarija KONE	CPS Edu-cation	DireKteer	76 28 97 90	diakone1962@gmail.com
2	Bubakar DAMBELE	CPS Edu-cation	Hooreejo Salndu Gollirde	76 11 06 68	ddembeleboubacar@gmail.com
7. Ministeer Neenal, Pina tawa, Anndistiri Lottalaaji kapum e Tuuriismu					
1	Madam SISOKO Siri-maha H DIAWARA	MACIHT	Baajo bangal tekkinik	7641 38 75	d_habibatou2001@yahoo.fr
2	Madam Yayde jeneba DOLO	CPS SCJ	Direkteer Debbo	76 42 23 27	yaidedolo2006@yahoo.fr
3	Birino SANOGO	CPS SI- CAEPIP	Jokko Direkteer	76 30 50 99	brunosanogo@gamail.com
4	Mustafa SISOKO	DFM	Jokko Direkteer	79 41 58 64	sissoko_moustapha@yahoo.fr
8. Ministeer Hawaalu, Laabal kapum e Yiriwere jiiibunde					
1	Aamadu JALLO	MEADD	Baajo bangal tekkinik	76 31 78 20	diallo55amadou@gmail.com
2	zantigi Buwa KONE	CPS SEEUDE	Direkteer	66 62 60 72	zantiguibkone@yahoo.fr
9. Ministeer Jawle ley leydi, Kuran kapum e Ndiyam					
1	Musa OMBOTIMMBE	MMEE	Baajo bangal tekkinik	76 31 66 36	mombotimbe2@yahoo.fr
2	Iisa CULIBALI	MMEE	Baajo bangal Tekkinik	78 80 24 56	coulibalyissa2009@gmail.com
3	Damasa BUWAARE	MMEE	Baajo bangal Tekkinik	76 16 25 46	bouaredamassa@yahoo.fr
10. Ministeer Daraniinde yaa-wara e Gollirde					
1	Mamadu Seeku KEYTA	IGM	Direkteer	76 13 89 50	mskeita2002@gmail.com
2	Ngolo KULUBALI	CPS ETC	Direkteer	66 89 18 10/ 76 90 88 43	ngolocoulibaly2007@yahoo.fr
11. Ministeer Gollonoobe Hoore Mum, Golle e Jannde Gollal					
1	Madam DIKKO FAatumata ABDURAMANE	MENEFP	Baajo bangal Tekkinik	66 76 06 48	facidick@yahoo.fr
2	Aseku AHAMADU	CPS SI- CAEPIP	Direkteer	76 48 77 22	ahassek@yahoo.fr
12. Ministeer Ngallingol e Kodorde, Boowe, Moyyingol Kodorde kapum e Yirwingol Jamaa Leydi					
1	Biraama TANGARA	MUHDATP	Baajo bangal Tekkinik	76 32 51 45	biramat@yahoo.fr

ISBN 978 99952 888 8 4